

**Latvijas Republikas
SENĀTA
spriedumi un lēmumi
2020**

Rīga, 2021

Krājumu sagatavoja:

- Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta
spriedumi un lēmumi:
Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja
Mg.iur. **Veronika Krūmiņa**
Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks
Mg.iur. **Kaspars Kukmilks**
- Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi:
Civillietu departamenta priekšsēdētājs
Mg.iur. **Normunds Salenieks**
Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante
likumu piemērošanas jautājumos
Mg.iur., phil. **Zināda Indrūna**
Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante
Mg.iur. **Evita Fridentāle**
- Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi:
Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja
Mg.iur. **Anita Poļakova**
Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante
Mg.iur. **Kristīne Ivulāne**

Krājuma redaktore:

Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja
LL.M., Mg.iur. **Anita Zikmane**
Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas juridisko
tekstu redaktore **Liena Henke**

Izdevējs Latvijas Republikas Augstākā tiesa

Izdevuma satura rādītājs

Par grāmatas struktūru.....	V
Priekšvārds.....	VI
Preface	VIII
Senāta nolēmumu kopsavilkumu tematiskais rādītājs.....	XI

Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2020

Senāta Administratīvo lietu departamenta nolēmumu daļas ievads.....	A-7
---	-----

I. Administratīvais process	A-9
II. Atbalsta maksājumi.....	A-17
III. Atlīdzinājuma prasījumi.....	A-23
IV. Bērnu un vecāku tiesības	A-30
V. Cilvēktiesības	A-43
VI. Medicīnas un ārstniecības tiesības	A-48
VII. Nodokļu tiesības	A-58
VIII. Publisko lietu tiesības	A-65
IX. Sociālās tiesības	A-72
X. Valsts dienests	A-84
XI. Vides tiesības	A-90
XII. Citi	A-104

Atslēgvārdu rādītājs	A-114
----------------------------	-------

Nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem	A-121
--	-------

Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2020

Senāta Civillietu departamenta nolēmumu daļas ievads C-7

- I. Nolēmumi, kas izriet no ģimenes tiesībām C-9
- II. Nolēmumi, kas izriet no lietu tiesībām C-22
- III. Nolēmumi, kas izriet no dzīvokļa īpašuma tiesībām C-28
- IV. Nolēmumi, kas izriet no intelektuālā īpašuma tiesībām C-33
- V. Nolēmumi, kas izriet no saistību tiesībām C-38
- VI. Nolēmumi, kas izriet no darba tiesībām C-50
- VII. Nolēmumi, kas izriet no patērētāju tiesībām C-58
- VIII. Nolēmumi, kas izriet no komerciesībām C-63
- IX. Nolēmums, kas izriet no maksātnespējas procesa tiesībām C-75
- X. Nolēmumi, kas izriet no zemesgrāmatu tiesībām C-79
- XI. Nolēmumi, kas izriet no civilprocesa tiesībām C-85
- XII. Nolēmums, kas izriet no vides tiesībām C-93
- XIII. Nolēmums, kas izriet no atlīdzinājuma tiesībām C-95
- XIV. Nolēmumi, kas izriet no privātās dzīves aizsardzības C-98

Atslēgvārdu rādītājs C-104

Nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem C-108

Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi 2020

Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu daļas ievads K-7

- I. Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos K-9
- II. Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos K-18
- III. Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos K-48

Atslēgvārdu rādītājs K-111

Lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem K-114

Par grāmatas struktūru

Grāmatu veido trīs daļas – katram Senāta departamentam sava – ar atšķirīgu lappušu numerāciju. Katras lappuses numuram pievienots burts, kas norāda attiecīgo departamentu: A – Administratīvo lietu departaments, C – Civillietu departaments, K – Krimināllietu departaments.

Katrai grāmatas daļai ir savs izvērsts satura rādītājs, kā arī ievads. Katrai daļai atsevišķi izveidots atslēgvārdu rādītājs, kas palīdzēs atrast interesējošo nolēmumu.

Izveidots visiem departamentiem kopīgs tematiskais rādītājs.

Priekšvārds

Līdzī laimam arī Senāts meklē jaunus ceļus pie savas auditorijas. Senāta nolēmumu 2020.gada krājums tiek veidots jaunā formātā: esam Jums sagatavojuši būtisku nolēmumu kopsavilkumus, īpaši izceļot Senāta atziņas tiesību normu interpretācijā un piemērošanā.

Neskatoties uz izaicinājumiem darba ikdienas organizēšanā, kas saistīti ar nepieciešamību pielāgoties darbam pandēmijas apstākļos, 2020.gadā ikkatrs senators strādājis ar augstu veikspēju. 2020.gadā kopā Senātā izskatītas 2945 lietas, kas ir nedaudz vairāk nekā iepriekšējos divos gados. Šajā krājumā esam apkopojuši 120 nolēmumu kopsavilkumus, dodot iespēju lasītājam pārskatāmā veidā iepazīties ar katra departamenta atlasītiem 40 nolēmumiem.

Katram no trim Senāta departamentiem 2020.gads ir bijis citāds. Kriminālietu departamentam un Civillietu departamentam notikusi departamentu priekšsēdētāju maiņa. Administratīvo lietu departaments veica strukturālas pārmaiņas, lai šajā un nākamajā gadā strādātu ar papildu divu tiesnešu atbalstu. 2020.gadā mainījās arī Augstākās tiesas vadība, un tas man kā jaunajam priekšsēdētājam ļāvis uzsākt pārmaiņu kursu Augstākās tiesas darbā, gan pievēršoties ikdienas tiesas darba organizācijas jautājumu risināšanai, gan vienlaikus turpinot iesākto darbu pie Senāta nolēmumu sagatavošanas darba uzlabošanas, īpaši uzsverot nolēmumu sagatavošanu pēc principa „īsāk, konkrētāk, skaidrāk”.

Augstākās tiesas 2021.–2025.gada stratēģijā īpaši atzīmēts uzdevums turpināt aktīvi strādāt sadarbības un dialoga veidošanai ar sabiedrību, īpaši pievēršot uzmanību juridiskās domas un juridiskās kultūras attīstīšanai. Strādāsim, lai Senāta nolēmumus izmantotu ne tikai tiesneši, bet jau studiju procesā studenti apgūtu praktisko tiesību piemērošanu, analizējot Senāta nolēmumus un sistematizējot tajos paustās atziņas savos patstāvīgajos pētījumos.

Senāts 2020.gadā ar īpaši svinīgu pasākumu atzīmēja 25 gadu darba jubileju. Godinot atjaunotā Senāta senatoru pašreizējā darbu, atcerējāties senāku laiku izaicinājumus un runājām par dinamismu, ar kādu esam strādājuši, lai mainītos līdzī laimam un kļūtu par to Senātu, kādu to šodien redz un respektē tieslietu sistēmā. Senāts ir senatori, tāpēc caur to personības prizmu gan atskatījāties vēsturē, gan diskutējām par nākotni.

Šogad nolēmumu gadagrāmatas vietā lasītājiem tiek nodots nolēmumu kopsavilkumu krājums. Nolēmumu kopsavilkumi veidoti nolūkā atklāt tikai būtiskāko, jo mūsdienu informācijas daudzuma un aprites ātruma apstākļos īpaši svarīgi kļūst nepazaudēt kodolu. Tomēr jāatceras, ka jurisprudencē sava nozīme ir arī detaļām. Tāpēc, pirms izmantot kādu

no atziņām tiesību normu piemērošanas praksē, nepieciešams ielūkoties arī konkrētās lietas faktiskajos apstākļos, turklāt ņemt vērā, ka kasācijas robežas parādās attiecīgajā Senāta nolēmumā. Šo nolēmumu pilns teksts pieejams Augstākās tiesas mājaslapā.

Kopā ar šī krājuma prezentāciju vēlos ielūkoties nākotnē un redzēt aktīvu komunikāciju no mūsu puses, līdzdarbojoties tādos tiesiskās izglītošanas pasākumos kā publiskas lekcijas, priekšlasījumi konferencēs, vienlaikus sagaidot arī kvalitatīvu atgriezenisko saikni no tiesību zinātniekiem un tieslietu sistēmai piederošām personām analītisku rakstu un argumentētu komentāru veidā.

Aigars Strupiņš,
Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Preface

In order to keep up with the times, the Senate is looking for new ways to reach its audience. The collection of Senate's rulings 2020 is created in a new format; we have prepared summaries of significant rulings for you, especially highlighting the Senate's findings in the interpretation and application of legal provisions.

Despite the challenges in the day-to-day work organization due to the need to adapt to work in pandemic conditions, in 2020, each and every judge carried out high-performance work. In 2020, a total of 2945 cases were examined by the Senate, which is slightly more than in the previous two years. In this collection, we have compiled summaries of 120 rulings, enabling the readers to familiarize themselves in a structured way with 40 rulings selected by each Department.

The year 2020 has been different for each of the three Departments of the Senate. New chairpersons have been appointed to the Department of Criminal Cases and the Department of Civil Cases. The Department of Administrative Cases was preparing itself for structural changes to work with a support of additional two judges in this and the next year. Last year, management of the Supreme Court also changed, which has allowed me, as the new Chief Justice, to initiate changes in the work of the Supreme Court, by both addressing day-to-day work organization issues and continuing to improve the work of drawing up Senate's rulings following the principle "shorter, more specific, clearer".

The strategy of the Supreme Court for 2021-2025 specifically marks the task of continuing to work actively for the establishment of cooperation and dialogue with the public, including paying special attention to the development of legal thought and legal culture. Our work is to achieve that rulings of the Senate are used not only by judges, but also so that students could learn the practical application of law by analysing the rulings of the Senate and systematizing for their independent research the findings expressed therein.

In 2020, the Senate celebrated its 25th anniversary organizing a particularly solemn event. In honour of the selfless work of the judges of the restored Senate, we remembered the challenges of the past and talked about the dynamism with which we have worked to change over time and become the Senate that is seen and respected by the justice system today. The Senate is corpus of judges (senators), so through their personality prism we both looked back at history and talked about the future.

This year, instead of a yearbook of rulings, a collection of summaries of rulings is handed over to readers. Summaries of rulings are designed to reveal only the essentials. In today's world of amount and speed

of information, it has become especially important not to lose the core. However, it must be remembered that details also play a role in jurisprudence. Therefore, before using any of the findings on application of legal provisions, it is necessary to look at the factual circumstances of a specific case, as well observing that the limits of cassation appear in the relevant ruling of the Senate. The full text of these rulings is available on the Supreme Court's website.

Along with the presentation of this collection, I would like to look into the future and see active communication on our part through participating in legal education events such as public lectures, lectures at conferences, while also expecting quality feedback from legal scholars and members of the judiciary in the form of analytical articles and reasoned comments.

Aigars Strupišs,
Chief Justice of the Supreme Court

21.gadsimts ir nesis pārmaiņas sabiedrībā, tas nesis jaunus izaicinājumus tiesu sistēmā. Ar šo nolēmumu kopsavilkumu krājumu tiek mainīts ierastais Senāta nolēmumu gadagrāmatas formāts, lai vēl vairāk uzsvērtu nolēmumos izmantotās argumentācijas un pausto secinājumu nozīmīgumu tiesību normu piemērotājiem.

Krājuma ievadā vēlos aicināt pārvērtēt tiesību avotu sistēmu Latvijā. Šobrīd tajā Satversmes tiesas, Eiropas Savienības Tiesas un Cilvēktiesību tiesas judikatūra tiek atzīta par papildavotu, savukārt citu tiesu nolēmumi klasificēti kā palīgavots. Praksē Senāta atziņas sevi ir pierādījušas kā judikatūras statusam atbilstošas un faktiski kļuvušas par tiesību papildavotu. Senāta atziņu stabilitāte, pieejamība un izmantošana tiesību normu piemērošanas praksē prasa atbilstošu pārmaiņu arī tiesību avotu sistēmā, kuru izmantojam, iepazīstoties ar Latvijas tiesību sistēmu un ikdienā piemērojot tiesību avotus demokrātijas, tiesiskuma stiprināšanā un pamattiesību ievērošanas nodrošināšanā.

Anita Zikmane,
Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja

Senāta nolēmumu kopsavilkumu tematiskais rādītājs

Administratīvā procesa jautājumi

Tiesas rīcība, konstatējot piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai; Teritorijas plānojuma un detālplānojuma savstarpējā mijiedarbība (*Lieta Nr. SKA-313/2020*) A-9

Lūguma par pagaidu aizsardzību izskatīšana kasācijas instancē (*Lieta Nr. SKA-1142/2020*) A-11

Ārkārtas situācijas laikā (Covid-19) noteikto ierobežojumu apstrīdēšana (*Lieta Nr. SKA-1215/2020*) A-13

Procesa dalībnieka pienākums saglabāt cieņpilnu attieksmi (*Lieta Nr. SKA-1278/2020*) A-16

Atbalsta maksājumi

Elektrostacijas atrašanās vietas maiņas tiesiskās sekas, piešķirot tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros (*Lieta Nr. SKA-8/2020*) A-17

Uz vides kvalitātes uzlabošanu vērsts papildu mērķis kā priekšnoteikums finansējuma piešķiršanai hidroelektrostacijām; Tiesiskās palāvības konstatēšana un tās aizsardzības nepieciešamības izvērtējums (*Lieta Nr. SKA-160/2020*) A-20

Būvniecības tiesības

Būvniecības pieļaujamība krasta kāpu aizsargjoslā; senas apbūves likumības novērtējums (*Lieta Nr. SKA-331/2020*) A-104

Civilprocesa tiesības

Sprieduma spēkā stāšanās ar apelācijas sūdzību nepārsūdzētajā daļā (*Lieta Nr. SKC-97/2020*) C-85

Ārvalsts likuma satura noskaidrošana (*Lieta Nr. SKC-827/2020*) C-87

Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas prasījumu pakļautība administratīvajām tiesām (*Lieta Nr. SKC-988/2020*) C-90

Tiesas pienākums analizēt valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas ietekmi uz lietas dalībnieku iespēju iesniegt pierādījumus (*Lieta Nr. SPC-28/2020*) C-91

Darba tiesības un valsts dienests

Personas ar invaliditāti atbrīvošana no valsts civildienesta saistībā ar personas ilgstošu prombūtni (*Lieta Nr. SKA-450/2020*) A-84

Nevainojamas reputācijas zaudēšana kā pamats personas atlaišanai no amata; Tiesības izmantot disciplinārlietā noskaidrotus faktus, lai personu atlaistu no amata administratīvā procesa kārtībā (*Lieta Nr. SKA-571/2020*) A-86

Termiņš, kādā persona var prasīt izmaksāt atlaišanas pabalstu; Pensijas vecumu sasniegušas personas, kura turpina pildīt amata pienākumus uz noteiktu termiņu, civildienesta attiecību izbeigšanas pamats (*Lieta Nr. SKA-877/2020*) A-88

Psiholoģiskā terora darbavietā jeb mobinga kvalifikācija; Darbinieka un darba devēja sarunas ieraksts kā pierādījums darbinieka tiesību aizskārumam; Ārvalstu tiesu nolēmumu izmantošana Latvijas tiesas nolēmuma pamatošanai (*Lieta Nr. SKC-276/2020*) C-50

Darba laika un atpūtas laika nošķiršana pārtraukuma laikā (*Lieta Nr. SKC-577/2020*) C-53

Darbinieka sociālās garantijas, ja darba tiesisko attiecību turpināšana nav iespējama sakarā ar darba vietas pārcelšanu (*Lieta Nr. SKC-1335/2020*) C-56

Dzīvokļa īpašums

Dzīvokļu īpašnieku biedrības statuss; Pārvaldnieka tiesības rīkoties ar uzkrājumu fonda līdzekļiem (*Lieta Nr. SKC-172/2020*) C-28

Personas deklarētās dzīvesvietas maiņas ietekme uz īres tiesiskajām attiecībām (*Lieta Nr. SKC-304/2020*) C-31

Eiropas Savienības tiesību piemērošanas jautājumi

Azartspēļu ierobežošana un Līguma par Eiropas Savienības darbību 56.pants (*Lieta Nr. SKA-889/2020*) A-109

Ģimenes tiesības

Valsts pienākums nodrošināt juridisko aizsardzību ģimenēm, kurās pastāv faktiskas ģimenes attiecības; Kolīzijas starp bērna tiesībām uz aizsardzību no vardarbības un tiesībām uzaugt ģimeniskā vidē risināšana; Noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību, izdarījušas personas kā adoptētāja izvērtējums (*Lieta Nr. SKA-34/2020*) A-30

Vecāku tiesības noteikt bērna uzturu un šo tiesību robežas; Tikai veģetāra uztura nodrošināšana skolā (*Lieta Nr. SKA-239/2020*) A-33

Saskarsmes tiesību ierobežošana vērā ņemamie aspekti (*Lieta Nr. SKA-700/2020*) A-36

Faktiskās ģimeniskās attiecībās dzīvojošas personas subjektīvās tiesības tikt ieceltai par bērna aizbildni (*Lieta Nr. SKA-857/2020*) A-38

Nepilngadīga jaunieša psihoemocionālā stāvokļa vērtējuma nozīme lietās par aizgādības tiesībām; Nepilngadīga jaunieša viedokļa vērtēšana lietās par aizgādības tiesībām; Aktuālās faktiskās situācijas novērtējums lietās par aizgādības tiesību atjaunošanu (*Lieta Nr. SKA-1471/2020*) A-40

Laulātā atsevišķās mantas atvietošana (*Lieta Nr. SKC-[A]/2020*) C-9

Prasības tiesas spriedumam par saskarsmes tiesību īstenošanu saskarsmes personas klātbūtnē (*Lieta Nr. SKC-[C]/2020*) C-11

Bioloģiskā tēva tiesības uz privātās dzīves aizsardzību paternitātes lietā; Paternitātes lietās iesaistīto personu interešu vērtēšana un samērošana; Bērna intereses un bērna viedoklis (*Lieta Nr. SKC-[D]/2020*) C-13

Judikatūras maiņa. Laulāto kopīgās mantas prezumpcija trešo personu interesēs; Zemesgrāmatas ieraksta par laulātā atsevišķo mantu neesības sekas; Piedziņas vēršana uz parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā (*Lieta Nr. SKC-107/2020*) C-16

Ienākumu slēpšana, izmantojot komercsabiedrības un tās dalībnieka atbildības norobežošanas institūtu (*Lieta Nr. SKC-466/2020*) C-19

Intelektuālā īpašuma tiesības

Jaunrades rezultātu aizsardzība konkurences tiesiskā regulējuma ietvaros; Negodīgas konkurences konstatēšanas kritēriji strīdos par televīzijas raidījuma formāta atdarināšanu; Televīzijas raidījuma formāta individualitāte; Televīzijas formāta atdarināšanas vērtēšanas kritēriji; Tiesas kompetence raidījuma formāta individualitātes un atdarināšanas vērtēšanā; Negodīgas konkurences izpausmes un to iespējamo seku pierādīšana (*Lieta Nr. SKC-15/2020*) C-33

Judikatūras maiņa. Preču zīmes elementu disklamēšanas pakļautība (*Lieta Nr. SKC-1032/2020*) C-36

Kaitējuma atlīdzinājuma prasījumi

Tiesas pienākums iegūt visus iespējamus pierādījumus cēloņsakarības esības konstatēšanai atlīdzības prasījuma gadījumā no Ārstniecības riska fonda; Administratīvo tiesu kompetences robežas izmaksājamo atlīdzību apmēra no Ārstniecības riska fonda noteikšanā (*Lieta Nr. SKA-421/2020*) A-23

Ārstniecības personas neprofesionāla rīcība vai neatbilstoši apstākļi ārstniecības laikā kā priekšnoteikums atlīdzinājuma izmaksāšanai no Ārstniecības riska fonda; Ārsta atbildība pacientam sniegt informāciju, kas nodrošina informētas piekrišanas saņemšanu; Iespējamu un sagaidāmu operācijas seku pierēķināšana ārsta neprofesionālajai rīcībai; Personai nodarītā kaitējuma smaguma noteikšana (*Lieta Nr. SKA-790/2020*)..... A-26

Ierobežojumi un taisnīga atlīdzība saprātīgā termiņā, atsavinot nekustamo īpašumu sabiedrības vajadzībām; Nekustamā īpašuma nodokļa kompensācija, ja valsts noteikusi īpašuma izmantošanas ierobežojumus (*Lieta Nr. SKK-8/2020*)..... C-95

Personas, kurai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis, pienākums samaksāt kaitējuma kompensāciju (*Lieta Nr. SKK-[E]/2020*)..... K-51

Judikatūras maiņa. Kaitējuma kompensācija cietušajam noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu (Krimināllikuma 260.pants) (*Lieta Nr. SKK-1/2020*)..... K-68

Kaitējuma kompensācijas par valstij nenomaksātajiem nodokļiem piedziņa kriminālprocesā (*Lieta Nr. SKK-173/2020*)..... K-100

Komerctiesības

Mazākuma dalībnieku tiesību aizsardzība akciju atpirkšanas piedāvājuma neesības gadījumā (*Lieta Nr. SKK-[G]/2020*)..... C-63

Judikatūras maiņa. Komercreģistra publiskās ticamības aizsardzības robežas (*Lieta Nr. SKK-5/2020*)..... C-65

Ziņu pieprasīšanas kārtība pirms akcionāru sapulces; Balsojuma akcionāru sapulcē ierakstīšanas mērķis (*Lieta Nr. SKK-49/2020*)..... C-67

Komerčlīdzes realizācija atkarībā no iekļāto prasījuma tiesību statusa (*Lieta Nr. SKK-58/2020*)..... C-69

Pierādīšanas pienākums valdes locekļa kreditoru prasībā pret komercsabiedrību, ja valdes loceklis, būdams ar komercsabiedrību tieši saistīta persona, pienākumus pildījis bez atlīdzības (*Lieta Nr. SKK-288/2020*)..... C-72

Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi

Kustības drošību garantējošo citādu transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšana Krimināllikuma 263.panta izpratnē; Cēloņsakarības konstatēšana, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu pēc Krimināllikuma 263.panta (*Lieta Nr. SKK-[N]/2020*)..... K-18

Krimināllikuma 217.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (grāmatvedības un statistiskās informācijas noteikumu pārkāpšana) subjektīvās puses noskaidrošana (*Lieta Nr. SKK-14/2020*)..... K-21

Narkotiskās vielas saturošu augu neatļauta sēšana un audzēšana lielās platībās; Narkotisko vielu realizēšana Krimināllikuma 253.¹panta izpratnē (*Lieta Nr. SKK-31/2020*)..... K-24

Piedraudējums izpaust apkaunojošas ziņas par cietušo vai viņa tuviniekiem Krimināllikuma 183.panta izpratnē; Tiesas pienākums izvērtēt aizstāvības argumentus par iespējamu policijas darbinieku provokāciju (*Lieta Nr. SKK-33/2020*)..... K-27

Bezpalīdzības stāvoklis Krimināllikuma 117.panta 2.punkta izpratnē; Slepkavība, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā (*Lieta Nr. SKK-52/2020*)..... K-29

Līdzekļu, kas iegūti Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma rezultātā, legalizēšana (*Lieta Nr. SKK-58/2020*)..... K-35

„Uzticēta vai pārziņā esoša manta” Krimināllikuma 179.panta izpratnē (*Lieta Nr. SKK-85/2020*)..... K-38

Narkotisko un psihotropo vielu ietekmes konstatēšana transportlīdzekļa vadītājam, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc Krimināllikuma 262.panta pirmās daļas; Apsūdzēto vai viņu aizstāvju pieteikto lūgumu izņemšana iztiesāšanas laikā (*Lieta Nr. SKK-359/2020*)..... K-40

Krimināllikuma 329.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (neizpauzamu ziņu izpaušana) priekšmets (*Lieta Nr. SKK-J-221/2020*)..... K-43

Slepkavība ar tiešu nodomu; Advokāta pieteikuma par spēkā stājušos tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna saturs (*Lieta Nr. SKK-J-508/2020*)..... K-46

Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumi

Galīgā soda noteikšana no ārvalsts izdotai personai; Laupīšana, ja tā izdarīta, lietojot šaujamieroci (*Lieta Nr. SKK-[C]/2020*)..... K-9

Brīvības atņemšanas sods personai ar invaliditāti, kurai indicēti asistenta pakalpojumi (*Lieta Nr. SKK-91/2020*)..... K-16

Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumi

Nepilngadīgā, kurš atzīts par cietušo noziedzīgā nodarījumā pret tikumību un dzimumneaizskaramību un kuru apsūdzētajam nav bijis iespējams iztaujāt, liecību izmantošana pierādīšanā (*Lieta Nr. SKK-[B]/2020*)..... K-48

Apstākļi, kas izvērtējami, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekli (*Lieta Nr. SKK-[F]/2020*)..... K-53

Apelācijas instances tiesas nolēmuma pieejamības diena ārkārtējās situācijas laikā (<i>Lieta Nr. SKK-[H]/2020</i>)	K-55
Nolēmuma tiesiskuma pārbaude kasācijas kārtībā, ja apsūdzētais, kas iesniedzis kasācijas sūdzību, pēc tās iesniegšanas miris (<i>Lieta Nr. SKK-[J]/2020</i>)	K-57
Pārrakstīšanās kļūdu labošana zemākas instances tiesas nolēmumā (<i>Lieta Nr. SKK-[L]/2020</i>)	K-60
Īpaši aizsargājama cietušā nopratināšanas iespējamība tiesas sēdē (<i>Lieta Nr. SKK-[M]/2020</i>)	K-62
Persona, pret kuru var veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu; Krimināllikuma 165.panta pirmajā daļā ietvertā norma nav atzīstama par blanketu tiesību normu (<i>Lieta Nr. SKK-[O]/2020</i>)	K-65
Tiesas pienākums izskatīt un izlemt grozīto apsūdzību, kas tiek uzturēta tiesā (<i>Lieta Nr. SKK-29/2020</i>)	K-73
Ierobežojumi prokuroram iesniegt kasācijas protestu (<i>Lieta Nr. SKK-35/2020</i>)	K-75
Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētā atbildība par svešas mantas tišu iznīcināšanu un svešas mantas tišu bojāšanu un šo noziedzīgo nodarījumu priekšmeta vērtības noteikšana; Procesuālo funkciju nodalīšana (<i>Lieta Nr. SKK-38/2020</i>)	K-78
Apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā (<i>Lieta Nr. SKK-68/2020</i>)	K-84
Kriminālprocesā iesaistītās personas lūguma par pierādījumu iegūšanu izlemšana (<i>Lieta Nr. SKK-77/2020</i>)	K-87
Pārkāpums, kas atzīstams par ziņu absolūtās nepieļaujamības pamatu Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 3.punkta izpratnē (<i>Lieta Nr. SKK-95/2020</i>)	K-89
Advokāta, kurš sniedzis juridisko palīdzību cietušajam, liecību pieļaujamība un izmantošana pierādīšanā; Piesavināšanās, kas izdarīta, pārkāpjot pilnvarotāja norādījumus saistībā ar izsniegto pilnvarojumu; Nosacītas notiesāšanas piemērošanas apstākļu izvērtējums (<i>Lieta Nr. SKK-97/2020</i>)	K-91
Lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai minēto pierādījumu izmantošana pierādīšanā (<i>Lieta Nr. SKK-104/2020</i>)	K-94
Apelācijas instances tiesas pienākums noskaidrot iemeslus, kāpēc apsūdzētais nav ieradies uz apelācijas instances tiesas sēdi (<i>Lieta Nr. SKK-120/2020</i>)	K-96

Nevainīguma prezumpcijas piemērošana pierādījumu vērtēšanā; Liecību ticamības izvērtēšana (<i>Lieta Nr. SKK-256/2020</i>)	K-102
Apsūdzētā tiesību uz valsts nodrošinātu aizstāvību nodrošināšana apelācijas instances tiesā (<i>Lieta Nr. SKK-466/2020</i>)	K-105
Personas, par kuru pieņemts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, informēšana par krimināllietas nosūtīšanu tiesai (<i>Lieta Nr. SKK-J-[R]/2020</i>)	K-107
Lietu tiesības	
Labā ticība kā kritērijs Civillikuma 1074. un 1075.pantā paredzēto subjektīvo tiesību izlietošanas robežu noteikšanai; Civilprocesa likuma 44.panta pirmās prim daļas piemērošanas aspekts (<i>Lieta Nr. SKC-231/2020</i>)	C-22
Apbūves tiesības nodibināšana, ja uz zemesgabala atrodas zemes īpašniekam piederošas būves (<i>Lieta Nr. SKC-1079/2020</i>)	C-24
Notiesātas personas īpašuma tiesību izbeigšanās, ja nekustamais īpašums konfiscēts par labu valstij (<i>Lieta Nr. SPC-6/2020</i>)	C-26
Maksātnespējas tiesības	
Fiziskās personas atbrīvošana no saistībām, ja pieļauts nebūtisks saistību dzēšanas plāna pārkāpums (<i>Lieta Nr. SPC-5/2020</i>)	C-75
Rīcība ar mantu, kura likumā noteiktā kārtībā atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscējamu valsts labā; Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija kredītiestādes maksātnespējas procesā (<i>Lieta Nr. SPC-27/2020</i>)	C-77
Medicīnas un ārstniecības tiesības	
Ārstniecības personas vai iestādes tiesību sniegt Valsts policijai pacienta personas datus robežas; Ārstniecības personu konfidencialitātes pienākums; Normas, kas piešķir ārstniecības personām tiesības sniegt informāciju par pacientu citiem subjektiem ar ārstniecību nesaistītiem mērķiem, skaidrības un paredzamības būtiskums (<i>Lieta Nr. SKA-41/2020</i>)	A-48
Kritērija „aptieka darbojas ekspluatācijā nodotās telpās” interpretācija; Nosacījuma „citas valsts iestādes pamatots rakstisks priekšlikums par licences apturēšanu” interpretācija; Aptiekas speciālās atļaujas (licences) anulēšana par medikamentu izplatīšanu bez licences; Tiesas pienākums motivēt savu spriedumu; Tiesas tiesības rakstveida procesā pagarināt sprieduma sastādīšanas termiņu (<i>Lieta Nr. SKA-167/2020</i>)	A-51
Valsts budžetā atmaksājamo summu par rezidentūru aprēķināšana; Proporcioniāli nostrādātā laika ņemšana vērā, aprēķinot atmaksājamo valsts	

budžeta līdzekļu par rezidentūras mācībām apmēru, ja persona nav nostrādājusi Latvijas ārstniecības iestādē trīs gadus pēc rezidentūras beigām; Objektīvās izmeklēšanas principa saturs un šī principa robežas (*Lieta Nr. SKA-1102/2020*) A-55

Nodokļu tiesības

Jēdziena „aktuālā kadastrālā vērtība” interpretācija; Mežaudze kā daļa no nekustamā īpašuma; Sprieduma rezolutīvā daļa kompleksu aprēķinu gadījumā (*Lieta Nr. SKA-17/2020*) A-58

Tiesas kompetence lēmuma par nodokļa maksātāja izslēgšanu no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra pārbaudē; Nepatiesas informācijas sniegšana deklarācijā kā pamats nodokļa maksātāja izslēgšanai no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra (*Lieta Nr. SKA-403/2020*) A-62

Cigarešu kā muitošanai pakļauto preču pārvadāšanas un glabāšanas mēģinājums (*Lieta Nr. SKK-54/2020*) K-32

Pamattiesības

Plānotās darbības neatbilstība normatīvo aktu prasībām kā pamats atteikumam reģistrēt masu informācijas līdzekli (*Lieta Nr. SKA-90/2020*) A-43

Kontrole pār rīcību ar personas audiem kā daļa no tiesībām uz privāto dzīvi; Mirušas personas audu paraugu glabāšana kā tuvinieku tiesību uz privāto dzīvi ierobežojums; Personas subjektīvās tiesības prasīt cieņpilnu izturēšanos pret miruša radnieka ķermeni; Tiesiskā daba un glabāšanas termiņš ekspertīzei izņemtu personas audu paraugiem (*Lieta Nr. SKA-166/2020*) A-45

Senāta izteiktā likuma iztulkojuma obligātais raksturs, izskatot lietu no jauna; Ziņu vai viedokļa izplatīšana, vēršoties valsts vai pašvaldības iestādē; Atceltajā spriedumā ietverta tiesas motīvu nozīme, izskatot lietu no jauna; Puses pieaicināta tiesību zinātnieka atzinuma statuss civilprocesā (*Lieta Nr. SKC-41/2020*) C-98

Fiziskās personas dzīvesvietas datu publiskošana plašsaziņas līdzekļos (*Lieta Nr. SKC-465/2020*) C-102

Tiesības sevi neapsūdzēt un paraugu salīdzinošajai izpētei, kuru izveide nav atkarīga no personas gribas, iegūšana; Procesuālā statusa – persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, – iegūšana (*Lieta Nr. SKK-2/2020*) K-70

Krimināllietas iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās (*Lieta Nr. SKK-49/2020*) K-81

Tiesības iesniegt kasācijas sūdzību kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka interesēs; Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības tikt uzklausiņam; Labvēlīgāks likums Krimināllikuma 5.panta otrās daļas izpratnē; Procesuāla rakstura kļūdu ietekmes uz nolēmuma tiesiskumu izvērtēšana; Tiesības uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā; Prokurora un tiesneša publisku izteikumu par kriminālprocesu ietekme uz nevainīguma prezumpciju (*Lieta Nr. SKK-59/2020*) K-11

Nepieļaujams pierādījums, ja ziņas iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus par tiesībām lietot valodu, kuru persona prot, tiesībām uz aizstāvību un tiesībām uz taisnīgu tiesu; Atteikšanās no aizstāvja, ja pirms tam persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos (*Lieta Nr. SKK-127/2020*) K-97

Patērētāju tiesības

Jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” saturs; Konkrētība kā būtiska uzziņas raksturojoša pazīme (*Lieta Nr. SKA-436/2020*) A-106

Patērētāja statuss sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu saņēmējam (*Lieta Nr. SKC-18/2020*) C-58

Ar patērētāju noslēgta līguma teksta salasāmības prasība (*Lieta Nr. SKC-693/2020*) C-61

Publisko lietu tiesības

Publiskas funkcijas veicēja rīcība nedrīkst būt patvaļīga; Ostas pakalpojuma līgums un tā sniegšanas iespēju pieejamība; Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē (*Lieta Nr. SKA-235/2020*) A-65

Kremācijas pakalpojumu nodrošināšana pašvaldībā; Pašvaldības rīcības brīvība un tās robežas, iesaistot privātpersonu publiski tiesiskā funkcijā ietilpstoša uzdevuma izpildē; Pakalpojumu publisko iepirkumu līguma nošķiršana no pakalpojuma koncesijas līguma (*Lieta Nr. SKA-323/2020*) A-69

Saistību tiesības

Judikatūras maiņa. Kreditora atgādinājuma juridiskā daba; Tiesiska darījuma un kreditora atgādinājuma kā darījumam līdzīgas darbības nošķiršana; Kreditora atgādinājuma veids; Aizdevuma līguma izpildījuma veids (*Lieta Nr. SKC-12/2020*) C-38

Juridiskas personas reputācijas aizskārums plašsaziņas līdzekļos vērtēšana (*Lieta Nr. SKC-77/2020*) C-41

Parādnieka vainas prezumpcija, ja tas ar saistītu personu noslēdzis darījumu kreditoram par jaunu (*Lieta Nr. SKC-79/2020*) C-43

Apdrošinājumaņēmēja prasība par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu,
ja to nav pieprasījis apdrošinātais – līzinga devējs
(*Lieta Nr. SKC-134/2020*) C-46

Pilnvarojuma robežas, ja pilnvarā piešķirtas tiesības slēgt darījumus arī
pilnvarnieka interesēs (*Lieta Nr. SKC-203/2020*) C-48

Sociālās tiesības

Prasījuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu sociālo tiesību jomā
izskatīšana administratīvajā tiesā; ASV pilsoņa tiesības prasīt Latvijas valsts
vecuma pensijas piešķiršanu par Latvijā uzkrāto apdrošināšanas stāžu;
Lietas izskatīšana mutvārdu procesā apelācijas instances tiesā
(*Lieta Nr. SKA-109/2020*) A-72

Personas izslēgšana no tehnisko palīgīdzekļu saņemšanas rindas,
jo tā nav brīdinājusi par savu neierašanos (*Lieta Nr. SKA-209/2020*) A-75

Periods, par kuru ārstniecības iestādes ārsts var izsniegt darbnespējas lapu;
Ārsta noteiktā ārstēšanās režīma pārkāpuma ietekme uz slimības pabalsta
izmaksāšanu (*Lieta Nr. SKA-215/2020*) A-77

Laika, kurā persona ir bijusi nodarbināta kā pašnodarbinātais un pati veikusi
par sevi sociālās apdrošināšanas iemaksas, ieskaitīšana izdienas stāžā
(*Lieta Nr. SKA-300/2020*) A-80

Trūcīgai personai izvirzītās prasības par īpašuma neesību vērtēšana; Jēdziena
„atsevišķi dzīvojoša persona” interpretācija trūcīgas personas statusa pārbaudē;
Sociālo dienestu pienākuma izvērtēt personas atbilstību trūcīgas ģimenes
(personas) statusam interpretācija (*Lieta Nr. SKA-1005/2020*) A-82

Maznodrošinātas personas statuss kā pamats procesuālos izdevumus segt
no valsts līdzekļiem (*Lieta Nr. SKK-J-406/2020*) K-109

Vides tiesības

Siltumnīcefekta gāzu emisijas atļaujas izsniegšana;
Operatora iekārtu darbības jaudas summēšanas princips
(*Lieta Nr. SKA-67/2020*) A-90

Likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 3.panta 7.punktā ietvertā
aizlieguma sadalīt paredzēto darbību saturs (*Lieta Nr. SKA-118/2020*) A-93

Mikrolieguma izveidošanas procedūra un pienākums sabalansēt
iesaistīto pušu intereses (*Lieta Nr. SKA-153/2020*) A-95

Privātpersonas tiesības uz vides informāciju;
Vides informācijas tiesiskā daba (*Lieta Nr. SKA-314/2020*) A-97

Ekonomisko apsvērumu iekļaušana ietekmes uz vidi novērtējumā un šādas
rīcības robežas; Pieteikums vides interesēs; Dzelzceļa infrastruktūras līnijas
„Rail Baltica” trases posmu izvietojuma apstrīdēšana
(*Lieta Nr. SKA-317/2020*) A-100

Dabas liegumā esošu zemes vienību sadalīšana (*Lieta Nr. SKA-379/2020*) A-102

Meža likuma 50.panta trešajā daļā paredzēto zaudējumu jēdziena tvērums
(*Lieta Nr. SKC-1/2020*) C-93

Zemesgrāmatu tiesības

Prasības tiesību par hipotēkas ieraksta dzēšanu uz citam kopīpašniekam
piederšo domājamo daļu neesība (*Lieta Nr. SKC-36/2020*) C-79

Pirmpirkuma tiesības un izpirkuma tiesības nostiprināšana zemesgrāmatā
(*Lieta Nr. SKC-1093/2020*) C-81

Strīds par līgumiskas reālnastas ierakstīšanu zemesgrāmatā
(*Lieta Nr. SPC-15/2020*) C-83

Cits

Sporta federāciju tiesiskais statuss un darbības joma;
Biedrības „Latvijas Sporta federāciju padome” kompetence sporta federāciju
uzraudzībā (*Lieta Nr. SKA-1496/2020*) A-111

**Latvijas Republikas
SENĀTA
Administratīvo lietu
departamenta
spriedumi un lēmumi
2020**

Satura rādītājs

Senāta Administratīvo lietu departamenta nolēmumu daļas ievads.....	A-7
I. Administratīvais process	A-9
Tiesas rīcība, konstatējot piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai; Teritorijas plānojuma un detālpilānojuma savstarpējā mijiedarbība (<i>Lieta Nr. SKA-313/2020</i>).....	A-9
Lūguma par pagaidu aizsardzību izskatīšana kasācijas instancē (<i>Lieta Nr. SKA-1142/2020</i>)	A-11
Ārkārtas situācijas laikā (Covid-19) noteikto ierobežojumu apstrīdēšana (<i>Lieta Nr. SKA-1215/2020</i>)	A-13
Procesa dalībnieka pienākums saglabāt cieņpilnu attieksmi (<i>Lieta Nr. SKA-1278/2020</i>)	A-16
II. Atbalsta maksājumi	A-17
Elektrostācijas atrašanās vietas maiņas tiesiskās sekas, piešķirot tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros (<i>Lieta Nr. SKA-8/2020</i>)	A-17
Uz vides kvalitātes uzlabošanu vērsts papildu mērķis kā priekšnoteikums finansējuma piešķiršanai hidroelektrostacijām; Tiesiskās palāvības konstatēšana un tās aizsardzības nepieciešamības izvērtējums (<i>Lieta Nr. SKA-160/2020</i>)	A-20
III. Atlīdzinājuma prasījumi	A-23
Tiesas pienākums iegūt visus iespējamus pierādījumus cēloņsakarības esības konstatēšanai atlīdzības prasījuma gadījumā no Ārstniecības riskā fonda; Administratīvo tiesu kompetences robežas izmaksājamo atlīdzību apmēra no Ārstniecības riskā fonda noteikšanā (<i>Lieta Nr. SKA-421/2020</i>)	A-23
Ārstniecības personas neprofesionāla rīcība vai neatbilstoši apstākļi ārstniecības laikā kā priekšnoteikums atlīdzinājuma izmaksāšanai no Ārstniecības riskā fonda; Ārsta atbildība pacientam sniegt informāciju, kas nodrošina informētas piekrišanas saņemšanu; Iespējamu un sagaidāmu operācijas seku pierēķināšana ārsta neprofesionālajai rīcībai; Personai nodarītā kaitējuma smaguma noteikšana (<i>Lieta Nr. SKA-790/2020</i>)	A-26
IV. Bērnu un vecāku tiesības	A-30
Valsts pienākums nodrošināt juridisko aizsardzību ģimenēm, kurās pastāv faktiskas ģimenes attiecības; Kolīzijas starp bērna tiesībām uz aizsardzību no vardarbības un tiesībām uzaugt ģimeniskā vidē risināšana; Noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību, izdarījušas personas kā adoptētāja izvērtējums (<i>Lieta Nr. SKA-34/2020</i>)	A-30

Vecāku tiesības noteikt bērna uzturu un šo tiesību robežas; Tikai veģetāra uztura nodrošināšana skolā (<i>Lieta Nr. SKA-239/2020</i>)	A-33
Saskarsmes tiesību ierobežošanā vērā ņemamie aspekti (<i>Lieta Nr. SKA-700/2020</i>)	A-36
Faktiskās ģimeniskās attiecībās dzīvojošas personas subjektīvās tiesības tikt ieceltai par bērna aizbildni (<i>Lieta Nr. SKA-857/2020</i>)	A-38
Nepilngadīga jaunieša psihoemocionālā stāvokļa vērtējuma nozīme lietās par aizgādības tiesībām; Nepilngadīga jaunieša viedokļa vērtēšana lietās par aizgādības tiesībām; Aktuālās faktiskās situācijas novērtējums lietās par aizgādības tiesību atjaunošanu (<i>Lieta Nr. SKA-1471/2020</i>)	A-40
V. Cilvēktiesības	A-43
Plānotās darbības neatbilstība normatīvo aktu prasībām kā pamats atteikumam reģistrēt masu informācijas līdzekli (<i>Lieta Nr. SKA-90/2020</i>)	A-43
Kontrole pār rīcību ar personas audiem kā daļa no tiesībām uz privāto dzīvi; Mirušas personas audu paraugu glabāšana kā tuvinieku tiesību uz privāto dzīvi ierobežojums; Personas subjektīvās tiesības prasīt cieņpilnu izturēšanos pret miruša radnieka ķermeni; Tiesiskā daba un glabāšanas termiņš ekspertīzei izņemtu personas audu paraugiem (<i>Lieta Nr. SKA-166/2020</i>)	A-45
VI. Medicīnas un ārstniecības tiesības	A-48
Ārstniecības personas vai iestādes tiesību sniegt Valsts policijai pacienta personas datus robežas; Ārstniecības personu konfidencialitātes pienākums; Normas, kas piešķir ārstniecības personām tiesības sniegt informāciju par pacientu citiem subjektiem ar ārstniecību nesaistītiem mērķiem, skaidrības un paredzamības būtiskums (<i>Lieta Nr. SKA-41/2020</i>)	A-48
Kritērija „aptieka darbojas ekspluatācijā nodotās telpās” interpretācija; Nosacījuma „citas valsts iestādes pamatots rakstisks priekšlikums par licences apturēšanu” interpretācija; Aptiekas speciālās atļaujas (licences) anulēšana par medikamentu izplatīšanu bez licences; Tiesas pienākums motivēt savu spriedumu; Tiesas tiesības rakstveida procesā pagarināt sprieduma sastādīšanas termiņu (<i>Lieta Nr. SKA-167/2020</i>)	A-51
Valsts budžetā atmaksājamo summu par rezidentūru aprēķināšana; Proporcioniāli nostrādātā laika ņemšana vērā, aprēķinot atmaksājamo valsts budžeta līdzekļu par rezidentūras mācībām apmēru, ja persona nav nostrādājusi Latvijas ārstniecības iestādē trīs gadus pēc rezidentūras beigām; Objektīvās izmeklēšanas principa saturs un šī principa robežas (<i>Lieta Nr. SKA-1102/2020</i>)	A-55
VII. Nodokļu tiesības	A-58
Jēdziena „aktuālā kadastrālā vērtība” interpretācija; Mežaudze kā daļa no nekustamā īpašuma; Sprieduma rezolutīvā daļa kompleksu aprēķinu gadījumā (<i>Lieta Nr. SKA-17/2020</i>)	A-58

Tiesas kompetence lēmuma par nodokļa maksātāja izslēgšanu no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra pārbaudē; Nepatiesas informācijas sniegšana deklarācijā kā pamats nodokļa maksātāja izslēgšanai no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra (<i>Lieta Nr. SKA-403/2020</i>)	A-62
---	------

VIII. Publisko lietu tiesības

Publiskas funkcijas veicēja rīcība nedrīkst būt patvaļīga; Ostas pakalpojuma līgums un tā sniegšanas iespēju pieejamība; Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē (<i>Lieta Nr. SKA-235/2020</i>)	A-65
Kremācijas pakalpojumu nodrošināšana pašvaldībā; Pašvaldības rīcības brīvība un tās robežas, iesaistot privātpersonu publiski tiesiskā funkcijā ietilpstoša uzdevuma izpildē; Pakalpojumu publisko iepirkumu līguma nošķiršana no pakalpojuma koncesijas līguma (<i>Lieta Nr. SKA-323/2020</i>)	A-69

IX. Sociālās tiesības

Prasījuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu sociālo tiesību jomā izskatīšana administratīvajā tiesā; ASV pilsoņa tiesības prasīt Latvijas valsts vecuma pensijas piešķiršanu par Latvijā uzkrāto apdrošināšanas stāžu; Lietas izskatīšana mutvārdu procesā apelācijas instances tiesā (<i>Lieta Nr. SKA-109/2020</i>)	A-72
Personas izslēgšana no tehnisko palīg līdzekļu saņemšanas rindas, jo tā nav brīdinājusi par savu neierašanos (<i>Lieta Nr. SKA-209/2020</i>)	A-75
Periods, par kuru ārstniecības iestādes ārsts var izsniegt darbnespējas lapu; Ārsta noteiktā ārstēšanās režīma pārkāpuma ietekme uz slimības pabalsta izmaksāšanu (<i>Lieta Nr. SKA-215/2020</i>)	A-77
Laika, kurā persona ir bijusi nodarbināta kā pašnodarbinātais un pati veikusi par sevi sociālās apdrošināšanas iemaksas, ieskaitīšana izdienas stāžā (<i>Lieta Nr. SKA-300/2020</i>)	A-80
Trūcīgai personai izvirzītās prasības par īpašuma neesību vērtēšana; Jēdziena „atsevišķi dzīvojoša persona” interpretācija trūcīgas personas statusa pārbaudē; Sociālo dienestu pienākuma izvērtēt personas atbilstību trūcīgas ģimenes (personas) statusam interpretācija (<i>Lieta Nr. SKA-1005/2020</i>)	A-82

X. Valsts dienests

Personas ar invaliditāti atbrīvošana no valsts civildienesta saistībā ar personas ilgstošu prombūtni (<i>Lieta Nr. SKA-450/2020</i>)	A-84
Nevainojamas reputācijas zaudēšana kā pamats personas atlaišanai no amata; Tiesības izmantot disciplinārlietā noskaidrotus faktus, lai personu atlaistu no amata administratīvā procesa kārtībā (<i>Lieta Nr. SKA-571/2020</i>)	A-86

Terminš, kādā persona var prasīt izmaksāt atlaišanas pabalstu; Pensijas vecumu sasniegušas personas, kura turpina pildīt amata pienākumus uz noteiktu termiņu, civildienesta attiecību izbeigšanas pamats (<i>Lieta Nr. SKA-877/2020</i>)	A-88
XI. Vides tiesības	A-90
Siltumnīcefekta gāzu emisijas atļaujas izsniegšana; Operatora iekārtu darbības jaudas summēšanas princips (<i>Lieta Nr. SKA-67/2020</i>)	A-90
Likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 3.panta 7.punktā ietvertā aizlieguma sadalīt paredzēto darbību saturs (<i>Lieta Nr. SKA-118/2020</i>)	A-93
Mikrolieguma izveidošanas procedūra un pienākums sabalansēt iesaistīto pušu intereses (<i>Lieta Nr. SKA-153/2020</i>)	A-95
Privātpersonas tiesības uz vides informāciju; Vides informācijas tiesiskā daba (<i>Lieta Nr. SKA-314/2020</i>)	A-97
Ekonomisko apsvērumu iekļaušana ietekmes uz vidi novērtējumā un šādas rīcības robežas; Pieteikums vides interesēs; Dzelzceļa infrastruktūras līnijas „Rail Baltica” trases posmu izvietojuma apstrīdēšana (<i>Lieta Nr. SKA-317/2020</i>)	A-100
Dabas liegumā esošu zemes vienību sadalīšana (<i>Lieta Nr. SKA-379/2020</i>)	A-102
XII. Citi	A-104
Būvniecības pieļaujamība krasta kāpu aizsargjoslā; senas apbūves likumības novērtējums (<i>Lieta Nr. SKA-331/2020</i>)	A-104
Jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” saturs; Konkrētība kā būtiska uzziņas raksturojoša pazīme (<i>Lieta Nr. SKA-436/2020</i>)	A-106
Azartspēļu ierobežošana un Līguma par Eiropas Savienības darbību 56.pants (<i>Lieta Nr. SKA-889/2020</i>)	A-109
Sporta federāciju tiesiskais statuss un darbības joma; Biedrības „Latvijas Sporta federāciju padome” kompetence sporta federāciju uzraudzībā (<i>Lieta Nr. SKA-1496/2020</i>)	A-111
Atslēgvārdu rādītājs	A-114
Nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem	A-121

Senāta Administratīvo lietu departamenta nolēmumu daļas ievads

Administratīvo lietu departaments līdz ar pamatfunkciju – tiesas spriešanu un judikatūras veidošanu – par savu misiju uzskata arī juridiskās kultūras veicināšanu. Neatņemams juridiskās kultūras elements ir tiesu nolēmumi un to pieejamības nodrošināšana. Administratīvo lietu departamentam jau vairākus gadus pēc kārtas ir lielākais Senāta Judikatūras nolēmumu arhīvā pievienoto nolēmumu skaits. Taču nolēmumu arhīva apjoms dažkārt rada grūtības orientēties aktuālajā tiesu praksē, tāpēc tiek veidots kārtējā gada Senāta nolēmumu krājums. Senāta nolēmumu krājuma veidošana ir viens no tiesu prakses sistematizācijas veidiem. Sistematizēta tiesu prakse daudz efektīvāk palīdz iepazīties ar kārtējā gada tiesu prakses attīstības tendencēm un aktualitātēm.

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada nolēmumu krājuma veidošanā atlasīti nolēmumi, kas dod pārskatu par aktuālajiem izaicinājumiem, kā arī ļauj padziļināt izpratni par administratīvā procesa norisi. Nolēmumu sagatavošanā publicēšanai krājumā, iesaistoties senatoriem, tiek nodrošināta ne tikai nolēmumu atziņu publicēšana, bet arī sniegta norāde uz konkrētajiem lietas apstākļiem, kas noteica tās izskatīšanas rezultātu Senātā.

2020.gada nolēmumu krājumā Administratīvo lietu departamenta publicētajos nolēmumos aplūkoti vairāki aktuāli pamattiesību ievērošanas jautājumi, piemēram, saistībā ar darbībām, kas veiktas ar cilvēka audu paraugiem, vai darbībām, kas attiecas uz pacientu datu apstrādi. Krājumā ir ietverti arī nolēmumi saistībā ar vides un ģimenes tiesībām, kā arī aktuāli administratīvā procesa iestādē un tiesā jautājumi.

Veronika Krūmiņa,
Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

Administratīvo lietu departamenta nolēmumu kopsavilkumus veidoja:
Kaspars Kukmilks,
Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks

I. Administratīvais process

Tiesas rīcība, konstatējot piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai
Teritorijas plānojuma un detālplānojuma savstarpējā mijiedarbība

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 28.septembra spriedums lietā Nr. SKA-313/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Būvniecības tiesības* – Būvatļaujas pārsūdzēšana – *Pašvaldību tiesības* – Teritorijas plānojums un detālplānojums – *Tiesību principi* – Tiesiskās paļāvības princips – *Administratīvais process* – Administratīvo tiesu kompetence – Tiesību normu piemērošana – Lietas izskatīšana kasācijas instances tiesā

Par lietas būtību

Jūrmalas pilsētas būvvalde izdeva uzņēmumam (lietā pieaicināta kā trešā persona) būvatļauju daudzdzīvokļu dzīvojamo ēku kompleksa būvniecībai. Līdzpieteicēji (biedrība un fiziskās personas) minēto būvatļauju apstrīdēja, tomēr ar Jūrmalas pilsētas domes (turpmāk arī – pašvaldība) lēmumu būvatļauja tika atstāta negrozīta, tādēļ līdzpieteicēji vides aizsardzības interesēs vērsās tiesā ar pieteikumu par Jūrmalas pilsētas domes lēmuma (būvatļaujas) atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa un Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu apmierināja un pārsūdzēto lēmumu atcēla. Administratīvā apgabaltiesa savu spriedumu pamatoja ar to, ka vienīgais tiesiskais pamats būvēt konkrēto ēku kompleksu īpašumā ir detālplānojums, kas ir apstiprināts ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem. Tomēr tiesa vienlaikus konstatēja, ka nedz vēsturiskais Jūrmalas pilsētas teritorijas plānojums (Jūrmalas attīstības plāns (Ģenerālplāns)), nedz arī būvatļaujas izdošanas brīdī spēkā esošais teritorijas plānojums (apstiprināts ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem) nepieļāva tādu būvniecību, kurai tika izsniegta konkrētā būvatļauja. Izvērtējot detālplānojuma atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām un piemērojamību konkrētajā lietā, tiesa atzina, ka detālplānojumā ietvertās normas, kuras atļauj jebkādu dzīvojamo māju būvniecību, neatbilst tiesiskajā regulējumā noteiktajām prasībām un tā izstrādes gaitā nav novērsti

¹ ECLI:LV:AT:2020:0928.A420237316.9.S

Satversmes tiesas 2004.gada 9.marta spriedumā lietā Nr. 2003-16-05 norādītie trūkumi, tāpēc konkrētais detālplānojums nav piemērojams šajā lietā.

Administratīvā apgabaltiesa konkrēto būvatļauju atzina par prettiesisku, jo detālplānojuma normas, kuras pieļāva iecerēto būvniecību, nav piemērojamas un būvatļaujas izdošanas brīdī spēkā esošais teritorijas plānojums neparedzēja zemesgabalā iecerēto apbūvi.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lai gan konkrētajā lietā Senātam nācās risināt samērā plašu jautājumu loku, tomēr par diviem galvenajiem jautājumiem būtu jāuzskata tiesas iespējamā rīcība, ja tā konstatē, ka piemērojamā tiesību norma neatbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normai, un teritorijas plānojuma un detālplānojuma savstarpējā mijiedarbība.

Senāts, vienlaikus norādot uz Administratīvā procesa likuma 104.pantu, uzsvēra, ka *Administratīvā procesa likums paredz divus veidus, kā tiesai rīkoties, ja tā konstatē lietā piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai. Ja tiesa uzskata, ka lietā piemērojamā tiesību norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmei vai starptautisko tiesību normai (aktam), tā nosūta pieteikumu Satversmes tiesai par tiesību normas atzīšanu par spēkā neesošu. Savukārt, ja tiesa uzskata, ka lietā piemērojamā tiesību norma neatbilst Ministru kabineta noteikumiem vai likumam, tā pati atturas no attiecīgās tiesību normas piemērošanas konkrētajā lietā, nolēmumā pamatojot savu viedokli par tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām.*

Jautājumā par teritorijas plānojuma un detālplānojuma savstarpējo mijiedarbību un hierarhiju Senāts norādīja, ka *no normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhijas viedokļa detālplānojums, kas apstiprināts pašvaldības saistošo noteikumu veidā, un teritorijas plānojums ir normatīvie akti ar vienādu juridisko spēku. Tomēr vienlaikus ņemams vērā, ka normatīvajos aktos, kas regulē teritorijas plānošanu, ir arī noteikta detālplānojuma un teritorijas plānojuma savstarpējā hierarhija no teritorijas plānošanas dokumentu hierarhijas viedokļa. Vienlaikus Senāts pievērsās jautājumam par detālplānojuma saturu un iespēju detālplānojumā noteikt atšķirīgu teritorijas izmantošanas veidu un atzina, ka vispārīgi detālplānojumā var vienīgi detalizēt vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā noteikto teritorijas plānoto (atļauto) izmantošanu, nevis noteikt tādu teritorijas plānoto izmantošanu, kas vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā attiecīgajai teritorijai nebija noteikta. No vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā noteiktās teritorijas plānotās (atļautās) izmantošanas atšķirīga attiecīgās teritorijas plānotā izmantošana detālplānojumā var tikt noteikta tikai tiesību normās paredzētā izņēmuma gadījumā.*

Lūguma par pagaidu aizsardzību izskatīšana kasācijas instancē

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.jūlija lēmums lietā Nr. SKA-1142/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Administratīvais process tiesā* – Lūgums par pagaidu aizsardzību – Pagaidu aizsardzības piemērošanas kritēriji – Kasācijas instances tiesas kompetence

Par lietas būtību

Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – Dienests) pieteicējai veica muitas deklarāciju atbilstības pārbaudes, kuru rezultātā Dienests pieņēma trīs lēmumus, ar kuriem pieteicējai uzlikts pienākums samaksāt budžetā papildu maksājumus par konkrētu summu (summu veidoja muitas nodoklis, nokavējuma nauda un nokavējuma procenti muitas nodoklim, kā arī pievienotās vērtības nodoklis un nokavējuma nauda par pievienotās vērtības nodokli). Savos lēmumos Dienests atzina, ka pieteicēja laika posmā no 2013.gada līdz 2016.gadam, deklarējot izlaišanai brīvā apgrozībā precī, ir nepareizi norādījusi kombinētās nomenklatūras (KN) un Kopienas integrētā tarifa (TARIC) kodu, proti, pieteicēja bija norādījusi vienu kodu, kura gadījumā piemērojamā ievad muitas nodokļa pamatlīdzība ir 0 %, bet tai vajadzēja piemērot citu kodu, kura gadījumā piemērojamā ievad muitas nodokļa pamatlīdzība ir 23 euro par tonnu.

Pieteicēja iesniedza tiesā pieteikumu par šo trīs Dienesta lēmumu atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Pieteicēja vērsās tiesā, lūdzot atcelt visus trīs Dienesta lēmumus, un gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu apmierināja. Visi trīs Dienesta lēmumi tika atcelti no to pieņemšanas brīža. Savu spriedumu Administratīvā apgabaltiesa pamatoja ar to, ka preču klasifikācija tiek veikta saskaņā ar Padomes Regulu Nr. 2658/87² un noteicošais kritērijs preču klasifikācijai vispārīgā veidā ir preču īpašību un objektīvo īpatnību atbilstība kombinētās nomenklatūras (KN) pozīciju formulējumiem un sadaļu vai nodaļu piezīmēm (kas

¹ ECLI:LV:AT:2020:0717.A420216317.12.L

² Padomes 1987.gada 23.jūlija Regula (EEK) Nr. 2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu.

noteiktas regulā). Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka konkrētajā gadījumā pieteicēja pamatoti bija piemērojusi deklarācijās norādīto kombinētās nomenklatūras (KN) kodu.

Valsts ieņēmumu dienests par administratīvās apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, par kuru tika ierosināta kasācijas tiesvedība, savukārt pieteicēja Senātam iesniedza lūgumu par lietā pārsūdzēto Dienesta lēmumu darbības apturēšanu. Savu lūgumu pieteicēja pamatoja ar to, ka pastāv abi pagaidu aizsardzības piemērošanas kritēriji, proti, gan objektīvais kritērijs ((administratīvā akta pirmšķietams (*prima facie*) prettiesiskums), jo gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa ir atzinusi, ka Dienesta lēmumi balstās uz kļūdainu uzskatu par strīdus preces klasificēšanu), gan arī subjektīvais kritērijs (iespēja, ka tiks nodarīts būtisks kaitējums vai zaudējumi, kuru novēršana vai atlīdzināšana būtu ievērojami apgrūtināta vai prasītu nesamērīgus resursus). Pieteicēja norādīja, ka Dienests prettiesiski ir iekasējis pieteicējas naudas līdzekļus, kuru summa var pietiekami būtiski ietekmēt pieteicējas saimniecisko darbību, īpaši Covid-19 vīrusa izraisītās ekonomiskās krīzes dēļ.

Senāta nolēmums

Ar Senāta lēmumu tika apturēta Dienesta lēmumu darbība, kā arī noteikts pienākums 15 dienu laikā no Senāta lēmuma spēkā stāšanās atmaksāt pieteicējai uz Dienesta lēmumu pamata iekasētos naudas līdzekļus. Savā lēmumā Senāts, analizējot jautājumu par administratīvā akta darbības apturēšanas izskatīšanu administratīvajā tiesā, vienlaikus uzsvēra, ka Senāta kā kasācijas instances tiesas kompetence atšķiras no pirmās un apelācijas instances tiesas kompetences, arī attiecībā uz lūgumu par pagaidu aizsardzību. Proti, savā lēmumā Senāts norādīja, ka *kasācijas instances tiesvedības laikā pieteiktais lūgums par pagaidu aizsardzību ir izskatāms, ievērojot Administratīvā procesa likuma 325.pantā noteiktos kasācijas instances tiesas kompetences ietvarus. Proti, kasācijas kārtībā ir pārbaudāmi argumenti, kuri varētu būt pamats apgabaltiesas sprieduma tiesiskuma apšaubīšanai un atcelšanai. Lūgums par pagaidu aizsardzību un iebildumi pret šo lūgumu nevar tikt pamatoti vienkārši ar argumentiem par to, ka zemākas instances tiesa nepareizi konstatējusi lietas faktiskos apstākļus, jo šādā ziņā zemākas instances spriedumu pārbaudīt šajā tiesvedībā nevarēs, arī izskatot kasācijas sūdzību.*

Izskatot lūgumu pēc būtības, Senāts atzina, ka konkrētajā gadījumā ir konstatējami abi kritēriji (proti, gan objektīvais, gan subjektīvais) pagaidu aizsardzības piemērošanai, tomēr uzreiz ir uzsverams, ka Senāts, analizējot objektīvo kritēriju (lēmumu pirmšķietamo prettiesiskumu), neizslēdza iespēju, ka, izskatot Dienesta kasācijas sūdzību, Senāts izdarīs citādus secinājumus par Administratīvās apgabaltiesas vērtējumu par Dienesta lēmumiem.

Ārkārtas situācijas laikā (Covid-19) noteikto ierobežojumu apstrīdēšana

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 6.jūlija lēmums lietā Nr. SKA-1215/2020¹

Blakus sūdzības tiesvedība – *Valsts pārvaldes iekārta* – Ministru kabineta 2020.gada 12.marta rīkojuma Nr. 103 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” tiesiskā daba – *Centrālā vēlēšanu komisija* – Termiņa parakstu vākšanai likumprojektam pagarināšana – *Administratīvais process* – Administratīvais akts – Personas subjektīvās tiesības

Par lietas būtību

Ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 103² visā valsts teritorijā tika izsludināta ārkārtējā situācija, lai ierobežotu Covid-19 izplatību.

Pieteicēja (politisko partiju apvienība „Jaunā Saskaņa”) Centrālajā vēlēšanu komisijā (turpmāk – Komisija) ir iesniegusi, un Komisija ir reģistrējusi trīs iniciatīvu grupas parakstu vākšanai ierosinājumam atsaukt Saeimu, kā arī divus likumprojektus. Terminš šo parakstu vākšanai iniciatīvām ir 2020.gada 14.novembris, 2021.gada 7.marts un 14.aprīlis.

Pieteicēja uzskatīja, ka saistībā ar ārkārtējo situāciju pilsoņiem ir ierobežotas to tiesības parakstīties klātienē, kā arī ir ierobežotas pieteicējas tiesības veikt aģitāciju par reģistrētajiem likumprojektiem, un vērsās tiesā, vienlaikus iebilstot arī pret to, ka ar Rīkojumu ir ierobežotas pieteicējas tiesības veikt aģitāciju saistībā ar Rīgas domes vēlēšanām.

Pieteikumā pieteicēja ietvēra trīs prasījumus: 1) atcelt Rīkojumu un tā grozījumus; 2) uzdot Ministru kabinetam un Komisijai pārcelt par trīs mēnešiem visu reģistrēto iniciatīvu termiņus, sākot no Rīkojuma atcelšanas dienas; 3) uzdot Eiropas Savienības Tiesai jautājumu par Ministru kabineta tiesībām atkāpties no starptautiskajos līgumos noteiktajām saistībām bez saskaņošanas ar Eiropas Savienības iestādēm.

Tiesvedības gaita

Ar Administratīvās rajona tiesas lēmumu pieteikumu atteikts pieņemt, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 191.panta

¹ ECLI:LV:AT:2020:0706.SKA121520.3.L

² Ministru kabineta 2020.gada 12.marta rīkojums Nr. 103 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” (turpmāk – Rīkojums).

pirmās daļas 1. un 8.punktu. Tiesa norādīja, ka attiecībā uz prasījumu par Rīkojuma un tā grozījumu atcelšanu pieteicēja iebilst pret četros Rīkojuma apakšpunktos ietvertu regulējumu, kas noteic personām ierobežojumu pulcēties privātos un publiskos pasākumos, kā arī uzliet pienākumus personām un kontaktpersonām, kuras atgriezušās no Covid-19 skartās valsts vai teritorijas, veikt īpašus epidemioloģiskās drošības pasākumus. Secinot, ka šajos punktos ir ietverti vispārīgie administratīvie akti, tiesa uzskatīja, ka personai ir tiesības iebilst pret Rīkojumā ietvertu vispārīgo administratīvo aktu tikai tādā gadījumā, ja tā uzskata, ka uzliktais pienākums ir pārmērīgs vai neatbilstošs. Pieteikumā galvenokārt tika norādīts uz vispārīgu un formālu sabiedrības interešu aizstāvību, nenorādot vērā ņemamus faktus vai apstākļus, kas liecinātu par pieteicējas interešu būtisku aizskārumu. Izvērtējot pieteicējas norādītos argumentus, tiesa atzina, ka Rīkojums neskar pieteicējas tiesības vai tiesiskās intereses, līdz ar to pieteicējai nav subjektīvo tiesību iesniegt pieteikumu par Rīkojuma punktu atcelšanu.

Attiecībā uz pieteicējas prasījumu par iniciatīvas parakstu iesniegšanas termiņu pagarināšanu Administratīvā rajona tiesa norādīja, ka atbilstoši likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” regulējumam termiņš, kurā var iesniegt likumprojektu vai ierosinājumu rīkot tautas nobalsošanu par Saeimas atsaukšanu, ir materiāltiesisks termiņš, kura pagarināšanu likumdevējs nav paredzējis, līdz ar to nedz Ministru kabinetam, nedz tiesai nav tiesību šādu termiņu pagarināt. Vienlaikus tiesa analizēja, vai ārkārtējās situācijas izsludināšana skar pieteicējas pamattiesības, un atzina, ka pieteicējas tiesības nav būtiski skartas.

Savukārt attiecībā uz prasījumu par prejudiciālā jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai Administratīvā rajona tiesa norādīja, ka šis jautājums nav vērtējams kā atsevišķs prasījums, bet gan kā procesuālais lūgums, kas būtu izvērtējams, izskatot lietu pēc būtības.

Senāts rajona tiesas lēmumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lēmumā Senāts norādīja, ka Rīkojums bija spēkā līdz 2020.gada 9.jūnijam, līdz ar to Rīkojumā ietvertie vispārīgie administratīvie akti ir zaudējuši spēku, tāpēc tiesa varētu pārbaudīt tikai šo aktu tiesiskumu. Vienlaikus Senāts noraidīja pieteicējas blakus sūdzībā norādīto, ka tā ir tiesīga apstrīdēt visu Rīkojumu un tā grozījumus, jo Rīkojums pēc savas juridiskās dabas ietver gan politiskus aicinājumus, gan iekšējus lēmumus, gan vispārīgos administratīvos aktus. Līdz ar to *persona ir tiesīga apstrīdēt*

un pārsūdzēt Ministru kabineta rīkojumu Nr. 103, ar kuru visā valsts teritorijā tika izsludināta ārkārtējā situācija ar mērķi ierobežot Covid-19 izplatību, tikai daļā, kas satur vispārīgo administratīvo aktu. Turklāt arī vispārīgo administratīvo aktu persona var apstrīdēt un pārsūdzēt tikai tad, ja persona atrodas to personu lokā, uz kuru attiecas ar vispārīgo administratīvo aktu uzliktais pienākums vai ierobežojums.

Izvērtējot pieteicējas argumentus par tās tiesību aizskārumu, Senāts noraidīja tos, vienlaikus uzsverot, ka prasījumiem par vispārīgos administratīvos aktos uzliktajiem pienākumiem kā pārmērīgiem vai neatbilstošiem ir jābūt pietiekami konkrētiem. Proti, personai ir jānorāda gan konkrēts ar Rīkojumu uzliktais pienākums, gan tas, kā izpaužas šī pienākuma nesamērīgums un kā tas nesamērīgi ierobežojis konkrētās personas (ieteicējas) tiesības.

Vērtējot jautājumu par pieteicējas prasījumu uzdot Ministru kabinetam un Komisijai pārcelt termiņus iniciatīvu parakstīšanai, Senāts atzina, ka konkrētais jautājums nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā.

Procesa dalībnieka pienākums saglabāt cieņpilnu attieksmi

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 12.jūnija
rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKA-1278/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Administratīvais process tiesā* – Kasācijas
sūdzības satura prasības – Procesa dalībnieka pienākums

Par lietas būtību

Pieteicējs (bērna vecāks) vērsās tiesā ar pieteikumu, lūdzot atzīt bāriņtiesas lēmumu par prettiesisku daļā, ar kuru nolemts pieteicējam neatjaunot pārtrauktās aizgādības tiesības un aizgādības tiesību atjaunošanu.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa un Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Apgabaltiesa spriedumā atzina, ka pieteicēja emocionālā vardarbība, kas bija pamatā aizgādības tiesību pārtraukšanai pieteicējam, nav mazinājusies, bet gan tieši pretēji – pieteicējs, laikam ejot, kļuvis arvien agresīvāks un necenšas adekvāti uzlabot attiecības ar dēlu. Tāpēc tiesa atzina, ka nav zudis aizgādības tiesību pārtraukšanas pamats.

Senāts atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību šajā lietā.

Senāta nolēmums

Senāts rīcības sēdes lēmumu, ar kuru tika atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību, pamatoja ar to, ka kasācijas sūdzība neatbilst Administratīvā procesa likuma 328.panta pirmās daļas 6.punkta prasībām (proti, sūdzībā nav norādīts, kādu materiālo vai procesuālo tiesību normu tiesa pārkāpusi, un nav norādīts pamatojums, kā izpaužas šis pārkāpums).

Vienlaikus Senāts vērsa pieteicēja uzmanību uz procesa dalībnieka pienākumu ievērot cieņpilnu attieksmi pret citiem lietas dalībniekiem un tiesu. Proti, Senāts norādīja, ka *procesa dalībniekam nevajadzētu procesuālajos dokumentos paust negatīvās emocijas un ietvert rupjus apvainojumus iestādē un tiesā strādājošām personām. Lai arī cik emocionāli smaga var būt tiesvedība, tomēr attiecībās ar citiem cilvēkiem, tostarp iestādēs un tiesās strādājošajiem, procesa dalībniekiem ir jāsaglabā neitrāli cieņpilna attieksme.*

¹ ECLI:LV:AT:2020:0612.A420186419.23.L

II. Atbalsta maksājumi

**Elektrostacijas atrašanās vietas maiņas tiesiskās sekas,
piešķirot tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā
iepirkuma ietvaros**

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 3.marta
spriedums lietā Nr. SKA-8/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Atbalsta maksājumi* – Elektroenerģijas obligātais
iepirkums (OIK) – Elektrostacijas atrašanās vietas nozīme – *Tiesības
uz atlīdzinājumu* – Zaudējumu apmēra aprēķināšana

Par lietas būtību

Ar Ekonomikas ministrijas (turpmāk – ministrija) lēmumu pieteicējai (uzņēmumam) tika atteikts piešķirt tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 262.² Minēto lēmumu pieteicēja pārsūdzēja, vienlaikus lūdzot izdot labvēlīgu administratīvo aktu. Ar Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 14.augusta spriedumu pieteicējas pieteikums tika apmierināts un ministrijai tika uzlikts par pienākumu izdot pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru tai tiktu piešķirtas tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros.

Lietas izskatīšanas laikā pieteicēja lūdza piešķirt tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros konkrētajā elektrostacijā (pamatojoties uz Ministru kabineta noteikumiem Nr. 221³). Ministrija minēto lūgumu apmierināja un piešķīra pieteicējai tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Tomēr, ņemot vērā, ka elektrostacija tika izveidota nevis sākotnēji paredzētajā vietā, bet gan blakus esošajā nekustamajā īpašumā, pieteicēja lūdza un ministrija saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 221 piešķīra tiesības obligātā iepirkuma ietvaros pārdot elektroenerģiju, kas saražota elektrostacijā, kura tika izveidota.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0303.A420211015.2.S

² Ministru kabineta 2010.gada 16.marta noteikumi Nr. 262, Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamās energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 262).

³ Ministru kabineta 2009.gada 10.marta noteikumi Nr. 221 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 221).

Pieteicēja minētās tiesības izmantoja, tomēr vēlāk vērsās ministrijā ar lūgumu par zaudējumu (negūtās peļņas) atlīdzinājumu. Savu lūgumu pieteicēja pamatoja ar to, ka, ja ministrija būtu sākotnēji piešķīrusi tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātajā iepirkumā (atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr. 262), tā varētu saņemt lielāku atbalstu par saražoto elektroenerģiju.

Ministrija minēto lūgumu noraidīja, tāpēc pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

Tiesvedības gaita

Izskatot pieteicējas pieteikumu, gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Savā spriedumā Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka, aprēķinot mantiskos zaudējumus, kuri cietušajam radušies iestādes prettiesiska administratīvā akta vai faktiskās rīcības dēļ, ņem vērā arī neiegūto peļņu, ja cietušais spēj pierādīt, ka tā tiktu gūta, vienlaikus uzsverot, ka atrautās peļņas institūta mērķis ir atlīdzināt cietušajam to, ko viņš noteikti būtu saņēmis, ja prettiesiskā rīcība nebūtu notikusi, jeb novērst tās kaitīgās sekas, ko prettiesiskā rīcība noteikti nodarītu cietušā mantai nākotnē.

Tomēr, izvērtējot lietas apstākļus, Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka nav konstatējama cēloņsakarība starp pieteicējas zaudējumiem (neiegūto peļņu) un ministrijas prettiesiskajiem lēmumiem, ar kuriem tika atteikts piešķirt tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros un kurus par prettiesiskiem citā lietā ar savu spriedumu atzina Administratīvā apgabaltiesa. Šādu secinājumu Administratīvā apgabaltiesa pamatoja ar apstākli, ka pieteicēja nav pierādījusi, ka faktiski izveidotajā elektrostacijā saražoto elektroenerģiju pieteicēja būtu pārdevusi par lielāku cenu, jo, pat ja ministrija nebūtu pieņēmusi prettiesiskos lēmumus un jau sākotnēji piešķīrusi pieteicējai tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju sākotnējās elektrostacijas vietā, pieteicēja papildu ienākumus no elektroenerģijas tirdzniecības negūtu, jo atbilstoši pašas norādītajam elektrostaciju konkrētajā īpašumā uzbūvēt nav bijis iespējams. Savukārt, lai iegūtu tiesības pārdot faktiski uzbūvētajā elektrostacijā saražoto elektroenerģiju saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 262, pieteicējai būtu bijis jāvērsās ministrijā ar iesniegumu par šādu jaunu tiesību piešķiršanu. Iesniegums tiktu izvērtēts atsevišķā administratīvā procesā, un pieteicēja nav pierādījusi, ka šāda administratīvā procesa rezultātā tiktu izdots labvēlīgs administratīvais akts.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts norādīja, ka saskaņā ar Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otro daļu mantisko zaudējumu aprēķinā ņem vērā arī neiegūto peļņu, ja cietušais spēj pierādīt, ka notikumu parastās attīstības gaitā peļņa tiktu gūta. Vērtējot pieteicējas norādītās attīstības gaitas iespējamību, Senāts pievērsās jautājumam par to, vai pieteicēja būtu varējusi mainīt elektrostacijas atrašanās vietu. Analizējot elektrostacijas atrašanās vietas nozīmi (t.sk. elektrostacijas atrašanās vietas maiņu), Senāts secināja, ka *lēmumā par tiesībām pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros norādītā elektrostacijas atrašanās vieta ir būtiska šī administratīvā akta sastāvdaļa un šīs atrašanās vietas grozīšana pēc būtības nozīmē pavisam jaunas tiesības piešķiršanu. Tiesības pārdot citā atrašanās vietā (citā elektrostacijā) saražoto elektroenerģiju personai var tikt piešķirtas tikai ar jaunu administratīvo aktu un tikai tad, ja pastāvētu visi normatīvajos aktos noteiktie priekšnoteikumi šāda administratīvā akta izdošanai.*

Uz vides kvalitātes uzlabošanu vērsts papildu mērķis kā priekšnoteikums finansējuma piešķiršanai hidroelektrostacijām

Tiesiskās palāvības konstatēšana un tās aizsardzības nepieciešamības izvērtējums

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 14.februāra spriedums lietā Nr. SKA-160/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Atbalsta maksājumi* – Finansējuma piešķiršana projektam par hidroelektrostaciju pārbūvi, lai uzlabotu vides kvalitāti – Finansiālās piesardzības princips – *Tiesību principi* – Privātpersonas tiesību ievērošanas princips – Tiesiskās palāvības princips – *Publisko tiesību līgumi* – Līguma izbeigšana pēc iestādes iniciatīvas

Par lietas būtību

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk – Ministrija) 2010.gadā apstiprināja pieteicējas projekta par hidroelektrostācijas izveidošanu, nodrošinot oglekļa dioksīdu emisiju samazinājumu, iesniegumu (turpmāk arī – projekts), savukārt 2011.gadā starp pieteicēju, Ministriju un SIA „Vides investīciju fonds” tika noslēgts līgums par projekta īstenošanu.

2014.gadā pieteicēja vairākkārt vērsās Ministrijā ar iesniegumiem, kuros lūdza izmaksāt līgumā noteikto finansējumu atbilstoši iesniegtajiem maksājumu pieprasījumiem. Ministrija uz minētajiem iesniegumiem neatbildēja un finansējuma izmaksu neveica. Vēlāk Ministrija paziņoja pieteicējai par līguma izbeigšanu, jo Ministrija secināja, ka pieteicējas projekts neatbilst Ministru noteikumu Nr. 441² 23.3.apakšpunktam.

Pieteicēja, uzskatot, ka Ministrija nepamatoti neatbild uz tās pieprasījumiem un neizmaksā finansējumu, vērsās tiesā ar pieteikumu par Ministrijas faktisko rīcību. Vienlaikus norādāms, ka pieteicējas ieskatā Ministrija nepamatoti konstatējusi, ka projekts neatbilst Ministru kabineta noteikumu prasībām, un, izbeidzot līgumu, nav ievērojusi tiesiskās

¹ ECLI:LV:AT:2020:0214.A420302514.4.S

² Ministru kabineta 2010.gada 12.maija noteikumi Nr. 441 „Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa „Tehnoloģiju pāreja no fosilajiem uz atjaunojamajiem energoresursiem” nolikums” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 441).

palāvības principu. Administratīvā rajona tiesa ierosināja administratīvo lietu par līguma, kas noslēgts starp pieteicēju, Ministriju un SIA „Vides investīciju fonds”, atzīšanu par spēkā esošu un tā izpildes pareizību.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa savu spriedumu pamatoja ar to, ka pieteicējas projekta īstenošanas rezultātā nav izpildītas Ministru kabineta noteikumos noteiktās prasības par zivju ceļa izveidi vai uzpludinājumu neveidošanu (projekta īstenošanas laikā pieteicēja izveidoja uzpludinājumu). Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicējas norādes par to, ka iecerētais projekts ir bijis hidroelektrostācijas rekonstrukcija (tādā gadījumā tiktu izpildīta cita prasība un pieteicēja būtu izpildījusi prasības finansējuma saņemšanai). Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka Ministrijai bija pamats izbeigt konkrēto līgumu.

Tāpat Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicējas argumentus par to, ka pieteicējai bija radusies tiesiskā palāvība, ka tai izmaksās finansējumu, jo, kā norādīja tiesa, tad projekta iesnieguma apstiprināšana pati par sevi nav atzīstama par apsoliņumu izmaksāt finansējumu, jo tikai projekta iesniegumā un līgumā noteikto rezultātu sasniegšana varēja radīt tiesisko palāvību. Vienlaikus tika norādīts, ka lietā nav konstatējams neviens izteikums no Ministrijas vai SIA „Vides investīciju fonds”, kas saturētu apsoliņumu pieteicējai izmaksāt finansējumu, neatkarīgi no projekta īstenošanas rezultātiem.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Izskatot minēto lietu, Senāts risināja jautājumu par Ministru kabineta noteikumu Nr. 441 23.3.apakšpunkta piemērošanu. Senāts, analizējot šajos Ministru kabineta noteikumos noteikto, atzina, ka *atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 441 23.3.apakšpunktam finansējums hidroelektrostacijām projekta ietvaros var tikt piešķirts tikai tad, ja papildus pamatmērķim – samazināt oglekļa dioksīda emisijas – vienlaikus tiek sasniegts vēl cits uz vides kvalitātes uzlabošanu vērsts mērķis, proti, ja tiek izveidota hidroelektrostacija bez uzpludinājuma, kas tādējādi nenodara būtisku kaitējumu videi, vai hidroelektrostacija ar uzpludinājumu tiek padarīta videi draudzīgāka, izveidojot zivju ceļu vai nomainot novecojušās turbīnas ar efektīvākām, videi draudzīgām*. Vienlaikus, vērtējot pieteicējas

projekta atbilstību šīm prasībām, Senāts atzina, ka Administratīvās apgabaltiesas secinājums, ka pieteicējas projekts neatbilst noteiktajām prasībām, ir izdarīts, ievērojot tiesību normas.

Vienlaikus tomēr Senāts arī vērtēja pieteicējas jautājumu, vai pieteicējai konkrētajā lietā pastāv tiesiskā palāvība, ka tai tiks izmaksāts finansējums. Senāts secināja, ka Administratīvā apgabaltiesa pieļāva kļūdu, nevērtējot Administratīvā procesa likuma 10.pantā ietvertos tiesiskās palāvības principu kopsakarā ar Ministrijas pienākumu projekta iesnieguma izskatīšanas stadijā novērtēt projekta atbilstību Ministru kabineta noteikumos noteiktajiem finansēšanas noteikumiem, proti, vai pieteicējai vispār ir iespējas saņemt finansējumu projekta īstenošanai. Minēto kļūdu Senāts atzina par tādu, kas varēja novest pie nepareiza lietas izskatīšanas rezultāta, tādēļ apgabaltiesas spriedumu atcēla.

III. Atlīdzinājuma prasījumi

Tiesas pienākums iegūt visus iespējamus pierādījumus cēloņsakarības esības konstatēšanai atlīdzības prasījuma gadījumā no Ārstniecības riska fonda

Administratīvo tiesu kompetences robežas izmaksājamo atlīdzību apmēra no Ārstniecības riska fonda noteikšanā

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 23.marta spriedums lietā Nr. SKA-421/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Medicīnas un ārstniecības tiesības – Atlīdzinājuma prasījumi* – Pacienta tiesības saņemt atlīdzinājumu no Ārstniecības riska fonda – Cēloņsakarības starp ārstniecības personas rīcību un personai nodarītā kaitējuma konstatēšana – Atlīdzinājuma apmēra no Ārstniecības riska fonda noteikšana

Par lietas būtību

Nepareizi izvērtējot elektrokardiogrammu, Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta ārste nediagnosticēja pieteicējam akūtu koronāru patoloģiju (miokarda infarktu), tādēļ pieteicējs netika laikus nogādāts ārstniecības iestādē. Pieteicējs vērsās Nacionālās veselības dienestā (turpmāk – Dienests) ar iesniegumu par atlīdzības izmaksāšanu no Ārstniecības riska fonda (turpmāk – Fonds). Ar Dienesta lēmumu pieteicēja lūgums daļēji tika apmierināts, proti, nolemts pieteicējam no Fonda izmaksāt atlīdzību par viņa veselībai vai dzīvībai nodarīto kaitējumu 2845,80 *euro* (piešķirtā atlīdzība ir 2 % no maksimāli iespējamajiem 50 %). Vienlaikus ar lēmumu atteikts izmaksāt atlīdzību par ārstniecības izdevumiem. Veselības ministrija ar savu lēmumu atstāja negrozītu Dienesta lēmumu, tādēļ pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējam tiktu izmaksāta atlīdzība no Fonda 50 % apmērā jeb 71 450 *euro* par veselībai nodarīto kaitējumu (t.sk. morālo kaitējumu) un ārstniecības izdevumu atlīdzību.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa un Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0323.A420273317.8.S

Administratīvā apgabaltiesa sprieduma pamatojumā norādīja, ka konkrētajā gadījumā nav konstatējama cēloņsakarība starp ārstes kļūdu, kurai sekoja novēlota ārstēšanas uzsākšana, un pieteicēja veselībai nodarīto kaitējumu saslimšanas rezultātā, jo, kā atzina Administratīvā apgabaltiesa, pieteicēja miokarda infarkta izveidošanās un tālākā slimības gaita, ārstēšana un sekas ir saistāmas ar pieteicēja hronisko saslimšanu ar citu slimību, nevis ar ārstes nepareizi interpretēto elektrokardiogrammas pierakstu. Tāpat Administratīvā apgabaltiesa atzīmēja, ka, salīdzinot judikatūru civillietās par morālā kaitējuma atlīdzinājumu sakarā ar personas dzīvībai un veselībai nodarīto kaitējumu, atzīstams, ka pieteicējam noteiktā kaitējuma atlīdzinājuma apmērs ir atbilstošs un samērīgs. Savukārt, vērtējot atlīdzinājuma noteikšanu izdevumiem par medikamentiem, Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka nav konstatējama šo izdevumu saistība ar ārstes kļūdas dēļ novēloti uzsāktu ārstēšanu.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Atbilstoši Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmajai daļai un pastāvošajai tiesu praksei, lai personai (pacientam) būtu tiesības uz atlīdzību no Ārstniecības riska fonda, ir jāiestājas trim priekšnoteikumiem: 1) personas dzīvībai vai veselībai ir nodarīts kaitējums; 2) personai nodarīto kaitējumu ar savu darbību vai bezdarbību ir nodarījusi ārstniecības persona; 3) pastāv cēloņsakarība starp personai nodarīto kaitējumu un ārstniecības personas darbību vai bezdarbību. Konkrētajā gadījumā Senāts norādīja, ka lietā ir strīds par to, vai ir konstatējama cēloņsakarība starp ārstniecības personas darbību un ārstniecības rezultātā radušos kaitējumu, vienlaikus uzsverot, ka atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 1268² 9.2.apakšpunktam cēloņsakarība ir viens no kritērijiem, kas jāņem vērā, nosakot kaitējuma smaguma pakāpi procentos. Senāts šajā lietā atzina, ka Administratīvā apgabaltiesa nav izmantojusi Ārstniecības riska fonda lietām atbilstošu pierādīšanas standartu.

Vērtējot jautājumu par cēloņsakarības esības konstatēšanu, Senāts uzsvēra, ka lietās, kad tiek prasīts atlīdzinājums no Ārstniecības riska fonda, *tiesai ir jāiegūst visi iespējamie pierādījumi, tostarp jānosaka ekspertīze, ja vien pastāv mazākā iespējamība, ka tās rezultāti var sniegt*

citu atbildi nekā citi lietā esošie pierādījumi. Ja pat pēc visu pierādījumu iegūšanas nav iespējams skaidri secināt, ka iespēja, ka cēloņsakarība pastāv, ir lielāka nekā iespēja, ka tā nepastāv (tā ir iespējama tikpat lielā mērā kā iespēja, ka cēloņsakarības nav), secinājums par cēloņsakarību izdarāms par labu cilvēkam.

Vienlaikus Senāts norādīja, ka, izskatot lietu no jauna, Administratīvajai apgabaltiesai ir jāņem vērā, ka pieeja, kad, vērtējot noteiktā atlīdzinājuma apmēra no Ārstniecības riska fonda atbilstību un samērīgumu, tiek ņemta vērā judikatūra civillietās par morālā kaitējuma atlīdzinājumu sakarā ar personas dzīvībai un veselībai nodarīto kaitējumu, nav pareiza, uzsverot, ka, *ja tiesa ir atzinusi, ka iestāde ir pienācīgi un vispusīgi izvērtējusi visus Ministru kabineta noteikumos Nr. 1268 noteiktos kritērijus, tiesas vērtējumam par to, vai konkrētajā gadījumā noteiktais atlīdzinājuma apmērs ir līdzvērtīgs civillietās noteiktajam kaitējuma atlīdzības apmēram, nav nozīmes. Kaitējuma atlīdzības izmaksa no Ārstniecības riska fonda (kas pēc būtības ir apdrošināšanas atlīdzības izmaksa) nevar tikt salīdzināta ar tādiem gadījumiem kā civillietā piedzīta kaitējuma atlīdzība no privātpersonas.*

² Ministru kabineta 2013.gada 5.novembra noteikumi Nr. 1268 „Ārstniecības riska fonda darbības noteikumi” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 1268).

Ārstniecības personas neprofesionāla rīcība vai neatbilstoši apstākļi ārstniecības laikā kā priekšnoteikums atlīdzinājuma izmaksāšanai no Ārstniecības riska fonda

Ārsta atbildība pacientam sniegt informāciju, kas nodrošina informētas piekrišanas saņemšanu

Iespējamu un sagaidāmu operācijas seku pierēķināšana ārsta neprofesionālajai rīcībai

Personai nodarītā kaitējuma smaguma noteikšana

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 24.marta spriedums lietā Nr. SKA-790/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Medicīnas un ārstniecības tiesības – Atlīdzinājuma prasījumi* – Pacienta tiesības saņemt atlīdzinājumu no Ārstniecības riska fonda – Pacientam nodarītā kaitējuma apmēra/smaguma noteikšana – Ārstniecības personas neprofesionāla/neatbilstoša rīcība – Pacienta informēšana par ārstniecību – Iestādes pienākums lēmumā izskaidrot apstākļus, nosakot kaitējuma atlīdzinājumu – *Administratīvais process* – Iestādes pienākums pamatot savu lēmumu – Procesuālā termiņa neievērošanas tiesiskās sekas

Par lietas būtību

Pieteicēja vērsās slimnīcā pie ķirurga ar sūdzībām par vēdera sāpēm un patoloģisku svārstību pieaugumu. Ķirurgs rekomendēja veikt operāciju un nosūtīja pieteicēju veikt pirmsoperācijas izmeklējumus. 2016.gadā pieteicējai tika veikta ķirurga rekomendētā operācija, tomēr pēcoperācijas gaitā radās komplikācijas.

Pieteicēja uzskatīja, ka ķirurgs nav nodrošinājis profesionālu ārstniecību, tādējādi nodarot pieteicējai kaitējumu, un vērsās Nacionālajā veselības dienestā (turpmāk – Dienests), lūdzot izmaksāt atlīdzību no Ārstniecības riska fonda par veselībai nodarīto kaitējumu (arī morālo kaitējumu), kas pieteicējai radies pēcoperācijas laikā ārstniecības iestādē. Ar vienu Dienesta lēmumu pieteicējai tika noteikts izmaksāt atlīdzinājumu no Ārstniecības riska fonda 14 229 *euro*, savukārt ar otru Dienesta lēmumu nolemts atteikties izmaksāt pieteicējai atlīdzību par ārstniecības izdevumiem 1501,81 *euro*.

Pieteicēja nepiekrita abiem Dienesta lēmumiem un tos apstrīdēja

¹ ECLI:LV:AT:2020:1106.A420305915.3.S

Veselības ministrijā, kur tika lūgts izmaksāt lielāku atlīdzību par radīto kaitējumu, atlīdzināt ārstniecības izdevumus, kā arī atlīdzināt morālo kaitējumu 200 *euro*, kas radies sakarā ar to, ka Dienests neievēroja Pacientu tiesību likuma 16.panta sestajā daļā noteikto termiņu. Veselības ministrija ar savu lēmumu pieteicējas apstrīdētos Dienesta lēmumus atstāja negrozītus un noraidīja pieteicējas prasījumu par morālā kaitējuma kompensāciju naudā, vienlaikus lēmumā nosakot Dienestam pienākumu rakstveidā atvainoties pieteicējai par procesuālā termiņa kavējumu.

Pieteicēja Veselības ministrijas lēmumu pārsūdzēja administratīvajā tiesā, iesniedzot pieteikumu par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa spriedumā norādīja, ka šajā lietā nepastāv priekšnoteikumi pieteicējai labvēlīgāka administratīvā akta izdošanai. Šādu secinājumu Administratīvā apgabaltiesa pamatoja ar to, ka komplikācijas, kas radās pieteicējai, nav vērtējamas kā kaitējums, kas atlīdzināms no Ārstniecības riska fonda, jo no fonda tiek atlīdzināts tikai tāds kaitējums, kas radies nekvalitatīvas ārstniecības dēļ. Savukārt konkrētās pēcoperācijas komplikācijas ir fiksētas operācijas medicīnas tehnoloģijas aprakstā.

Tāpat Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka Veselības inspekcija, nosakot kaitējuma apmēru, ir izvērtējusi Ministru kabineta noteikumu Nr. 1268² 9.punktā noteiktos kritērijus, vienlaikus norādot, ka nav konstatējami apstākļi, kas būtu par pamatu Veselības inspekcijas atzinuma apšaubīšanai.

Savukārt, vērtējot Dienesta procesuālo pārkāpumu, neievērojot likumā noteikto termiņu lēmuma pieņemšanai par atlīdzinājuma izmaksu no Ārstniecības riska fonda, Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka konkrētais pārkāpums nav vērtējams kā būtisks, līdz ar to iestādes atvairināšanās ir atbilstošs atlīdzinājums.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Atbilstoši Pacientu tiesību likuma 16.panta pirmajai daļai un pastāvošajai tiesu praksei, lai personai (pacientam) būtu tiesības uz

² Ministru kabineta 2013.gada 5.novembra noteikumi Nr. 1268 „Ārstniecības riska fonda darbības noteikumi”.

atlīdzību no Ārstniecības riska fonda, ir jāiestājas trim priekšnoteikumiem: 1) personas dzīvībai vai veselībai ir nodarīts kaitējums; 2) personai nodarīto kaitējumu ar savu darbību vai bezdarbību ir nodarījusi ārstniecības persona; 3) pastāv cēloņsakarība starp personai nodarīto kaitējumu un ārstniecības personas darbību vai bezdarbību.

Senāts spriedumā atzina, ka lietā nav strīda par to, ka ārstniecības iestādē strādājošā ārstniecības persona (ķirurgs) ar savu darbību un bezdarbību ir nodarījusi kaitējumu pieteicējas veselībai, tomēr lietā ir strīds par nodarītā kaitējuma apmēru jeb kaitējuma smagumu.

Vērtējot personai nodarītā kaitējuma smagumu, Senāts pievērsās arī jautājumam par ārstniecības personu rīcību un atbildību. Skatot jautājumu par ārstniecības personas neprofesionālu rīcību vai neatbilstošiem apstākļiem ārstniecības laikā kā priekšnoteikumu atlīdzinājuma izmaksāšanai no Ārstniecības riska fonda, Senāts uzsvēra: *lai gan atlīdzinājuma izmaksa no Ārstniecības riska fonda nav saistāma ar ārsta vainu, tā ir izmaksājama tikai tad, ja ārstniecībā ir konstatējama ārstniecības personas neprofesionāla rīcība vai neatbilstoši apstākļi ārstniecības laikā.* Proti, vērtējot priekšnoteikumu, nav obligāti jākonstatē ārsta (ārstniecības personas) vaina, bet gan neprofesionālā rīcība vai neatbilstoši apstākļi ārstniecības laikā. Savukārt, analizējot jautājumu par iespējamu un sagaidāmu operācijas seku pierēķināšanu ārsta neprofesionālajai rīcībai, Senāts atzina, ka, *ja tiesa nonāk pie secinājuma, ka konkrētajos apstākļos, ievērojot gan medicīniskās indikācijas un pretindikācijas, gan pacientes informētas piekrišanas esību šai ārstniecības metodei, operācija nebūtu veikta, tas varētu būt pamats ārsta neprofesionālai rīcībai pierēķināt arī tās operācijas sekas, kuras bija iespējamas un sagaidāmas arī pienācīgi veiktas operācijas gadījumā, tomēr nebūtu iestājušās, ja operācija vispār nebūtu veikta.* Proti, minētais nozīmē, ka ir iespējams pie ārsta neprofesionālās rīcības pierēķināt arī iespējamas un sagaidāmas operāciju sekas.

Šajā spriedumā Senāts arī pievērsās jautājumam par ārsta atbildību pacientam sniegt informāciju, kas nodrošina informētas piekrišanas saņemšanu, uzsverot, ka *ārstam, kas pieņem lēmumu par konkrētu ārstniecības metodi, kā kompetentai ārstniecības personai ir jābūt atbildīgam par to, lai pacientam tiktu sniegta informācija, kas nodrošina informētas piekrišanas saņemšanu. Pat ja pacients vēlas saņemt konkrētu ārstniecību un pats ierodas pie ārsta ar vēlmi veikt operāciju, tas neatbrīvo ārstu no pienākuma veikt indikāciju un pretindikāciju esības pārbaudi, ja nepieciešams – psiholoģisko faktoru apsvēršanu, un saņemt informētu pacienta piekrišanu.*

Savukārt, vērtējot jautājumu par personai nodarītā kaitējuma smaguma noteikšanu un jautājumiem/iestādes pienākumiem, Senāts

norādīja, ka *metodoloģiski pareizas kaitējuma noteikšanas gadījumā būtu konstatējamas ne tikai papildu radītās kaitīgās sekas, bet arī neprofesionāli veiktās ārstniecības rezultātā radītais pozitīvais efekts uz personas veselību un labsajūtu.* Vienlaikus Senāts uzsvēra iestāžu pienākuma pamatot kaitējuma smaguma noteikšanu nozīmi, norādot, ka *atbilstoši patvaļas aizlieguma principam un no tā izrietošajam pamatojuma principam vērtējums par apstākļiem, kuri ietekmē noteikto kaitējuma apmēru, nedrīkstētu aprobežoties tikai ar šo apstākļu uzskaitījumu. Vērtējumam par minētajiem apstākļiem būtu jābūt tik plašam, lai atlīdzības pieprasītājam būtu skaidra šā apstākļa nozīme konkrētajā lietā.* Tomēr, veidojot vērtējumu par apstākļiem, kuri ir ietekmējuši noteikto kaitējuma apmēru, ir svarīgi, lai lēmuma adresātam būtu saprotams, kādi tieši apstākļi ir ņemti vērā kaitējuma smaguma noteikšanā, vai un cik būtiski tie ietekmējuši kaitējuma smaguma noteikšanu, to palielinot vai samazinot, bet nevar sagaidīt, ka šie kompleksie apsvērumi būs atspoguļoti precīzā matemātiskā aprēķinā.

IV. Bērnu un vecāku tiesības

Valsts pienākums nodrošināt juridisko aizsardzību ģimenēm, kurās pastāv faktiskas ģimenes attiecības

Kolīzijas starp bērna tiesībām uz aizsardzību no vardarbības un tiesībām uzaugt ģimeniskā vidē risināšana

Noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību, izdarījušas personas kā adoptētāja izvērtējums

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 31.janvāra spriedums lietā Nr. SKA-34/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Bērnu/vecāku tiesības* – Adopcija – Ģimenes juridiskā aizsardzība – *Cilvēktiesības* – Tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi – *Administratīvais process* – Tiesību normu piemērošana

Par lietas būtību

Pieteicējs vērsās bāriņtiesā ar lūgumu atzīt viņu par savas laulātās bērnu (piecpadsmitgadīgā dēla un divpadsmitgadīgās meitas) adoptētāju. Bāriņtiesa atteicās to darīt, savu lēmumu pamatojot ar to, ka attiecībā uz pieteicēju pastāv Civillikuma 163.panta ceturtās daļas 1.punktā norādītais ierobežojums (pieteicējs ir sodīts par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību), līdz ar to pieteicējs nevar būt par adoptētāju.

Tiesvedības gaita

Pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu par viņa atzīšanu par adoptētāju. Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja.

Administratīvā apgabaltiesa spriedumu pamatoja ar to, ka pastāv Civillikumā noteiktais ierobežojums personai kļūt par adoptētāju. Administratīvā apgabaltiesa norādīja arī uz to, ka konkrētais ierobežojums ir absolūts, tādēļ nav nozīmes pieteicēja argumentiem par attiecībām starp bērniem un viņu vai tam, ka šāda adopcija būtu bērnu interesēs, jo bāriņtiesa sākotnēji vērtē, vai persona atbilst likumā izvirzītajām prasībām adoptētājam un tikai pēc tam personas spēju nodrošināt bērna vislabākās intereses.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0131.A420154116.6.S

Senāts apturēja tiesvedību lietā un iesniedza pieteikumu Satversmes tiesā par Civillikuma 163.panta ceturtās daļas 1.punkta (nosaka, ka par adoptētāju nevar kļūt persona, kura ir sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, neatkarīgi no tā, vai sodāmība ir dzēsta) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantam. Satversmes tiesa lietā Nr. 2019-01-01 atzina Civillikuma 163.panta ceturtās daļas 1.punktu, ciktāl tas nosaka absolūtu aizliegumu attiecībā uz personām, kas iesniedz pieteikumu otra laulātā bērna adopcijai, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 110.pantam.

Pēc tiesvedības atjaunošanas Senāts Administratīvās apgabaltiesas spriedumu atcēla un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Vērtējot valsts pienākumu nodrošināt juridisko aizsardzību ģimenēm, kurās pastāv faktiskas ģimenes attiecības, Senāts norādīja, ka *valstij no Satversmes 110.panta izriet pienākums nodrošināt ģimenes juridisko aizsardzību. Gadījumos kad starp bērnu un pieaugušo izveidojušās faktiskas ģimenes attiecības, valstij jānodrošina to juridiska aizsardzība tādā veidā, lai, bērnam integrējoties ģimenē, šīs attiecības arī turpmāk varētu attīstīties, vienlaikus ievērojot bērna vislabākās intereses. Valstij ir pienākums nodrošināt ģimenes juridisko aizsardzību, citstarp izveidojot adopcijas tiesisko ietvaru un tādā veidā nosakot ģimenes tiesisko attiecību pamatus. Tādā veidā valsts īpaši palīdz bez vecāku gādības palikušiem bērniem, kā arī nodrošina juridisko aizsardzību tām ģimenēm, kuru pamatā ir pieaugušā un viņa laulātās personas bērna faktiskas ģimenes attiecības.*

Vienlaikus Senātam nācās novērtēt kolīziju starp diviem bērnu tiesību aizsardzības elementiem, proti, bērna tiesībām uz aizsardzību no vardarbības un tiesībām uzaugt ģimeniskā vidē. Senāts uzsvēra, ka *gan bērna tiesības uz aizsardzību no vardarbības, gan bērna uzaugšana ģimeniskā vidē ir tādi bērna tiesību aizsardzības apsvērumi, kas ir vienlīdz prioritāri un abi atbilst bērna vislabākajām interesēm. Gadījumos kad starp šiem apsvērumiem pastāv kolīzija, tos nepieciešams savstarpēji līdzsvarot, lai atrastu bērna vislabākajām interesēm atbilstošu situācijas risinājumu.*

Savukārt, vērtējot personu, kura iepriekš ir bijusi sodīta par tādu noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību, kā adoptētāju, Senāts atgādināja, ka *Civillikuma 163.panta ceturtās daļas 1.punkts, kas paredz absolūtu aizliegumu kļūt par adoptētāju personai, kas bijusi sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem ar vardarbību vai tās piedraudējumu, neatbilst samērīguma principam. Tāpēc iestādei ir jāveic katra konkrētā gadījuma*

individuāls izvērtējums. Vienlaikus Senāts uzsvēra pašreizējā tiesiskajā regulējumā iekļauto mehānismu personas kā adoptētāja izvērtēšanai, proti, *tiesību normas, tostarp Civillikums un Ministru kabineta noteikumi Nr. 667², nosaka mehānismu, kā bāriņtiesa var izvērtēt katra konkrētā gadījuma individuālos apstākļus, lai pārliecinātos, vai adoptētāja, kurš iepriekš ir bijis sodīts par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību vai tās piedraudējumu, personība neliecina par vardarbības risku un no tā izrietošu adoptējamā bērna apdraudējumu. Proti, gadījumā kad potenciāli adoptējamais bērns jau dzīvo potenciālā adoptētāja ģimenē, bāriņtiesa vienlaikus var vērtēt gan potenciālā adoptētāja personību, gan viņa attiecības ar bērnu, citstarp izmantojot arī psihologa un citu speciālistu atzinumus. Saskaņā ar Civillikuma 171.panta pirmo daļu adopciju apstiprina tiesa, kurai arī ir jāpārliecinās par to, ka adopcija atbilst bērna vislabākajām interesēm. Tātad iespēja izvērtēt, vai persona, kura reiz sodīta par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību vai tās piedraudējumu, drīkst kļūt par adoptētāju, sasniegtu apstrīdētajā normā ietvertā absolūtā aizlieguma mērķi – bērnu tiesību aizsardzība – tādā pašā kvalitātē. Tādējādi valsts pienākums aizsargāt ikvienu bērnu no vardarbības tiktu izpildīts arī tad, ja par otra laulātā bērna adoptētāju varētu kļūt tāda persona, kura, lai gan iepriekš bijusi sodīta par apstrīdētajā normā minēto noziedzīgo nodarījumu, ar savu attieksmi, uzvedību un rīcību, citstarp attiecībās ar potenciālo adoptējamo, ir apliecinājusi to, ka nerada risku adoptējamā drošībai.*

² Ministru kabineta 2018.gada 30.oktobra noteikumi Nr. 667 „Adopcijas kārtība”.

Vecāku tiesības noteikt bērna uzturu un šo tiesību robežas Tikai veģetāra uztura nodrošināšana skolā

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.jūnija
spriedums lietā Nr. SKA-239/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Bērnu/vecāku tiesības* – Vecāku tiesības noteikt bērna uzturu – Jēdziens „atbilstošs uzturs” – *Cilvēktiesības* – Tiesības uz privāto dzīvi – Domu, apziņas un reliģijas brīvība – Jēdziens „privātā dzīve” – *Administratīvais process* – Tiesību normu piemērošana

Par lietas būtību

Pārtikas un veterinārais dienests (turpmāk – Dienests) veica plānveida pārbaudi pieteicējas (biedrības) teritoriālās struktūrvienības (skolas) ēdināšanas blokā, kur konstatēja, ka skolas nedēļas ēdienkarte neatbilst tobrīd spēkā esošo Ministru kabineta noteikumu Nr. 172² 2.pielikuma 7.1.apakšpunktā ietvertajām prasībām (ēdienkartē nebija iekļauts noteikts apjoms gaļas vai zivju produkti). Par konstatētajiem pārkāpumiem tika sastādīts pārbaudes protokols.

Pieteicēja nepiekrita Dienesta ģenerāldirektora lēmumam, ar kuru pārbaudes protokols tika atzīts par tiesisku, un vērsās tiesā ar pieteikumu par lēmuma atzīšanu par prettiesisku un tā atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa pieteikumu apmierināja un atcēla Dienesta ģenerāldirektora lēmumu daļā, ar kuru Dienests ir atzinis gaļas un/vai zivju produktu neiekļaušanu skolas ēdienkartē par neatbilstošu normatīvajiem aktiem.

Savukārt Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Spriedumā Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka uzskati par veģetārismu ir daļa no valsts garantētās cilvēka apziņas brīvības un vecāki, izvēloties skolu, kuras izveidošanas pamatideja ietver arī veģetārismu, ir īstenojuši savu domas un apziņas brīvību, ko aizsargā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un Latvijas Republikas

¹ ECLI:LV:AT:2020:0615.A420199316.5.

² Ministru kabineta 2012.gada 13.marta noteikumi Nr. 172 „Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 172).

Satversme. Tomēr Ministru kabineta noteikumu Nr. 172 2.pielikuma 7.1.apakšpunktā ietvertās prasības un ar pārsūdzēto lēmumu uzliktais pienākums neierobežo bērnu un viņu vecāku pamattiesības izvēlēties savai pārliecībai un uzskatiem atbilstošu uzturu. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka šo noteikumu mērķis ir nodrošināt skolā sabalansētas, daudzpusīgas un veselīgas ēdienreizes un šo noteikumu 2.pielikuma 18.punkts paredz iespēju izglītojamajam nodrošināt atbilstošu ēdināšanu saskaņā ar ārstniecības personas rakstiskiem norādījumiem, ja ir ārsta apstiprināta diagnoze.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Senātam, izskatot konkrēto lietu, nācās risināt trīs būtiskus jautājumus, proti, pirmkārt, vai uzskati par veģetārismu ir daļa no cilvēktiesībām, precīzāk, domas, apziņas un reliģijas brīvības un tiesībām uz privāto dzīvi. Otrkārt, par vecāku tiesībām noteikt bērna uzturu un šo vecāku tiesību iespējamām robežām. Un, treškārt, par tikai veģetāra uztura nodrošināšanas iespējamību skolā.

Spriedumā Senāts norādīja, ka *no tiesību viedokļa jautājumu par veģetāru uzturu var apsvērt tiesību uz privāto dzīvi un cilvēka apziņas brīvības kontekstā, tāpēc būtiski ir konkrētās lietas apstākļi, lai identificētu piemērojamo tiesību attiecīgās lietas kontekstā.* Izvērtējot konkrētās lietas apstākļus, Senāts secināja, ka šajā gadījumā valsts noteiktais aizliegums piedāvāt privātā izglītības iestādē tikai veģetāru uzturu izvērtējams iespējamā tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību pārkāpuma kontekstā.

Vērtējot vecāku tiesības noteikt bērna uzturu un šo tiesību robežas, Senāts uzsvēra, ka *līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā, proti, vecākiem ir tiesības un pienākums uzturēt bērnu, t.i., nodrošināt ēdināšanu, apģērbu, mājokli un veselības aprūpi, kā arī bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu. Tādējādi vecāku tiesību un pienākumu apjomā ietilpst arī tiesības noteikt bērna uzturu. Turklāt uzturam jābūt atbilstošam, proti, tādām, kas nodrošina bērna pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību.*

Savukārt, vērtējot jautājumu par tikai veģetāra uztura nodrošināšanu skolā, Senāts uzsvēra, ka *būtiskākais noteikums bērna ēdināšanā ir tāds, ka noteiktā laika posmā (dienā) uzņemtajā uzturā ir jāietilpst konkrētam ēdiena enerģijas (kcal) un uzturvielu (olbaltumvielas, tauki, ogļhidrāti) daudzumam, sasniedzot mērķi nodrošināt organisma pilnvērtīgu attīstību*

(kā fizisku, tā garīgu). No šāda skatupunkta uzlūkojot jautājumu par gaļas vai zivs lietošanu, nevar automātiski iegūt apstiprinošu atbildi par šo produktu lietošanas obligātumu, ja vien netiek pierādīts, ka tikai ar šiem produktiem ir iespējams izpildīt minētos kritērijus – nodrošināt organisma attīstībai nepieciešamo daudzumu enerģijas un uzturvielu. Tomēr vienlaikus Senāts norādīja, ka, lai arī Ministru kabineta noteikumu Nr. 172 2.pielikuma 7.1.apakšpunkts tiešā tekstā paredz gaļas un zivs obligātu lietošanu izglītības iestādē, normas tiesiskums apsverams tiesību uz privāto un ģimenes dzīves gaismā, tāpēc bez vērtējuma par veģetāra uztura veidošanu un tā ietekmi uz bērna organismu nav iespējams izdarīt pilnvērtīgu slēdzienu par lēmuma, ar kuru konstatēta gaļas un zivs nelietošana izglītības iestādē, tiesiskumu.

Saskarsmes tiesību ierobežošanā vērā ņemamie aspekti

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.februāra spriedums lietā Nr. SKA-700/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Bērnu/vecāku tiesības* – Saskarsmes tiesības un šo tiesību ierobežošana – Bāriņtiesa – Bērna vislabāko interešu ievērošana – Pusaudža viedokļa noskaidrošana

Par lietas būtību

Ar bāriņtiesas lēmumu pieteicējai tika aizliegta jebkāda saskarsme vai saziņa ar četriem bērniem uz bērnu psihoemocionālā stāvokļa rehabilitācijas un uzsākto kriminālprocesa laiku, jo saskarsme un saziņa neatbilst bērnu vislabākajām interesēm. Pieteicēja iesniedza pieteikumu par šī bāriņtiesas lēmuma atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Ar Administratīvās rajona tiesas spriedumu pieteicējas pieteikums tika noraidīts, savukārt ar Administratīvās apgabaltiesas spriedumu pieteikums daļēji tika apmierināts. Tiesa atcēla pārsūdzēto lēmumu daļā par pieteicējai noteikto saskarsmes ierobežojumu ar diviem bērniem un uzdeva bāriņtiesai izdot jaunus administratīvos aktus, ar kuriem tiktu noteiktas pieteicējas saskarsmes tiesības ar šiem bērniem.

Spriedumu daļā, ar kuru pieteikums tika noraidīts, apgabaltiesa pamatoja ar to, ka no lietā esošajiem pierādījumiem un psihologa atzinuma ir konstatējams, ka saskarsme starp pieteicēju un bērniem nav konkrēto bērnu interesēs, jo tā ietekmēs bērnu emocionālo stāvokli. Tāpat tiesa norādīja, ka bērni neizrāda vēlmi saskarsmei ar pieteicēju.

Savukārt spriedumu daļā, ar kuru pieteikums tika apmierināts, apgabaltiesa pamatoja ar to, ka attiecībā uz vienu no diviem bērniem pilnīgas saskarsmes liegšana ar pieteicēju nav bērna vislabākajās interesēs, jo bērnam ir ļoti svarīga saskarsme ar pieteicēju. Tomēr vienlaikus tiesa atzina, ka pieteicējas saskarsme ar šo bērnu tam rada arī stresu un atstāj sekas uz bērnu, jo bērns vēlas risināt pieteicējas problēmas. Apgabaltiesa noteica pienākumu bāriņtiesai izdot jaunu administratīvo aktu, kuru pieņemot bāriņtiesai ir jāapsver citi, bērna tiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi, un saskarsme organizējama tā, lai tā notiktu speciālistu klātbūtnē.

Senāts apgabaltiesas spriedumu pārsūdzētajā daļā atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts uzsvēra, ka konkrētajā lietā ir izšķirams jautājums, vai pieteicējai pamatoti ir ierobežota saskarsme ar bērniem. Vērtējot saskarsmes tiesības un šo tiesību ierobežojumu, Senāts minēja vairākus aspektus, kuri ir jāņem vērā, lemjot par saskarsmes tiesību ierobežojumu, kā arī lēmuma, ar kuru tiek ierobežotas saskarsmes tiesības, pārbaudi tiesā.

Senāts norādīja, ka *bērna un vecāka saskarsmes tiesība jeb personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšana ir ierobežota ar nosacījumu, ka saskarsmei ir jāatbilst bērna vislabākajām interesēm. Vērtējot saskarsmes tiesību ierobežojumu, atbilstoši samērīguma principam iestādei vienmēr ir jāvērtē, kā ir iespējams konkrēto gadījumu atrisināt bērnam vissaudzējošākā veidā. Tādējādi iestādei vienmēr ir jāveic izsvērums, kāds ierobežojuma veids (pilnīgs vai daļējs) ir vispiemērotākais konkrētam bērnam. Proti, Senāts atzina, ka saskarsmes tiesību var ierobežot, ja saskarsme neatbilst bērna vislabākajām interesēm, tomēr vienlaikus bērna vislabākās intereses ir jāņem vērā arī, nosakot saskarsmes tiesību ierobežojumu veidu, proti, vai saskarsme ir ierobežojama pilnībā vai arī ir iespējams to ierobežot daļēji.*

Spriedumā ir vērsta uzmanība uz lēmumu pārbaudi tiesā, proti, tiesas pienākumu noskaidrot un novērtēt aktuālo situāciju, jo, kā uzsvēra Senāts, *lēmumam par saskarsmes ierobežojumu ir ilgstoša tiesiska iedarbība, tāpēc šāda lēmuma atcelšana iespējama, ja tiesa konstatē, ka vairs nepastāv vai ir mainījušies apstākļi, kas bijuši lēmuma pieņemšanas pamatā. Tāpēc tiesai jāņem vērā arī faktiskie apstākļi, kas radušies pēc pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas. Šāds aktuālās situācijas vērtējums ir arī nepieciešams, lai nodrošinātu efektīvu bērnu tiesību aizsardzību.*

Savukārt jautājumā par bērna (jaunieša) viedokļa noskaidrošanu un tiesas pienākumu ņemšanu vērā Senāts uzsvēra, ka *bērna, kas ir nobrieduša pusaudža vecumā, viedoklis ir būtisks; lemšana pretēji pusaudža viedoklim jāmotivē. Tomēr vienlaikus ir jāvērtē, vai, neskatoties uz to, ka lietā ir runa par saskarsmi ar pusaudzi, tomēr nepastāv objektīvi apstākļi, kas var kaitēt šā pusaudža tiesībām un interesēm. Tāpat pusaudža viedoklis, kas ir vērā ņemams šīs personas pieteikami nobriedušā vecuma dēļ, tomēr tāpat kā jebkurš bērna viedoklis ir jāvērtē no katra bērna individuālām personības iezīmēm, uztveres īpatnībām un jāvērtē, vai to nav ietekmējušas citas personas, tostarp vecāks.*

¹ ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S

Faktiskās ģimeniskās attiecībās dzīvojošas personas subjektīvās tiesības tikt ieceltai par bērna aizbildni

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 26.marta lēmums lietā Nr. SKA-857/2020¹

Blakus sūdzības tiesvedība – *Bērnu/vecāku tiesības* – Aizbildnības nodibināšana pār nepilngadīgu personu – Personas atbilstība aizbildņa lomai – Personas subjektīvās tiesības tikt ieceltai par bērna aizbildni

Par lietas būtību

Pieteicējs, bērna vecāsmātes laulātais, vērsās bāriņtiesā, lūdzot iecelt viņu par bērna aizbildni. Bērns bija palicis bez vecāku aizgādības. Bērns (domājams, kopš dzimšanas) kopā ar māti bija dzīvojis bērna vecāsmātes (mātes mātes), kuras laulātais ir pieteicējs, ģimenē līdz aptuveni 2019.gada septembrim. Šobrīd bērns ievietots audžuģimenē.

Bāriņtiesa ar savu lēmumu lietu par aizbildnības nodibināšanu bērnam un pieteicēja iecelšanu par bērna aizbildni izbeidza, savu lēmumu pamatojot ar to, ka pieteicēja iecelšana par bērna aizbildni nav bērna vislabākajās interesēs.

Pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu, lai viņu ieceltu par bērna aizbildni.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa atteica pieņemt pieteicēja pieteikumu, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 191.panta pirmās daļas 8.punktu, norādot, ka no Bāriņtiesu likuma 26.panta neizriet pieteicēja subjektīvās tiesības prasīt sevi iecelt par bērna aizbildni, savukārt no Civillikuma regulējuma aizbildnība pār nepilngadīgajiem vispirms piekrīt tuvākajiem radniekiem. Ņemot vērā, ka pieteicējs nav bērna radnieks, tad viņam nav tiesību tikt ieceltam par bērna aizbildni.

Senāts rajona tiesas lēmumu atcēla.

Senāta nolēmums

Senāts atzina, ka rajona tiesas tiesneša secinājums par to, ka pieteicējam nepiemīt subjektīvās tiesības prasīt iecelt viņu par bērna

aizbildni, neatbilst izskatāmā gadījuma apstākļiem. Proti, kā uzsvēra Senāts (vienlaikus norādot uz Satversmes tiesas 2019.gada 5.decembra spriedumu lietā Nr. 2019-01-01 un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi), tad *faktiski pastāvošas tuvas un ģimeniskas attiecības nevar ierobežot vienīgi formālos priekšnoteikumos par savstarpējas radniecības esību, jo īpaši tad, ja individuāla gadījuma apstākļi liek šādas attiecības aplūkot plašākā tvērumā. Jautājumā par aizbildņa iecelšanu neapšaubāmi likums priekšroku tikt ieceltam par aizbildni dod bērna tuvākajiem radniekiem. Tomēr gadījumā, kad bērns, palicis bez vecāku un vecvecāku aizgādības, dzīvojis faktiskās ģimeniskās attiecībās ar personu, neesot tiešai radniecībai, būtu atzīstamas personas subjektīvās tiesības prasīt iecelšanu par bērna aizbildni. Bērna tuvākā radnieka interese nodrošināt šā bērna intereses arī ir aizsargājama, vienlaikus paturot prātā bērna interešu prioritāro raksturu.*

Izlemjot jautājumu par pieteikuma tālāku virzību, Senāts atzina, ka pieteikumu ir jāatsaka izskatīt, jo tas ir acīmredzami noraidāms pēc būtības. Šādu secinājumu Senāts pamatoja ar to, ka pieteicējs neatbilst Civillikuma 246.pantā noteiktajām prasībām, proti, pieteicējam nepiemīt aizbildņa pienākuma pildīšanai nepieciešamās spējas un īpašības. Līdz ar to pieteicēja iecelšana par bērna aizbildni nevar būt bērna vislabākajās interesēs. Vienlaikus Senāts atgādināja, ka lietās, kuras skar bērnu tiesības un intereses, tieši bērna intereses ir prioritāras.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0326.SKA085720.5.L

Nepilngadīga jaunieša psihoemocionālā stāvokļa vērtējuma nozīme lietās par aizgādības tiesībām

Nepilngadīga jaunieša viedokļa vērtēšana lietās par aizgādības tiesībām

Aktuālās faktiskās situācijas novērtējums lietās par aizgādības tiesību atjaunošanu

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 5.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-1471/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Bērnu/vecāku tiesības* – Aizgādības un saskarsmes tiesības – Bērna aizgādības tiesību pārtraukšana un atjaunošana – Bērna tiesības izteikt viedokli – *Administratīvais process* – Aktuālās situācijas noskaidrošana – Bērna viedoklis lietās par aizgādības tiesībām

Par lietas būtību

Bāriņtiesas amatpersona pieņēma vienpersonisku lēmumu, ar kuru pieteicējiem (15 gadus vecas jauniņas vecākiem) pārtrauca aizgādības tiesības. Vēlāk bāriņtiesa pieņēma lēmumu par aizgādības tiesību neatjaunošanu, jo pieteicēji pret jauniņu bija pieļāvuši fizisku un emocionālu vardarbību, kā arī bija pamatotas aizdomas par seksuāla rakstura darbībām. Jauniņa bija aizgājusi no mājām un atteicās tajās atgriezties. Jauniņa bija izteikusi vēlmi uzturēties skolas kopmītnēs, jo mājās nejutās droši, baidījās no vecākiem.

Pieteicēji iesniedza pieteikumu par bāriņtiesas lēmuma, ar kuru nolemts pieteicējiem neatjaunot aizgādības tiesības, atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa pieteikumu noraidīja, savukārt Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu apmierināja. Savā spriedumā Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka, lai gan bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas laikā pastāvēja pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai atbilstoši Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktam un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 5.punktam, tomēr šie apstākļi sprieduma taisīšanas brīdī ir zuduši. Proti, pieteicēji ir uzsākuši aizgādības tiesību atjaunošanas procesu, un viņi ir sapratuši situāciju, ir gatavi sniegt atbalstu

¹ ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S

meitai, apmeklēt psihologa konsultācijas. Administratīvā apgabaltiesa uzskatīja arī jauniņas viedokli, taču, neskatoties uz to, atzina, ka konkrētajā lietā jauniņas interesēs ir ģimenes attiecību uzturēšana ar pieteicējiem.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Senāts atzina, ka Administratīvā apgabaltiesa, izvērtējot jautājumu par aizgādības tiesību atjaunošanu vecākiem, ir ievērojusi metodoloģiju, proti, tiesa vispirms ir pārbaudījusi pārsūdzētā bāriņtiesas lēmuma pamatotību, bet pēc tam ir izvērtējusi aktuālo situāciju bērna tiesību un tiesisko interešu ievērošanā lietas izskatīšanas laikā tiesā. Tas ir, tiesa ir vērtējusi, vai lietas izskatīšanas laikā vēl pastāv pamats aizgādības tiesību pārtraukšanai.

Senāts atzina, ka Administratīvās apgabaltiesas sprieduma secinājumi daļā par tiesisko pamatu aizgādības tiesību pārtraukšanai bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas laikā ir pamatoti. Savukārt daļā par aktuālās situācijas izvērtējumu Senāts norādīja, ka apgabaltiesa nav ņēmusi vērā visus būtiskos apstākļus lietā. Piemēram, skatot jautājumu par aktuālās faktiskās situācijas novērtējumu lietās par aizgādības tiesību atjaunošanu, Senāts uzsvēra, ka *vispusīga un pilnīga lietas apstākļu noskaidrošana lietās, kas saistītas ar bērnu tiesību ievērošanu, ir ļoti nozīmīga, jo šajās lietās tiek lemts par mazaizsargātu personu tiesībām un tiesiskajām interesēm, kā arī šajās lietās faktiskie apstākļi parasti ir dinamiski no personu savstarpējo attiecību viedokļa. Tāpēc tiesai, izvērtējot aktuālo situāciju lietā, ir „jātur roka uz pulsa” lietas apstākļu noskaidrošanā. Tiesai procesuālo lēmumu pieņemšanā par tiesvedības gaitas organizēšanu lietās saistībā ar pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanu jāņem vērā, ka pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošana ir izskatāmais jautājums gan administratīvajā tiesā tiesvedībā par bāriņtiesas lēmuma, ar kuru pārtrauktas aizgādības tiesības, atcelšanu, gan bāriņtiesā notiekošajā procesā uz vecāku pieteikuma pamata par aizgādības tiesību atjaunošanu. Senāts norādīja, ka, vērtējot pārtraukto aizgādības tiesību atjaunošanu, būtiski ir raudzīties ne tikai uz personu vārdiski vai rakstiski izteiktiem apsvērumiem lietā, bet arī vērtēt personu faktisko/reālo rīcību. Līdz ar to šādās lietās būtiska nozīme ir arī tam, kā personas faktiski rīkojas, nevis tikai tam, kādu viedokli un attieksmi par lietu personas pauž.*

Pievēršoties jautājumam par nepilngadīga jaunieša viedokļa novērtēšanu lietās par aizgādības tiesībām, Senāts atgādināja jau iepriekš

judikatūrā nostiprinātās atziņas par jaunieša viedokļa vērtēšanu un tiesas pienākumiem, kas izriet no šā jautājuma, proti, *lietā par aizgādības tiesību jautājumiem jaunieša viedoklis ir noteicošais. Tiesai ir jāpamato, kāpēc jaunieša viedoklis, kuram būtu jābūt noteicošam, par tādu netiek uzskatīts. Ja tiesa uzskata, ka jaunieša viedoklis ir ticis ietekmēts vai sniegts nepatiess viedoklis, tad tiesai tas ir jākonstatē ar konkrētiem pierādījumiem lietā un savs viedoklis jāargumentē.*

Skatot jautājumu par nepilngadīga jaunieša psihoemocionālā stāvokļa vērtējuma nozīmi šādās lietās, Senāts uzsvēra, ka lietās, kur nepilngadīgai personai jāatgriežas ģimenē, kurā pret nepilngadīgo personu konstatēta vecāku vardarbība, un šīs rīcības rezultātā konstatēts arī iespaids uz bērna psihoemocionālo stāvokli, aizgādības tiesību atjaunošana vecākiem, kas secīgi ietver arī bērna atgriešanos ģimenē, jāvērtē arī no tā, kādu iespaidu tas objektīvi atstās uz bērna psihoemocionālo stāvokli jeb bērna veselību. Proti, jaunieša psihoemocionālā stāvokļa dinamika lietā, kurā ir konstatēta vardarbība pret jauniešu, ir ļoti nozīmīgs faktors, kas jāņem vērā, vērtējot, vai saskarsme ar vecākiem un secīgi arī aizgādības tiesību atjaunošana, kas noved pie tā, ka vecāki var īstenot savas aizgādības tiesības (arī noteikt jaunieša dzīvesvietu), neveicina jaunieša psihoemocionālā stāvokļa objektīvu pasliktināšanos, tostarp iepriekš piedzīvoto notikumu iespējamu atkārtāšanos.

V. Cilvēktiesības

Plānotās darbības neatbilstība normatīvo aktu prasībām kā pamats atteikumam reģistrēt masu informācijas līdzekli

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 13.marta spriedums lietā Nr. SKA-90/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Cilvēktiesības* – Tiesības uz vārda brīvība – *Uzņēmumu reģistrs* – Masu informācijas līdzekļa reģistrācija – Atteikums reģistrēt masu informācijas līdzekli – *Administratīvais process* – Kasācijas instances tiesas kompetence

Par lietas būtību

Pieteicējs vērsās Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā (turpmāk – Reģistrs) ar pieteikumu par masu informācijas līdzekļa reģistrēšanu, tomēr ar Reģistra lēmumu tika atteikts ierakstīt masu informācijas līdzekli attiecīgajā reģistrā, lēmumu pamatojot ar to, ka reģistrācijas dokumentos norādītā informācija neatbilst normatīvajiem aktiem un konstatētie trūkumi nav novēršami. Proti, Reģistrs vērtēja masu informācijas līdzekļa darbību līdz reģistrācijas pieteikuma iesniegšanai un konstatēja, ka tā darbība ir bijusi pretrunā ar likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 7.panta pirmo daļu.

Pieteicējs konkrēto Reģistra lēmuma pārsūdzēja tiesā, iesniedzot pieteikumu par Reģistra lēmuma atzīšanu par pretprettiesisku un labvēlīga administratīvā akta par masu informācijas līdzekļa ierakstīšanu attiecīgā reģistrā izdošanu.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa pieteikumu apmierināja, savukārt Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Savā spriedumā Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka atbilstoši likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” (turpmāk – Preses likums) 10.pantā ietvertajam regulējumam viens no ierobežojumiem masu informācijas līdzekļa reģistrācijai ir apstāklis, ka masu informācijas līdzekļa reģistrācijas dokumenti un tajos norādītā informācija neatbilst normatīvo aktu prasībām. Savukārt Preses likuma 9.panta otrās daļas 7.punktā ir noteikts, ka pieteikumā ir jānorāda arī masu informācijas

¹ ECLI:LV:AT:2020:0313.A420286916.3.S

līdzekļa saturiskā ievirze un uzdevumi, tādējādi Reģistram ir jāpārbauda arī tā atbilstība normatīvajiem aktiem.

Izvērtējot konkrētā masu informācijas līdzekļa darbību pirms tā reģistrācijas pieteikuma iesniegšanas, Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka Reģistrs pamatoti ir konstatējis, ka konkrētais masu informācijas līdzeklis ir veicis normatīvajiem aktiem neatbilstošas darbības, un līdz ar to atteicis to reģistrēt. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicēja argumentus, ka Reģistram nebija tiesības konkrētajā gadījumā pieprasīt informāciju no Drošības policijas (šobrīd – Valsts drošības dienests), jo Reģistram atbilstoši Administratīvā procesa likuma 59.panta pirmajai un otrajai daļai ir tiesības saņemt informāciju no kompetentajām iestādēm (t.sk. no Drošības policijas).

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts atzina, ka konkrētajā lietā ir noskaidrojams, vai Administratīvās apgabaltiesas konstatētie apstākļi (proti, ir iegūta informācija, kas liecina par masu informācijas līdzekļa darbības neatbilstību Preses likuma 7.panta prasībām) var būt pamats atteikumam reģistrēt masu informācijas līdzekli.

Vērtējot pamatu atteikumam reģistrēt masu informācijas līdzekli, Senāts norādīja, ka Reģistra tiesības atteikt masu informācijas līdzekļa reģistrāciju tieši ir noteiktas tikai Preses likuma 10.panta piektajā daļā. Tomēr, analizējot Preses likuma regulējumu kopumā, Senāts atzina, ka minētais likums ir vērsts uz Latvijas Republikas Satversmes 100.pantā noteikto tiesību uz vārda brīvību nodrošināšanu masu informācijas līdzekļiem, tomēr tikai tiktāl, ciktāl masu informācijas līdzekļi nepublicē tādu Preses likuma 7.pantā minētu informāciju, kuras publicēšana saskaņā ar šī likuma 12.pantu var būt pamats masu informācijas līdzekļa darbības izbeigšanai. Senāts norādīja, ka minētie iemesli masu informācijas līdzekļa darbības izbeigšanai var būt arī pamats, lai atteiktos to reģistrēt.

Līdz ar to Senāts secināja, ka *pamats atteikt masu informācijas līdzekļa reģistrāciju var tikt saskatīts, ne tikai pastāvot likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 10.pantā formāliem reģistrācijas šķēršļiem, bet arī gadījumā, ja konkrētā masu informācijas līdzekļa darbība nav pieļaujama pēc būtības*. Proti, minētais norāda uz to, ka Reģistram ir tiesības atteikt reģistrēt masu informācijas līdzekli attiecīgā reģistrā, ja tiek konstatēts, ka konkrētā masu informācijas līdzekļa paredzētā darbība neatbilst Preses likuma prasībām.

Kontrole pār rīcību ar personas audiem kā daļa no tiesībām uz privāto dzīvi

Mirušas personas audu paraugu glabāšana kā tuvinieku tiesību uz privāto dzīvi ierobežojums

Personas subjektīvās tiesības prasīt cieņpilnu izturēšanos pret miruša radnieka ķermeni

Tiesiskā daba un glabāšanas termiņš ekspertīzei izņemtu personas audu paraugiem

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 30.septembra spriedums lietā Nr. SKA-166/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Cilvēktiesības* – Tiesības uz privāto dzīvi – Rīcības ar personas audu paraugiem kontrole kā daļa no tiesībām uz privāto dzīvi – *Personas datu aizsardzība* – Cilvēka audi (to paraugi) kā personas dati – Cilvēku audu paraugu un datu glabāšanas termiņš – Tiesības prasīt ekspertīzē izņemtu audu paraugu iznīcināšanu – *Administratīvais process* – Personas subjektīvās tiesības – Administratīvo tiesu kompetence

Par lietas būtību

Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs (turpmāk – Centrs) procesa virzītāja uzdevumā kriminālprocesā veica pieteicējas mirušajam tēvam tiesu medicīnisko ekspertīzi, kuras laikā izņēma asins paraugus, kas pēc ekspertīzes veikšanas tika uzglabāti Centrā.

Vēlāk pieteicēja vērsās Centrā ar lūgumu iznīcināt ekspertīzes laikā izņemtos asins paraugus, tomēr ar Centra lēmumu tas tika atteikts. Ar Veselības ministrijas lēmumu minētais Centra lēmums atstāts negrozīts. Pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par Veselības ministrijas lēmuma atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa pieteikumu noraidīja, savukārt Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu apmierināja, spriedumā atzīstot, ka iestādes rīcība, atsakot iznīcināt (utilizēt) pieteicējas tēva asins paraugus, ir prettiesiska, un vienlaikus uzdeva Centram mēneša laikā no

¹ ECLI:LV:AT:2020:0930.A420260716.6.S

sprieduma spēkā stāšanās dienas iznīcināt (utilizēt) asins paraugus. Savā spriedumā Administratīvā apgabaltiesa konstatēja, ka pieteicējas tēva asins paraugi ir iegūti tiesiski. Tāpat Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka cilvēka audu paraugi ir avoti, no kuriem iegūst biometriskos datus, bet paši par sevi tie nav biometriskie dati, savukārt informācijas iegūšana no audu paraugiem ir personas datu apstrāde. Līdz ar to Tiesu ekspertu likumā norādītais datu uzglabāšanas termiņš nav attiecināms uz pašiem audu paraugiem, bet gan uz ekspertīzes gaitā iegūtajiem rezultātiem un citiem materiāliem. Vienlaikus apgabaltiesa norādīja, ka, lai gan Kriminālprocesa likums paredz iespēju izdarīt citas ekspertīzes, kuru veikšana pēc mirušās personas audu iznīcināšanas varētu būt apgrūtināta vai pat neiespējama, tomēr tas neattiecināms uz personas audu glabāšanu bez tiesiska pamata.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts vērsa uzmanību, ka konkrētajā lietā strīds ir par to, vai mirušās personas tuvākie radnieki var prasīt iznīcināt tiesu medicīnas ekspertīzes laikā iegūtos mirušās personas asins paraugus. Tomēr pirms pievēršanās izskatāmās lietas būtībai Senāts vērtēja Veselības ministrijas kasācijas sūdzībā izvirzīto argumentu par to, vai mirušā tēva asins paraugu glabāšana aizskar pieteicējas subjektīvās tiesības. Vērtējot šo jautājumu, Senāts atgādināja vienu no Administratīvā procesa likuma mērķiem, proti, tiesas kontroli pār izpildvaras darbībām, vienlaikus uzsverot, ka personai ir tiesības vērsties tiesā ar pieteikumu, ja tās tiesības/tiesiskās intereses ir aizskartas.

Vērtējot jautājumu par iespējamo tiesību aizskārums, Senāts analizēja Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi par tiesībām uz privāto dzīvi. Senāts atzina, ka *personas audu paraugi kā daļa no cilvēka ķermeņa ir aptverti ar privātās dzīves jēdzienu un tiesības kontrolēt rīcību ar tiem, tostarp to glabāšanu, ietilpst tiesību uz privāto dzīvi tvērumā*. Tomēr vienlaikus Senāts uzsvēra konkrētās lietas specifisko situāciju, ka strīds ir nevis par pieteicējas audu paraugiem, bet gan pieteicējas mirušā tēva (tuvinieka) audu paraugiem. Senāts norādīja: *tā kā mirušās personas audu paraugu izpētes rezultātā ir iespējams iegūt informāciju ne tikai par mirušo personu, bet arī par tās tuviniekiem, piemēram, par iedzimtām ģenētiskām saslimšanām vai predispozīciju uz noteiktām saslimšanām, radniecību, etnisko izcelsmi un citu informāciju, tad šādu audu paraugu glabāšana ierobežo arī tuvinieku tiesības uz privāto dzīvi*. Ņemot vērā minēto, Senāts atzina pieteicējas subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu konkrētajā lietā, vienlaikus uzsverot personu subjektīvās tiesības prasīt cieņpilnu

izturēšanos pret miruša radnieka ķermeni, proti, *lai tiesības uz cieņpilnu izturēšanos pret cilvēka ķermeni pēc viņa nāves būtu praktiski īstenojamas, nevis tikai teorētiskas, kā arī ņemot vērā to, ka, izturoties necienīgi pret mirušo personu, tostarp arī pret viņas ķermeni, var tikt radītas morālas ciešanas mirušās personas tuvākajiem radniekiem, ir atzīstamas šo personu subjektīvās tiesības prasīt cieņpilnu izturēšanos pret radnieka ķermeni pēc šā radnieka nāves*.

Pievēršoties lietas būtībai, Senāts konstatēja, ka tiesām bija jāvērtē, vai konkrētajos apstākļos pieteicējam bija tiesības prasīt iznīcināt tiesu medicīnas ekspertīzes laikā iegūtos audu paraugus. Vērtējot šo jautājumu, Senāts analizēja jēdzienu „dati” Tiesu ekspertu likuma 17.panta divpadsmitās daļas izpratnē un to, vai personas audi ir uzskatāmi par personas datiem. Senāts atzina, ka personas audi ir uzskatāmi par personas datiem plašākā nozīmē, tomēr tie nav uzskatāmi par datiem Tiesu ekspertu likuma 17.panta divpadsmitās daļas izpratnē. Savukārt, vērtējot ekspertīzes veikšanai izņemto personas audu paraugu tiesisko dabu un šo audu glabāšanas termiņu, Senāts norādīja, ka *tiesu medicīnas ekspertīzes laikā iegūtie asins paraugi uzskatāmi par izpētes objektu, kuru analizējot tiek iegūti dati, lai pamatotu tiesu eksperta atzinumu. Ja normatīvajos aktos nav noteikts konkrēts kriminālprocesa vajadzībām iegūtu un tiesu ekspertīzē izmantotu audu paraugu glabāšanas termiņš, tad, beidzoties kriminālprocesam, zūd tiesiskais pamats to tālākai uzglabāšanai, un līdz ar to tie ir iznīcināmi*.

VI. Medicīnas un ārstniecības tiesības

Ārstniecības personas vai iestādes tiesību sniegt Valsts policijai pacienta personas datus robežas

Ārstniecības personu konfidencialitātes pienākums

Normas, kas piešķir ārstniecības personām tiesības sniegt informāciju par pacientu citiem subjektiem ar ārstniecību nesaistītiem mērķiem, skaidrības un paredzamības būtiskums

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 6.novembra spriedums lietā Nr. SKA-41/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Medicīnas un ārstniecības tiesības – Personu datu apstrāde* – Ārstniecības iestādes tiesības/pienākums sniegt informāciju (personas datus) par pacientu Valsts policijai – *Cilvēktiesības – Tiesības uz privāto dzīvi – Jēdziens „privātā dzīve” – Kriminālprocess – Ziņu sniegšana par iespējamo noziedzīgu nodarījumu*

Par lietas būtību

Pieteicējs saistībā ar veselības problēmām izsauca Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu (turpmāk – Dienests), kurš pieteicēju nogādāja slimnīcā. Vienlaikus Dienests telefoniski nodeva informāciju Valsts policijai par pieteicēja vārdu, uzvārdu, vecumu, adresi un diagnozi, jo uzskatīja, ka pastāv aizdomas par noziedzīgu nodarījumu (narkotisko vai psihotropo vielu lietošana). Valsts policija, pamatojoties uz saņemto informāciju, uzsāka administratīvā pārkāpuma lietvedību pret pieteicēju, par ko viņš tika informēts.

Pieteicējs vērsās ar sūdzību Dienestā par tā rīcību, tomēr ar Dienesta lēmumu konkrētā rīcība (izpaužot datus Valsts policijai par pieteicēja veselību) atzīta par tiesisku, savukārt ar Veselības ministrijas lēmumu pieteicēja sūdzība par nodarīto morālā kaitējuma atlīdzināšanu par pieteicēja personas datu izpaušanu trešajām personām noraidīta.

Pieteicējs nepiekrita Dienesta un Veselības ministrijas lēmumiem un vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par Dienesta rīcības atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma atlīdzināšanu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1106.A420305915.3.S

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicēja pieteikumu noraidīja.

Administratīvā apgabaltiesa savu spriedumu pamatoja ar to, ka likumdevējs Fizisko personu datu aizsardzības likumā un Kriminālprocesa likumā ir paredzējis ārstniecības iestādei tiesības informēt izmeklēšanas iestādes par saslimšanām, kuru cēlonis varētu būt noziedzīgs nodarījums. Ņemot vērā Dienesta darbinieku konstatētos apstākļus izsaukuma vietā un pieteicēja sniegto informāciju, Dienesta darbinieki pamatoti uzskatīja, ka šādi lietas faktiskie apstākļi liecina par iespējamu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, proti, par narkotisko un psihotropo vielu iegādāšanos. Tādēļ Dienesta darbinieku rīcība, informējot Valsts policiju par iespējamo noziedzīgo nodarījumu, ir tiesību normām atbilstoša rīcība, it īpaši ņemot vērā faktiskos apstākļus, kas pastāvēja Latvijā 2014.gadā (proti, konkrētajā laika posmā daudzi jaunieši saindējās pēc psihoaktīvo vielu lietošanas, kas dažiem no viņiem beidzās letāli). Tāpat Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka, ņemot vērā to, ka Dienesta rīcība ir bijusi tiesiska, nav pamata atlīdzināt morālo kaitējumu.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Senāts secināja, ka lietā ir strīds par to, vai Dienestam bija tiesības nodot informāciju par pieteicēju Valsts policijai vai šāai informācijas nodošanai bija tiesisks pamats, un tātad – vai tiesiski ir ierobežotas pieteicēja tiesības uz privāto dzīvi.

Senāts norādīja, ka, lai gan tiesību uz privāto dzīvi kontekstā jēdziena „privātā dzīve” tvērums ir plašs un aptver dažādus personas fiziskās un sociālās identitātes aspektus, tomēr minētās tiesības nav absolūtas un tās var ierobežot.

Kā atzina Senāts, tad konkrētajā gadījumā Dienests nodeva Valsts policijai personas datus, kuri skāra pieteicēja privāto dzīvi. Vērtējot konkrētās lietas apstākļus, Senāts vērsa uzmanību uz ārstniecības personu konfidencialitātes pienākumu, proti, *ārstniecības personas profesija ir viena no tām profesijām, kurām konfidencialitāte ir profesionālā standarta pamatelements. Konfidencialitātes pienākums attiecas uz visu informāciju, ko ārstniecības persona ir ieguvusi pacienta ārstniecības laikā, un to ir atļauts izmantot tikai ārstniecībai. Konfidencialitātes pienākums liedz nodot šo informāciju jebkurai trešajai personai, pat citām ārstniecības personām, izņemot gadījumus, kad pacients tam ir piekritis vai tas ir īpaši paredzēts tiesību aktos.*

Analizējot jautājumu par ārstniecības personu vai iestāžu tiesību robežām sniegt Valsts policijai pacienta personas datus, Senāts par Kriminālprocesa likuma regulējumu piemērošanu uzsvēra, ka *Kriminālprocesa likuma 369.panta otrās daļas 3.punkts ir interpretējams tādējādi, ka tas nav uzskatāms par tiesisko pamatu, kas ļauj ārstniecības iestādēm un ārstniecības personām pēc savas iniciatīvas nodot informāciju par pacientu Valsts policijai. Šī norma tikai vispārīgā veidā atspoguļo citās normās (piemēram, Ārstniecības likuma 56.¹pantā) ietvertu daudz konkrētāko regulējumu.* Tomēr vienlaikus Senāts norādīja, ka Ārstniecības likuma 56.¹pantā ir noteikta skaidra atkāpe no minētā ārstniecības profesionālā noslēpuma aizsardzības un konfidencialitātes pienākuma, proti, *skaidra atkāpe no ārstniecības personu profesionālā noslēpuma aizsardzības un arī konfidencialitātes pienākuma ir paredzēta Ārstniecības likuma 56.¹pantā, kas paredz ārstniecības iestādēm nepārprotamu pienākumu sniegt informāciju Valsts policijai pēc savas iniciatīvas, nesāņemot pieprasījumu no Valsts policijas. Taču tas attiecas tikai uz konkrētiem normā norādītiem gadījumiem, kuri attiecas uz tādām situācijām, kad ir cietis tieši pats patients, un līdz ar to ziņošana par šiem gadījumiem Valsts policijai ir noteikta pašu pacientu aizsardzības nolūkā, nevis kādu citu interešu aizsardzībai. Līdz ar to šis izņēmums nerada būtisku pretrunu ar vienu no ārsta profesijas pamatprincipiem, ka tieši pacienta veselība un labklājība būs ārsta vissvarīgākais jeb primārais apsvērums.*

Senāts pieļāva, ka varētu būt iespējams un pat nepieciešams paplašināt Ārstniecības likuma 56.¹pantā noteikto pienākumu ārstniecības iestādēm un ārstniecības personām sniegt informāciju par pacientu Valsts policijai, tomēr tad, kā uzsvēra Senāts, likumdevējam ir pienākums šādus gadījumus noregulēt pietiekami skaidri un precīzi, proti, *piešķirot ārstniecības personām tiesības sniegt kādam informāciju par pacientu tādiem mērķiem, kas nav saistīti ar ārstniecību, tiek paredzēta būtiska atkāpe no pacienta datu konfidencialitātes principa un līdz ar to arī paredzēts būtisks tiesību uz privāto dzīvi ierobežojums. Šādā gadījumā īpaši svarīgi ir tas, lai šāda pamattiesības ierobežojoša norma būtu skaidri formulēta un paredzama, kas nozīmē, ka tajā ir pietiekami skaidri jānosaka kompetento institūciju rīcības brīvības robežas un īstenošanas veidi.*

Kritērija „aptieka darbojas ekspluatācijā nodotās telpās” interpretācija

Nosacījuma „citas valsts iestādes pamatots rakstisks priekšlikums par licences apturēšanu” interpretācija

Aptiekas speciālās atļaujas (licences) anulēšana par medikamentu izplatīšanu bez licences

Tiesas pienākums motivēt savu spriedumu

Tiesas tiesības rakstveida procesā pagarināt sprieduma sastādīšanas termiņu

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 3.marta spriedums lietā Nr. SKA-167/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Medicīnas/ārstniecības tiesības* – Aptieku speciālo atļauju (licenču) apturēšana/anulēšana – *Tiesību principi* – Likuma atrunas princips – Patvaļas aizlieguma princips – Tiesiskuma princips – *Administratīvais process* – Administratīvā akta (speciālās licences) apturēšanas tiesiskās sekas – Tiesas pienākums motivēt savu spriedumu – Tiesas tiesības pagarināt sprieduma sastādīšanas termiņu rakstveida procesā

Par lietas būtību

Rīgas pilsētas būvvaldes būvinspektors, apsekojot telpas, kurās pieteicēja (uzņēmums) sniedza aptiekas pakalpojumus, konstatēja, ka telpās ir veikta patvaļīga būvniecība (telpās bija izbūvēta telpa medikamentu glabāšanai, un priekštelpa sadalīta divās daļās), un noteica pieteicējai pienākumu nekavējoties pārtraukt attiecīgo telpu ekspluatāciju. Saistībā ar minēto Zāļu valsts aģentūra (turpmāk – aģentūra) apturēja pieteicējas aptiekas speciālās atļaujas (licences) darbību uz sešiem mēnešiem un uzdeva pieteicējai iesniegt situācijas skaidrojumu un dokumentus, kas apliecinātu patvaļīgās būvniecības novēršanu un aptiekas telpu grupas pārbūves apstiprināšanu kompetentā iestādē. Veselības ministrija aģentūras lēmumu atstāja negrozītu. Vēlāk aģentūra pieņēma lēmumu par pieteicējas licences darbības atjaunošanu, jo pieteicēja bija saskaņojusi būvniecības dokumentāciju un būvvalde apliecinājuma kartē bija izdarījusi atzīmi par būvdarbu pabeigšanu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0303.A420266916.4.S

Ar Veselības ministrijas lēmumu (kā administratīvā procesa noslēdzošo lēmumu) pieteicējas aptiekas licence tika anulēta, jo tika konstatēts, ka laikā, kamēr pieteicējas aptiekas licences darbība bija apturēta, pieteicēja konkrētajā aptiekā tomēr bija pārdevusi medikamentus.

Pieteicēja vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumiem par Veselības ministrijas lēmumiem. Viens pieteikums bija par Veselības ministrijas lēmuma, ar kuru tika apturēta licences darbība, atzīšanu par prettiesisku, savukārt otrs pieteikums bija par Veselības ministrijas lēmuma, ar kuru atcelta licence, atcelšanu. Administratīvā rajona tiesa ierosināja lietas par abiem pieteikumiem un apvienoja tās vienā tiesvedībā.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas pieteikumus noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa savu spriedumu daļā par Veselības ministrijas lēmuma par licences darbības apturēšanu pamatoja ar to, ka atbilstoši tiesiskajam regulējumam² pieteicējai bija pienākums savu aptieku ierīkot telpās, kuras ir nodotas ekspluatācijā un kurās nav veikta patvaļīga būvniecība. Tāpat Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka pieteicējas rīcība ir bijusi apzināta un negodprātīga, jo pat pēc būvinspektora aizlieguma tā ir turpinājusi ekspluatēt minētās telpas (proti, aptiekas darbinieki turpināja uzturēties aptiekas telpās, un telpas bija pieejamas trešajām personām). Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka aptiekas licences apturēšana situācijā, kad aptieka nav izpildījusi telpām izvirzītās prasības, ir uzskatāma par samērīgu.

Savukārt spriedumu par pieteikumu daļā par Veselības ministrijas lēmuma par licences anulēšanu Administratīvā apgabaltiesa pamatoja ar to, ka tiesiskās sekas licences apturēšanai ir bijušas tādas, ka ir uzskatāms, ka pieteicējai nav izsniegta šāda licence. Tādējādi pieteicējai nebija tiesību pārdot medikamentus aptiekā laikā, kad tās licence bija apturēta. Tāpat Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicējas iebildumus, ka aptiekas darbiniece ir pārkāpusi tai dotā pilnvarojuma robežas un tādējādi rīkojās savā, nevis pieteicējas vārdā, pamatojot to ar faktu, ka pieteicēja ir pieļāvusi aptiekas faktisku darbību laikā, kad tās licences darbība bija apturēta. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka licences anulēšana konkrētajā gadījumā ir vērtējama kā samērīga.

² Ministru kabineta 2010.gada 23.marta noteikumi Nr. 288 „Aptieku darbības noteikumi” un Ministru kabineta 2011.gada 19.oktobra noteikumi Nr. 800 „Farmaceitiskās darbības licencēšanas kārtība”.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāta spriedumā analizēti jautājumi gan aptieku licencēšanas un darbības jomā, gan administratīvā procesa jautājumos.

Vērtējot prasību „aptieka darbojas ekspluatācijā nodotās telpās”³, Senāts atzina, ka *prasība, lai aptiekas darbotos tiesiski uzbūvētās un ekspluatācijā nodotās telpās ir saprotama tādējādi, ka aptieka drīkst darboties tādās telpās, kurās veikta būvniecība ir tiesiski noslēgusies, neatkarīgi no tā, vai tas notiek ar objekta nodošanu ekspluatācijā vai kompetentās iestādes atzīmi par saskaņoto būvdarbu pabeigšanu.*

Analizējot Ministru kabineta noteikumu Nr. 800⁴ 62.1.apakšpunktā noteikto nosacījumu par „citas valsts iestādes pamatotu rakstisku priekšlikumu par licences apturēšanu” interpretāciju, Senāts norādīja, ka pieteicējas ieskaits par to, ka minētais nosacījums paredz, ka iestādei, kura ir ziņojusi par pārkāpumu, ir jāizsaka pamatots priekšlikums par licences darbības apturēšanu (proti, nepietiek tikai ar ziņojumu aģentūrai, bet nepieciešams arī pamatots priekšlikums par licences darbības apturēšanu), nav pareizs, jo šāda interpretācija ir balstīta gramatiskā normas izpratnē, neņemot vērā tiesību normas jēgu un mērķi, un vietu tiesību sistēmā. Senāts atzina, ka nosacījums „citas valsts iestādes pamatots rakstisks priekšlikums par licences apturēšanu” ir interpretējams tā, ka *Zāļu valsts aģentūrai ir jāsaņem kompetentās iestādes pamatots ziņojums par to, ka licences darbības turētājs ir pieļāvis konkrētu pārkāpumu, un šāda ziņojuma saņemšana Zāļu valsts aģentūrā pati par sevi ir uzskatāma par rosinājumu Zāļu valsts aģentūrai savas kompetences ietvaros vērtēt, vai ir pamats licences darbības apturēšanai.*

Analizējot jautājumu par Ministru kabineta noteikumu Nr. 800 68.5.apakšpunktā paredzēto gadījumu, kad aptiekas speciālā atļauja (licence) tiek anulēta par medikamentu izplatīšanu bez licences, kontekstā ar pieteicēja kasācijas sūdzībā uzsvērtu, ka Administratīvā apgabaltiesa nebija ņēmusi vērā samērīguma principu, jo konkrētajā gadījumā pieteicējas pārkāpums esot bijis maznozīmīgs, līdz ar to licences anulēšana esot acīmredzami nesamērīga, Senāts uzsvēra, ka *licences anulēšana par medikamentu izplatīšanu bez licences attur komersantus no šādu pārkāpumu izdarīšanas un tātad nodrošina normatīvo aktu prasībām*

³ Minēto prasību nosaka Farmācijas likuma 37.pants un Ministru kabineta 2010.gada 23.marta noteikumu Nr. 288 „Aptieku darbības noteikumi” 6.punkts.

⁴ Ministru kabineta 2011.gada 19.oktobra noteikumi Nr. 800 „Farmaceitiskās darbības licencēšanas kārtība” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 800).

atbilstošu farmaceitisko aprūpi. Līdz ar to, lai atzītu, ka aptiekas pieļauta pārkāpuma dēļ ir pamats anulēt licenci, nav nepieciešams konstatēt, ka pieļautais pārkāpums kādai konkrētai personai tiešām faktiski radījis veselības apdraudējumu, un arī viens prettiesisks zāļu izplatīšanas gadījums var būt pietiekams pamats licences anulēšanai.

Senāts konkrētajā lietā pievērsās arī diviem procesuālajiem jautājumiem, proti, tiesas pienākumam motivēt savu spriedumu un tiesas tiesībām rakstveida procesā pagarināt sprieduma sastādīšanas termiņu.

Attiecībā uz tiesas pienākumu motivēt savu spriedumu Senāts atgādināja, ka minētais pienākums izriet no tiesībām uz taisnīgu tiesu, ko savā praksē ir uzsvēris ne tikai Senāts, bet arī Satversmes tiesa un Eiropas Cilvēktiesību tiesa. Atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, Senāts norādīja divus kritērijus, kuriem būtu jāatbilst spriedumam: pirmkārt, spriedumam jāļauj saprast, kāpēc (kādu apsvērumu dēļ) tiesa nonākusi tieši pie tāda un ne citāda lietas izskatīšanas rezultāta, un, otrkārt, spriedumam jāļauj procesa dalībniekiem saprast, ka tie ir pienācīgi uzklauti (sadzirdēti). Novērtējot Administratīvās apgabaltiesas spriedumu, Senāts atzina, ka Administratīvās apgabaltiesas spriedums atbilst tikai vienam no šiem kritērijiem. Proti, spriedums atbilda kritērijam par sprieduma pamatojumu, bet neatbilda prasībai par pienācīgu lietas dalībnieku uzklauti (sadzirdēšanu), jo Administratīvā apgabaltiesa bija pievienojusies pirmās instances tiesas spriedumam, bet nebija izvērtējusi lielāko daļu no apelācijas sūdzībā izvirzītajiem pieteicējas argumentiem. Tomēr minēto pārkāpumu Senāts neatzina par tādu, kas būtu par pamatu Administratīvās apgabaltiesas sprieduma atcelšanai, jo uz daļu no argumentiem atbildēja Senāts konkrētajā spriedumā, savukārt daļa no argumentiem nevarēja ietekmēt konkrētās lietas iznākumu.

Jautājumā par sprieduma sastādīšanas termiņu Senāts norādīja, ka, lai gan Administratīvā procesa likuma 259.pantā nav īpaši norādītas tiesas tiesības rakstveida procesā pagarināt sprieduma sastādīšanas termiņu, tomēr tiesai ir tiesības, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 243.pantu, pagarināt sprieduma sastādīšanas termiņu.

Valsts budžetā atmaksājamo summu par rezidentūru aprēķināšana

Proporcionāli nostrādātā laika ņemšana vērā, aprēķinot atmaksājamo valsts budžeta līdzekļu par rezidentūras mācībām apmēru, ja persona nav nostrādājusi Latvijas ārstniecības iestādē trīs gadus pēc rezidentūras beigām

Objektīvās izmeklēšanas principa saturs un šī principa robežas

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 28.augusta spriedums lietā Nr. SKA-1102/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Medicīnas un ārstniecības tiesības* – Pienākums atmaksāt valsts budžetā summu par rezidentūras mācībām, ja persona nav nostrādājusi Latvijas ārstniecības iestādē trīs gadus pēc rezidentūras beigām – Valsts budžetā atmaksājamās summas par rezidentūras mācībām aprēķināšana – *Tiesību principi* – Objektīvās izmeklēšanas princips

Par lietas būtību

Pieteicējs un Rīgas Stradiņa universitāte (turpmāk – Universitāte) 2009.gadā noslēdza studiju līgumu par rezidentūras studijām valsts budžeta finansētajās vietās. Līgumā paredzēts, ka pēc rezidentūras pabeigšanas pieteicējam ne mazāk kā trīs gadus jāstrādā ārstniecības iestādē Latvijā, bet par šī pienākuma neizpildīšanu pieteicējam jāsedz ar mācībām rezidentūrā saistītie izdevumi. 2014.gadā pieteicējs ieguva anesteziologa un reanimatologa kvalifikāciju, nostrādāja valsts slimnīcā septiņus mēnešus, bet pēc tam pārcēlās uz dzīvi Vācijā.

Veselības ministrija ar lēmumu pieteicējam uzlika pienākumu samaksāt rezidenta mācībām izlietos valsts budžeta līdzekļus (gandrīz 30 tūkstošus *euro*). Lēmums pamatots ar Ministru kabineta noteikumu Nr. 972² 11.punktu un 5.4.1.apakšpunktu, kā arī Ministru kabineta noteikumu Nr. 685³ 41.punktu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0828.A420273418.15.S

² Ministru kabineta 2009.gada 25.augusta noteikumi Nr. 972 „Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 972).

³ Ministru kabineta 2011.gada 30.augusta noteikumi Nr. 685 „Rezidentu sadales un rezidentūras finansēšanas noteikumi” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 685).

Pieteicējs vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par publisko tiesību līguma izpildes pareizību, prasot atzīt, ka saskaņā ar studiju līgumu ministrija nav tiesīga piedzīt no pieteicēja ar mācībām rezidentūrā saistītos izdevumus, kas pārsniedz 10 569,74 euro.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa pieteikumu apmierināja, konstatējot, ka pareiza studiju līguma izpilde būtu, nosakot atmaksājamo naudas summu par rezidentūras studijām (gandrīz 10 tūkstoši euro). Savukārt Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu apmierināja daļā, atzīstot, ka Veselības ministrija studiju līgumu ir izpildījusi nepareizi, jo, aprēķinot atmaksājamo summu, Veselības ministrija nav ņēmusi vērā faktiskās izmaksas uz vienu studentu, bet gan vadījies pēc plānotajiem izdevumiem.

Administratīvā apgabaltiesa savā spriedumā nepiekrita pieteicējam, ka aprēķinos jāņem vērā maksa, ko Universitāte bija noteikusi par saviem līdzekļiem studējošiem rezidentiem, jo uzskatīja, ka pieteicējam bija jāapzinās, ka līgums ir noslēgts Ministru kabineta noteikumu Nr. 972 paredzētajā kārtībā, līdz ar to pienākums atmaksāt izdevumus ir nosakāms šo noteikumu izpratnē, un pieteicējs varēja iegūt informāciju par izdevumu apmēru.

Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka atmaksājamā summa noteikta atbilstoši plānotajām izmaksām, bet līguma noslēgšanas brīdī spēkā esošais regulējums ietvēra prasību atmaksāt izlietoto līdzekļu summu. Tāpat Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka iestāde ir tiesīga pieņemt jaunu lēmumu, veicot aprēķinu un vadoties no Universitātes sniegtajām ziņām, kā arī normatīvie akti neparedz, ka atmaksājamā summa proporcionāli būtu samazināma tāpēc, ka pieteicējs daļu laika ir nostrādājis Latvijā.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Spriedumā Senāts atgādināja, ka pienākuma atmaksāt mācībām izlietoto valsts budžeta līdzekļu summu atbilstību Latvijas Republikas Satversmei ir vērtējusi arī Satversmes tiesa savā 2012.gada 3.maija spriedumā lietā Nr. 2011-14-03, kurā atzina minētā pienākuma atbilstību Satversmei. Vienlaikus, vērtējot jautājumu par valsts budžetā atmaksājamo summu par mācībām rezidentūrā aprēķināšanu, Senāts norādīja, ka no Ministru kabineta noteikumiem Nr. 972 un Ministru kabineta

noteikumiem Nr. 685 pietiekami skaidri izriet, ka gadījumā, ja mācībām izlietotie līdzekļi ir jāatmaksā, tie jāatmaksā atbilstoši tam, kas paredzēts ministrijas un augstskolas līgumos. Summas nenorādīšana ar studentu noslēgtajā līgumā pati par sevi nav iemesls nepiemērot finanšu līdzekļu atmaksas kārtību. Līgumā iekļautajai norādei par līdzekļu atmaksāšanas pienākumu ir tikai informatīva nozīme, jo šis pienākums izriet no tiesiskā regulējuma. Aprēķinot atmaksājamo summu, jāpārbauda, vai personas mācībām piešķirtie līdzekļi ir tikuši izlietoti pilnībā, un gadījumā, ja nav, tie atrēķināmi no atmaksājamās summas. Vienlaikus jāpārbauda, vai personas mācībām nav izmantoti līdzekļi, kas atlikuši no iepriekšējā gada, kad pieteicējs vēl nestudēja.

Vērtējot jautājumu par proporcionāli nostrādātā laika ņemšanu vērā, aprēķinot atmaksājamo valsts budžeta līdzekļu par rezidentūras mācībām apmēru, Senāts norādīja, ka principā ir pareizs Administratīvās apgabaltiesas secinājums, ka tiesību normās tiešā tekstā neparedz nostrādātā laika proporcijas ņemšanu vērā, aprēķinot valsts budžetā atmaksājamo summu. Tomēr, kā atzina Senāts, kaut arī *tiesību normas tiešā tekstā neparedz proporciju atmaksājamo valsts budžeta līdzekļu aprēķinā atkarībā no nostrādātā laika, arī pretējs secinājums nenonāktu pretrunā tiesību sistēmai un ar tiesību normām sasniedzamajam mērķim. Turklāt tas būtu taisnīgāks. Kamēr normatīvajā regulējumā nav noteikta cita kārtība, atmaksājamā summa samazināma proporcionāli ārsta pēc mācībām rezidentūrā Latvijā nostrādātajam laikam. Izšķiroša nozīme ir tieši nostrādātajam laikam, nevis slodzēm. Tādējādi Senāts atzina, ka atmaksājamo līdzekļu aprēķinā jāņem vērā arī pieteicēja Latvijā nostrādātais laiks un iespējamais atlikums no iepriekšējā gada, kad pieteicējs vēl nestudēja rezidentūrā.*

Vērtējot pieteicēja kasācijas sūdzībā ietverto norādi par to, ka Administratīvā apgabaltiesa ir veicinājusi valsts interešu aizstāvību un objektīvās izmeklēšanas principu ir ievērojusi tikai attiecībā uz valsti, Senāts norādīja uz objektīvās izmeklēšanas principa saturu un tā robežām, proti, *objektīvās izmeklēšanas princips ir atvasināts no pieņēmuma, ka privātpersona ir vājākais procesa dalībnieks, un tāpēc tiesa ne tikai balstās uz procesa dalībnieku iesniegtajiem pierādījumiem, bet arī pēc savas iniciatīvas var iegūt pierādījumus vai dot norādījumus procesa dalībniekiem. Taču tas nenozīmē, ka tiesai jācenšas noskaidrot visus apstākļus tikai vājākās puses (privātpersonas) labā. Tas nozīmē, ka administratīvajai tiesai jācenšas iegūt jebkuru informāciju, lai objektīvi izspriestu lietu. Administratīvā procesa likuma 250.panta otrā daļa ierobežo objektīvās izmeklēšanas principa īstenošanu tikai attiecībā uz nelabvēlīgā administratīvajā aktā ietverto pamatojumu (taču ne pierādījumiem).*

VII. Nodokļu tiesības

Jēdziena „aktuālā kadastrālā vērtība” interpretācija

Mežaudze kā daļa no nekustamā īpašuma

Sprieduma rezolutīvā daļa kompleksu aprēķinu gadījumā

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 22.decembra
spriedums lietā Nr. SKA-17/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Nodokļu tiesības – Iedzīvotāju ienākuma nodoklis* – Iedzīvotāju ienākuma nodoklis no kapitāla pieauguma – Nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības aprēķināšana – Jēdziena „aktuālā kadastrālā vērtība” interpretācija – Mežaudzes vērtība – *Tiesību principi* – Tiesiskās noteiktības princips – Privātpersonas tiesību ievērošanas princips – *Administratīvais process tiesā* – Sprieduma motīvu un rezolutīvā daļa – Tiesību tālākveidošana *contra legem*

Par lietas būtību

Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – Dienests) veica pieteicējam datu atbilstības pārbaudi par pieteicējas atsavināto nekustamo īpašumu. Atsavināto nekustamo īpašumu pieteicējam bija uzdevinājusi māte. Māte vienu daļu no īpašuma ieguva, atjaunojot īpašuma tiesības, savukārt otru daļu ieguva, noslēdzot darījumu par nekustamā īpašuma izpirkšanu. Administratīvais process iestādē noslēdzās ar Dienesta lēmumu, ar kuru pieteicējam tika konstatēts apliekamais ienākums no kapitāla pieauguma (no nekustamā īpašuma atsavināšanas) un aprēķināts maksājamais iedzīvotāju ienākuma nodoklis un nokavējuma nauda.

Tiesvedības gaita

Pieteicēja šo Dienesta lēmumu pārsūdzēja tiesā, lūdzot to atcelt. Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu daļēji apmierināja, atceļot Dienesta lēmumu un nosakot Dienestam pienākumu izdot jaunu administratīvo aktu, ņemot vērā spriedumā konstatētos faktus un juridiskos apsvērumus. Apgabaltiesas spriedumā norādīts, ka Dienests, nosakot nekustamā īpašuma iegādes vērtību, pamatoti piemēroja likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”

¹ ECLI:LV:AT:2020:1222.A420365714.2.S

11.⁹panta 7.³daļas 1.punktu tai īpašuma daļai, kuru pieteicējas māte ieguva īpašumā par samaksu. Savukārt tai īpašuma daļai, uz kuru pieteicējas mātei tika atjaunotas īpašuma tiesības, pamatoti piemēroja minētās normas 2.punktu. Apgabaltiesa atzina par nepamatotu Dienesta secinājumu, ka par nekustamā īpašuma aktuālo kadastrālo vērtību ir atzīstama tāda vērtība, kas bija noteikta taksācijas gada 1.janvārī, neatkarīgi no tā, vai taksācijas gada laikā kadastrālā vērtība ir aktualizēta. Apgabaltiesa secināja, ka šajā gadījumā Dienestam bija jāņem vērā aktuālā kadastrālā vērtība, kas tikusi aktualizēta gada laikā. Tāpat, vērtējot jautājumu par mežaudzes vērtības iekļaušanu nekustamā īpašuma iegādes vērtībā, apgabaltiesa norādīja, ka mežaudzes vērtība tika iekļauta nekustamā īpašuma atsavināšanas cenā, tādējādi Dienesta secinājums, ka mežaudzes vērtība nav iekļaujama arī nekustamā īpašuma iegādes vērtībā, ir nepareizs un netaisnīgs.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Vērtējot Dienesta kasācijas sūdzību daļā par jēdziena „aktuālā kadastrālā vērtība” interpretāciju, Senāts secināja, ka *Nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma izpratnē par aktuālo kadastrālo vērtību ir atzīstama tāda kadastrālā vērtība, kas atbilst aktualizētajiem kadastra datiem*. Vienlaikus Senāts uzsvēra, ka Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā noteiktā vispārējā kārtība neierobežo likumdevēju tā rīcības brīvības ietvaros paredzēt īpašus noteikumus attiecībā uz to, kāda kadastrālā vērtība ir izmantojama konkrētos nodokļu aprēķinos, to noregulējot attiecīgajā nodokļu likumā. Tomēr nodokļu jomā likumam ir jābūt pietiekami skaidram. Vērtējot likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” regulējumu, Senāts secināja, ka *tā kazuistiskā pieeja regulējumā nesniedz skaidru priekšstatu par likumdevēja izvēli attiecībā uz to, kāda kadastrālā vērtība ir atzīstama par aktuālo kadastrālo vērtību, nosakot nekustamā īpašuma iegādes vērtību tajos likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” noteiktajos gadījumos, uz kuriem nav attiecināms Ministru kabineta noteikumu Nr. 899² regulējums*. Ņemot vērā minēto, Senāts atzina, ka, ievērojot privātpersonas tiesību ievērošanas principu, apgabaltiesa šajā gadījumā ir pamatoti ņēmusi vērā privātpersonai labvēlīgāko risinājumu, atbilstoši Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā paredzētajai vispārējai kārtībai par aktuālo kadastrālo vērtību atzīstot taksācijas gada

² Ministru kabineta 2010.gada 21.septembra noteikumi Nr. 899 „Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normu piemērošanas kārtība”.

laikā aktualizēto vērtību. Lai piemērotu personai konkrētajā gadījumā nelabvēlīgāko tiesisko risinājumu – kadastrālo vērtību, kas bija noteikta uz kārtējā gada 1.janvāri –, tam būtu skaidri jāizriet no tiesību normām, tomēr šajā gadījumā no tiesību normām tas nav izsecināms.

Vērtējot apgabaltiesas secinājumus par mežaudzes iekļaušanu īpašuma iegādes vērtībā, Senāts konstatēja, ka apgabaltiesas secinājumi balstās uz divām tēzēm par mežaudzi kā kapitāla aktīvu, kuru vienlaicīga piemērošana rada iekšējas pretrunas pamatojumā, proti, vienā sprieduma punktā tiek atzīts, ka mežaudze ir kapitāla aktīvs, savukārt nākamajā, ka nav kapitāla aktīvs. Senāts atzina, ka *atkarībā no darījuma rakstura ar nodokli tiek aplikti ienākumi no fiziskās personas īpašumā esoša augoša meža atsavināšanas izciršanai un tajā iegūto kokmateriālu atsavināšanas, atzīstot, ka tiks veikta vai ir veikta mežaudzes atdalīšana no zemes īpašuma, vai, ja mežaudze nav atdalīta un tiek pārdots nekustamais īpašums, tad mežaudzes vērtība ietilpst pārdodamā nekustamā īpašuma vērtībā.* Vienlaikus Senāts uzsvēra, ka *tas, vai mežs tiek atdalīts no nekustamā īpašuma un pārdots faktiski kā kustama manta vai tas tiek pārdots nekustamā īpašuma sastāvā, ir personas izvēle. Tomēr, ja šī izvēle ir izdarīta, tad tā tiek ņemta vērā arī nodokļu samaksas aprēķinā.* Novērtējot konkrēto gadījumu, Senāts atzina, ka šajā gadījumā uz mežaudzi ir jāraugās kā uz nekustamā īpašuma daļu jeb kapitāla aktīvu un ienākums no tā atsavināšanas ir nosakāms atbilstoši tam regulējumam, kas nosaka ienākuma no kapitāla noteikšanas kārtību.

Senāts norādīja, ka *no tiesību normām izriet skaidra likumdevēja griba īpašuma kadastrālajā vērtībā neiekļaut mežaudzes vērtību. Tādējādi, nodokļu aprēķināšanas vajadzībām paredzot tieši nekustamā īpašuma kadastrālo vērtību, likumdevējs ir apzināti izšķīries nodokļu aprēķinā neiekļaut nekustamā īpašuma mežaudzes vērtību.* Vienlaikus Senāts norādīja, ka apgabaltiesa, atzīstot, ka mežaudzes vērtība ir iekļaujama nekustamā īpašuma iegādes vērtībā, faktiski ir spriedusi pretēji likumā noteiktajam. *Lai arī šāda tiesību tālākveidošana „contra legem” ir pieļaujama, tā ir izņēmuma gadījums, kas ir pamatojama ar būtiskiem tiesību apsvērumiem. Tiesas atsaukšanās uz vispārējo taisnīgumu šajā gadījumā ir atzīstama par nepietiekamu, lai būtu pamats spriest pretēji likumā tieši noteiktajam.*

Savukārt, vērtējot pieteicējas kasācijas sūdzībā norādīto, ka konkrētajā lietā nav bijusi nepieciešamība piemērot Administratīvā procesa likuma 253.panta sesto daļu, kas noteic, ka nepieciešamības gadījumā tiesa var noteikt pienākumu iestādei pieņemt jaunu administratīvo aktu, kurā būtu ņemti vērā tiesas konstatētie juridiskie un faktiskie apsvērumi, bet bija jāpiemēro minētā panta pirmā daļa, kas paredz, ka tiesa var atcelt administratīvā akta daļu, jo konkrētajā

spriedumā bija precīzi konstatētas vērtības, kas ir noteiktas kļūdaini un ietekmējušas budžetā maksājamā nodokļa un nokavējuma naudas apmēru, Senāts piekrita pieteicējas norādītajam. Senāts uzsvēra, ka situācijā, ja sprieduma motīvu daļa pietiekami precīzi nosaka daļu, kurā lēmums ir atceļams un kurā lēmums ir atstājams spēkā, matemātiskajām darbībām ir vienīgi precizējošs raksturs. *Atsevišķu matemātiska rakstura darbību veikšana, ja tā nepieciešama tikai tam, lai precizētu, kurā daļā ar lēmumu noteiktais nodokļu aprēķins ir atceļams, nav pamats lēmumu atcelt pilnībā. Ja šo matemātisko darbību veikšana ir apgrūtināta, tiesa rezolutīvajā daļā apraksta veidā var noteikt atsevišķās lēmuma daļas, pasakot, ka precīzu aprēķinu iestāde izdarīs sprieduma izpildes stadijā.*

Tiesas kompetence lēmuma par nodokļa maksātāja izslēgšanu no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra pārbaudē

Nepatiesas informācijas sniegšana deklarācijā kā pamats nodokļa maksātāja izslēgšanai no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-403/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Nodokļu tiesības – Pievienotās vērtības nodoklis* – Nodokļu maksātāja izslēgšana no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra par nepatiesas informācijas sniegšanu – *Administratīvais process* – Tiesiskā daba lēmumam, ar kuru nodokļu maksātājs izslēgts no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra – Administratīvā akta pamatojums un lietderības apsvērumu izdarīšana – Tiesas kompetence un tās robežas, pārbaudot lēmumu par nodokļu maksātāja izslēgšanu no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra

Par lietas būtību

Ar Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – Dienests) lēmumu pieteicēja tika izslēgta no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra (turpmāk – Reģistrs), jo pieteicēja pievienotās vērtības nodokļa deklarācijās ir sniegusi nepatiesu informāciju. Savā lēmumā Dienests norādīja, ka nepatiesas informācijas sniegšana izpaudusies tādējādi, ka pieteicēja deklarējusi faktiski nenotikušus darījumus. Vienlaikus Dienests norādīja, ka minēto apstākli (nepatiesas informācijas sniegšanu) Dienests konstatējis pieteicējai veiktā pievienotās vērtības nodokļa auditā.

Pieteicēja vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par pārsūdzētā lēmuma atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas pieteikumu noraidīja.

Administratīvā apgabaltiesa spriedumā norādīja, ka lietā izšķirams, vai Dienestam bija pamats pieteicēju izslēgt no Reģistra saskaņā ar

Pievienotās vērtības nodokļa likuma 73.panta pirmās daļas 5.punkta „b” apakšpunktu, kas noteic, ka Dienests izslēdz nodokļu maksātāju no Reģistra, jo tas savā deklarācijā ir sniedzis nepatiesu informāciju. Kā atzina Administratīvā apgabaltiesa, tad Dienestam bija pienākums izdot obligāto administratīvo aktu, ar kuru pieteicēja tiek izslēgta no Reģistra, jo Dienests auditā konstatēja, ka pieteicēja ir deklarējusi faktiski nenotikušu darījumu. Administratīvā apgabaltiesa uzsvēra: apstākļi, ka konkrētais Dienesta lēmums par audita rezultātiem, kurā konstatēts faktiski nenotikušais darījums, ir apstrīdēts un pārsūdzēts, neietekmē Dienesta pienākumu izdot pārsūdzēto lēmumu, jo ne no vienas tiesību normas neizriet nepieciešamība sagaidīt tiesas spriedumu.

Tāpat Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicējas argumentus, ka procesa laikā tai bija liegta iespēja tikt uzklausi un ka ir pārkāpti samērīguma un vienlīdzības principi.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts spriedumā norādīja, ka tā ieskatā vispirms būtu lietderīgi vispārīgi aplūkot tiesas kompetenci, pārbaudot lēmuma par nodokļa maksātāja izslēgšanu no Reģistra tiesiskumu. Šo tiesas kompetences aplūkošanu Senāts sāka ar atgādinājumu par Administratīvā procesa likuma regulējumu, norādot, ka *tiesas kompetence, īstenojot kontroli pār iestādes izdota administratīvā akta tiesiskumu un pamatotību, ietver arī administratīvā akta pamatojumā norādīto apstākļu pārbaudi. Tas nozīmē, ka tiesas uzdevums, lietas izskatīšanā pārbaudot pierādījumus un novērtējot lietas faktiskos apstākļus, ir citstarp pārlicināties, vai iestāde pareizi konstatējusi un novērtējusi tos apstākļus, ar kuriem pamatotas ar administratīvo aktu radītās tiesiskās sekas un par kuriem lietā ir strīds.* Pievēršoties konkrētajai situācijai, proti, kad lēmums tiek pamatots ar apstākļiem, kas konstatēti citā administratīvajā aktā, Senāts uzsvēra, ka *ne no Administratīvā procesa likuma normām, ne no citām tiesību normām neizriet tiesas tiesības atteikties pēc būtības pārbaudīt administratīvā akta pamatojumu tikai tāpēc, ka administratīvā akta pamatā esošie apstākļi ir pamats arī citam administratīvajam aktam.* Papildus uzsverot, ka *gadījumā, ja persona pārsūdzējusi saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma 73.panta pirmās daļas 5.punkta „b” apakšpunktu izdotu dienesta lēmumu par izslēgšanu no reģistra, jo nepiekrīt lēmumā apgalvotajam, ka deklarācijā ir sniegta nepatiesa informācija, tiesai, ievērojot pieteikumā norādītos iebildumus, ir pienākums pārbaudīt pārsūdzētā lēmuma pamatojumu pēc būtības. Tas, ka tie paši apstākļi bijuši pamatā arī audita*

¹ ECLI:LV:AT:2020:1013.A420211717.9.S

rezultātā pieņemtam lēmumam par nodokļu uzrēķinu un arī šis lēmums ir pārsūdzēts, nav pamats uzskatīt, ka tiesa var nepārbaudīt lēmuma par izslēgšanu no reģistra pamatojumu.

Vērtējot jautājumu par nodokļu maksātāja izslēgšanu no Reģistra, jo tas ir sniedzis nepatiesu informāciju deklarācijā, Senāts uzsvēra, ka atbilstoši *Pievienotās vērtības nodokļa likuma 73.panta pirmās daļas 5.punkta „b” apakšpunktam un 79.panta trešajai daļai izslēgšanas no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra pamats ir tieši nepatiesas informācijas deklarācijā sniegšanas fakts, nevis audita rezultātā pieņemts lēmums (kurā konstatēts nepatiesas informācijas sniegšanas fakts) pats par sevi*. Savukārt, analizējot jautājumu par tiesisko dabu lēmumam, ar kuru nodokļu maksātājs ir izslēgts no Reģistra, Senāts secināja, ka *situācijā, kurā konstatēta nepatiesas informācijas sniegšana deklarācijā, ir paredzēta obligātā administratīvā akta izdošana*. Līdz ar to Dienestam, pieņemot šādu lēmumu, nav pienākuma izdarīt lietderības apsvērumus par lēmuma pieņemšanu.

VIII. Publisko lietu tiesības

Publiskas funkcijas veicēja rīcība nedrīkst būt patvaļīga

Ostas pakalpojuma līgums un tā sniegšanas iespēju pieejamība

Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 3.marta spriedums lietā Nr. SKA-235/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Publisko lietu tiesības* – Ostas pakalpojuma sniedzēja izvēles procedūra – Taisnīga atlases procedūra, izvēloties pakalpojuma sniedzēju – Publiskā iepirkuma principu piemērošana procedūrā, kad tiek nodota publiskās personas funkcija privātpersonai – Līguma par tiesību piešķiršanu sniegt ostas pakalpojumus tiesiskā daba – *Tiesību principi* – Tiesiskuma princips – Likuma atrunas princips – Tiesiskās palāvbības princips – *Administratīvais process* – Pieteikums par līguma atzīšanu par prettiesisku – Lietas izskatīšana apelācijas instancē – Blakus lēmums

Par lietas būtību

Viena no Rīgas brīvostas pārvaldes (turpmāk – Ostas pārvalde) publiskajām funkcijām ir organizēt ostas pakalpojuma – kuģa radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanu – nodrošināšanu. Pildot šo funkciju, 2003.gadā Ostas pārvalde noslēdza sadarbības līgumu ar uzņēmumu (lietā trešās personas statusā) par tiesību piešķiršanu Rīgas brīvostas teritorijā nodrošināt konkrēto pakalpojumu. Minētais sadarbības līgums vairākkārt tika pagarināts (šobrīd tā termiņš pagarināts līdz 2025.gada 31.martam).

Pieteicēja (uzņēmums), sākot no 2008.gada, vairākkārt vērsās pie Ostas pārvaldes ar iesniegumu par līguma noslēgšanu, ar kuru arī pieteicējai tiktu piešķirtas tiesības sniegt konkrētos pakalpojumus. Ar Ostas pārvaldes lēmumu pieteicējas lūgums tika noraidīts, tāpēc pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu, ar kuru lūdza tiesu atzīt Ostas pārvaldes lēmumu par prettiesisku un uzdot Ostas pārvaldei rīkot procedūru, kurā tiktu izvēlēts pakalpojumu sniedzējs.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0303.A420689310.8.S

Tiesvedības gaita

Gan ar Administratīvās rajona tiesas, gan Administratīvās apgabaltiesas spriedumu pieteikums daļēji tika apmierināts, proti, Ostas pārvaldes lēmums atzīts par prettiesisku, savukārt saistībā ar pieteicējas prasījumu par procedūras rīkošanu Administratīvā apgabaltiesa izbeidza tiesvedību (savukārt Administratīvā rajona tiesa šajā daļā pieteikumu noraidīja). Administratīvā apgabaltiesa savu spriedumu pamatoja ar to, ka Ostas pārvalde bija nolēmusi konkrēto ostas pakalpojuma sniegšanu uzticēt komercsabiedrībām, nevis sniegt tos pati, tomēr ar šo līgumu nav deleģēts pārvaldes uzdevums, jo netiek nodota ostas pakalpojumu sniegšanas organizēšana, līdz ar to tas nav uzskatāms par publisko tiesību līgumu. Attiecīgi līgums, kura noslēgšanu vēlas panākt pieteicēja, vērtējams kā privāto tiesību līgums, kas tiek slēgts publisko tiesību jomā izdarītas izvēles par līguma slēgšanu rezultātā.

Vērtējot Ostas pārvaldes lēmumu, Administratīvā apgabaltiesa atzina to par prettiesisku, norādot, ka Ostas pārvalde nav ievērojusi taisnīgas atlases procedūru (proti, atlases procedūra nav bijusi atklāta, pārredzama un objektīva, un netika nodrošināta vienlīdzīga un taisnīga attieksme pret konkurējošiem uzņēmumiem), slēdzot sadarbības līgumu un lemjot par šī līguma pagarināšanu. Vienlaikus tiesa norādīja, ka tās kompetence konkrētajā lietā neietver lemšanu par sadarbības līguma ar pakalpojuma sniedzēju atzīšanu par spēkā neesošu, kā arī pakalpojuma sniegšanas efektivitātes pārbaudi. Šādu secinājumu tiesa pamatoja ar to, ka pieteicējas pieteikums nav par konkrētā līguma atzīšanu par spēkā neesošu vai izbeigšanu, līdz ar to atbilstoši Administratīvā procesa likuma 302.panta otrajai daļai apgabaltiesai nav pamata izskatīt šādu prasījumu.

Savukārt lietas daļā par pienākuma uzlikšanu Ostas pārvaldei rīkot procedūru pakalpojuma sniedzēju izvēlei Administratīvā apgabaltiesa izbeidza tiesvedību, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 282.panta 1.punktu (lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā). Šādu lēmumu Administratīvā apgabaltiesa pamatoja ar to, ka tiesību normās nav noteikts, kādos gadījumos ostas pakalpojumu sniegšana ir uzticama komercsabiedrībām, līdz ar to tā ir Ostas pārvaldes rīcības brīvība izvēlēties sniegt pašai pakalpojumus vai uzticēt tos veikt komercsabiedrībai. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka tiesai nav tiesiska pamata ierobežot šo rīcības brīvību.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla daļā un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai. Izskatot lietu atkārtoti, Administratīvā apgabaltiesa apmierināja pieteicējas pieteikumu daļā par pienākuma uzlikšanu Ostas pārvaldei rīkot procedūru pakalpojumu sniedzēju izvēlei. Savukārt

ar Senāta 2020.gada 23.decembra rīcības sēdes lēmumu tika atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību šajā lietā.

Senāta nolēmums

Vērtējot jautājumu par publiskas funkcijas veicēja rīcību, Senāts uzsvēra, ka *publiskas funkcijas veicēja rīcība nedrīkst būt patvaļīga, tai jābūt vērstai uz sabiedrības interešu nodrošināšanu taisnīgā veidā. Sabiedrības interesēs ir arī publisko iepirkumu principiem (atklātībai, pārredzamībai un vienlīdzīgai attieksmei pret visiem pretendentiem) atbilstošas procedūras piemērošana gadījumos, kad privātpersonām tiek piešķirtas tiesības, kas saistītas ar publiskā finansējuma iegūšanu saimnieciskajai darbībai, publiskas lietas izmantošanu saimnieciskās darbības veikšanai vai ar publiskas funkcijas īstenošanu saistītu pakalpojumu sniegšanu.* Vienlaikus Senāts uzsvēra, ka *arī ostas pārvaldei, piešķirot komersantiem tiesības sniegt ostas pakalpojumus, ir pienākums pakalpojumu sniedzēju izvēlēties tādā atlases procedūrā, kurā tiek nodrošināta atklātība, pārredzamība un vienlīdzīga attieksme pret potenciālajiem pakalpojumu sniedzējiem. Tas, ka rakstītajās tiesību normās nav noteikts, kādā tieši procedūrā ostas pārvaldei jāizvēlas pakalpojumu sniedzējs, nenozīmē, ka ostas pārvaldei nav pienākuma nodrošināt taisnīgu atlases procedūru.*

Vienlaikus šajā spriedumā Senāts pievērsa uzmanību jautājumam par ostas pakalpojuma līguma tiesisko dabu un tā sniegšanas iespēju pieejamību pakalpojumu sniedzējiem. Kā norādīja Senāts, *ta* *līgums par ostas pakalpojumu – kuģa atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanu – sniegšanu ir vērtējams kā publisko tiesību līgums, nevis kā privāto tiesību līgums.* Savukārt, vērtējot jautājumu par ostas pakalpojumu sniegšanas iespēju pieejamību un pakalpojumu sniedzēju skaita ierobežošanu, Senāts atzīmēja, ka *vispārīgi ostas pakalpojumu sniegšanas iespējām jābūt pieejamām pakalpojumu sniedzējiem, kuri atbilst prasībām, kādas nepieciešamas, lai ostas pakalpojumi tiktu sniegti kvalitatīvi. Ostas pakalpojumu sniedzēju skaita ierobežošana ir izņēmums, kas pieļaujams tikai tādā gadījumā, ja pastāv objektīvi Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā 2017/352² paredzētie apstākļi.*

Senātam konkrētajā spriedumā nācās risināt arī jautājumu par lietas izskatīšanas robežām apelācijas instances tiesā. Proti, kā uzsvēra Senāts, *Administratīvā procesa likuma 302.panta pirmās un otrās daļas jēga ir nodrošināt, ka apelācijas instances tiesa nelemj par tādu prasījumu, kas*

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2017.gada 15.februāra Regula 2017/352, ar ko izveido ostas pakalpojumu sniegšanas sistēmu un kopīgos noteikumus par ostu finanšu pārredzamību.

pirmās instances tiesā vispār nav skatīts, vai arī par tādu prasījumu, par kuru procesa dalībnieki pēc pirmās instances tiesas sprieduma vairs nevēlas turpināt tiesisko strīdu. Tomēr šis ierobežojums attiecas uz pieteicēja izvirzīto prasījumu (priekšmetu un pamatu) kā tādu, nevis uz argumentiem, kurus tiesa, izspriežot konkrētu prasījumu, apsver. Apelācijas instances tiesa lietu izskata pēc būtības, un tai ir saistošas Administratīvā procesa likuma 103.panta normas, kas citstarp noteic, ka administratīvā procesa tiesā būtība ir tiesas kontrole pār pārsūdzētā administratīvā akta tiesiskumu, un, īstenojot šo kontroli, tiesai jānoskaidro, vai administratīvais akts atbilst tiesību normām. Līdz ar to apstāklis, ka pirmās instances tiesa kļūdījies un nav apsvērusi kādus būtiskus faktiskos vai tiesiskos apstākļus, neierobežo apelācijas instances tiesu lietu izspriest pilnvērtīgi.

Kremācijas pakalpojumu nodrošināšana pašvaldībā

Pašvaldības rīcības brīvība un tās robežas, iesaistot privātpersonu publiski tiesiskā funkcijā ietilpstoša uzdevuma izpildē

Pakalpojumu publisko iepirkumu līguma nošķiršana no pakalpojuma koncesijas līguma

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 10.jūlija spriedums lietā Nr. SKA-323/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Pašvaldību tiesības* – Pašvaldības autonomās funkcijas – Kremācijas pakalpojumu nodrošināšana kā daļa no pašvaldības autonomās funkcijas – Pašvaldības tiesības nodot uzdevumu privātpersonai – *Publiskais iepirkums/publiskā un privātā partnerība* – Koncesijas līgums – Lēmumu/līgumu, kas noslēgti publiskās un privātās partnerības procesā, apstrīdēšana Iepirkumu uzraudzības biroja – *Administratīvais process* – Pieteikums tiesā par lēmumu/līgumu, kas noslēgts publiskās un privātās partnerības procesā

Par lietas būtību

Rīgas pilsētas pašvaldībai (turpmāk – pašvaldība) pieder nekustamais īpašums, kurā ietilpst zemesgabals un krematorijas ēka ar visu aprīkojumu, kas nepieciešams kremācijas pakalpojumu sniegšanai. Pašvaldība rīkoja izsoli par nekustamā īpašuma nomas tiesībām (izsoles nolikums paredzēja, ka izsoles uzvarētājam īpašums tiek iznomāts ar nosacījumu, ka tas tiks izmantots kremācijas, morga un bērnu pakalpojumu nodrošināšanai).

Pieteicēja (uzņēmums) iesniedza piedāvājumu, taču tas tika noraidīts kā neatbilstošs izsoles nolikuma prasībām, jo pieteicēja nebija iesniegusi sertifikātu, kas apliecinātu tās darbinieku kvalifikāciju darbā ar īpašumā esošajām gāzes kremācijas krāsnīm. Līguma slēgšanas tiesības tika piešķirtas citam uzņēmumam (lietā pieaicināta trešās personas statusā), ar kuru tika noslēgts līgums.

Pieteicēja vērsās tiesā ar iebildumiem par konkursa procedūrā pieļautiem pārkāpumiem un starp pašvaldību un uzvarētāju noslēgtā līguma atzīšanu par spēkā neesošu.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa, izskatot pieteicējas pieteikumu, to

¹ ECLI:LV:AT:2020:0710.A420334617.9.S

apmierināja daļēji, proti, noteica, ka starp pašvaldību un uzvarētāju noslēgtā nomas līguma termiņš ir viens gads no sprieduma spēkā stāšanās dienas. Savu spriedumu Administratīvā rajona tiesa pamatoja ar to, ka konkrētais līgums ir uzskatāms par publisko tiesību līgumu, jo ar to pašvaldība faktiski nodod vienu no savām autonomajām funkcijām (kapsētu un apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana) izpildei privātpersonai. Administratīvā rajona tiesa atzina, ka pašvaldība nav piemērojusi Publiskās un privātās partnerības likuma regulējumu un nav nodrošinājusi vienlīdzīgu konkurenci starp pretendentiem, līdz ar to pieteikums ir apmierināms. Vienlaikus Administratīvā rajona tiesa norādīja, ka pats līgums nav pretrunīgs, bet gan tikai izvēles procedūra, tādēļ līguma termiņš ir samazināms līdz vienam gadam pēc sprieduma spēkā stāšanās, lai pašvaldība varētu rīkot jaunu procedūru.

Senāts rajona tiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts norādīja, ka konkrētās kasācijas tiesvedības ietvaros izšķirams jautājums, vai Administratīvā rajona tiesa pamatoti secināja, ka iestādes un konkursa uzvarētājas – trešās personas – starpā noslēgtais strīdus līgums pēc būtības ir pakalpojumu koncesijas līgums, kura slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrā pieļautie pārkāpumi ir pamats šā līguma termiņa samazināšanai.

Papildus Senāts aplūkoja jautājumu par kremācijas pakalpojumu nodrošināšanu pašvaldībā un šī pakalpojuma iespējamo saikni ar likuma „Par pašvaldībām” 15.panta pirmajā daļā uzskaitītajām autonomajām funkcijām, un privātpersonas iesaistīšanu šī pakalpojuma sniegšanā. Senāts atzīmēja, ka pašvaldības izvēle nodrošināt pašvaldības teritorijā pieejamus kremācijas pakalpojumus ir tieši vērsta uz likuma „Par pašvaldībām” 15.panta pirmās daļas 2.punktā paredzētās autonomās funkcijas (rūpēties par savas administratīvās teritorijas sanitāro tīrību, kapsētu izveidošana un uzturēšana) nodrošināšanu. Piešķirot tiesības privātpersonai sniegt kremācijas pakalpojumus pašvaldībai piederošajā krematorijā, pašvaldība privātpersonai nodod ar publiski tiesiskas funkcijas īstenošanu saistīta uzdevuma izpildi.

Tāpat konkrētajā spriedumā Senāts pievērsās jautājumam par pašvaldības rīcības brīvību un tās robežām, iesaistot privātpersonu uzdevuma, kas ietilpst publiski tiesiskā funkcijā, izpildē. Senāts atzina, ka pašvaldība ar publiski tiesiskas funkcijas īstenošanu saistītu uzdevumu (pakalpojumu) izpildi var organizēt vairākos veidos: pašvaldībai ir iespējams nodrošināt pakalpojuma sniegšanu pašai ar saviem resursiem, sadarbībā

ar kādu citu publisko tiesību subjektu vai arī uzticēt attiecīgo uzdevumu īstenošanu privātpersonai. Publiski tiesiskā funkcijā ietilpstošu uzdevumu uzticēšana privātpersonai var notikt, slēdzot līgumu par publisko uzdevumu deleģēšanu, slēdzot līdzdarības līgumu vai piesaistot privātpersonas kādu uzdevumu veikšanai komercdarbības formā. To personu izvēlei, kas iegūs tiesības sniegt kādus pakalpojumus privātpersonām, jānotiek pēc konkursa principiem, tādējādi nodrošinot vienlīdzīgu, taisnīgu un caurredzamu attieksmi pret konkurējošiem uzņēmumiem, kas vienlīdz vēlētos pretendēt uz šādu pakalpojumu sniegšanu, un vienlaikus izvēloties finansiāli izdevīgāko piedāvājumu. Vienlaikus Senāts uzsvēra, ka, lai gan pašvaldībai ir plaša rīcības brīvība, tomēr pašvaldība nedrīkst rīkoties patvaļīgi, proti, tas, ka speciālajās tiesību normās nav noteikts, kāds instruments pašvaldībai jāizmanto privātpersonas iesaistīšanai publiska uzdevuma nodrošināšanā, nozīmē, ka pašvaldībai ir rīcības brīvība šajā jautājumā. Tomēr vienlaikus minētais nenozīmē, ka pašvaldība varētu rīkoties patvaļīgi. Katrs no veidiem, kādā iespējams organizēt publiski tiesiskā funkcijā ietilpstoša uzdevuma izpildi, prasa ievērot attiecīgajam veidam paredzēto regulējumu. Tāpēc, līdzko pašvaldība pēc būtības izvēlējusies savu darbību autonomās funkcijas nodrošināšanā īstenot kādā konkrētā veidā, tai ir pienākums ievērot šī veida īstenošanai tiesību normās izvirzītās prasības un ierobežojumus. Turklāt izšķirošā nozīme ir nevis tam, kā iestāde kvalificē konkrētās līgumattiecības, bet gan tam, kāda pēc būtības ir slēdzamā līguma tiesiskā daba.

Vienlaikus Senāts vērsa uzmanību uz pakalpojumu publisko iepirkumu līguma nošķiršanu no pakalpojuma koncesijas līguma, norādot, ka primārā atšķirība starp pakalpojumu publisko iepirkumu un pakalpojumu koncesiju ir atbildība par pakalpojumu sniegšanu. Publiskais pakalpojumu līgums ietver atbildību, ko līgumslēdzēja iestāde tieši maksā pakalpojumu sniedzējam, bet pakalpojumu koncesijas gadījumā atbildību par pakalpojumu sniegšanu veido vai nu tikai tiesības izmantot pakalpojumu, vai arī šādas tiesības kopā ar samaksu, kas parasti tiek saņemta no pakalpojuma galapatērētājiem. Izšķirošā nozīme ir arī tam, vai ar līguma noslēgšanu līgumslēdzēja puse uzņemas visu vai vismaz lielāko līgumslēdzējas iestādes ar pakalpojuma izmantošanu saistītā riska daļu. Tādējādi pakalpojumu koncesijas būtību raksturo tas, ka ar līgumu privātajam partnerim tiek nodotas tiesības galapatērētājiem sniegt sabiedrībai vajadzīgus pakalpojumus, atbildības veids par pakalpojumu sniegšanu ir īpašs (atkarīgs no sniegtajiem pakalpojumiem trešajām personām (galapatērētājiem)), un pakalpojumu koncesionāram jāuzņemas ar attiecīgo pakalpojumu sniegšanu saistītais risks.

Senāts atzina: Administratīvā rajona tiesa pamatoti secināja, ka iestādes un trešās personas starpā noslēgtais līgums pēc būtības ir pakalpojumu koncesijas līgums, jo konkrēto līgumattiecību būtiskie elementi atbilst pakalpojumu koncesijas līguma raksturam.

IX. Sociālās tiesības

Prasījuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu sociālo tiesību jomā izskatīšana administratīvajā tiesā

ASV pilsoņa tiesības prasīt Latvijas valsts vecuma pensijas piešķiršanu par Latvijā uzkrāto apdrošināšanas stāžu

Lietas izskatīšana mutvārdu procesā apelācijas instances tiesā

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 23.decembra spriedums lietā Nr. SKA-109/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Sociālās tiesības – Tiesības uz pensijām un pabalstiem* – ASV pilsoņa tiesības uz Latvijas valsts vecuma pensijas piešķiršanu par Latvijā uzkrāto apdrošināšanas stāžu – *Tiesību normu piemērošana* – Starptautisko līgumu piemērošana – Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības līguma par savstarpēju pensiju izmaksu juridiskais spēks – *Administratīvais process tiesā* – Lietas izskatīšanas robežas prasījumā par labvēlīga administratīvā akta izdošanu – Mutvārdu/rakstveida process apelācijas instancē

Par lietas būtību

Pieteicēja, kura dzīvo Amerikas Savienotajās Valstīs (ASV) un kurai ir ASV pilsonība un Latvijā uzkrāts apdrošināšanas stāžs, 2015.gadā vērsās Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā ar lūgumu piešķirt Latvijas valsts vecuma pensiju no 2016.gada 9.augusta.

Ar aģentūras lēmumu pieteicējai tika atteikts piešķirt vecuma pensiju, jo pieteicēja nebija sasniegusi nepieciešamo pensijas vecumu, kā arī viņa nedzīvo Latvijā. Vienlaikus lēmumā tika atzīts, ka pieteicējas gadījumā nav piemērojams arī Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības līgums par savstarpēju pensiju izmaksu (turpmāk – Līgums), jo pieteicējai Latvijā nav piešķirta vecuma pensija, lai saskaņā ar Līgumu izskatītu jautājumu par pensijas izmaksu.

Pieteicēja nepiekrita saņemtajam atteikumam un vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru viņai tiktu piešķirta valsts vecuma pensija no 2016.gada 9.augusta.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1223.A420132016.4.S

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa pieteikumu noraidīja, spriedumu pamatojot ar to, ka iestāde pamatoti atteikusi piešķirt pensiju, jo, lai gan pieteicējai ir pensijas piešķiršanai nepieciešamais apdrošināšanas stāžs un viņa ir arī sasniegusi likumā noteikto vecumu, tomēr attiecībā uz pieteicēju Līgums nav piemērojams tādēļ, ka tas regulē jau piešķirtas pensijas izmaksu, taču pieteicējai Latvijā nav piešķirta pensija.

Arī Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja, spriedumu pamatojot ar to, ka, lemjot par labvēlīga administratīvā akta izdošanu sociālo tiesību jomā, ir jāvadās no tām tiesību normām, kas bija spēkā brīdī, kad persona ar iesniegumu par konkrēta labuma saņemšanu vērsās iestādē. Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka pietiekams pamats atteikumam izdot labvēlīgu administratīvo aktu bija tas, ka pieteicēja nedz iesnieguma iesniegšanas brīdī, nedz arī iesnieguma izskatīšanas laikā nebija sasniegusi nepieciešamo pensijas vecumu. Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka citiem apstākļiem, kuri norādīti pārsūdzētajā lēmumā, nav nozīmes, tostarp apgabaltiesa nesniedza argumentāciju par Līguma interpretāciju un piemērošanu, jo tas neietekmē atteikuma tiesiskumu.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Senāts lietā identificēja šādus kasācijas tiesvedībai nozīmīgus jautājumus: 1) vai tiesai, izlemjot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu sociālo tiesību jomā, jāvērtē tie faktiskie un tiesiskie apstākļi, kādi pastāvēja pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī; 2) vai Līgumam lietā ir tiesiska nozīme; 3) vai Administratīvā apgabaltiesa, noraidot lūgumu par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, ir pieļāvusi tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu.

Vērtējot pirmo jautājumu, Senāts norādīja, ka, *izskatot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai parasti ir jāvērtē tie faktiskie un tiesiskie apstākļi, kādi konstatējami lietas izskatīšanas pabeigšanas laikā. Tomēr jāņem vērā, ka šim principam ir izņēmumi. Viens no šādiem izņēmumiem attiecas uz sociālajās tiesībās noteikto labumu gūšanu, kad tiesai ir jāvērtē tie faktiskie un tiesiskie apstākļi, kādi pastāvēja laikā, kad persona ar iesniegumu par sociālā labuma saņemšanu vērsās iestādē. Izskatot šādu prasījumu, tiesai vienlaikus ir arī jāvērtē, vai nav kādi papildu apstākļi, kas minēto var ietekmēt.*

Savukārt, izskatot otro jautājumu, Senāts atzina, ka, *ievērojot vēsturisko regulējumu attiecībā uz tiem starptautiskajiem līgumiem,*

kas slēgti sociālās nodrošināšanas jomā, kā arī starptautisko tiesību pamatprincipu „pacta sunt servanda”, 1992.gada 5.novembrī noslēgtā Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības līguma par savstarpēju pensiju izmaksu noteikumi prevalē pār likuma „Par valsts pensijām” normām. Līdz ar to ASV pilsonim, iepretim likuma „Par valsts pensijām” 3.panta pirmajā daļā noteiktajām tiesībām uz valsts vecuma pensiju Latvijas teritorijā dzīvojošām personām, ir no šā starptautiskā līguma izrietošas tiesības prasīt Latvijas valsts vecuma pensijas piešķiršanu par Latvijā uzkrāto apdrošināšanas stāžu, pat ja šī persona nedzīvo Latvijas teritorijā.

Visbeidzot, izskatot trešo jautājumu, Senāts vērsa uzmanību uz to, ka lieta apelācijas instances tiesā tiek izskatīta rakstveida procesā, bet, izvērtējot procesa dalībnieka motivētu lūgumu, tiesa var noteikt lietas izskatīšanu arī mutvārdu procesā. Lietas izskatīšana mutvārdu procesā ir apelācijas instances tiesas prerogatīva arī tad, ja pirmās instances tiesā lieta nav skatīta mutvārdu procesā. Vienlaikus tiesai, lemjot par procesa dalībnieka lūgumu par pierādījumu iegūšanu (liecinieku liecības), ir jāraugās, lai tiktu ievērotas personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Ja lūgums par liecinieka izsaukšanu tiek noraidīts, tiesai ir jāsniedz pamatojums.

Personas izslēgšana no tehnisko palīgīdzekļu saņemšanas rindas, jo tā nav brīdinājusi par savu neierašanos

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 16.janvāra spriedums lietā Nr. SKA-209/2020¹

Kasācijas tiesvedība – Sociālās tiesības – Medicīnas un ārstniecības tiesības – Tehnisko palīgīdzekļu piešķiršanas kārtība – Personas izslēgšana no tehnisko palīgīdzekļu gaidītāju rindas – Personas neierašanās iemesls – Personas tiesības tikt atjaunotai rindā uz tehnisko palīgīdzekli

Par lietas būtību

Pieteicēja bija uzņemta rindā tehniskā palīgīdzekļa – elektriskā ritenkrēsla (turpmāk – palīgīdzeklis) – saņemšanai SIA „Nacionālais rehabilitācijas centrs „Vaivari”” Tehnisko palīgīdzekļu centrā (turpmāk – Centrs). Ar Centra lēmumu nolemts piešķirt pieteicējai palīgīdzekli steidzamības kārtā, taču vēlāk ar Centra lēmumu pieteicēja svītrotā no rindas tehniskā palīgīdzekļa saņemšanai, jo pieteicēja divas reizes nebija ieradies pēc tā.

Vēlāk ar Centra lēmumu tika atteikts pieteicēju atjaunot rindā uz palīgīdzekļa piešķiršanu. Minēto Centra lēmumu pieteicēja apstrīdēja, tomēr ar Centra lēmumu pieteicējas sūdzība tika atzīta par nepamatotu. Pieteicēja vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par pienākuma uzlikšanu Centram izdot pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru tai tiktu piešķirts palīgīdzeklis steidzamības kārtā un atlīdzinājums par personisko kaitējumu (100 000 euro).

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa un Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa savā spriedumā atzina, ka Centrs pamatoti ir svītrojis pieteicēju no rindas palīgīdzekļa saņemšanai, kā arī atteicās pieteicēju atjaunot šajā rindā saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr. 1474² 9.punktu, jo pieteicēja divu nedēļu laikā pēc Centra otrreizēja uzaicinājuma neieradās saņemt palīgīdzekli, nebrīdinot Centru par neierašanās iemesliem. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa savā spriedumā norādīja, ka lietā nav

¹ ECLI:LV:AT:2020:0116.A420270216.14.S

² Ministru kabineta 2009.gada 15.decembra noteikumi Nr. 1474 „Tehnisko palīgīdzekļu noteikumi” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 1474).

pietiekamu pierādījumu tam, ka otrreizējā uzaicinājuma saņemšanas laikā pieteicējai bija tādas veselības stāvokļa problēmas, kas liegtu viņai ierasties Centrā palīglīdzekļa saņemšanai. Līdz ar to nav pamata atjaunot pieteicēju rindā palīglīdzekļa saņemšanai.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Šajā lietā Senātam nācās risināt jautājumu par personas izslēgšanu no tehnisko palīglīdzekļu saņemšanas rindas, jo tā nav brīdinājusi par savu neierašanos, un personas iespējamo atjaunošanu tehnisko palīglīdzekļu saņemšanas rindā, tai skaitā jautājumu par to, kādus iemeslus var uzskatīt par attaisnojošiem un objektīviem, kuru dēļ persona nav ieradies pēc palīglīdzekļa. Vērtējot jautājumu par Centra brīdināšanu par to, ka persona neieradīsies pēc palīglīdzekļa, Senāts norādīja, ka *ne katrs aizbildinājums var būt pietiekams, lai uzskatītu, ka persona atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 1474 9.punktam ir brīdinājusi valsts sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Nacionālais rehabilitācijas centrs „Vaivari”” par savu neierašanos. Tā kā pēc pirmā uzaicinājuma saņemšanas personai ir vesels mēnesis, savukārt pēc otrreizējā uzaicinājuma vēl divas nedēļas, lai saskaņotu ierašanos Centrā sev piemērotā laikā, tad iemesli, kuru dēļ persona var neierasties (un tādējādi saglabāt savu vietu rindā), nedrīkst būt patvaļīgi. Bez pamatota iemesla ilgstoši neierodoties saņemt tehnisko palīglīdzekli, persona aizņem vietu rindā un traucē citu rindā gaidošo personu iespējas saņemt tām vajadzīgo labumu.* Minētā atziņa ir vērtējama kā būtiska, jo atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 1474 9.punktam Centra nebrīdināšanas gadījumā persona tiek izslēgta no palīglīdzekļu gaidītāju rindas.

Vienlaikus, vērtējot neierašanās iemeslu veidu un ārstēšanas ārstniecības iestādē kā attaisnojoša neierašanās iemesla nozīmi, Senāts uzsvēra, ka *Ministru kabineta noteikumu Nr. 1474 9.punkts ārstēšanas nenosauc kā vienīgo attaisnoto neierašanās iemeslu – tā minēta tikai kā pamats atjaunošanai rindā. Tomēr šiem iemesliem jābūt tādiem, kuri personai objektīvi liedz ierasties. Citiem vārdiem, lai izvairītos no svītrotas no rindas, personai ir laikus jāinformē valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Nacionālais rehabilitācijas centrs „Vaivari”” par objektīviem iemesliem, kas traucē ierasties, un laikus jāiesniedz arī pierādījumi par to. Bet, ja persona pamatoti svītrotā no rindas, tad gan vienīgais pamats tās atjaunošanai rindā var būt ārstēšanās ārstniecības iestādē. Proti, bez ārstēšanās ārstniecības iestādē arī citi iemesli var tikt atzīti par attaisnojošiem, lai persona neierastos pēc palīglīdzekļa, tomēr ārstēšanās var būt vienīgais iemesls, lai personu varētu atjaunot rindā uz palīglīdzekļa saņemšanu.*

Periods, par kuru ārstniecības iestādes ārsts var izsniegt darbnespējas lapu

Ārsta noteiktā ārstēšanās režīma pārkāpuma ietekme uz slimības pabalsta izmaksāšanu

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 27.augusta spriedums lietā Nr. SKA-215/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Sociālās tiesības – Tiesības uz pensijām un pabalstiem* – Darbnespējas lapas izsniegšana un anulēšana – Ārstniecības personu un Veselības inspekcijas kompetenču sadalījums darbnespējas lapu izsniegšanā/anulēšanā – Nosacījuma „ārstniecības iestādes ārsta aprūpē” piemērošana – Slimības pabalsta izmaksāšanas pārtraukšana, jo persona pārkāpj ārstēšanās režīma nosacījumus – *Administratīvais process* – Lietas par labvēlīga administratīvā akta izdošanu izskatīšana

Par lietas būtību

Pieteicēja vērsās Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – Aģentūra) ar lūgumu piešķirt pieteicējai slimības pabalstu par darbnespēju (kopumā par diviem periodiem). Aģentūra ar savu lēmumu pieteicējai atteica slimības pabalsta piešķiršanu, savu lēmumu pamatojot ar to, ka pēc Aģentūras lūguma veiktajā pārbaudē Veselības inspekcija atzinusi, ka darbnespējas lapu izsniegšana pieteicējai nav objektīvi pamatota un pieteicēja ir pieļāvusi ārsta noteiktā režīma pārkāpumus.

Pieteicēja nepiekrīta Aģentūras lēmumam un vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

Tiesvedības gaita

Ar Administratīvās rajona tiesas spriedumu pieteikums daļēji apmierināts, proti, Aģentūrai uzlikts pienākums izdot administratīvo aktu, ar kuru pieteicējai tiktu piešķirts slimības pabalsts par abiem diviem periodiem (pieteikumā pieteicēja lūdza piešķirt pabalstu par vēl vienu periodu). Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa savu spriedumu pamatoja ar to, ka nav ticamības pieteicējas norādītajam, ka konkrētā laika posmā pieteicējai darbnespējas lapa netika izsniegta tāpēc, ka ārstes pieņemšanas laiks viss pieraksts ir bijis pilns, tādēļ pieteicēja nevarēja laikus tikt pie ārsta.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0827.A420277613.6.S

Izskatot jautājumu par slimības pabalsta izmaksu par otru periodu, Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka atbilstoši likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 13.panta pirmajai un trešajai daļai nepārtrauktas darba nespējas gadījumā slimības pabalstu piešķir maksimums uz 26 nedēļām (ilgākas darba nespējas gadījumā slimības pabalstu var piešķirt tikai uz Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas atzinuma pamata). Līdz ar to lietā ir izvērtējams jautājums par to, vai pieteicējai ir tiesības saņemt slimības pabalstu par pirmajām 26 nedēļām no darbnespējas perioda, savukārt par pārējo laiku pieteicējas prasījums ir noraidāms, jo tas pārsniedz šo laika posmu un lietā nav komisijas atzinuma.

Tāpat tiesa, pamatojoties uz Veselības inspekcijas atzinumu, kurā tika secināts, ka ģimenes ārste pieteicējai darbnespējas lapu ir izsniegusi bez objektīva pamatojuma, turklāt atsevišķos periodos pieteicēja ir pārkāpusi ārstes noteikto režīmu, lēma, ka pieteicējai nav tiesību uz slimības pabalstu par šiem periodiem.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Spriedumā Senāts risinājis vairākus jautājumus: par kasācijas instances tiesas kompetenci un pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, kā arī par darbnespējas lapu izsniegšanu un ārsta noteiktā ārstēšanās režīma pārkāpuma ietekmi uz slimības pabalsta izmaksāšanu.

Nolēmumā atgādināts, ka, izskatot lietu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai pašai ir jāpārbauda, vai pastāv labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumi. Tostarp tiesa var iegūt papildu pierādījumus, kas nepieciešami, lai izlemtu, vai pieteicējai pienākas tās prasītais labvēlīgais administratīvais akts vai ne. Proti, izskatot šādu lietu, tiesa nav saistīta ar iestādes atteikuma pamatojumā norādītajiem argumentiem, bet tai neatkarīgi no iestādes atteikumā ietvertā pamatojuma ir objektīvi jāizvērtē, vai pieteicējam ir tiesības uz labvēlīgu administratīvo aktu vai nav, proti, vai pienācās prasītais labums – slimības pabalsts.

Vērtējot jautājumu par periodu, par kuru ārstniecības iestādes ārsts var izsniegt darbnespējas lapu, kas savukārt ir priekšnoteikums, lai persona varētu saņemt slimības pabalstu, Senāts norādīja, ka *no Ministru kabineta noteikumu Nr. 152² 13.punkta skaidri izriet, ka ārstniecības iestādes ārsts darbnespējas lapu var izsniegt ne tikai par visu darbnespējas*

periodu, kura laikā persona atradies ārstniecības iestādē, bet arī par periodu, kurā persona atradies ārstniecības iestādes ārsta aprūpē.

Skatot jautājumu par ārsta noteiktā ārstēšanas režīma pārkāpuma ietekmi uz slimības pabalsta izmaksāšanu, Senāts atzina, ka *ārsta noteiktā režīma pārkāpums pats par sevi ir patstāvīgs pamats slimības pabalsta izmaksas pārtraukšanai (vai pabalsta nepiešķiršanai vispār). Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 19.panta otrās daļas jēga ir dot iespēju situācijās, kurās tiek konstatēts, ka pacienta pieļautais ārstēšanās režīma pārkāpums nav ietekmējis slimības turpināšanos, attiecībā uz laika posmu pēc pieļautā pārkāpuma slimības pabalstu atsākt izmaksāt. Ārsta sniegtam atzinumam (ieteikumam), ka pēc izdarītā pārkāpuma persona ir ievērojusi ārsta noteikto režīmu un pārkāpums nav ietekmējis slimības turpināšanos, nav izšķirošas nozīmes jautājumā par to, vai personai pienākas slimības pabalsts par laiku, kamēr tika pieļauts ārstēšanās režīma pārkāpums. Šādam atzinumam var būt nozīme, vienīgi pārbaudot, vai personai slimības pabalsta izmaksa pēc pieļautā pārkāpuma ir atjaunojama.*

² Ministru kabineta 2001.gada 3.aprīļa noteikumi Nr. 152 „Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība”.

Laika, kurā persona ir bijusi nodarbināta kā pašnodarbinātais un pati veikusi par sevi sociālās apdrošināšanas iemaksas, ieskaitīšana izdienas stāžā

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr. SKA-300/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Sociālās tiesības – Tiesības uz pensijām un pabalstiem* – Tiesības uz izdienas pensiju – Darba periodu ieskaitīšana izdienas stāžā

Par lietas būtību

Pieteicējs vērsās Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – Aģentūra) ar lūgumu piešķirt viņam kā personai, kura vismaz 10 gadus dienējusi Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs (konkrētajā lietā – Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestā), izdienas pensiju.

Ar Aģentūras lēmumu pieteicējam izdienas pensijas piešķiršana tika atteikta, tāpēc pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirta izdienas pensija.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicēja pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa savu spriedumu pamatoja ar to, ka lietā konstatēts – pieteicējs Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestā ir nodienējis 10 gadus un 27 dienas un lietā nav strīda par to, ka pieteicēja izdienas stāžā ieskaitāmi 80 % no nostrādātā laika citās iestādēs, pie komersantiem un organizācijām nostrādātais laiks, kas konkrētajā gadījumā ir 8 gadi 2 mēneši un 8 dienas. Tomēr lietā ir strīds par to, vai izdienas stāžā ir ieskaitāms arī laiks, kad pieteicējs kā pašnodarbinātais veicis saimniecisko darbību savā zemnieku saimniecībā. Izvērtējot tiesisko regulējumu, Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka pieteicēja izdienas stāžā nav ietverams strīdus periods, jo likuma „Par izdienas pensijām Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm” 3.panta pirmās daļas 10.punkts ir jāinterpretē tā, ka šī tiesību norma norāda uz darba devēja un darba ņēmēja attiecībām, un šādā saturā neietilpst pašnodarbinātā statuss. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa, atsaucoties uz Senāta judikatūru

sociālo tiesību jomā, atzina pieteicēja argumentu, ka likuma „Par izdienas pensijām Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm” 3.panta pirmās daļas 10.punkts būtu jāinterpretē paplašināti, par nepamatotu.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Senāts spriedumā konstatēja, ka Administratīvā apgabaltiesa ir nepareizi interpretējusi likuma „Par izdienas pensijām Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm” 3.panta pirmās daļas 10.punktu, jo Administratīvā apgabaltiesa nebija ņēmusi vērā likuma „Par izdienas pensijām Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm” mērķi, nebija noskaidrojusi strīdus normas mērķi un jēgu, kā arī kļūdījās tiesību normas sistēmiskā interpretēšanā un būtībā normu aplūkoja tikai gramatiski, turklāt izrauti no konteksta, pievēršot uzmanību tikai atsevišķiem strīdus normā lietotiem jēdzieniem. Šādu secinājumu Senāts pamatoja ar izdienas pensiju institūtu, konkrētā likuma mērķi un izdienas pensiju piešķiršanas jēgu. Senāts uzsvēra, ka nav saskatāmi racionāli apsvērumi vai argumenti, kādēļ personas, kura ir bijusi nodarbināta un maksājusi sociālās apdrošināšanas iemaksas kā pašnodarbinātais, nostrādātā laika neiekļaušana izdienas stāžā nebūtu saskanīga ar tiesisko regulējumu. Tāpat Senāts norādīja, ka Administratīvā apgabaltiesa, atsaucoties uz Senāta spriedumiem divās lietās, nav bijusi korekta, jo abos nolēmumos nebija risināts jautājums par to, vai izdienas stāžā iekļaujami laika periodi, kad persona ir bijusi pašnodarbinātā statusā. Līdz ar to Senāts secināja, ka likuma „Par izdienas pensijām Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm” 3.panta pirmās daļas 10.punkta izpratnē ar jēdzienu „citās iestādēs, pie komersantiem un organizācijās nostrādātais laiks” saprotams arī tas laiks, kurā persona bijusi nodarbināta kā pašnodarbinātais un pati veikusi par sevi sociālās apdrošināšanas iemaksas.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0630.A420257517.10.S

Trūcīgai personai izvirzītās prasības par īpašuma neesību vērtēšana

Jēdziena „atsevišķi dzīvojoša persona” interpretācija trūcīgas personas statusa pārbaudē

Sociālo dienestu pienākuma izvērtēt personas atbilstību trūcīgas ģimenes (personas) statusam interpretācija

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 8.decembra spriedums lietā Nr. SKA-1005/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Sociālās tiesības* – Sociālās palīdzības sniegšanas pamatprincips – Trūcīgas personas statusa piešķiršana – Kritērija „atsevišķi dzīvojoša persona” interpretācija – Sociālo dienestu pienākums izvērtēt personas materiālo stāvokli – *Administratīvais process tiesā* – Tiesas pienākums dot norādes par nepieciešamajiem pierādījumiem/pierādījumu vākšana

Par lietas būtību

Pieteicēja aizgādne vērsās ar iesniegumu pašvaldības sociālajā dienestā ar lūgumu izvērtēt pieteicēja ienākumus un materiālo stāvokli, lai pieteicēju atzītu par maznodrošinātu personu.

Ar pašvaldības domes lēmumu tika atteikts atzīt pieteicēju par maznodrošinātu personu. Pieteicēja aizgādne iebilda pret saņemto atteikumu un vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirts maznodrošinātas personas statuss.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka iesnieguma iesniegšanas un pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas laikā nepastāvēja priekšnoteikumi labvēlīga administratīvā akta izdošanai, jo pieteicējam piederēja nekustamais īpašums (domājamā daļa no dzīvokļa), kurā viņš nebija deklarējis savu dzīvesvietu un faktiski nedzīvoja, bet savu dzīvesvietu pieteicējs bija deklarējis un faktiski dzīvoja kopā ar māti citā adresē. Tāpat pamats atteikumam bija pieteicēja aizgādnes sniegtās nepilnīgās ziņas par pieteicēja ģimenes sastāvu, proti, sociālais dienests personas ienākumus bija aprēķinājis kā par atsevišķi dzīvojošu personu, taču pieteicējs dzīvoja pastāvīgi kopā ar māti.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1208.A420238018.18.S

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Senāts atzina, ka šajā lietā jāizšķir strīds par to, vai tiesa ir pamatoti noraidījusi pieteikumu par maznodrošinātas personas statusa noteikšanu (piešķiršanu). Izvērtējot jautājumu par trūcīgai personai izvirzāmām prasībām par īpašuma neesību vērtēšanu un Ministru kabineta noteikumu Nr. 299² 2.1.apakšpunkta interpretāciju, Senāts norādīja, ka, *ievērojot Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 5.panta pirmajā daļā reglamentēto sociālās palīdzības sniegšanas pamatprincipu, ka sociālo palīdzību personai sniedz, pamatojoties uz viņas materiālo resursu – ienākumu un īpašuma – novērtējumu, individuāli paredzot katras personas līdzdarbību atbilstoši likumam „Par sociālo drošību”, tad arī īpašuma (piemēram, dzīvokļa) atbilstība īpašuma jēdzienam Ministru kabineta noteikumu Nr. 299 izpratnē novērtējama kontekstā ar šo pamatprincipu. Līdz ar to Ministru kabineta noteikumu Nr. 299 2.1.apakšpunkta piemērošanā ir jāievēro samērīguma princips. Proti, iestādei, konstatējot, ka personai pieder īpašums (manta vai tiesība), iespēju robežās ir jānovērtē šī fakta nozīme, t.i., vai īpašuma vērtība ir pietiekami nozīmīga, lai atzītu, ka persona nav atzīstama par trūcīgu personu. Pārāk formāli piemērojot šo tiesību normu, var nonākt pie gadījumiem, kad trūcīgas personas statuss tiek atteikts nepamatoti. Proti, vērtējot prasību par īpašuma neesību, ir jāvērtē ne tikai jautājums par īpašuma esību, bet arī konkrētā īpašuma stāvoklis un tas, vai konkrētais īpašums ir izmantojams pamatvajadzību apmierināšanai vai mantiskā stāvokļa uzlabošanai.*

Savukārt, analizējot jēdziena „atsevišķi dzīvojoša persona” interpretāciju trūcīgas personas statusa pārbaudes laikā, Senāts uzsvēra, ka, *ievērojot Ministru kabineta noteikumu Nr. 299 1.punkta jēgu, ir svarīgi konstatēt ne tikai to, ka personas mitinās vienā mājoklī, bet arī to, ka viņām ir kopēji izdevumi pamatvajadzību nodrošināšanai. Tas vien, ka personas mitinās vienā mājoklī, vēl nenozīmē, ka viņām ir kopēji izdevumi pamatvajadzību nodrošināšanai.*

Vienlaikus Senāts vērsa uzmanību uz sociālo dienestu pienākuma izvērtēt personas atbilstību trūcīgas personas (ģimenes) statusam saturu, uzsverot, ka *sociālajam dienestam piešķirtais izvērtēšanas pienākums prasa ne tikai vērtējumu par personas atbilstību trūcīgas ģimenes (personas) prasībām, bet arī plašāku vērtējumu par personas situāciju, lai nodrošinātu to, ka trūcīgas personas statusa piešķiršana vai atteikšana ļauj sasniegt sociālās palīdzības mērķi un ievērot arī tos pienākumus, kas valstij izriet no sociāli atbildīgas valsts principa.*

² Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumi Nr. 299 „Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 299).

X. Valsts dienests

Personas ar invaliditāti atbrīvošana no valsts civildienesta saistībā ar personas ilgstošu prombūtni

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 17.marta
spriedums lietā Nr. SKA-450/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Valsts dienests* – *Darba tiesības* – Personas ar invaliditāti atbrīvošana no dienesta saistībā ar ilgstošu prombūtni/ darbnespēju – *Cilvēktiesības* – Atšķirīgas attieksmes aizlieguma princips – Diskriminācijas aizlieguma princips

Par lietas būtību

Pieteicēja ir persona ar invaliditāti un bija vecākā inspektore Valsts valodas centrā (turpmāk – Centrs). Ar Centra lēmumu ar pieteicēju tika izbeigtas civildienesta attiecības, pamatojoties uz Valsts civildienesta likuma 41.panta 1.punkta „h” apakšpunktu, jo pieteicēja pārejošas darbnespējas dēļ nebija pildījusi savus pienākumus ilgāk par četriem mēnešiem pēc kārtas. Pieteicēja minēto lēmumu apstrīdēja Tieslietu ministrijā, kura atstāja spēkā Centra lēmumu. Pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par Tieslietu ministrijas lēmuma atcelšanu un atjaunošanu civildienestā.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka pieteicēja slimības dēļ ir bijusi prombūtnē ilgāk nekā astoņus mēnešus. Tas nozīmē, ka iestāde pamatoti saskaņā ar Valsts civildienesta likuma 41.panta 1.punkta „h” apakšpunktu izbeidza civildienesta attiecības ar pieteicēju. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka nav konstatējams, ka ar atbrīvošanu no dienesta pret pieteicēju pieļauta diskriminācija invaliditātes dēļ.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Savā spriedumā Senāts atbildēja uz jautājumu, vai civildienestā

esošie ierēdņi ir salīdzināmā situācijā ar darba tiesiskajās attiecībās nodarbinātajiem. Proti, darba tiesiskajās attiecībās esošās personas ar invaliditāti netiek pakļautas darba tiesisko attiecību izbeigšanai saistībā ar personas ilgstošu prombūtni sakarā ar pārejošu darbnespēju, savukārt civildienestā nepastāv šāda personu ar invaliditāti aizsardzība.

Senāts konstatēja, ka *salīdzināmā situācijā attiecībā uz nodarbinātības attiecību izbeigšanu ilgstošas prombūtnes dēļ sakarā ar pārejošu darbnespēju civildienestā esošajiem ierēdņiem, no vienas puses, un darbiniekiem darba tiesiskajās attiecībās, no otras puses, ir atšķirīgs tiesiskais regulējums*. Tāpēc Senāts pārbaudīja, vai šāda atšķirīga attieksme ir pieļaujama, un secināja, ka *atšķirīgajai attieksmei pret personām ar invaliditāti valsts civildienestā ir ne tikai objektīvs pamats, bet tā ir arī attaisnojama. Tā ir samērīga, ņemot vērā visas sabiedrības leģitīmo interesi uz efektīvu valsts pārvaldes funkciju veikšanu. Tas savukārt nozīmē, ka diskriminācija sakarā ar personu ar invaliditāti tiesībām netikt atļautām, līdzīgi kā tas paredzēts Darba likuma 109.panta otrajā daļā, nav konstatējama*.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0317.A420224317.17.S

Nevainojamas reputācijas zaudēšana kā pamats personas atlaišanai no amata

Tiesības izmantot disciplinārlietā noskaidrotus faktus, lai personu atlaistu no amata administratīvā procesa kārtībā

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 30.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-571/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Valsts dienests* – Prokurori – Nevainojama reputācija – Personas atlaišana no amata, jo tā ir zaudējusi nevainojamu reputāciju – *Administratīvais process* – Administratīvais process iestādē

Par lietas būtību

Prokuroru atestācijas komisija atzina, ka pieteicēja ir izdarījusi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā minētos pārkāpumus un viņas ārpusdarba uzvedība pēc ceļu satiksmes negadījuma ir apkaunojusi prokurora vārdu un neatbilst Latvijas Prokuroru ētikas kodeksa normās noteiktajiem uzvedības pamatprincipiem. Taču ar ģenerālprokurora lēmumu pieteicējas disciplinārā pārkāpuma fakta pārbaude tika izbeigta, jo bija iestājies disciplinārsoda piemērošanas noilgums. Vienlaikus ģenerālprokurors pieņēma lēmumu atlaist pieteicēju no amata saistībā ar nevainojamas reputācijas zaudēšanu.

Pieteicēja iesniedza pieteikumu tiesā par pavēles atcelšanu daļā, ar kuru viņa tika atlaista no amata.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa spriedumu pamatoja ar to, ka pieteicējas rīcība pēc ceļu satiksmes negadījuma neatbilda nevainojamai reputācijai. Līdz ar to ģenerālprokurora pavēle par pieteicējas atlaišanu no prokurora amata sakarā ar nevainojamas reputācijas trūkumu atzīstama par tiesisku un pamatotu. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka pieteicējas rīcība pēc ceļu satiksmes negadījuma ir izraisījusi nevainojamu reputācijas zudumu, jo pieteicējas rīcība (kas izpaudās kā nepiedienīga un agresīva uzvedība, informācijas par to, kas vadījis transportlīdzekli sadursmes brīdī,

patiesības slēpšana, patiesības noskaidrošanas traucēšana) radīja citām personām priekšstatu, ka tieši pieteicēja izdarīja administratīvo pārkāpumu. Tāpat Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka pieteicēja pati izvēlējās nesniegt informāciju par notikumu, kā arī traucēja patiesības noskaidrošanu, radot situāciju, kad par notikumiem plašsaziņas līdzekļiem tika sniegta nepilnīga vai neatbilstoša informācija.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts konkrētajā lietā izskatīja jautājumu par to, vai Administratīvā apgabaltiesa ir pareizi piemērojusi Prokuratūras likuma normas, kuras noteica kārtību, kādā no amata var atlaist prokuroru nevainojamas reputācijas trūkuma dēļ. Vienlaikus šajā spriedumā Senāts vērtēja jautājumu par to, vai iestāde ir tiesīga izmantot disciplinārlietā (t.sk. izbeigtas disciplinārlietas) noskaidrotus faktus, lai personu atlaistu no amata administratīvā procesa kārtībā. Kā atzina Senāts, tad iestādei ir tiesības izmantot šādus faktus administratīvajā procesā.

Analizējot amatpersonas reputācijas jautājumu, Senāts vērsa uzmanību, ka *reputācija ir jautājums, kas var tikt vērtēts ne tikai tad, kad amatpersona tiek iecelta amatā, bet arī visā amata izpildes laikā. Amatpersonas prettiesiska rīcība, kas grauj reputāciju, ir pamats atlaist to no amata. Proti, ne tikai prokurora amata kandidātam ir jābūt ar nevainojamu reputāciju, bet arī prokuroram visā tā amata pienākumu pildīšanas laikā. Līdz ar to, ja tiek konstatēts, ka prokurors vairs neatbilst kādai no izvirzītajām prasībām, tostarp nevainojamai reputācijai, ģenerālprokuroram šī persona ir jāatlaiz no prokurora amata.*

Savukārt, vērtējot jautājumu par personas atlaišanu no prokurora amata, ja tiek skarts jautājums par prokurora reputāciju, Senāts norādīja uz ģenerālprokurora tiesībām izvēlēties, kādā veidā prokurors ir atlaižams no amata, proti, *gadījumos, kad tiek skarts prokurora reputācijas jautājums, ģenerālprokuroram ir tiesības izvēlēties, vai prokurors ir atlaižams, piemērojot disciplinārsodu par Prokuroru ētikas kodeksa rupju pārkāpšanu vai apkaunojošu nodarījumu, kas nav savienojams ar prokurora amatu, vai administratīvā procesa ietvaros, konstatējot nevainojamas reputācijas trūkumu.*

¹ ECLI:LV:AT:2020:1030.A420237517.9.S

Termiņš, kādā persona var prasīt izmaksāt atlaišanas pabalstu

Pensijas vecumu sasniegušas personas, kura turpina pildīt amata pienākumus uz noteiktu termiņu, civildienesta attiecību izbeigšanas pamats

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 12.maija spriedums lietā Nr. SKA-877/2020¹

Kasācijas tiesvedība – Valsts dienests – Darba tiesības – Atlaišanas pabalsts – Atbrīvošana no civildienesta – Darba likuma normu piemērošana attiecībā uz valsts civildienesta attiecībām

Par lietas būtību

2012.gadā pieteicēja, kura strādāja Valsts ieņēmumu dienestā (turpmāk arī – Dienests), sasniedza pensijas vecumu. Ar Dienesta vairākkārtējiem rīkojumiem pieteicējai atļauts turpināt ierēdņa darbu (uz noteiktu laiku). 2016.gada 16.novembrī pieteicēja iesniedza iesniegumu Dienestam, ar kuru lūdza viņu atbrīvot no dienesta saskaņā ar Valsts civildienesta likuma 41.panta pirmās daļas 1.punkta „b” apakšpunktu (kas paredz valsts civildienesta attiecību izbeigšanu sakarā ar termiņa izbeigšanos). Ar Dienesta 2016.gada 8.decembra rīkojumu pieteicēja atbrīvota no valsts civildienesta, pamatojoties uz šo normu.

2018.gada janvārī pieteicēja vērsās Dienestā ar lūgumu izmaksāt atlaišanas pabalstu saskaņā ar Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 17.panta pirmās daļas 4.punktu. Finanšu ministrija atzina, ka pieteicēja ir nokavējusi Administratīvā procesa likuma 79.pantā noteikto viena gada termiņu administratīvā akta apstrīdēšanai, līdz ar to nav pamata lemt par Dienesta rīkojuma grozīšanu un atlaišanas pabalsta izmaksu. Savukārt Dienests ar savu lēmumu atstāja bez izskatīšanas pieteicējas atkārtoto iesniegumu par atlaišanas pabalsta izmaksu, norādot, ka Finanšu ministrija bija sniegusi atbildi, savukārt lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi nav mainījušies.

Pieteicēja iesniedza pieteikumu tiesā par labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

Tiesvedības gaita

Administratīvā rajona tiesa pieteikumu apmierināja, savukārt Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Administratīvā

apgabaltiesa spriedumā norādīja, ka ar Dienesta rīkojumu pieteicēja atbrīvota no ierēdņa amata, pamatojoties uz tādu nosacījumu, kas neparedz atlaišanas pabalsta izmaksu, un līdz ar to pieteicējai nav tiesību uz atlaišanas pabalstu. Novērtējot konkrēto Dienesta rīkojumu, Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka tas ir atzīstams par administratīvo aktu, kura apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtību nosaka Administratīvā procesa likums, tomēr pieteicēja likumā noteiktajā termiņā to nav izdarījusi. Vienlaikus tiesa norādīja, ka būtu pamats konkrētā Dienesta rīkojuma pārsūdzēšanai piemērot Darba likuma 31.pantā noteikto termiņu, kas noteic, ka prasījumi noilgst divu gadu laikā, ja vien likumā nav noteikts īsāks termiņš.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramie jautājumi ir par termiņu, kādā persona var prasīt izmaksāt atlaišanas pabalstu, ja persona tiek atbrīvota no civildienesta, un par civildienesta attiecību izbeigšanas pamatu, ja pēc pensijas vecuma sasniegšanas tā turpina pildīt savus amata pienākumus uz noteiktu laiku, kā arī par Darba likuma normu piemērošanu attiecībā uz valsts civildienestā nodarbinātām personām.

Senāts, atsaucoties arī uz Eiropas Savienības Tiesas un Senāta Civillietu departamenta praksi, spriedumā atzina, ka *tiesiskajās attiecībās, kas skar amatpersonu darba samaksas un ar to saistīto termiņu jautājumus, ir piemērojamas darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu prasības. Atlaišanas pabalsts ietilpst darba samaksā, tāpēc uz to attiecināms divu gadu noilguma termiņš.*

Attiecībā uz pensijas vecumu sasniegušas personas, kura ir turpinājusi pildīt amata pienākumus uz noteiktu termiņu, civildienesta attiecību izbeigšanas pamatu Senāts norādīja, ka *no valsts puses ir pretēji tiesiskajai noteiktībai un tiesiskajai palāvēībai ļaut personai, kura sasniegusi pensijas vecumu, turpināt pildīt amata pienākumus uz noteiktu termiņu, jo tas attiecīgajā brīdī bija valsts interesēs, bet pēc šī termiņa beigām atbrīvot personu no ierēdņa amata nevis pensionēšanās vecuma sasniegšanas dēļ (kas gan šādā situācijā būtu loģiski un kas paredz atlaišanas pabalsta izmaksu), bet gan termiņa izbeigšanās dēļ (kas šāda pabalsta izmaksu neparedz).*

Senāts uzsvēra, ka valsts pārvaldes iestādei tiesiskais regulējums ir jāpiemēro pēc tā jēgas, nevis formāli, kā arī jāspēj atzīt savas kļūdas, proti, to, ka iestāde piemērojusi nepareizo civildienesta attiecību izbeigšanas pamatojumu. Atzīstot savu kļūdu, valsts pārvaldes iestādei arī jādara viss, lai novērstu personai nelabvēlīgās sekas.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0512.A420309118.10.S

XI. Vides tiesības

Siltumnīcefekta gāzu emisijas atļaujas izsniegšana

Operatora iekārtu darbības jaudas summēšanas princips

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 15.maija
spriedums lietā Nr. SKA-67/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Vides tiesības* – Piesārņojoša darbība un emisiju atļaujas – Atļauja veikt vides piesārņojumu – Aizliegums sadalīt piesārņojošās darbības – Operatoru iekārtu darbības jaudas summēšanas princips – *Administratīvais process* – Eiropas Savienības tiesību normu piemērošana

Par lietas būtību

2013.gadā Valsts vides dienests izsniedza pieteicējai (uzņēmumam) siltumnīcefekta gāzu emisijas atļauju (turpmāk – emisijas atļauja) iekārtai (kura atradās katlumājā). Emisijas atļauja tika izsniegta astoņu sadedzināšanas iekārtu darbībai ar konkrētu kopējo nomināli ievadīto siltuma jaudu, un šajā atļaujā tika iekļautas trīs operatoru (ieteicējas un vēl divu uzņēmumu) iekārtas, kuru ievadīto siltuma jaudu summēja.

2015.gadā pieteicēja vērsās Valsts vides dienestā ar iesniegumu par emisijas atļaujas atcelšanu, savu lūgumu pamatojot ar to, ka pieteicēja ir atslēgusi vienu no savām sadedzināšanas iekārtām, un tā rezultātā kopējā ievadītā siltuma jauda samazināta un nepārsniedz regulējumā noteikto robežsliekšni emisijas atļaujas nepieciešamībai. Savukārt starp pieteicēju un abu pārējo uzņēmumu starpā noslēgtais sadarbības līgums ir anulēts, un katlumāja ir rekonstruēta tā, ka katram operatoram ir nodalīta atsevišķa noslēgtu telpu grupa, līdz ar to visu trīs operatoru ievadītā siltuma jauda vairs nav jāsummē.

Ar Vides pārraudzības valsts biroja lēmumu kā administratīvā procesa noslēdzošo administratīvo aktu tika atteikts atcelt emisijas atļauju, tādēļ pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par minētā lēmuma atcelšanu un pienākuma uzlikšanu Vides pārraudzības valsts birojā izdot cita satura administratīvo aktu.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa savu spriedumu pamatoja ar secinājumu, ka iekārtu, kurām emisijas atļauja tika izsniegta, pārvietošana nav notikusi un tās joprojām atrodas tajā pašā vietā (katlumājā), līdz ar to visi trīs operatori (ieteicēja un abi pārējie uzņēmumi) turpina veikt vienotu piesārņojošo darbību likuma „Par piesārņojumu” izpratnē. Tāpat savā spriedumā Administratīvā apgabaltiesa, pievienojoties pirmās instances tiesas sprieduma motīviem, atzina, ka atsevišķas juridiskās adreses piešķiršana nenozīmē, ka katrs operators ar savu iekārtu sācis ietekmēt citu teritoriju.

Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa atzina par pamatotu iestādes secinājumu, ka piesārņojošās darbības sadalītas ar mērķi izvairīties no emisijas atļaujas, tomēr šādas darbības atbilstoši likuma „Par piesārņojumu” 19.panta ceturtajai daļai nav pieļaujamas, un operatoru iekārtu jaudas ir jāsummē. Ņemot vērā, ka visu trīs operatoru ievadītā jauda pārsniedza likumā noteikto robežsliekšni emisijas atļaujas nepieciešamībai, Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka nav pamata atcelt emisijas atļauju.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts norādīja, ka lietā ir strīds par to, vai Vides pārraudzības valsts birojs pamatoti summējis trīs operatoru iekārtu jaudu tādos apstākļos, kad katrs operators ir atsevišķa juridiska persona, kas atrodas savā pilnībā nodalītā ražošanas teritorijā, un katrai teritorijai ir cita juridiskā adrese un atsevišķi izmešu avoti (skursteņi). Senāts atzina, ka, lai varētu veikt secinājumus par šādas iestādes rīcības pamatotību, ir jāvērtē, vai trīs operatori, kuri veic piesārņojošu darbību vienā ģeogrāfiskajā teritorijā, ietekmē vienu un to pašu teritoriju.

Kā pirmo jautājumu Senāts vērtēja to, vai attiecībā uz emisijas atļaujām ir piemērojams likuma „Par piesārņojumu” 19.panta ceturtajā daļā noteiktais aizliegums sadalīt piesārņojošo darbību, un izdarīja secinājumu, ka, lai nodrošinātu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/87/EK² mērķu sasniegšanu attiecībā uz vides aizsardzību, likuma „Par piesārņojumu” 19.panta ceturtais daļas princips attiecībā uz iekārtu jaudas summēšanu cilvēku veselības un vides aizsardzības interesēs

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2003.gada 13.oktobra Direktīva 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisīto gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā un groza Padomes Direktīvu 96/61/EK.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0515.A420158416.5.S

ir piemērojams arī attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijas atļauju.

Kā otro jautājumu Senāts vērtēja operatora iekārtu darbības jaudas summēšanas principu un to, vai konkrētajā lietā pastāv visi priekšnoteikumi, lai piemērotu principu par aizliegumu sadalīt piesārņojošās darbības. Senāts atzina, ka iekārtu jaudas ir summējamas, ja piesārņojošās darbības tiek veiktas tajā pašā stacionārā tehniskajā vienībā vai tajā pašā teritorijā. Nav nozīmes tam, vai katrai iekārtai ir sava atsevišķa dūmvada konstrukcija. Svarīgi ņemt vērā, ka tie atrodas viens otram pietiekami tuvu, lai varētu saprātīgi uzskatīt, ka pa tiem izplūdes gāzes un putekļi tiek izvadīti atmosfērā tādējādi, lai to jaudas būtu jāsummē vides aizsardzības interesēs. Vienlaikus Senāts, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, norādīja, ka, ņemot vērā kurināmā sadedzināšanas iekārtu specifiku un emisijas atļaujas mērķi attiecībā uz vides aizsardzības interesēm, izšķiroša nozīme ir jāpiešķir tam, vai visi operatori turpina piesārņot vienu ģeogrāfisko teritoriju, nevis tam, vai operatora iekārtas var atzīt par vienu iekārtu. Iekārtu neatkarības pakāpes vērtēšanas nepieciešamība attiecībā uz kurināmā sadedzināšanas iekārtām, kuru izmeši tiešā veidā piesārņo atmosfēru, ir tiešā veidā saistīti ar to, vai iekārtas piesārņo vienu un to pašu ģeogrāfisko teritoriju. Proti, ir jāpiešķir nozīme tam, vai operatoru iekārtu saražotie izmeši piesārņo vienu un to pašu vietu. „Tā pati vieta” nozīmē atrašanos tajā pašā ģeogrāfiskajā teritorijā. Šāda jēdziena „teritorija” izpratne jaudu summēšanas principa piemērošanai izskatāmajā gadījumā ir atbilstošākā, lai sasniegtu augstu vides aizsardzības līmeni (novērstu bīstamas klimata pārmaiņas).

Likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 3.panta 7.punktā ietvertā aizlieguma sadalīt paredzēto darbību saturs

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 27.februāra spriedums lietā Nr. SKA-118/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Vides tiesības* – Aizliegums sadalīt paredzētās darbības – Sabiedrības tiesības uz informāciju un līdzdalība ietekmes uz vidi novērtējuma procesā – *Administratīvais process* – Administratīvā akta pamatojums – Lietas izskatīšana kasācijas instances tiesā

Par lietas būtību

Uzņēmums (lietā trešās personas statusā) saistībā ar lidostas paplašināšanu 2012.gadā uzsāka ietekmes uz vidi novērtējuma procedūru. 2014.gadā Vides pārraudzības valsts birojs izsniedza galīgo ietekmes uz vidi novērtējuma atzinumu, kurā izvērtēja divas lidostas paplašināšanas alternatīvas un norādīja, ka ir pieļaujams viens no variantiem. Pēc šī atzinuma saņemšanas uzņēmums vērsās ar iesniegumu pašvaldībā, lūdzot akceptēt darbību. Pašvaldība minēto lūgumu apmierināja un pieņēma lēmumu par paredzētās darbības akceptu.

Līdzpieteicēji (vairākas fiziskās personas) vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par pašvaldības lēmuma atcelšanu, norādot uz sabiedrības tiesību uz informāciju un līdzdalības tiesību pārkāpumiem paredzētās darbības ietekmes uz vidi novērtējuma un akcepta procesā.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa līdzpieteicēju pieteikumu noraidīja. Savā spriedumā Administratīvā apgabaltiesa uzsvēra, ka, pretēji līdzpieteicēju norādītajam, gan uzņēmuma novērtējuma ziņojumā, gan Vides pārraudzības valsts biroja atzinumā, gan arī sabiedriskās apspriešanas laikā sabiedrībai bija sniegta pietiekama informācija par būvniecības ietekmi uz vidi, tādējādi sabiedrība par to varēja paust savu viedokli un bija līdzdalības iespējas akcepta un atzinuma izsniegšanas laikā atbilstoši likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” tiesību normām. Tāpat Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicēju argumentus par darbības sadali vairākās darbībās un to, ka nav izvērtēti lietderības apsvērumi, norādot, ka procesa laikā ir novērtētas lidostas paplašināšanas alternatīvas, ir vērtēta arī lidostā iepriekš veikto būvdarbu

¹ ECLI:LV:AT:2020:0227.A420134016.7.S

ietekme uz vidi un sabiedrībai ir bijusi nodrošināta iespēja piedalīties novērtējuma procedūrā.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts analizēja divus jautājumus, proti, vai ir ievērotas sabiedrības tiesības uz informāciju un līdzdalību ietekmes uz vidi novērtējuma procedūrā un iespējamo likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 3.panta 7.punktā ietvertā aizlieguma sadalīt paredzētās darbības pārkāpumu.

Spriedumā akcentēts, ka konkrētajā lietā izskatāmi lietas dalībnieku iebildumi attiecībā uz sabiedrības tiesībām uz informāciju un līdzdalību procesā. Vienlaikus Senāts uzsvēra kasācijas instances tiesas kompetences atšķirību no pirmās un apelācijas instances tiesu kompetences. Proti, lieta kasācijas instances tiesā netiek izskatīta pēc būtības, bet gan tiesa izskata jautājumu, vai zemākas instances tiesa ir ievērojusi savu kompetenci un nav pārkāpusi tiesību normas.

Izvērtējot jautājumu par līdzpieteicēju paustajiem argumentiem par sabiedrības tiesībām uz informāciju un līdzdalību novērtējuma procesā, Senāts atzina, ka līdzpieteicēju kasācijas sūdzībā paustie argumenti par veiktajiem darbiem kopumā liecina vienīgi par formālu atsaukšanos uz šīm sabiedrības tiesībām, kas nav uzskatāms par pamatu atzīt, ka Administratīvā apgabaltiesa ir pieļāvusi tiesību normas pārkāpumus.

Analizējot līdzpieteicēju argumentus par to, ka konkrētajā gadījumā ir pārkāpts likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 3.panta 7.punktā ietvertais aizliegums sadalīt paredzēto darbību, Senāts attiecībā uz šī aizlieguma mērķi norādīja, ka likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 3.panta 7.punktā ietvertā aizlieguma mērķis nav ierobežot paredzētās darbības ierosinātāju, piemēram, veikt vairākas paredzētās darbības vienā un tajā pašā teritorijā vai paplašināt jau esošu paredzēto darbību konkrētajā teritorijā, bet gan novērst to, ka, mākslīgi sadalot paredzēto darbību vairākās darbībās, netiek pienācīgi izvērtēta darbības kopīgā ietekme uz vidi. Pievēršoties situācijai, kāda bija konkrētajā lietā, Senāts uzsvēra Vides pārraudzības valsts biroja kompetenci un pienākumu izvērtēt, vai darbības ierosinātājs ir pārkāpis šo aizliegumu, norādot, ka situācijās, kad ierosinātājs ilgākā laika periodā piesaka kompetentajā vides aizsardzības iestādē vairākas paredzētās darbības, kuras tiek īstenotas vienā un tajā pašā teritorijā, pastāv risks, ka paredzētās darbības ierosinātājs, pretēji likuma „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” 3.panta 7.punktā noteiktajam aizliegumam, darbību ir sadalījis vairākās darbībās. Tas ir jāizvērtē kompetentajai vides aizsardzības iestādei katrā konkrētajā gadījumā, novērtējot ierosinātāja pieteiktās paredzētās darbības to kopumā un savstarpējā kopsakarā.

Mikrolieguma izveidošanas procedūra un pienākums sabalansēt iesaistīto pušu intereses

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 9.jūlija spriedums lietā Nr. SKA-153/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Vides tiesības* – Mikroliegums – Mikrolieguma noteikšanas procedūra – Valsts meža dienesta kompetence noteikt mikroliegumu meža zemēs

Par lietas būtību

Pieteicēja (biedrība „Vides aizsardzības klubs”) vērsās Valsts meža dienesta Dienvidkurzemes virsmežniecībā ar lūgumu izveidot mikroliegumus Pāvilostas novada Zaļkalna meža masīvā. Izvērtējot minēto lūgumu, tika izveidoti trīs mikroliegumi īpašuma „Valsts mežs Ulmale” kvartāla nogabalos, savukārt viena kvartāla nogabala trijos apgabalos atteikts izveidot mikroliegumu.

Izskatot pieteicējas apstrīdēšanas iesniegumu, Valsts meža dienests (turpmāk – Dienests) pieņēma lēmumu, ar kuru atteikums veidot mikroliegumus konkrētajos apgabalos atstāts negrozīts. Savu lēmumu Dienests pamatoja ar to, ka, līdzsvarojot dabas aizsardzības un sabiedrības sociāli ekonomiskās intereses, vēl viena mikrolieguma veidošana šajos nogabalos nav atbalstāma.

Tiesvedības gaita

Pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par pienākuma uzlikšanu Dienestam izveidot mikroliegumus tajos nogabalos, kuros tas tika atteikts. Tomēr gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas pieteikumu noraidīja.

Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka Ministru kabineta noteikumu Nr. 940² 23.–26.punktā uzskaitītie gadījumi, kad mikroliegumu neveido, nav izsmeļoši, proti, gadījumos, kuri ir norādīti minētajās tiesību normās, neveido mikroliegumus, savukārt gadījumos, kuri nav minēti šajās normās, lēmumu par mikroliegumu izveidošanu vai arī lēmumu

¹ ECLI:LV:AT:2020:0709.A420324515.6.S

² Ministru kabineta 2012.gada 18.decembra noteikumi Nr. 940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 940).

par atteikšanu izveidot mikroliegumu pieņemšanai iestādei ir jāapsver visu iesaistīto pušu intereses. Savukārt, vērtējot konkrēto gadījumu, Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka Dienests ir samērojis vides aizsardzības un nekustamā īpašuma īpašnieka (pašvaldības) intereses. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicējas argumentus par to, ka mikrolieguma nenoteikšana kaitēs videi, norādot, ka pašvaldība un meža īpašnieks (AS „Latvijas Valsts meži”) ir paredzējuši rīcību, kas neradīs neatgriezenisku izmaiņu risku.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts spriedumā atgādināja, ka no Latvijas Republikas Satversmes 115.panta izriet personu tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, līdz ar to konkrētajā lietā ir izskatāms jautājums par to, vai valsts Dienesta personā ir pareizi piemērojuši tiesību normas un pareizi līdzsvarojuši iesaistītās intereses, lemjot par jaunu mikroliegumu noteikšanu.

Izvērtējot Sugu un biotopu aizsardzības likuma un Ministru kabineta noteikumu Nr. 940 prasības, Senāts secināja, ka *jebkura persona var lūgt valsti noteikt konkrētai teritorijai mikrolieguma statusu vides (konkrēti – īpaši aizsargājamās sugas vai biotopa) aizsardzības nolūkā. Attiecīgajam lūgumam jābūt vienlaikus konkrētam un pamatotam. Jautājuma izlemšanā tiek izvērtēti personas argumenti, kā arī iesaistīti gan zemes īpašnieks, gan attiecīgā pašvaldība, gan eksperts attiecīgajā jomā.*

Analizējot jautājumu par mikrolieguma noteikšanas procesā iesaistīto pušu viedokļiem un to novērtēšanu, Senāts uzsvēra, ka *mikrolieguma noteikšanas procesuālā kārtība nodrošina ieinteresēto personu uzklaušīšanu, visus viedokļus uzskatot par vienlīdz nozīmīgiem. Viedokļi vērtējami ilgtspējīgas attīstības principa gaismā, jo, tikai līdzsvarojot vides, sociālās un ekonomikas intereses integrētā un līdzsvarotā veidā, domājot gan par tagadnē esošām, gan nākotnē prognozējamām vērtībām un vajadzībām sabiedrībai dzīvot ekonomiski attīstītā, ar dabas vērtībām bagātā un nepiesārņotā vidē, var tikt pieņemts pamatots un tiesisks lēmums.*

Privātpersonas tiesības uz vides informāciju

Vides informācijas tiesiskā daba

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 2.decembra spriedums lietā Nr. SKA-314/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Cilvēktiesības* – Cilvēktiesību attiecināšana uz privāto tiesību juridiskajām personām – *Teritorijas plānošana* – Teritorijas plānošanas process – *Tiesības uz atlīdzinājumu* – Privāto tiesību juridiskās personas tiesības saņemt atlīdzinājumu par nemantisko kaitējumu – *Tiesības uz informāciju un atbildi pēc būtības* – *Vides tiesības* – Tiesības uz labvēlīgu vidi – Sabiedrības tiesības uz līdzdalību teritorijas plānošanā – Vides aizsardzības likuma mērķis – Vides informācijas jēdziens un tiesiskā daba

Par lietas būtību

Pieteicēja (biedrība), pamatojoties uz Teritorijas attīstības plānošanas likumu un Informācijas atklātības likumu, vairākkārt vērsās pašvaldībā ar lūgumu izsniegt informāciju, kas saistīta ar lokālplānojuma izstrādi.

Nesaņemot pašvaldības atbildi, pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par pašvaldības faktiskās rīcības, kas izpaudās kā neatbildēšana uz pieteicējas informācijas pieprasījumiem, atzīšanu par prettiesisku, pienākuma uzlikšanu pašvaldībai sniegt pieteicējas pieprasīto informāciju un atlīdzinājuma (atvainošanās) piešķiršanu par nodarīto morālo kaitējumu.

Tiesvedības gaita

Pēc pieteikuma iesniegšanas tiesā pašvaldība pieteicējai izsniedza pieprasīto informāciju, līdz ar to pieteicēja prasījumu daļā par informācijas izsniegšanu vairs neuzturēja. Administratīvā rajona tiesa spriedumā pieteikuma priekšmetu noteica kā būtiska procesuālā pārkāpuma, kas izpaudās kā termiņa informācijas izsniegšanai kavēšana, konstatēšanu. Vienlaikus rajona tiesa, nosakot pieteikuma priekšmetu, atzina, ka ir nepareizi ierosināta lieta par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, un grozīja šo prasījumu atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 8.panta otrajai daļai uz prasījumu par atlīdzinājumu par personisko kaitējumu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1202.A420297917.5.S

Ar Administratīvās rajona tiesas spriedumu pieteikums tika apmierināts, proti, tika atzīts, ka pašvaldības rīcība ir radījusi pieteicējai tiesību aizskārumu, un tiesa noteica pienākumu pašvaldībai atlīdzināt pieteicējai kaitējumu, rakstveidā atvainojoties. Administratīvā rajona tiesa spriedumu pamatoja ar to, ka pieteicējas lūgums par informācijas, kas saistīta ar lokālplānojuma izstrādi, izsniegšanu bija jāizskata atbilstoši Informācijas atklātības likumam. Vienlaikus rajona tiesa noraidīja pašvaldības argumentu, ka pieteicējas pieprasītā informācija ir uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju, jo minētā informācija tika publiski nolasīta sanāksmes laikā, līdz ar to pieteicējai bija tiesības saņemt šo informāciju, un pašvaldībai bija pienākums to izsniegt.

Izvērtējot informācijas izsniegšanas termiņa kavējumu (informācija tika izsniegta gandrīz trīs mēnešus pēc pieprasījuma saņemšanas pašvaldībā), Administratīvā rajona tiesa minēto pārkāpumu atzina par būtisku, pamatojot to ar faktu, ka pieteicējai minētā informācija bija nepieciešama divās citās sanāksmēs. Tāpat rajona tiesa konstatēja, ka tika aizskartas ne tikai pieteicējas tiesības uz informāciju, kas ir noteiktas Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 100.pantā, bet arī 115.pantā noteiktās tiesības uz labvēlīgu vidi, vienlaikus atzīstot, ka par atbilstīgu atlīdzinājumu konkrētajā gadījumā ir atzīstama iestādes publiska atvainošana.

Senāts rajona tiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts norādīja, ka konkrētajā lietā sākotnēji ir izšķirams jautājums, vai Satversmes 100.pantā ietvertās tiesības uz informāciju ir attiecināmas arī uz privāto tiesību juridiskajām personām. Vērtējot šo jautājumu, Senāts norādīja, ka tam nav šaubu par to, ka šīs tiesības ir attiecināmas arī uz juridiskajām personām.

Pievēršoties jautājumam par privātpersonu tiesībām uz vides informāciju, Senāts uzsvēra, ka *Satversmes 100. un 115.pantā ietvertās un Vides aizsardzības likumā nostiprinātās tiesības saņemt ar teritorijas attīstības plānošanu saistītu vides informāciju attiecināmas gan uz fiziskajām, gan juridiskajām personām, gan arī uz personu izveidotām apvienībām (biedrībām, organizācijām, grupām). Īstenojot atklātības principu, tiesības uz informāciju veido tiesību uz līdzdalību teritorijas plānošanas procesā neatņemamu daļu. Tāpat Senāts norādīja, ka iestādes rīcība, novēloti izsniedzot personai pieprasīto informāciju un tādējādi liedzot tai iespēju pilnvērtīgi un efektīvi īstenot līdzdalības tiesības lokālplānojuma izstrādē, kas ir viens no būtiskajiem elementiem teritorijas*

attīstības plānošanas procesā, aizskar Satversmes 100. un 115.pantā ietvertās tiesības uz vārda brīvību un tiesību uz labvēlīgu vidi procesuālos elementus. Pieļautais aizskārumš ir būtisks.

Vērtējot pašvaldības kasācijas sūdzībā norādīto argumentu, ka pieteicējas pieprasītā informācija bija jāuzskata par ierobežotas pieejamības informāciju, Senāts pievērsās jautājumam par to, kāda ir vides informācijas tiesiskā daba – vispārpieejama informācija vai ierobežotas pieejamības informācija. Senāts atzina, ka *atbilstoši Vides aizsardzības likuma 7.panta pirmajai un trešajai daļai sabiedrībai ir tiesības no valsts un pašvaldību iestādēm saņemt vides informāciju un pieprasītājam nav jāpamato, kādam nolūkam šī informācija ir nepieciešama. Tādējādi, pamatojoties uz Informācijas atklātības likuma 10.panta trešajā daļā nostiprināto principu, vides informācija uzskatāma par vispārpieejamu informāciju, jo tās pieprasīšanai personai nav jānorāda informācijas pieprasīšanas pamatojums un izmantošanas mērķis.*

Ekonomisko apsvērumu iekļaušana ietekmes uz vidi novērtējumā un šādas rīcības robežas

Pieteikums vides interesēs

Dzelzceļa infrastruktūras līnijas „Rail Baltica” trases posmu izvietojuma apstrīdēšana

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 10.jūlija spriedums lietā Nr. SKA-317/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Vides tiesības* – Ietekmes uz vidi novērtēšanas process – Lēmums par paredzēto darbību akceptēšanu – *Administratīvais process* – Pieteikums vides aizsardzības interesēs – Tiesas kompetences robežas, lemjot par paredzēto darbību akceptu

Par lietas būtību

Ar Ministru kabineta rīkojumu tika akceptēta paredzētā darbība – dzelzceļa infrastruktūras līnijas „Rail Baltica” (turpmāk – dzelzceļa līnija) būvniecība. Pieteicēja (biedrība), iebilstot pret dzelzceļa līnijas izvietojumu divos konkrētos posmos, vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par Ministru kabineta rīkojuma grozīšanu. Pieteicējas ieskatā bija jāizvēlas dzelzceļa trases izvietojums citos alternatīvos posmos.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa savā spriedumā norādīja, ka no tiesību normām neizriet tiesu kompetence lemt par rīkojumu grozīšanu, tomēr saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 253.pantu tiesai ir tiesības atcelt rīkojumu pārsūdzētajā daļā un uzlikt pienākumu izdot jaunu administratīvo aktu, nepieciešamības gadījumā uzliktot pienākumu novērst nelabvēlīgās sekas.

Vērtējot pieteicējas iebildumus pēc būtības, Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicējas iebildumus par to, ka būtu pārkāptas sabiedrības līdzdalības tiesības ietekmes uz vidi novērtējuma procesā, un noraidīja pieteicējas iebildumus attiecībā uz vides aizskārumiem. Vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa uzsvēra, ka minētais rīkojums lielā mērā ir ekonomisks un politisks lēmums, kas neietilpst administratīvo tiesu kompetencē. Tāpat tiesa atgādināja, ka pieteikums ir iesniegts

atbilstoši Vides aizsardzības likuma 9.panta trešajai daļai, līdz ar to pieteikumā nav izvirzāmi jebkādi iebildumi pret paredzēto darbību, bet tikai tie, kas vērsti uz vides aizsardzību.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts atgādināja, ka Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajā daļā ar likumā noteikto gadījumu saprotama arī Vides aizsardzības likuma 9.panta trešā daļa, un norādīja, ka *uzskatāms, ka pieteikums ir iesniegts vides interesēs arī gadījumā, ja pieteikumā tiesai, tieši neatsaucoties uz Vides aizsardzības likuma 9.panta trešo daļu, norādīts gan uz sabiedrības tiesību uz līdzdalību procesā pārkāpumiem, gan uz vides aizsardzības pārkāpumiem*. Līdz ar to Senāts atzina, ka pieteikums uzskatāms par iesniegtu vides interesēs un Administratīvā apgabaltiesa pamatoti nav vērtējusi pieteicējas argumentus, kas nav vērsti uz vides aizsardzību.

Vērtējot pieteicējas argumentus attiecībā uz ekonomisko un politisko apsvērumu iekļaušanu ietekmes uz vidi novērtējumā un iespējamām šādas rīcības robežām, Senāts norādīja, ka *ietekmes uz vidi novērtēšanas procesā būtiskākais ir izvērtēt tieši paredzētās darbības ietekmi uz vidi. Tomēr, ņemot vērā, ka jau ietekmes uz vidi novērtēšanas process ietver dažādu interešu līdzsvarošanu un saskaņošanu, pilnībā nav izslēdzama arī ekonomisko apsvērumu iekļaušana. Vienlaikus nedrīkst izveidoties situācija, kad ietekmes uz vidi novērtējumā netiek izvērtēta ietekme uz vidi, bet tiek vērtēti tikai ekonomiskie apstākļi, vai aiz ekonomiskiem apsvērumiem tiek slēpti trūkumi attiecībā uz ietekmes uz vidi novērtējumu, tomēr tieši tādēļ tiesas kompetencē ir pārbaudīt to, vai paredzētās darbības ietekme uz vidi ir pienācīgi novērtēta un ir ievērotas vides aizsardzības prasības*.

Spriedumā norādīts, ka, nepastāvot alternatīvām izvēlēm, kuras vispār neradītu ietekmi uz vidi, samērīguma principa ievērošanas pārbaudei pieteikumā norādāmi apstākļi, kas apstiprina pieteicējas argumentus par piedāvātās alternatīvas mazāku negatīvo ietekmi uz vidi.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0710.A420301716.7.S

Dabas liegumā esošu zemes vienību sadalīšana

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 30.novembra spriedums lietā Nr. SKA-379/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Vides tiesības* – Zemes vienību/gabalu sadalīšana dabas liegumu teritorijā – Dabas liegumos pieļaujamās un aizliegtās darbības – *Administratīvais process tiesā* – Procesuālais pārkāpums kā pamats sprieduma atcelšanai

Par lietas būtību

Pieteicējs vēlējas sadalīt sev piederošā nekustamā īpašuma, kas atrodas dabas lieguma teritorijā, sastāvā esošo zemes vienību. Tādēļ pieteicējs vērsās Dabas aizsardzības pārvaldē (turpmāk – Pārvalde) ar zemes ierīcības projekta grafiskās daļas projektu (turpmāk – projekts) saskaņojuma saņemšanai.

Ar Pārvaldes lēmumu tika atteikta projekta saskaņošana, tādēļ pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu saskaņots projekts.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicēja pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa savā spriedumā norādīja, ka pieteicējs atbilstoši projektam vēlas zemes vienību sadalīt divās daļās ar platību attiecīgi 4,2 ha un 0,2 ha un lietā nav strīda, ka nekustamais īpašums atrodas Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīklā „Natura 2000” ietvertajā dabas liegumā „Rauza”.

Pieteikuma noraidīšanu Administratīvā apgabaltiesa pamatoja ar to, ka atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 264² 17.punktam ir vispārīgi aizliegtas dabas lieguma teritorijā esošās zemes vienības sadalīt mazākās par 10 ha, izņemot šajā normā noteiktos izņēmuma gadījumus, kuri nav iztulkojami paplašināti. Savukārt, izvērtējot jautājumu par to, vai konkrētajā gadījumā ir konstatējams izņēmuma gadījums, kad ir iespējams neievērot konkrēto aizliegumu, Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka tāds nav iestājies. Tāpat Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicēja argumentu par Ministru kabineta noteikumu Nr. 240³ 12.punktā pieļaujamo atkāpi,

¹ ECLI:LV:AT:2020:1130.A420278717.10.S

² Ministru kabineta 2010.gada 16.marta noteikumi Nr. 264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 264).

³ Ministru kabineta 2013.gada 30.aprīļa noteikumi Nr. 240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”.

uzsverot, ka konkrētajos noteikumos ir paredzēts, ka šī atkāpe ir piemērojama tikai tajos gadījumos, kad būvniecība ir notikusi (vai ir bijusi uzsākta) līdz konkrēto Ministru kabineta noteikumu spēkā stāšanās datumam.

Administratīvā apgabaltiesa savā spriedumā arī norādīja, ka, izvērtējot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesa nav saistīta ar iestādes atteikuma pamatojumā norādītajiem argumentiem, līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa varēja vērtēt pārsūdzētajā lēmumā nenorādītus apstākļus.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senāts konkrētajā lietā analizēja jautājumu par dabas liegumā esošu zemes vienību sadalīšanu. Senāts spriedumā uzsvēra, ka konkrētais regulējums (Ministru kabineta noteikumi Nr. 264) ir izdots, pamatojoties uz likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 16.pantu, un šī likuma mērķis ir jāievēro, arī interpretējot konkrētos noteikumus un vērtējot jautājumu par dabas liegumos pieļaujamo un aizliegto darbību mērķi, proti, *dabas liegumos pieļaujamās un aizliegtās darbības noteiktas tādējādi, lai ierobežotu cilvēku radītu ietekmi – antropogēno slodzi – uz dabas liegumu teritorijām. Cilvēku radītas ietekmes ierobežošana ir instruments, kuru likumdevējs atzinis par nepieciešamu leģitīmā mērķa – dabas daudzveidības saglabāšanas – nodrošināšanai.*

Vērtējot jautājumu par Ministru kabineta noteikumu Nr. 264 17.punktā paredzētajiem izņēmuma gadījumiem, kad nav nepieciešams, lai katra no sadalītajām zemes vienību platībām būtu vismaz 10 ha liela, un novērtējamiem apstākļiem, Senāts norādīja, ka *Ministru kabineta noteikumu Nr. 264 17.punktā paredzētie izņēmumi interpretējami šauri un primāri ir sasaistāmi ar objektīvu nepieciešamību zemes vienību sadalīt. Zemes vienību dabas lieguma teritorijā sadalīšanai katrā konkrētā gadījumā izvērtējami individuālie apstākļi un personas, kura vēlas zemes vienības sadalīšanu, apsvērumi par sadalīšanas objektīvo nepieciešamību. Dabas lieguma teritorijā esošās zemes vienības apbūve pati par sevi nav pietiekams iemesls atļaut zemes vienības sadalīšanu tādā veidā, ka pēc sadalīšanas tiek izveidotas vairākas patstāvīgas apbūvētas zemes vienības (vairākas saimniecības).*

Vienlaikus Senāts vērsa uzmanību uz tiesas tiesībām un pienākumiem, ka šādās lietās, kad *Dabas aizsardzības pārvalde atzinusi, ka zemes vienības sadalīšana nav objektīvi nepieciešama, un persona, tam nepiekrītot, ir vērsusies tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai ir gan tiesības, gan pienākums pašai pārbaudīt, vai konkrētajā gadījumā ir pamats zemes vienības sadalīšanai.*

XII. Citi

Būvniecības pieļaujamība krasta kāpu aizsargjoslā; senas apbūves likumības novērtējums

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 27.novembra spriedums lietā Nr. SKA-331/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Vides tiesības* – Jūras piekrastes un krasta kāpu aizsargjosla – *Būvniecības tiesības* – Būvniecība jūras piekrastes un krasta kāpu aizsargjoslā

Par lietas būtību

Valsts vides dienesta Lielrīgas reģionālā vides pārvalde (turpmāk – Pārvalde) izsniedza pieteicējam tehniskos noteikumus dzīvojamās mājas būvniecībai pieteicēja nekustamajā īpašumā (krasta kāpu aizsargjoslā). Tomēr vēlāk Pārvalde, pamatojoties uz Vides pārraudzības valsts biroja (turpmāk – Birojs) konstatēto citā administratīvajā procesā, apsekoja pieteicēja īpašumu un secināja, ka tajā nav konstatējama iepriekšējā apbūve. Tāpēc Pārvalde pieņēma lēmumu, ar kuru tika atcelti pieteicējam izsniegtie tehniskie noteikumi, jo tie neatbilda Aizsargjoslu likuma 36.panta otrās daļas 4.punktam (kas pieļauj jaunu būvniecību Baltijas jūras un Rīgas jūras līča krasta kāpu aizsargjoslā ciema robežās vietās, kur bijusi likumīga iepriekšējā apbūve).

Pieteicējs minēto Pārvaldes lēmumu apstrīdēja Birojā, kurš to atstāja negrozītu, tādēļ pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par minētā lēmuma atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteikumu noraidīja. Savu spriedumu Administratīvā apgabaltiesa pamatoja ar to, ka atbilstoši Aizsargjoslu likuma 36.panta otrās daļas 4.punktam jauna būvniecība ir pieļaujama tikai likumā noteiktajā kārtībā vietās, kur ir bijusi iepriekšējā apbūve. Vērtējot konkrētās lietas apstākļus, Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka lietā nav strīda, ka īpašumā atrodas drupas (pamatu atliekas), tomēr nedz Zemesgrāmatā, nedz Nekustamā īpašuma valsts kadastra sistēmā nav informācijas, ka īpašumā

būtu reģistrēta ēka vai pamati, līdz ar to atzīstams, ka lietā nav pierādīts, ka pieteicēja īpašumā esošā apbūve (proti, īpašumā esošās drupas) ir likumīga.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai.

Senāta nolēmums

Izskatot kasācijas sūdzību, Senāts sākotnēji vērsa uzmanību uz Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes un krasta kāpu aizsardzības mērķi. Šo aizsardzību primāri nodrošina tieši Aizsargjoslu likums.

Tālāk Senāts pievērsās jautājuma par būvniecības pieļaujamību krasta kāpu aizsargjoslā un senas apbūves likumības novērtēšanas analīzei. Senāts aplūkoja, kādiem kritērijiem ir jāpastāv, lai būvniecība (pamatojoties uz Aizsargjoslu likuma 36.panta otrās daļas 4.punktu) krasta kāpu aizsargjoslā būtu pieļaujama. Senāts secināja, ka *Aizsargjoslu likuma 36.panta otrās daļas 4.punktā minētā kritērija (jauna apbūve krasta kāpu aizsargjoslā pieļaujama tikai tad, ja iepriekšējā apbūve ir likumīga) jēga ir noteikt, ka tiesības īstenot jaunu būvniecību ir atzīstamas tikai tad, ja būvniecība, kuras dēļ konkrētā teritorija jau ir ietekmēta, ir bijusi tiesiska, nevis patvaļīga. Proti, šīs prasības mērķis ir novērst situācijas, kurās tiesību būvēt avots būtu iepriekš īstenota prettiesiska rīcība – patvaļīga būvniecība. Tā kā patvaļīga būvniecība pati par sevi ir prettiesiska rīcība, tā nevar ilgtermiņā radīt personai kādas priekšrocības (tostarp tiesības būvēt krasta kāpu aizsargjoslā). Šajā ziņā nav arī izšķirošas nozīmes, vai patvaļīgu būvniecību krasta kāpu aizsargjoslā būtu veikusi persona, kura pati vēlāk vēlas īstenot tiesisku būvniecību, vai nekustamā īpašuma iepriekšējie īpašnieki.*

Vienlaikus attiecībā uz senas apbūves likumības novērtējumu Senāts uzsvēra, ka, pārbaudot, vai iepriekšējā senā apbūve bijusi likumīga, noskaidroto apstākļu vērtējumā jāņem vērā mērķis, kāpēc šāds kritērijs likumā noteikts. Ievērojot, ka tiesību normu piemērošanas mērķis ir taisnīga rezultāta sasniegšana, apstākļu kopums konkrētajā lietā, proti, faktiski pierādījumi senas būves pastāvēšanai, prasa respektēt arī pieteicēja tiesības izmantot tā īpašumu un pieteicēja interesi īstenot iecerēto būvniecību.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1127.A420212517.8.S

Jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” saturs

Konkrētība kā būtiska uzziņas raksturojoša pazīme

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 22.decembra
spriedums lietā Nr. SKA-436/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Patērētāju tiesības* – Jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” saturs – Patērētāju informēšana par kredīta kopējām izmaksām – Naudas soda noteikšana par negodīgas komercprakses pārkāpumu – Patērētāju tiesību aizsardzības centra kompetence – *Administratīvais process* – Uzziņas institūts – *Tiesību normu piemērošana* – Tiesību normas skaidrība un paredzamība – *Tiesību princips* – Tiesiskās palāvēības princips

Par lietas būtību

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (turpmāk – Centrs) 2016.gadā veica pieteicējas – uzņēmuma, kas nodarbojas ar distances pakalpojumu sniegšanu (distances kredītu izsniegšanu), – norādītās informācijas atbilstības patērētāju tiesību aizsardzību regulējošo normatīvo aktu prasībām pārbaudi.

Pārbaudē Centrs konstatēja, ka pieteicēja patērētājiem piedāvā kreditēšanas līgumus ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta 2.³daļai neatbilstošām kredīta kopējām izmaksām dienā, līdz ar to šīs izmaksas ir nesamērīgas un neatbilst godīgai darījumu praksei. Uzsverams, ka lietā bija strīds par to, vai komisijas maksas par kredīta termiņa pagarināšanu ietilpst kredīta termiņa pagarināšanas izmaksās. Centra ieskatā šīs izmaksas ietilpst, savukārt pieteicējas ieskatā tās neietilpst. Ievērojot pārbaudē konstatēto, Centrs uzsāka patērētāju kolektīvo interešu lietu par pieteicējas īstenotās komercprakses atbilstību Patērētāju tiesību aizsardzības likumam.

Administratīvais process iestādē beidzās ar Centra lēmumu, ar kuru pieteicējai tika piemērots naudas sods 17 000 euro par negodīgas komercprakses īstenošanu. Pieteicēja nepiekrīta šim lēmumam un vērsās tiesā ar pieteikumu par lēmuma atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas pieteikumu noraidīja. Administratīvā apgabaltiesa savu

¹ ECLI:LV:AT:2020:1222.A420185217.14.S

spriedumu pamatoja ar to, ka Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1.panta 9.punkta teksts norāda, ka jebkuru izmaksu pozīcijas izslēgšana no kredīta kopējām izmaksām patērētājam ir uzskatāma par izņēmumu. Savukārt, novērtējot konkrēto komisijas maksu par kredīta termiņa pagarināšanu, Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka minētais maksājums ietilpst kredīta kopējās izmaksās, vienlaikus noraidot pieteicējas argumentu, ka šāda maksa būtu uzskatāma par tādu maksājumu, kas kredīta devējam nav zināms.

Vērtējot pārkāpumu un noteikto sodu, Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka noteiktais sods ir samērīgs. Tiesa nekonstatēja vienlīdzības pārkāpumu tā noteikšanā.² Tāpat Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicējas argumentāciju par to, ka soda naudas piemērošana nebija nepieciešama, jo Centrs pieteicējai vēlāk izsniedza speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai ar nosacījumu, ka pieteicēja novērsīs Centra konstatēto pārkāpumu. Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka pārkāpuma pārtraukšana ir tikai viens no apstākļiem, kuriem būtu jāpiešķir nozīme, lemjot par soda naudas piemērošanu un tās apmēru, jo no tiesību normām neizriet, ka pārkāpuma pārtraukšana pati par sevi būtu pamats lietas izbeigšanai.

Pieteicēja par minēto apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību. Senāts, sagatavojot lietu izskatīšanai, pieņēma lēmumu par tiesvedības apturēšanu un vērsanos Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciāliem jautājumiem (lieta „OC Finance”, C-945/19).³ Pēc tam kad līdzīgā lietā (lieta „Soho Group”, C-686/19)⁴ tika pieņemts spriedums, kurā tika atbildēts uz šiem jautājumiem, Senāts neuzturēja lūgumu par prejudiciālo jautājumu atbildēšanu. Pēc tiesvedības atjaunošanas Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Vērtējot jautājumu par jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” saturu, Senāts, izmantojot 2020.gada 16.jūlija Eiropas Savienības Tiesas spriedumā lietā „Soho Group”, C-686/19, sniegto interpretāciju, norādīja, ka „*kredīta kopējās izmaksas patērētājam*” ir *autonoms Eiropas Savienības tiesību jēdziens, kurš visā tās teritorijā ir jāinterpretē vienādi. Tas aptver visas izmaksas, kuras patērētājam jāmaksā*

² Kopumā administratīvās tiesas izskatīja piecas lietas pret komersantiem, kuri saņēma naudas sodus par līdzīgiem pārkāpumiem.

³ Eiropas Savienības Tiesas 2020.gada 7.septembra rīkojums lietā „OC Finance”, C-945/19, ECLI:EU:C:2020:717.

⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2020.gada 16.jūlija spriedums lietā „Soho Group”, C-686/19, ECLI:EU:C:2020:582.

saistībā ar kredītligumu un ir kreditoram zināmas, tostarp gan izmaksas, kas ir saistītas ar kredīta saņemšanu, gan izmaksas, kas ir saistītas ar tā lietošanu laika gaitā. Kredītēšanas līgumu gadījumā, kuru nosacījumos un noteikumos, par kuriem, noslēdzot līgumu, vienojas kredīta devējs un kredīta ņēmējs, citstarp ietilpst arī kredīta pagarināšanas noteikumi, kredīta kopējās izmaksas patērētājam ietilpst arī kredīta pagarināšanas izmaksas.

Šajā nolēmumā Senātam nācās analizēt arī vairākus citus pieteicējas kasācijas sūdzībā izteiktos iebildumus par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu. Pieteicēja norādīja, ka tai bija radusies palāvība, ka komisijas maksa par kredīta pagarināšanu neietilpst kredīta kopējās izmaksās. Kā vienu no argumentiem, kādēļ pieteicējai šī palāvība radās, pieteicēja norādīja uz to, ka Centra darbiniece ar elektroniskā pasta vēstuli ir apstiprinājusi, ka vadlīnijas, kuras izstrādāja Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija, atbilst Patērētāju tiesību aizsardzības centra likumam. Izvērtējot minēto argumentu, Senāts nekonstatēja, ka pieteicējai varētu rasties aizsargājama tiesiskā palāvība, vienlaikus vēršot pieteicējas uzmanību, ka Administratīvā procesa likumā ir paredzēts speciāls institūts, ar kura palīdzību persona var noskaidrot kompetentās iestādes viedokli par konkrēto situāciju, proti, uzziņas institūts. Tomēr vienlaikus Senāts uzsvēra, ka viena no uzziņas raksturojošām pazīmēm ir konkrētība, proti, *no Administratīvā procesa likuma 98.panta trešās daļas 2.punkta un 100.panta 5.punkta izriet, ka būtiska uzziņas institūta raksturojoša pazīme ir konkrētība – proti, personai iesniegumā par uzziņu ir jānorāda konkrēts jautājums, uz kuru atbilde ir atkarīga no personas aprakstīto faktu juridiska vērtējuma, bet iestādei uzziņā ir jāietver atbilde uz šo jautājumu. Šis aspekts ir attiecināms arī uz gadījumiem, kad kompetentā iestāde savu atbildi sniegusi ne tikai uzziņas, bet arī kādā citā formā. Proti, jo konkrētāku jautājumu persona uzdod iestādei un jo konkrētāku atbildi personai sniedz iestāde, jo vairāk ir aizsargājama personas palāvība uz iestādes doto apsolījumu par konkrētu tiesisko seku iestāšanas nākotnē.*

Azartspēļu ierobežošana un Līguma par Eiropas Savienības darbību 56.pants

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 12.oktobra spriedums lietā Nr. SKA-889/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Pašvaldību tiesības* – Azartspēļu organizēšanas ierobežošana – Azartspēļu organizēšanas ierobežošanas atbilstība Līguma par Eiropas Savienības darbību 56.pantam – *Administratīvais process* – Latvijas nacionālo tiesu un Eiropas Savienības Tiesas kompetenču nodalīšana – Prejudiciālā jautājuma uzdošana Eiropas Savienības Tiesai

Par lietas būtību

2017.gadā ar Rīgas domes (turpmāk – pašvaldība) lēmumu tika atcelta pieteicējai 1998.gadā izsniegtā atļauja spēļu automātiem spēļu zālē, jo spēļu zāle atradās Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas (turpmāk – vēsturiskais centrs) apbūves JC teritorijā. Lēmumā tika norādīts, ka pašvaldības saistošajos noteikumos Nr. 38² paredzēts aizliegums ierīkot spēļu zāles konkrētajā teritorijā (izņemot četru un piecu zvaigžņu viesnīcās). Līdz ar to pastāv visi Administratīvā procesa likuma 85.panta otrās daļas 4.punktā un Azartspēļu un izložu likuma 42.panta sestajā daļā paredzētie apstākļi, lai atceltu pieteicējai izsniegto atļauju.

Pieteicēja iesniedza pieteikumu tiesā par šī Rīgas domes lēmuma atcelšanu.

Tiesvedības gaita

Gan Administratīvā rajona tiesa, gan Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas pieteikumu noraidīja.

Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka Azartspēļu un izložu likuma 42.pantā ir paredzēta pašvaldības kompetence atcelt jau izsniegtu atļauju, ja azartspēļu organizēšana konkrētajā vietā rada būtisku valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju interešu aizskārumu un konkrētajā gadījumā ir piemērojami arī pašvaldības saistošie noteikumi, kuros noteikts aizliegums ierīkot spēļu zāli konkrētās vēsturiskā centra

¹ ECLI:LV:AT:2020:1012.A420314917.14.S

² Rīgas domes 2006.gada 7.februāra saistošie noteikumi Nr. 38 „Rīgas vēsturiskā centra un tā aizsardzības zonas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” (turpmāk – pašvaldības saistošie noteikumi).

teritorijās (vienlaikus Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka ar Satversmes tiesas 2019.gada 16.maija spriedumu lietā Nr. 2018-17-03 pašvaldības saistošo noteikumu 459.punkts (kas nosaka aizliegumu ierīkot spēļu zāli) tika atzīts par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam). Tāpat Administratīvā apgabaltiesa noraidīja pieteicējas argumentus par tiesiskās palīdzības principa pārkāpumu, kā arī to, ka konkrētais aizliegums neatbilst Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) 56.pantam. Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka konkrētais aizliegums ierīkot spēļu zāli ārpus viesnīcām nav vispārējs, turklāt tas ir attiecināms uz visiem spēļu zāļu īpašniekiem, nevis tieši uz ārvalstu komersantiem. Vienlaikus tiesa uzsvēra, ka azartspēļu jomas regulējums ir katras Eiropas Savienības dalībvalsts kompetencē.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Izskatot kasācijas sūdzību, Senāts atzina, ka šobrīd šādā lietā nevar tikt piemērots LESD 56.pants, jo nenotiek un teorētiski nav iespējama pārrobežu pakalpojuma sniegšana, jo atbilstoši Azartspēļu un izložu likuma 8.pantam azartspēļu organizēšanas licenci var saņemt tikai Latvijā reģistrēta kapitālsabiedrība. Tomēr, novērtējot iespējamo diskriminējošo attieksmi un LESD 56.panta iespējamo pārkāpumu, Senāts norādīja: *nemot vērā, ka azartspēļu regulējums vienādi attiecas uz visiem komersantiem, nešķirojot tos pēc kapitāla piederības Latvijai vai citai valstij, nav konstatējama diskriminējoša attieksme pēc kapitāla piederības kritērija.*

Savukārt, vērtējot azartspēļu ierobežošanu, Senāts uzsvēra ierobežojumu izvērtēšanas nozīmīgumu, proti, *attiecībā uz azartspēlēm principā katrs ierobežojums ir jāpārbauda atsevišķi, vai tas ir piemērots, lai nodrošinātu mērķa vai mērķu īstenošanu, un vai tas nepārsniedz to, kas nepieciešams mērķu sasniegšanai. Tiesai ir visaptveroši jāizvērtē apstākļi, kādos ir pieņemts un īstenots ierobežojošs tiesiskais regulējums. Tiesai ir jāpārliedz, ka ierobežojumi reāli atbilst rūpēm samazināt spēļu iespējas, saskaņoti un sistemātiski ierobežot darbības šajā jomā un apkarot ar šīm spēlēm saistīto noziedzību.* Vienlaikus šajā spriedumā Senāts pievērsās arī jautājumam par tiesu pienākumu vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālajiem jautājumiem, atgādinot, ka atbilstoši LESD 267.pantam prejudiciālajam nolēmumam ir jābūt „vajadzīgam”, lai iesniedzējtiesa varētu „pieņemt spriedumu” lietā.

Sporta federāciju tiesiskais statuss un darbības joma

Biedrības „Latvijas Sporta federāciju padome” kompetence sporta federāciju uzraudzībā

Administratīvo lietu departamenta 2020.gada 29.decembra spriedums lietā Nr. SKA-1496/2020¹

Blakus sūdzības tiesvedība – *Pakļautība administratīvo tiesu kontrolei* – Sporta federāciju tiesiskais statuss un to darbību pārbaude administratīvajā tiesā – Biedrības „Latvijas Sporta federāciju padome” kompetence sporta federāciju uzraudzībā

Par lietas būtību

Pieteicējs iestājās biedrībā, kas bija biedrības „Latvijas Taekvondo Federācija” (turpmāk – Federācija) biedre, bet vēlāk izstājās no biedrības un turpināja treniņus citā biedrībā. Pieteicējs vērsās Federācijā ar lūgumu veikt izmaiņas sportista pasē un reģistrēt viņu kā jaunās biedrības sportistu, izsniegt jaunu identifikācijas karti, kā arī licenci, lai pieteicējs varētu turpināt piedalīties starptautiskajās sacensībās.

Federācija pieteicēja lūgtās darbības neveica, tāpēc pieteicējs vērsās biedrībā „Latvijas Sporta federāciju padome” (turpmāk arī – Padome), lūdzot atzīt par prettiesisku Federācijas rīcību, kā arī uzlikt pienākumu Federācijai izpildīt pieteicēja lūgumu par viņa reģistrāciju kā jaunās biedrības sportistu un izsniegt identifikācijas karti un licenci.

Padome pieteicējam atbildēja, ka tās valde ir pieņēmusi lēmumu Federācijas darbību vērtēt kā neatbilstošu labas pārvaldības principam un turpināt tās pārbaudi. Tāpat Padome uzdeva Federācijai novērst tās statūtu neatbilstību Sporta likumam un līdz pārkāpumu un neatbilstības novēršanai pārtraukt tās finansēšanu. Pieteicējam nosūtīta arī Federācijas sniegtā atbilde.

Tiesvedības gaita

Pieteicējs vērsās tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, un tiesvedības laikā tika uzturēti vairāki prasījumi par Federācijas, Padomes un Izglītības un zinātnes ministrijas pārkāpumiem. Ar Administratīvās rajona tiesas lēmumu tiesvedība administratīvajā lietā tika izbeigta atbilstoši Administratīvā procesa likuma 282.panta

¹ ECLI:LV:AT:2020:1229.A420169419.13.L

1.punktam (lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā). Savu lēmumu Administratīvā rajona tiesa pamatoja ar to, ka Federācija ir brīvprātīga personu apvienība, kura ir uzskatāma par privāto tiesību juridisko personu un kura primāri darbojas privāto tiesību jomā, kas nav pakļauta administratīvo tiesu kontrolei. Vienlaikus Administratīvā rajona tiesa norādīja, ka administratīvā procesa kārtībā ir pārbaudāmi tikai atsevišķi Padomes administratīvie akti, tomēr šo administratīvo aktu lokā neietilpst jautājumi par sportistu licencēšanu.

Izvērtējot Federācijas nolikumus, Administratīvā rajona tiesa secināja, ka kluba maiņas reģistrācija ir noteikta pašu klubu kompetencē, savukārt sportistu licencēšana ir uzskatāma par sporta sacensības sastāvdaļu. Ņemot vērā, ka no Sporta likuma neizriet, ka sporta sacensības un to ietvaros pieņemtie lēmumi būtu pakļauti publiskai kontrolei, arī jautājums par klubu maiņu un licenču izsniegšanu nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā.

Senāts rajona tiesas lēmumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Vērtējot jautājumu par sporta federāciju tiesisko statusu un darbības jomu, Senāts savā lēmumā norādīja, ka lietā nav strīda, ka Federācija kā biedrība ir privāto tiesību juridiskā persona, kura primāri darbojas privāto tiesību jomā un nav uzskatāma par iestādi Administratīvā procesa likuma 1.panta pirmās daļas izpratnē. Tomēr Senāts uzsvēra, ka *likumdevējs sporta federācijām ir piešķīris īpašu statusu un tiesības. Tomēr tas pats par sevi nenozīmē, ka sporta federācijas darbojas publisko tiesību jomā. Lai konstatētu tiesību subjektam deleģētas pilnvaras publisko tiesību jomā, katrā konkrētajā gadījumā ir izvērtējams nozares darbību reglamentējošo tiesību normu saturs. Sporta nozare, lai arī daļēji to regulē valsts, pati par sevi nav pieskaitāma publisko tiesību jomai, jo sports ir vai nu personas brīvprātīgas aktivitātes brīvajā laikā, vai arī personas profesionāla nodarbe uz darba līguma pamata. Tikai atsevišķos ar sporta sfēru saistītos jautājumos parādās publiski tiesiskais elements, piemēram, publisko finanšu līdzekļu piešķiršana sporta atbalstam, sporta federāciju atzīšanas un darbības kontroles process, autosporta, motosporta, ūdens motosporta trašu un tiesnešu licencēšana. Ievērojot, ka sporta nozarei ir privāttiesisks raksturs, sporta vadīšana un koordinēšana, tostarp sporta veidu noteikumu un sacensību norises nolikumu izdošana, nav valsts pārvaldes jautājums. Tādējādi no Sporta likuma 10.panta ceturtās daļas neizriet valsts pārvaldes uzdevums sporta federācijām izdot administratīvos aktus vai veikt citas darbības valsts pārvaldes jomā.*

Vienlaikus šajā lēmumā Senāts pievērsās jautājumam par biedrības „Latvijas Sporta federāciju padome” kompetenci sporta federāciju uzraudzībā, uzsverot, ka Padomei atbilstoši tai piešķirtajam deleģējumam, saņemot iesniegumu par sporta federācijas pieļautiem normatīvo aktu pārkāpumiem, ir tikai tiesības norādīt sporta federācijai uz šiem pārkāpumiem un vēlāk lemt par atzītās sporta federācijas statusa atņemšanu, ja sporta federācija nenovērš pārkāpumus. Vienlaikus Padome nav tiesīga veikt citas darbības, piemēram, uzlikt pienākumu sporta federācijai veikt konkrētu rīcību (tostarp veikt kluba maiņas reģistrāciju vai izsniegt licenci) vai pieņemt konkrēta satura lēmumus.

Atslēgvārdu rādītājs

lpp. (A-...)¹

Administratīvais process

Administratīvais akts.....	13
- administratīvā akta (speciālās licences) apturēšanas tiesiskās sekas.....	51
- administratīvā akta pamatojums.....	93
- administratīvā akta pamatojums un lietderības apsvērumu izdarīšana.....	62
- Ministru kabineta 2020.gada 12.marta rīkojuma Nr. 103 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” tiesiskā daba.....	13
- tiesiskā daba lēmumam, ar kuru nodokļu maksātājs izslēgts no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra.....	62
Administratīvais process iestādē.....	86
- iestādes pienākums pamatot savu lēmumu.....	26
Administratīvais process tiesā	
- administratīvo tiesu kompetence.....	9, 45
- aktuālās situācijas noskaidrošana.....	40
- bērna viedoklis lietās par aizgādības tiesībām.....	40
- blakus lēmums.....	65
- kasācijas instances tiesas kompetence.....	11, 43
- kasācijas sūdzības satura prasības.....	16
- Latvijas nacionālo tiesu un Eiropas Savienības Tiesas kompetenču nodalīšana.....	109
- lietas izskatīšana apelācijas instancē.....	65
- lietas izskatīšana kasācijas instances tiesā.....	9, 93
- lietas izskatīšanas robežas prasījumā par labvēlīga administratīvā akta izdošanu.....	72, 77
- lūgums par pagaidu aizsardzību.....	11
- mutvārdu/rakstveida process apelācijas instancē.....	72
- pagaidu aizsardzības piemērošanas kritēriji.....	11
- pieteikums par līguma atzīšanu par prettiesisku.....	65
- pieteikums tiesā par lēmumu/līgumu, kas noslēgts publiskās un privātās partnerības procesā.....	69
- pieteikums vides aizsardzības interesēs.....	100
- prejudiciālā jautājuma uzdošana Eiropas Savienības Tiesai.....	109
- procesa dalībnieka pienākums.....	16
- procesuālais pārkāpums kā pamats sprieduma atcelšanai.....	102
- sporta federāciju tiesiskais statuss un to darbību pārbaude administratīvajā tiesā.....	111
- sprieduma motīvu un rezolutīvā daļa.....	58

- tiesas kompetence un tās robežas, pārbaudot lēmumu par nodokļu maksātāja izslēgšanu no pievienotās vērtības nodokļu maksātāju reģistra.....	62
- tiesas kompetences robežas, lemjot par paredzēto darbību akceptu.....	100
- tiesas pienākums dot norādes par nepieciešamajiem pierādījumiem/pierādījumu vākšana.....	82
- tiesas pienākums motivēt savu spriedumu.....	51
- tiesas tiesības pagarināt sprieduma sastādīšanas termiņu rakstveida procesā.....	51
- tiesību tālākveidošana <i>contra legem</i>	58
Personas subjektīvās tiesības.....	13, 45
- personas subjektīvās tiesības tikt ieceltai par bērna aizbildni.....	38
- procesuālā termiņa neievērošanas tiesiskās sekas.....	26
Tiesību normu piemērošana.....	9, 30, 33
- Eiropas Savienības tiesību normu piemērošana.....	90
- starptautisko līgumu piemērošana.....	72
<i>Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības līguma par savstarpēju pensiju izmaksu juridiskais spēks.....</i>	72
- tiesību normas skaidrība un paredzamība.....	106
Uzziņas institūts.....	106

Atbalsta maksājumi

Elektroenerģijas obligātais iepirkums (OIK).....	17
Elektrostacijas atrašanās vietas nozīme.....	17
Finansējuma piešķiršana projektam par hidroelektrostaciju pārbūvi, lai uzlabotu vides kvalitāti.....	20
Finansiālās piesardzības princips.....	20

Atlīdzinājuma prasījumi

Atlīdzinājums no Ārstniecības riska fonda	
- atlīdzinājuma apmēra no Ārstniecības riska fonda noteikšana.....	23
- ārstniecības personas neprofesionāla/neatbilstoša rīcība.....	26
- cēloņsakarības starp ārstniecības personas rīcību un personai nodarītā kaitējuma konstatēšana.....	23
- iestādes pienākums lēmumā izskaidrot apstākļus, nosakot kaitējuma atlīdzinājumu.....	26
- pacienta informēšana par ārstniecību.....	26
- pacienta tiesības saņemt atlīdzinājumu no Ārstniecības riska fonda.....	23, 26
- pacientam nodarītā kaitējuma apmēra/smaguma noteikšana.....	26
Privāto tiesību juridiskās personas tiesības saņemt atlīdzinājumu par nemantisko kaitējumu.....	97

¹ Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez “A” burta.

Zaudējuma apmēra aprēķināšana.....	17
------------------------------------	----

Bērnu un vecāku tiesības

Adopcija.....	30
Aizbildnības nodibināšana pār nepilngadīgu personu	38
Aizgādības un saskarsmes tiesības.....	40
Bāriņtiesa	36
Bērna aizgādības tiesību pārtraukšana un atjaunošana	40
Bērna tiesības izteikt viedokli	36, 40
Bērna vislabāko interešu ievērošana.....	36
Ģimenes juridiskā aizsardzība.....	30
Jēdziens „atbilstošs uzturs”	33
Personas atbilstība aizbildņa lomai	38
Personas subjektīvās tiesības tikt ieceltai par bērna aizbildni	38
Saskarsmes tiesības un šo tiesību ierobežošana	36
Vecāku tiesības noteikt bērna uzturu.....	33

Būvniecības tiesības

Būvatļaujas pārsūdzēšana.....	9
Būvniecība jūras piekrastes un krasta kāpu aizsargjoslā	104

Cilvēktiesības

Atšķirīgas attieksmes aizlieguma princips.....	84
Cilvēktiesību attiecināšana uz privāto tiesību juridiskajām personām.....	97
Diskriminācijas aizlieguma princips.....	84
Domu, apziņas un reliģijas brīvība	33
Tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi.....	30, 33, 45, 48
- jēdziens „privātā dzīve”	48
- rīcības ar personas audu paraugiem kontrole kā daļa no tiesībām uz privāto dzīvi	45
Tiesības uz vārda brīvību.....	43

Darba tiesības

Atbrīvošana no civildienesta	88
Atlaišanas pabalsts	88
Darba likuma normu piemērošana attiecībā uz valsts civildienesta attiecībām.....	88
Personas ar invaliditāti atbrīvošana no dienesta saistībā ar ilgstošu prombūtni/darbnespēju	84

Kriminālprocess

Ziņu sniegšana par iespējamo noziedzīgo nodarījumu	48
--	----

Medicīnas un ārstniecības tiesības

Aptieku speciālo atļauju (licenču) apturēšana/anulēšana	51
Atlīdzinājuma apmēra no Ārstniecības riska fonda noteikšana	23
Ārstniecības iestādes tiesības/pienākums sniegt informāciju (personas datus) par pacientu Valsts policijai	48
Ārstniecības personas neprofesionāla/neatbilstoša rīcība	26
Cēloņsakarības starp ārstniecības personas rīcību un personai nodarītā kaitējuma konstatēšana.....	23
Iestādes pienākums lēmumā izskaidrot apstākļus, nosakot kaitējuma atlīdzinājumu	26
Pacienta informēšana par ārstniecību	26
Pacienta tiesības saņemt atlīdzinājumu no Ārstniecības riska fonda.....	23, 26
Pacientam nodarītā kaitējuma apmēra/smaguma noteikšana	26
Personas izslēgšana no tehnisko palīglīdzekļu gaidītāju rindas.....	75
Personas neierašanās iemesls	75
Personas tiesības tikt atjaunotai rindā uz tehnisko palīglīdzekli.....	75
Pienākums atmaksāt valsts budžetā summu par rezidentūras mācībām, ja persona nav nostrādājusi Latvijas ārstniecības iestādē trīs gadus pēc rezidentūras beigām	55
Tehnisko palīglīdzekļu piešķiršanas kārtība.....	75
Valsts budžetā atmaksājamās summas par rezidentūras mācībām aprēķināšana.....	55

Nodokļu tiesības

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	
- iedzīvotāju ienākuma nodoklis no kapitāla pieauguma.....	58
- jēdziena „aktuālā kadastrālā vērtība” interpretācija.....	58
- mežaudzes vērtība	58
- nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības aprēķināšana.....	58
Pievienotās vērtības nodoklis	
- nodokļu maksātāja izslēgšana no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra par nepatiesas informācijas sniegšanu	62

Patērētāju tiesības

Jēdziena „kredīta kopējās izmaksas patērētājam” saturs	106
Naudas soda noteikšana par negodīgas komercprakses pārkāpumu	106
Patērētāju informēšana par kredīta kopējām izmaksām	106
Patērētāju tiesību aizsardzības centra kompetence	106

Personas datu apstrāde

Ārstniecības iestādes tiesības/pienākums sniegt informāciju (personas datus) par pacientu Valsts policijai	48
Cilvēka audi (to paraugi) kā personas dati	45
Cilvēku audu paraugu un datu glabāšanas termiņš.....	45
Tiesības prasīt ekspertīzē izņemtu audu paraugu iznīcināšanu	45

Publiskais iepirkums/publiskā un privātā partnerība

Koncesijas līgums.....	69
Lēmumu/līgumu, kas noslēgti publiskās un privātās partnerības procesā, apstrīdēšana Iepirkumu uzraudzības biroja.....	69

Publisko lietu tiesības

Līguma par tiesību piešķiršanu sniegt ostas pakalpojumus tiesiskā daba.....	65
Ostas pakalpojuma sniedzēja izvēles procedūra.....	65
Publiskā iepirkuma principu piemērošana procedūrā, kad tiek nodota publiskās personas funkcija privātpersonai.....	65
Taisnīga atlases procedūra, izvēloties pakalpojuma sniedzēju.....	65

Publisko tiesību līgumi

Līguma izbeigšana pēc iestādes iniciatīvas.....	20
---	----

Sociālās tiesības

Kritērija „atsevišķi dzīvojoša persona” interpretācija.....	82
Personas izslēgšana no tehnisko palīgīdzekļu gaidītāju rindas.....	75
Personas neierašanās iemesls tehnisko palīgīdzekļu saņemšanai.....	75
Personas tiesības tikt atjaunotai rindā uz tehnisko palīgīdzekli.....	75
Sociālās palīdzības sniegšanas pamatprincipi.....	82
Sociālo dienestu pienākums izvērtēt personas materiālo stāvokli.....	82
Tehnisko palīgīdzekļu piešķiršanas kārtība.....	75
Tiesības uz pensijām un pabalstiem	
- ASV pilsoņa tiesības uz Latvijas valsts vecuma pensijas piešķiršanu par Latvijā uzkrāto apdrošināšanas stāžu.....	72
- ārstniecības personu un Veselības inspekcijas kompetenču sadalījums darbnespējas lapu izsniegšanā/anulēšanā.....	77
- darba periodu ieskaitīšana izdienas stāžā.....	80
- darbnespējas lapas izsniegšana un anulēšana.....	77
- nosacījuma „ārstniecības iestādes ārsta aprūpē” piemērošana.....	77
- slimības pabalsta izmaksāšanas pārtraukšana, jo persona pārkāpj ārstēšanās režīma nosacījumus.....	77
- tiesības uz izdienas pensiju.....	80
Trūcīgas personas statusa piešķiršana.....	82

Teritorijas plānošana

Sabiedrības tiesības uz līdzdalību teritorijas plānošanā.....	97
Teritorijas plānojums un detaļplānojums.....	9
Teritorijas plānošanas process.....	97

Tiesības uz informāciju un atbildi pēc būtības

Vides informācijas jēdziens un tiesiskā daba.....	97
---	----

Tiesību principi

Likuma atrunas princips.....	51, 65
Objektīvās izmeklēšanas princips.....	55
Patvaļas aizlieguma princips.....	51
Privātpersonas tiesību ievērošanas princips.....	20, 58
Tiesiskās noteiktības princips.....	58
Tiesiskās palāvēības princips.....	9, 20, 65, 106
Tiesiskuma princips.....	51, 65

Valsts dienests

Atbrīvošana no civildienesta.....	88
Atlaišanas pabalsts.....	88
Darba likuma normu piemērošana attiecībā uz valsts civildienesta attiecībām.....	88
Nevainojama reputācija.....	86
Personas ar invaliditāti atbrīvošana no dienesta saistībā ar ilgstošu prombūtni/darbnespēju.....	84
Personas atlaišana no amata, jo tā ir zaudējusi nevainojamu reputāciju.....	86
Prokurori.....	86

Valsts pārvaldes darbība

Biedrības „Latvijas Sporta federāciju padome” kompetence sporta federāciju uzraudzībā.....	111
Centrālā vēlēšanu komisija	
- termiņa parakstu vākšanai likumprojektam pagarināšana.....	13
Pašvaldības	
- azartspēļu organizēšanas ierobežošanas.....	109
- azartspēļu organizēšanas ierobežošanas atbilstība Līguma par Eiropas Savienības darbību 56.pantam.....	109
- kremācijas pakalpojumu nodrošināšana kā daļa no pašvaldības autonomās funkcijas.....	69
- pašvaldības autonomās funkcijas.....	69
- pašvaldības tiesības nodot uzdevumu privātpersonai.....	69
Uzņēmumu reģistrs	
- atteikums reģistrēt masu informācijas līdzekli.....	43
- masu informācijas līdzekļa reģistrācija.....	43

Vides tiesības

Aizliegums sadalīt paredzētās darbības.....	93
Aizliegums sadalīt piesārņojošās darbības.....	90
Atļauja veikt vides piesārņojumu.....	90
Dabas liegumos pieļaujamās un aizliegtās darbības.....	102
Ietekmes uz vidi novērtēšanas process.....	100
Jūras piekrastes un krasta kāpu aizsargjosla.....	104

Lēmums par paredzēto darbību akceptēšanu	100
Mikrolieguma noteikšanas procedūra	95
Mikroliegums	95
Operatoru iekārtu darbības jaudas summēšanas princips	90
Piesārņojoša darbība un emisiju atļaujas	90
Sabiedrības tiesības uz informāciju un līdzdalība ietekmes uz vidi novērtējuma procesā	93
Sabiedrības tiesības uz līdzdalību teritorijas plānošanā	97
Tiesības uz labvēlīgu vidi	97
Valsts meža dienesta kompetence noteikt mikroliegumu meža zemēs	95
Vides aizsardzības likuma mērķis	97
Vides informācijas jēdziens un tiesiskā daba	97
Zemes vienību/gabalu sadalīšana dabas liegumu teritorijā	102

Nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem

lpp.

Lieta Nr. SKA-8/2020	ECLI:LV:AT:2020:0303.A420211015.2.S	A-17
Lieta Nr. SKA-17/2020	ECLI:LV:AT:2020:1222.A420365714.2.S	A-58
Lieta Nr. SKA-34/2020	ECLI:LV:AT:2020:0131.A420154116.6.S	A-30
Lieta Nr. SKA-41/2020	ECLI:LV:AT:2020:1106.A420305915.3.S	A-48
Lieta Nr. SKA-67/2020	ECLI:LV:AT:2020:0515.A420158416.5.S	A-90
Lieta Nr. SKA-90/2020	ECLI:LV:AT:2020:0313.A420286916.3.S	A-43
Lieta Nr. SKA-109/2020	ECLI:LV:AT:2020:1223.A420132016.4.S	A-72
Lieta Nr. SKA-118/2020	ECLI:LV:AT:2020:0227.A420134016.7.S	A-93
Lieta Nr. SKA-153/2020	ECLI:LV:AT:2020:0709.A420324515.6.S	A-95
Lieta Nr. SKA-160/2020	ECLI:LV:AT:2020:0214.A420302514.4.S	A-20
Lieta Nr. SKA-166/2020	ECLI:LV:AT:2020:0930.A420260716.6.S	A-45
Lieta Nr. SKA-167/2020	ECLI:LV:AT:2020:0303.A420266916.4.S	A-51
Lieta Nr. SKA-209/2020	ECLI:LV:AT:2020:0116.A420270216.14.S	A-75
Lieta Nr. SKA-215/2020	ECLI:LV:AT:2020:0827.A420277613.6.S	A-77
Lieta Nr. SKA-235/2020	ECLI:LV:AT:2020:0303.A420689310.8.S	A-65
Lieta Nr. SKA-239/2020	ECLI:LV:AT:2020:0615.A420199316.5.S	A-33
Lieta Nr. SKA-300/2020	ECLI:LV:AT:2020:0630.A420257517.10.S	A-80
Lieta Nr. SKA-313/2020	ECLI:LV:AT:2020:0928.A420237316.9.S	A-9
Lieta Nr. SKA-314/2020	ECLI:LV:AT:2020:1202.A420297917.5.S	A-97
Lieta Nr. SKA-317/2020	ECLI:LV:AT:2020:0710.A420301716.7.S	A-100
Lieta Nr. SKA-323/2020	ECLI:LV:AT:2020:0710.A420334617.9.S	A-69
Lieta Nr. SKA-331/2020	ECLI:LV:AT:2020:1127.A420212517.8.S	A-104
Lieta Nr. SKA-379/2020	ECLI:LV:AT:2020:1130.A420278717.10.S	A-102
Lieta Nr. SKA-403/2020	ECLI:LV:AT:2020:1013.A420211717.9.S	A-62
Lieta Nr. SKA-421/2020	ECLI:LV:AT:2020:0323.A420273317.8.S	A-23
Lieta Nr. SKA-436/2020	ECLI:LV:AT:2020:1222.A420185217.14.S	A-106
Lieta Nr. SKA-450/2020	ECLI:LV:AT:2020:0317.A420224317.17.S	A-84
Lieta Nr. SKA-571/2020	ECLI:LV:AT:2020:1030.A420237517.9.S	A-86
Lieta Nr. SKA-700/2020	ECLI:LV:AT:2020:0217.A420207818.24.S	A-36
Lieta Nr. SKA-790/2020	ECLI:LV:AT:2020:1106.A420305915.3.S	A-26
Lieta Nr. SKA-857/2020	ECLI:LV:AT:2020:0326.SKA085720.5.L	A-38
Lieta Nr. SKA-877/2020	ECLI:LV:AT:2020:0512.A420309118.10.S	A-88
Lieta Nr. SKA-889/2020	ECLI:LV:AT:2020:1012.A420314917.14.S	A-109
Lieta Nr. SKA-1005/2020	ECLI:LV:AT:2020:1208.A420238018.18.S	A-82
Lieta Nr. SKA-1102/2020	ECLI:LV:AT:2020:0828.A420273418.15.S	A-55
Lieta Nr. SKA-1142/2020	ECLI:LV:AT:2020:0717.A420216317.12.L	A-11
Lieta Nr. SKA-1215/2020	ECLI:LV:AT:2020:0706.SKA121520.3.L	A-13
Lieta Nr. SKA-1278/2020	ECLI:LV:AT:2020:0612.A420186419.23.L	A-16
Lieta Nr. SKA-1471/2020	ECLI:LV:AT:2020:1005.A420212519.14.S	A-40
Lieta Nr. SKA-1496/2020	ECLI:LV:AT:2020:1229.A420169419.13.L	A-111

**Latvijas Republikas
SENĀTA
Civillietu departamenta
spriedumi un lēmumi**

2020

Satura rādītājs

Senāta Civillietu departamenta nolēmumu daļas ievads	C-7
I. Nolēmumi, kas izriet no ģimenes tiesībām	C-9
Laulātā atsevišķās mantas atvietošana (<i>Lieta Nr. SKC-[A]/2020</i>)	C-9
Prasības tiesas spriedumam par saskarsmes tiesību īstenošanu saskarsmes personas klātbūtnē (<i>Lieta Nr. SKC-[C]/2020</i>)	C-11
Bioloģiskā tēva tiesības uz privātās dzīves aizsardzību paternitātes lietā; Paternitātes lietās iesaistīto personu interešu vērtēšana un samērošana; Bērna intereses un bērna viedoklis (<i>Lieta Nr. SKC-[D]/2020</i>)	C-13
Judikatūras maiņa. Laulāto kopīgās mantas prezumpcija trešo personu interesēs; Zemesgrāmatas ieraksta par laulātā atsevišķo mantu neesības sekas; Piedziņas vērsšana uz parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā (<i>Lieta Nr. SKC-107/2020</i>)	C-16
Ienākumu slēpšana, izmantojot komercsabiedrības un tās dalībnieka atbildības norobežošanas institūtu (<i>Lieta Nr. SKC-466/2020</i>)	C-19
II. Nolēmumi, kas izriet no lietu tiesībām.....	C-22
Laba ticība kā kritērijs Civillikuma 1074. un 1075.pantā paredzēto subjektīvo tiesību izlietošanas robežu noteikšanai; Civilprocesa likuma 44.panta pirmās <i>prim</i> daļas piemērošanas aspekts (<i>Lieta Nr. SKC-231/2020</i>)	C-22
Apbūves tiesības nodibināšana, ja uz zemesgabala atrodas zemes īpašniekam piederošas būves (<i>Lieta Nr. SKC-1079/2020</i>)	C-24
Notiesātas personas īpašuma tiesību izbeigšanās, ja nekustamais īpašums konfiscēts par labu valstij (<i>Lieta Nr. SPC-6/2020</i>)	C-26
III. Nolēmumi, kas izriet no dzīvokļa īpašuma tiesībām.....	C-28
Dzīvokļu īpašnieku biedrības statuss; Pārvaldnieka tiesības rīkoties ar uzkrājuma fonda līdzekļiem (<i>Lieta Nr. SKC-172/2020</i>)	C-28
Personas deklarētās dzīvesvietas maiņas ietekme uz īres tiesiskajām attiecībām (<i>Lieta Nr. SKC-304/2020</i>)	C-31
IV. Nolēmumi, kas izriet no intelektuālā īpašuma tiesībām.....	C-33
Jaunrades rezultātu aizsardzība konkurences tiesiskā regulējuma ietvaros; Negodīgas konkurences konstatēšanas kritēriji strīdos par televīzijas raidījuma formāta atdarināšanu; Televīzijas raidījuma formāta individualitāte; Televīzijas formāta atdarināšanas vērtēšanas kritēriji; Tiesas kompetence raidījuma formāta individualitātes un atdarināšanas vērtēšanā; Negodīgas konkurences izpausmes un to iespējamo seku pierādīšana (<i>Lieta Nr. SKC-15/2020</i>)	C-33

<u>Judikatūras maiņa</u> . Preču zīmes elementu disklamēšanas pakļautība (<i>Lieta Nr. SKC-1032/2020</i>)	C-36
V. Nolēmumi, kas izriet no saistību tiesībām	C-38
<u>Judikatūras maiņa</u> . Kreditora atgādinājuma juridiskā daba; Tiesiska darījuma un kreditora atgādinājuma kā darījumam līdzīgas darbības nošķiršana; Kreditora atgādinājuma veids; Aizdevuma līguma izpildījuma veids (<i>Lieta Nr. SKC-12/2020</i>).....	C-38
Juridiskas personas reputācijas aizskārums plašsaziņas līdzekļos vērtēšana (<i>Lieta Nr. SKC-77/2020</i>).....	C-41
Parādnieka vainas prezumpcija, ja tas ar saistītu personu noslēdzis darījumu kreditoram par jaunu (<i>Lieta Nr. SKC-79/2020</i>).....	C-43
Apdrošinājuma ņēmēja prasība par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu, ja to nav pieprasījis apdrošinātais – lizinga devējs (<i>Lieta Nr. SKC-134/2020</i>)	C-46
Pilnvarojuma robežas, ja pilnvarā piešķirtas tiesības slēgt darījumus arī pilnvarnieka interesēs (<i>Lieta Nr. SKC-203/2020</i>)	C-48
VI. Nolēmumi, kas izriet no darba tiesībām	C-50
Psihologiskā terora darbavietā jeb mobinga kvalifikācija; Darbinieka un darba devēja sarunas ieraksts kā pierādījums darbinieka tiesību aizskārumam; Ārvalstu tiesu nolēmumu izmantošana Latvijas tiesas nolēmuma pamatošanai (<i>Lieta Nr. SKC-276/2020</i>)	C-50
Darba laika un atpūtas laika nošķiršana pārtraukuma laikā (<i>Lieta Nr. SKC-577/2020</i>)	C-53
Darbinieka sociālās garantijas, ja darba tiesisko attiecību turpināšana nav iespējama sakarā ar darba vietas pārcelšanu (<i>Lieta Nr. SKC-1335/2020</i>).....	C-56
VII. Nolēmumi, kas izriet no patērētāju tiesībām	C-58
Patērētāja statuss sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu saņēmējam (<i>Lieta Nr. SKC-18/2020</i>)	C-58
Ar patērētāju noslēgta līguma teksta salasāmības prasība (<i>Lieta Nr. SKC-693/2020</i>)	C-61
VIII. Nolēmumi, kas izriet no komerciesībām	C-63
Mazākuma dalībnieku tiesību aizsardzība akciju atpirkšanas piedāvājuma neesības gadījumā (<i>Lieta Nr. SKC-[G]/2020</i>).....	C-63
<u>Judikatūras maiņa</u> . Komercreģistra publiskās ticamības aizsardzības robežas (<i>Lieta Nr. SKC-5/2020</i>)	C-65
Ziņu pieprasīšanas kārtība pirms akcionāru sapulces; Balsojuma akcionāru sapulcē ierakstīšanas mērķis (<i>Lieta Nr. SKC-49/2020</i>)	C-67
Komerccīlas realizācija atkarībā no ieķīlāto prasījuma tiesību statusa (<i>Lieta Nr. SKC-58/2020</i>).....	C-69
Pierādīšanas pienākums valdes locekļa kreditoru prasībā pret komercsabiedrību, ja valdes loceklis, būdams ar komercsabiedrību tieši saistīta persona, pienākumus pildījis bez atlīdzības (<i>Lieta Nr. SKC-288/2020</i>)	C-72
IX. Nolēmumi, kas izriet no maksātnespējas procesa tiesībām	C-75
Fiziskās personas atbrīvošana no saistībām, ja pieļauts nebūtisks saistību dzēšanas plāna pārkāpums (<i>Lieta Nr. SPC-5/2020</i>).....	C-75
Rīcība ar mantu, kura likumā noteiktā kārtībā atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscējamu valsts labā; Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija kredītiestādes maksātnespējas procesā (<i>Lieta Nr. SPC-27/2020</i>).....	C-77
X. Nolēmumi, kas izriet no zemesgrāmatu tiesībām	C-79
Prasības tiesību par hipotēkas ieraksta dzēšanu uz citam kopīpašniekam piederošo domājamo daļu neesība (<i>Lieta Nr. SKC-36/2020</i>).....	C-79
Pirmpirkuma tiesības un izpirkuma tiesības nostiprināšana zemesgrāmatā (<i>Lieta Nr. SKC-1093/2020</i>)	C-81
Strīds par līgumiskas reālnastas ierakstīšanu zemesgrāmatā (<i>Lieta Nr. SPC-15/2020</i>).....	C-83
XI. Nolēmumi, kas izriet no civilprocesa tiesībām	C-85
Sprieduma spēkā stāšanās ar apelācijas sūdzību nepārsūdzētajā daļā (<i>Lieta Nr. SKC-97/2020</i>).....	C-85
Ārvalsts likuma satura noskaidrošana (<i>Lieta Nr. SKC-827/2020</i>)	C-87
Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas prasījumu pakļautība administratīvajām tiesām (<i>Lieta Nr. SKC-988/2020</i>)	C-90
Tiesas pienākums analizēt valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas ietekmi uz lietas dalībnieku iespēju iesniegt pierādījumus (<i>Lieta Nr. SPC-28/2020</i>).....	C-91
XII. Nolēmums, kas izriet no vides tiesībām	C-93
Meža likuma 50.panta trešajā daļā paredzēto zaudējumu jēdziena tvērums (<i>Lieta Nr. SKC-1/2020</i>)	C-93
XIII. Nolēmums, kas izriet no atlīdzinājuma tiesībām	C-95
Ierobežojumi un taisnīga atlīdzība saprātīgā termiņā, atsavinot nekustamo īpašumu sabiedrības vajadzībām; Nekustamā īpašuma nodokļa kompensācija, ja valsts noteikusi īpašuma izmantošanas ierobežojumus (<i>Lieta Nr. SKC-8/2020</i>)	C-95

XIV. Nolēmumi, kas izriet no privātās dzīves aizsardzībasC-98

Senāta izteiktā likuma iztulkojuma obligātais raksturs, izskatot lietu no jauna; Ziņu vai viedokļa izplatīšana, vēršoties valsts vai pašvaldības iestādē; Atceltajā spriedumā ietvertu tiesas motīvu nozīme, izskatot lietu no jauna; Puses pieaicināta tiesību zinātnieka atzinuma statuss civilprocesā (*Lietā Nr. SKC-41/2020*).....C-98

Fiziskās personas dzīvesvietas datu publiskošana plašsaziņas līdzekļos (*Lietā Nr. SKC-465/2020*) C-102

Atslēgvārdu rādītājs C-104

Nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem C-108

Senāta Civillietu departamenta nolēmumu daļas ievads

Lai Civillietu departaments varētu pievērst lielāku uzmanību vienveidīgas tiesu prakses veidošanai un kasācijas procesa kvalitātes uzlabošanai, nepieciešams, lai būtu nodrošināts pārskatāms līdzšinējās tiesu prakses un pieejamo Senāta atziņu katalogs.

Civillietu departamenta senatori ar lietu atbildību un rūpību līdzdarbojas Judikatūras nolēmumu arhīva papildināšanā, ieskaitot ikviena šajā krātuvē pievienotā nolēmuma apspriešanu departamenta sapulcē. Lai arī Judikatūras nolēmumu arhīvā atlasīto nolēmumu skaits nav ļoti liels, ikvienai atziņai faktiski ir judikatūras svars.

Tiesu prakses pārskatāmība palīdz lietas dalībniekiem kvalitatīvāk sagatavoties savu interešu aizstāvēbai tiesā, kā arī dod iespēju tiesai precīzāk veikt tiesību normas piemērošanu. Vienlaikus paredzama tiesu prakse ļauj mazināt tiesvedību turpināšanu tikai procesa paildzināšanas nolūkā. Civillietu departamenta paškritiskā attieksme, sekojot konceptuālām izmaiņām procesos sabiedrībā un juridiskās domas attīstībai, ļauj precizēt savu līdzšinējo praksi un nepieciešamības gadījumā arī atkāpties no līdzšinējās judikatūras. Šajā krājumā publicēti četru nolēmumu kopsavilkumi lietās, kurās Senāts atkāpies no kādas iepriekš izteiktas judikatūras atziņas (SKC-5/2020¹, SKC-12/2020², SKC-107/2020³, SKC-1032/2020⁴).

Civillietu departamentā atkāpšanās no līdzšinējās judikatūras notiek, lietu izskatot paplašinātā senatoru sastāvā. Paplašinātā sastāvā tiek izskatītas arī lietas, kurās apsvērta jautājums par iespējamu atkāpšanos no iepriekšējām atziņām, kā arī citos gadījumos, ja izlemjami būtiski tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumi. Tā 2020.gadā paplašinātā sastāvā izskatītas ne tikai minētās četras lietas, kurās notikusi judikatūras maiņa, bet kopumā septiņas lietas, no kurām četras tika skatītas kasācijas kārtībā, bet trīs blakus sūdzības kārtībā.

¹ Senāta 2020.gada 12.februāra spriedums lietā Nr. SKC-5/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0212.C31300515.2.S).

² Senāta 2020.gada 3.decembra spriedums lietā Nr. SKC-12/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1203.C10080016.4.S).

³ Senāta 2020.gada 29.aprīļa lēmums lietā Nr. SKC-107/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0429.SK010720.7.L).

⁴ Senāta 2020.gada 17.decembra lēmums lietā Nr. SKC-1032/2020 (ECLI:LV:AT:2020:1217.C30396320.9.L).

Šim krājumam izvēlēti nolēmumi, kas ļaus iepazīties gan ar pamattiesību jautājumu izsvēršanu privātās dzīves aizsardzības jomā, gan ar Eiropas Savienības tiesību piemērošanu, piemēram, darba tiesību un patērētāju tiesību jautājumos, kā arī tādi nolēmumi, kas saistīti ar civilprocesuālo normu piemērošanas izpratnes jautājumiem.

Normunds Salenieks,

Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs

Civillietu departamenta nolēmumu kopsavilkumus veidoja:

Zinaida Indrūna,

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante likumu
piemērošanas jautājumos,

un **Evita Frīdentāle,**

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante

I. Nolēmumi, kas izriet no ģimenes tiesībām

Laulātā atsevišķās mantas atvietošana

Civillietu departamenta 2020.gada [..] spriedums
lietā Nr. SKC-[A]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Ģimenes tiesības* – Laulāto mantiskās attiecības –
Laulāto kopīgās mantas sadale – Surogācijas princips

Par lietas būtību

Lietā celta prasība par laulības šķiršanu un iesniegta pretprasība par laulāto kopīgās mantas sadali. Pretprasības pieteikumā norādīts, ka prasītāja, pastāvot laulāto kopdzīvei un kopīgai saimniecībai, 2007.gadā iegādājusies nekustamo īpašumu, tādējādi tā faktiski ir abu laulāto kopīga manta, kas pieder abiem laulātajiem līdzīgās daļās, un pušu laulību nevar šķirt pirms laulāto kopīgās mantas sadales.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību par laulības šķiršanu apmierināja, bet pretprasību noraidīja.

Apelācijas instances tiesa saskaņā ar Civilprocesa likuma 431.panta otro daļu prasības apmierinātajā daļā apelācijas tiesvedību izbeidza, bet pretprasību apmierināja.

Tiesa atzina, ka prasītāja 2000.gadā privatizēja dzīvokļa īpašumu, izmantojot viņai piešķirtos, kā arī no viņas vecākiem bez atlīdzības saņemtos privatizācijas sertifikātus. Kaut arī dzīvokļa īpašums, no kura pārdošanas iegūtie līdzekļi vēlāk tika izlietoti ģimenes mājokļa (strīdus nekustamā īpašuma) iegādei, bija prasītājas atsevišķā manta, lietā nav strīda, ka septiņu gadu laikā dzīvokļa īpašumā veikti būtiski uzlabojumi, kas ievērojami paaugstināja tā vērtību. Pusēm bija kopējs budžets, un naudas līdzekļi, kurus atbildētājs ieguva pēc viņam piederošo nekustamo īpašumu pārdošanas un kas viņam palika pēc automašīnas iegādes, tika piešķirti ģimenes un kopīgās māsas saimniecības vajadzībām, ievērojami palielinot prasītājai piederošā dzīvokļa īpašuma vērtību pirms tā pārdošanas. Tas nozīmē, ka strīdus nekustamo īpašumu laulātie iegādājās kopīgi par ģimenes vajadzībām nodotajiem naudas līdzekļiem, tādējādi tas atzīstams par laulāto kopīgo mantu. Tā kā nav iespējams precīzi noteikt katra laulātā ieguldījuma apmēru, atbilstoši Civillikuma 89.panta otrajai

¹ Slēgtas lietas statuss.

daļai pieņemams, ka šī manta pieder abiem laulātajiem līdzīgās daļās.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla pretprasības apmierinātajā daļā un lietu šajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā tiesību jautājums saistīts ar izpratni par laulātā atsevišķās mantas institūtu, tostarp Civillikuma 91.panta pirmās daļas 3. un 5.punktā paredzētajiem šīs mantas veidiem, tās rašanās (iegūšanas) pamatiem.

Senāts, norādīdams, ka Civillikuma 91.panta pirmās daļas 3.punkta izpratnē ar mantu, kas iegūta bez atlīdzības, saprotama ne tikai dāvinājuma ceļā iegūta manta, bet arī tās naudā novērtējamās tiesības, ko viens laulātais laulības laikā ieguvis bez atlīdzības citādā veidā, pievienojās juridiskajā literatūrā izteiktajam viedoklim², ka minētās tiesību normas noteikumi attiecas uz tādiem privatizācijas sertifikātiem, ko laulātajam piešķirusi valsts (iegūti publiski tiesiska piešķiruma veidā), nevis uz tādiem privatizācijas sertifikātiem, kurus laulātais laulības laikā ar tiesisku darījumu un pret atlīdzību ieguvis no citas personas.

Senāts konstatēja, ka lietā nav atrodami konkrēti pierādījumi par atbildētāja ieguldījuma apmēru prasītājas atsevišķajā mantā. Turklāt viena laulātā ieguldījums otra laulātā atsevišķajā mantā nerada īpašuma tiesības, t.i., nemaina šīs mantas un ar to atvietotās mantas tiesisko statusu, bet var būt pamats vienīgi ieguldījuma atlīdzināšanai. Situācijā, kad, kā vispārzināms, 2007.gadā dzīvokļu un arī citu īpašumu tirgus cenas Latvijā salīdzinājumā ar īpašuma privatizācijas vērtību 2000.gadā bija nesamērīgi augstas, pārdošanas cena pati par sevi neliecina par īpašumā veiktiem ievērojamiem ieguldījumiem.

Senāts norādīja, ka, ievērojot Civillikuma 89.panta trešajā daļā un 91.panta pirmās daļas 5.punktā noteikto surogācijas principu, kuram atbilstoši izšķiroša nozīme ir nevis atvietotā un jauniegūtā mantiskā labuma izmantošanas mērķu līdzībai, bet gan jauniegūtā mantiskā labuma iegūšanā izlietoto līdzekļu izcelsmei no laulātā atsevišķās mantas, apstākļi, ka īpašums iegūts laulības laikā un izmantots kā ģimenes mājoklis, pats par sevi nerada pamatu šī īpašuma kļūšanai par laulāto kopīgās mantas objektu. Izšķiroša nozīme ir strīdus īpašuma iegūšanā izlietoto līdzekļu izcelsmei.

Lai piemērotu izņēmumu no Civillikuma 91.panta pirmās daļas 5.punktā nostiprinātā surogācijas principa, jābūt pierādījumiem, kādā veidā atbilstoši Civillikuma 89.panta otrajā daļā paredzētajiem līdzdalības veidiem strīdus īpašums, ar ko pilnībā tika atvietota vienam laulātajam piederošā atsevišķā manta, nonācis abu laulāto kopīgajā mantā.

² Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 72.–74.lpp.

Prasības tiesas spriedumam par saskarsmes tiesību īstenošanu saskarsmes personas klātbūtnē

Civillietu departamenta 2020.gada [..] spriedums lietā Nr. SKC-[C]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Ģimenes tiesības* – Saskarsmes tiesības – *Civilprocess* – Lietas dalībnieki – Sprieduma rezolutīvā daļa

Par lietas būtību

Tiesā celta prasība par laulības šķiršanu, laulāto kopīgās mantas sadali, atsevišķas aizgādības pār bērniem noteikšanu, uzturlīdzekļu piedziņu un saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu. Nosakot tikšanos vienu reizi nedēļā divas stundas, prasībā norādīta kvalificēta psihologa klātbūtne. Lietā iesniegta pretprasība par bērnu dzīvesvietas noteikšanu un tēva atsevišķas aizgādības pār bērniem noteikšanu.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa noteica, ka saskarsmes tiesības ar bērniem prasītāja realizē tiesas noteiktā psihologa klātbūtnē pusotru stundu trīs reizes mēnesī vienu tikšanās reizi ar vienu bērnu, vienu tikšanās reizi ar otru bērnu un vienu tikšanās reizi ar abiem bērniem. Pusēm uzlikts pienākums divu nedēļu laikā pēc tiesas sprieduma stāšanās spēkā vienoties ar tiesas noteikto psihologu par konkrētiem saskarsmes tiesību izmantošanas laikiem.

Apelācijas instances tiesa ar spriedumu noteica saskarsmes tiesības ar bērniem pusotru stundu trīs reizes mēnesī – vienu tikšanās reizi ar vienu bērnu, vienu tikšanās reizi ar otru bērnu un vienu reizi ar abiem bērniem. Citā prasības pieteikumā norādīta psihologa klātbūtne, kuru bāriņtiesa atzinumā norādījusi kā saskarsmes personu, pie kuras bērni ir pieraduši. Pusēm uzlikts pienākums divu nedēļu laikā pēc tiesas sprieduma stāšanās spēkā vienoties ar tiesas noteikto psihologu par konkrētu saskarsmes tiesību izmantošanas laiku.

Senāts nolēma pārsūdzēto spriedumu daļā, ar kuru noteikta saskarsmes tiesību izmantošanas kārtība, atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

¹ Slēgtas lietas statuss.

Senāta nolēmums

Lietā analizēts jautājums par tiesas sprieduma izpildāmību, ja spriedumā nav konkrēti noteikta pušu (vecāku) saskarsmes kārtība ar bērniem, un par tiesas norādītā psihologa (saskarsmes personas) piedalīšanos lietā kā lietas dalībniekam.

Senāts, atsaucoties uz Civilprocesa likuma 244.¹²panta pirmo daļu, atzina, ka, lai nodrošinātu nolēmuma, kas nosaka saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību, izpildāmību, tiesai sprieduma rezolutīvajā daļā jānosaka konkrēts saskarsmes veids (piemēram, tikšanās klātienē, sazināšanās ar dažādu komunikācijas ierīču palīdzību u.c.), saskarsmes laiks, vieta un ilgums, kā arī jānorāda, kādas darbības ir jāizpilda un kādi izdevumi, īstenojot tiesas noteikto saskarsmes kārtību, gulstas uz katru vecāku.

Senāts atzina, ka sprieduma, kurā nav noregulēts jautājums par saskarsmes tiesību īstenošanas vietu un laiku, izpilde piespiedu kārtā nav iespējama, jo nepastāv juridiski instrumenti, kas ļauj piespiest potenciālos līdzējus vienoties kādā konkrētā jautājumā.

Jautājumā par saskarsmes personas pieaicināšanu Senāts norādīja uz Civilprocesa likuma 244.⁸panta otrās daļas priekšrakstiem un secināja, ka no lietas materiāliem nav redzams, kādā statusā saskarsmes persona lietā piedalījies un ka minētajai personai saskaņā ar Civilprocesa likuma 244.⁸pantu būtu izskaidrotas procesuālās tiesības. Līdz ar to Senātam radās šaubas, ka kāda persona būtu bijusi pieaicināta piedalīties lietā kā saskarsmes persona un ka šai personai būtu saistoši ar tiesas spriedumu noteiktie lietas dalībnieka pienākumi un tiesības.

Bioloģiskā tēva tiesības uz privātās dzīves aizsardzību paternitātes lietā

Paternitātes lietās iesaistīto personu interešu vērtēšana un samērošana

Bērna intereses un bērna viedoklis

Civillietu departamenta 2020.gada [..] spriedums lietā Nr. SKC-[D]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Ģimenes tiesības* – Bērna izcelšanās noskaidrošana – Bērna intereses – Bioloģiskā tēva intereses – *Civilprocess* – Pušu interešu samērošana – Bērna viedoklis

Par lietas būtību

Bērns dzimis 2006.gadā. Bioloģiskais tēvs gan pirms, gan pēc bērna dzimšanas rūpējās par viņu un lūdza reģistrēt viņu kā bērna tēvu. Māte atteicās to darīt, jo, pamatojoties uz brīvprātīgas paternitātes atzīšanas iesniegumu, par tēvu reģistrēta cita persona.

Bioloģiskais tēvs cēla prasību pret bērna māti un juridisko tēvu par brīvprātīgi atzītas paternitātes apstrīdēšanu, paternitātes noteikšanu un saskarsmes tiesību izmantošanas kārtības noteikšanu.

Pirmās instances tiesā eksperts atzina (DNS), ka pieteicējs ir bērna bioloģiskais tēvs, tomēr prasību noraidīja. Arī apgabaltiesa prasību noraidīja.

Senāts apgabaltiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Tiesvedības gaita

Pieteicējs 2012.gadā iesniedza pieteikumu par apgabaltiesas sprieduma atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta pieteikumu noraidīja.

Senāts 2013.gadā šo lēmumu atcēla un pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem apmierināja, atcēla spriedumu un nodeva lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Pieteicējs 2014.gadā iesniedza tiesā prasības papildinājumus, lūdza noteikt viņam saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību ar bērnu.

Gan pirmās, gan otrās instances tiesa prasību noraidīja. Pieteicējs iesniedza kasācijas sūdzību.

¹ Slēgtas lietas statuss.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Senāta spriedumā iztulkots Civillikuma 156.pants kopsakarā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Eiropas Cilvēka tiesību konvencija) 8.pantu, kā arī skaidroti tā piemērošanas aspekti.

Senāts norādīja, ka *paternitātes jautājumi ietilpst Eiropas Cilvēka tiesību konvencijas 8.panta – tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību – tvērumā, kas neaprobežojas tikai ar ģimenes dzīvi, bet aptver arī privāto dzīvi, tostarp situācijas, kad bērns un bioloģiskais tēvs nedzīvo kopā, sevišķi gadījumos, kad ģimenes saišu nepastāvēšanā nevar vainot prasītāju. Apstākļi, kas jo īpaši var noteikt tuvu personisku saišu esību starp bērnu un bioloģisko tēvu, ir bioloģisko vecāku attiecības un bioloģiskā tēva izrādīta interese un iesaistīšanās bērna dzīvē gan pirms, gan pēc viņa dzimšanas. Tiesai jāizvērtē, kādēļ bioloģiskais tēvs un bērns nevarēja nodibināt un attīstīt savstarpējās attiecības.*

Senāts norādīja, ka *paternitātes lietās ievērojams bērna interešu prioritātes princips, un bērna intereses atkarībā no to rakstura un nopietnības var prevalēt pār vecāku interesēm. Tomēr Civillikuma 156.panta piektajā daļā noteiktais, ka paternitātes atzīšanas apstrīdēšana ir samērojama ar bērna tiesībām uz identitāti un stabilu ģimenes vidi, nav iztulkojams tādējādi, ka vērtējamās ir tikai bērna intereses. Ir vērtējamās un samērojamas visu iesaistīto personu tiesības un intereses. Paternitāte skar ne tikai bērna tiesības uz privāto dzīvi, tostarp tiesības zināt savu izcelšanos un uzturēt attiecības ar tēvu, bet, kā jau minēts, arī bioloģiskā tēva tiesības uz privāto dzīvi, tostarp tiesības uzturēt attiecības ar savu bērnu. Turklāt šādās lietās, un tā tas ir arī izskatāmajā lietā, var būt iesaistītas arī citu personu tiesības un intereses. Tāpēc, kā arī ņemot vērā iespējami skarto ģimenes situāciju dažādību, visu iesaistīto personu tiesību taisnīgu līdzsvaru iespējams noteikt, tikai izvērtējot katras lietas apstākļus.*

Senāts uzsvēra, ka *bērna intereses un bērna viedoklis nav viens un tas pats. Bērna intereses, vērtējot objektīvi, var nesakrist ar bērna paša vēlmēm jeb viņa subjektīvo viedokli. Gan tāpēc, ka nepilngadīgs bērns sava brieduma, zināšanu un dzīves pieredzes trūkuma dēļ var nespēt vispusīgi novērtēt situāciju un dažādu parādību cēloniskās sakarības, gan tāpēc, ka bērna viedokli var ietekmēt ar viņu kopā dzīvojošās personas, no kurām viņš ir atkarīgs, gan bērna rīcībā var nebūt pilnīga informācija.*

Bērna viedoklis ir jāvērtē, ņemot vērā ne tikai bērna vecumu, bet arī viņa individuālās personības iezīmes, uztveres īpatnības un viedokļa paušanas apstākļus, tostarp, vai bērna viedokli nav ietekmējušas citas personas, parasti – vecāki. Turklāt bērna viedokļa ietekmēšana var notikt ne tikai tieši, bet arī netieši, kaut vai bērnam jūtot viena vecāka noraidošo attieksmi pret otru vecāku vai bērnam nevēloties apbēdināt cilvēkus, kas viņam ir tuvi un ar kuriem viņš kopā dzīvo. Jo ilgāk bērnam nav iespējams nodibināt kontaktu ar vienu vecāku, jo neobjektīvāks var kļūt bērna viedoklis.

Lai gan bērna viedokļa noskaidrošana ar speciālistu starpniecību ir pieļaujams bērna uzklaušības veids, tas neatbrīvo tiesu no pienākuma pārbaudīt konkrētā bērna viedokļa iegūšanas apstākļu pieņemamību, jo īpaši, ja kāda no pusēm norāda uz trūkumiem šajā procesā. Turklāt, ja bērna viedoklim var būt izšķiroša nozīme, bet ar speciālistu starpniecību iegūtais viedoklis nav skaidrs vai ir pretrunīgs, tiesai būtu jāapsver pašai uzklaut bērnu.

Iespējai zināt (pazīt) savus vecākus un detalizēti noskaidrot savu identitāti jābūt faktiskai, nevis formālai, un to var īstenot tad, ja bērns var komunicēt ar savu vecāku un tuvāk iepazīt viņa personību, ja vien tam nav kādi īpaši šķēršļi. Senāts norādīja uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņu, ka valsts, tostarp tiesas, pienākums ir censties atkalapvienot bioloģisko vecāku ar viņa bērnu.²

² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020.gada 5.maija sprieduma lietā „Uzbyakov v. Russia”, iesnieguma Nr. 71160/13, 101.punkts un tajā norādītā judikatūra.

Laulāto kopīgās mantas prezumpcija trešo personu interesēs (*Judikatūras maiņa*)

Zemesgrāmatas ieraksta par laulātā atsevišķo mantu neesības sekas (*Judikatūras maiņa*)

Piedziņas vēršana uz parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā (*Judikatūras maiņa*)

Civillietu departamenta (paplašinātā sastāvā) 2020.gada 29.apriļa lēmums lietā Nr. SKC-107/2020¹

Blakus sūdzības tiesvedība – *Ģimenes tiesības* – Laulāto mantiskās attiecības – Laulāto kopīgās mantas prezumpcija – *Civilprocess* – Piedziņas vēršana uz parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā (nekustamo īpašumu), kas zemesgrāmatā ierakstīts uz otra laulātā vārda – *Zemesgrāmatu jautājumi* – Zemesgrāmatas ieraksta juridiskās sekas

Par lietas būtību

Zvērināts tiesu izpildītājs lūdzis ierakstīt zemesgrāmatas nodaļumā piedziņas atzīmi uz ½ domājamo daļu laulāto kopmantā no parādnieka laulātajam piederošā nekustamā īpašuma.

Tiesvedības gaita

Zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis zvērināta tiesu izpildītāja nostiprinājuma lūgumu par piedziņas atzīmes ierakstīšanu atstāja bez ievērības.

Apelācijas instances tiesa pievienojās zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmuma motīviem un atstāja to negrozītu, norādot, ka atbilstoši Senāta judikatūrai² Civillikuma 994.panta pirmajā daļā noteiktā likumiskā prezumpcija ir spēkā arī pret zemesgrāmatā ierakstītā īpašnieka laulāto. Zemesgrāmatā nav ierakstīti piemērinājumi par laulāto mantiskajām attiecībām. Tādējādi nav konstatējams laulāto kopīgās mantas statuss. Atsevišķas mantas piemērinājuma neesība neliecina par kopīgas mantas esību. Turklāt nav iespējams noteikt, kāda daļa laulāto kopīgajā mantā pieder parādniekam.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0429.SK010720.7.L

² Senāta 2017.gada 5.jūlija spriedums lietā Nr. SKC-245/2017 (C28317513).

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla un jautājumu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Lēmumam pievienotas senatoru atsevišķās domas.

Senāta nolēmums

Lietā vērtēts, vai Civillikuma 994.panta pirmajā daļā noteiktā nekustamā īpašuma piederības prezumpcija ir tiesisks šķērslis izpildu lietvedības ietvaros ierakstīt piedziņas atzīmi zemesgrāmatā uz ½ domājamo daļu no laulības laikā pirkuma ceļā iegūtā nekustamā īpašuma, kas zemesgrāmatā ierakstīts uz parādnieka laulātā vārda bez ieraksta par atsevišķās mantas statusu kā parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā (Civillikuma 91.panta otrā daļa). Būtībā Senāts šajā lietā pārskatījis savas līdzšinējās atziņas jautājumā par laulāto likumisko mantisko attiecību režīmu un atkāpies no spriedumā lietā Nr. SKC-245/2017³ paustajām atziņām.

Senāts norādīja, ka laulāto likumiskās mantiskās attiecības pretstatā klasiskam kopīpašumam ir ierobežotas mantas kopības režīms, nevis līgumiskā mantas šķirtība vai visas mantas kopības režīms. Proti, *Civillikuma 994.panta pirmā daļa piemērojama sistēmiskā kopsakarā ar Civillikuma noteikumiem par laulāto likumiskajām mantiskajām attiecībām, kas paredz atkāpi no vispārīgajiem noteikumiem par īpašuma tiesībām. No Civillikuma 91.panta otrās daļas, iztulkvojot to kopsakarā ar šā panta pirmo daļu un minētā likuma 89.panta pirmo un otro daļu un 93.pantu, izriet atspēkojama laulāto kopīgās mantas prezumpcija trešo personu, it sevišķi kreditoru, interesēs.* Atbilstoši Civillikuma 96.pantam laulātie vispirms atbild ar kopīgo matu un tikai pēc tam ar katra atsevišķo mantu. Savukārt Civillikuma 98.–99.pants paredz, ka laulātais vispirms atbild ar savu atsevišķo mantu, bet tās nepietiekamības gadījumā ar savu daļu laulāto kopīgajā mantā.

Nepastāvot „ipso jure” atsevišķas mantas statusam nekustamajam īpašumam, ieraksta (piemērinājuma) zemesgrāmatā par atsevišķo mantu neesība ir formāla pazīme, pēc kuras trešās personas, it sevišķi kreditori, var noteikt nekustamā īpašuma piederību laulāto kopīgajai mantai laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās.

Nekustamais īpašums, kas laulības laikā iegūts atlīdzības darījuma rezultātā un zemesgrāmatā ierakstīts uz viena laulātā vārda bez atsevišķas mantas piemērinājuma, ieprētīm trešajām personām ir abu laulāto kopīgajā mantā ietilpstošs īpašuma priekšmets.

³ Senāta 2017.gada 5.jūlija spriedums lietā Nr. SKC-245/2017 (C28317513).

Vienlaikus ņemams vērā, ka laulāto savstarpējās mantiskajās attiecībās atsevišķas mantas ieraksta (piemētinājuma) neesībai kā tādai nav nozīmes, jo starp laulātajiem par mantas izcelsmi nav informācijas asimetrijas un laulāto kopīgā manta, tāpat kā laulātā atsevišķā manta, katram no laulātajiem ir jāpiederāda.

Jautājumā par piedziņas procesu šādos gadījumos Senāts norādīja, ka, vēršot piedziņu uz parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā, attiecīgā nekustamā īpašuma zemesgrāmatas nodalījumā ierakstāma piedziņas atzīme $\frac{1}{2}$ domājamai daļai no nekustamā īpašuma, jo bez laulāto kopīgās mantas sadalīšanas pastāv šaubas par parādnieka daļas lielumu laulāto kopīgajā mantā Civillikuma 89.panta otrā daļas izpratnē.

Ienākumu slēpšana, izmantojot komercsabiedrības un tās dalībnieka atbildības norobežošanas institūtu

Civillietu departamenta 2020.gada 30.janvāra spriedums
lietā Nr. SKC-466/2020¹

Kasācijas tiesvedība – Ģimenes tiesības – Uzturlīdzekļi – Ienākumu slēpšana – Komerctiesības – Korporatīvā plīvura pacelšana

Par lietas būtību

Ar tiesas 2015.gada spriedumu no tēva par labu mātei bērna uzturam piedzīti 220 *euro* mēnesī.

Tēvs 2018.gadā cēla prasību pret bērna māti par uzturlīdzekļu apmēra samazināšanu bērna uzturam līdz 120 *euro*. Prasītājs norādīja, ka viņa mantiskais stāvoklis ir pasliktinājies, jo viņš kļuvis par bezdarbnieku. Lai palielinātu savus ienākumus, viņš nodibinājis komercsabiedrību, taču nav iespējams prognozēt, kad prasītāja ienākumi no komercdarbības sasniegs iepriekšējo labklājības līmeni.

Atbildētāja 2019.gadā cēla pretprasību par uzturlīdzekļu apmēra palielināšanu līdz 400 *euro*. Pretprasības pieteikumā norādīts, ka prasītājs norādīja nepilnīgus datus par savu mantisko stāvokli. Iesaistīšanās komercdarbībā faktiski uzlaboja viņa mantisko stāvokli.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa gan prasību, gan pretprasību noraidīja.

Apelācijas instances tiesa, izskatījusi lietu sakarā ar atbildētājas apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu pretprasības daļā, to noraidīja, norādot, ka atbildētājas apgalvojums par prasītāja mantiskā stāvokļa būtisku uzlabošanos neapstiprinās ar pierādījumiem lietā. Atbildētājas norāde uz atsevišķiem prasītāja izdevumiem un to izlietošanas mērķi nepierāda prasītāja ienākumu palielināšanos. Tāpat par prasītāja ienākumu palielināšanos neliecina atbildētājas iesniegtie dokumenti, kas attiecas uz prasītāja nodibinātās sabiedrības ar ierobežotu atbildību veikto komercdarbību. Lai gan no attiecīgajiem dokumentiem izriet, ka uzņēmuma finansiālais stāvoklis ir ļoti labs, lietā nav pierādījumu par prasītājam izmaksātām dividendēm tādā apmērā, kas liecinātu par viņa spēju maksāt pušu kopīgā bērna uzturam uzturlīdzekļus palielinātā apmērā.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0130.C29250718.14.S

Atbildētāja iesniedza kasācijas sūdzību.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā tiesību problēmjautājums saistīts ar izpratni par korporatīvā plīvura pacelšanas doktrīnas (*lifting the corporate veil*), kas aizgūta no anglosakšu tiesību sistēmas, būtību, it īpaši tajos gadījumos, kad viena un tā pati fiziskā persona kapitālsabiedrībā ir vienlaikus gan valdes loceklis, gan arī dalībnieks, kas šo juridisko personu izmanto savās personiskās interesēs un labā ar mērķi – iegūt, saglabāt, vairot personisku mantisku labumu, slēpjoties aiz attiecīgā korporatīvā plīvura, lai tādējādi varētu pastarpināti palielināt un iegūt sev personīgi gan naudas līdzekļus, gan citu mantu uz kapitālsabiedrības apgrozījuma, peļņas u.c. darbības rādītāju rēķina, ar to apejot citu personu likumīgās tiesības.

Spriedumā norādīts, ka neapšaubāmi sabiedrību ar ierobežotu atbildību un akciju sabiedrību atbildība ir norobežota: sabiedrība par savām saistībām atbild ar visu savu mantu; sabiedrība neatbild par dalībnieka saistībām; dalībnieks neatbild par sabiedrības saistībām (Komerclikuma 137.pants), kas nozīmē, ka tiek nodibināts tā saucamais korporatīvais plīvurs starp sabiedrību kā juridisko personu (fikciju) un fiziskajām personām, kas veido šo juridisko personu. Citiem vārdiem, korporatīvais plīvurs ir ar likumu noteiktais kapitālsabiedrības un tās dalībnieka atbildības norobežojums. Tas ir fundamentāls princips, jo mērķis šāda korporatīvā plīvura radīšanai ir veicināt komerciesisko darījumu apriti, komercdarbības ātrumu un efektivitāti, lai fiziskām personām nebūtu jābaidās no ikkatras komerciālas neveiksmes, kas varētu radīt mantiskas sekas.

Senāts secināja, ka bērna tēvs pilnībā kontrolē savu komercsabiedrību un nav ieinteresēts atspoguļot savus faktiskos ienākumus. Tomēr *komercsabiedrības un tās dalībnieka atbildības norobežošana nevar būt aizsegs dalībnieka apzinātu darbību veikšanai, lai izvairītos no saistību izpildes, apejot likumu. Strīdā par uzturlīdzekļu apmēra noteikšanu, izvērtējot uzturlīdzekļu maksātāja spējas un mantas stāvokli, tiesai ir jāņem vērā arī tie ienākumi, kurus personai nav objektīvu šķēršļu iegūt no tās pilnībā kontrolētas komercsabiedrības.*

Līdzīgs uzskats pastāv arī korporatīvā plīvura pacelšanas teorijā, ka, ja juridiskā persona kā veidojums tiek izmantota, lai grautu sabiedrisko kārtību, attaisnotu neattaisnojamu rīcību, aizsargātu krāpšanu vai noziegumu, tas ir pamats pacelt vai „noraut” korporatīvo plīvuru (saskaņā

ar šo principu izņēmuma gadījumā netiek piemērota sabiedrības un tās dalībnieku atbildības nošķiršana un sabiedrības dalībnieks atbild personīgi).

No minētā Senāts secināja, ka svarīgs kritērijs, izvērtējot iespējamo korporatīvā plīvura pacelšanas jautājumu, šādā gadījumā ir, vai personas rīcība ir samērojama ar pretējās puses interesēm un ir akceptējama no tiesiskuma viedokļa situācijā, kad juridiskās personas aizsegā fiziskā persona apzināti veic darbības, lai izvairītos no sava patiesā mantiskā stāvokļa atklāšanas ar nolūku nepildīt likumā noteiktu pienākumu.

II. Nolēmumi, kas izriet no lietu tiesībām

Labā ticība kā kritērijs Civillikuma 1074. un 1075.pantā paredzēto subjektīvo tiesību izlietošanas robežu noteikšanai

Civilprocesa likuma 44.panta pirmās *prim* daļas piemērošanas aspekts

Civillietu departamenta 2020.gada 16.decembra spriedums lietā Nr. SKC-231/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Civillikuma ievads* – Labā ticība – *Lietu tiesības* – Kopīpašuma izbeigšana – *Civilprocess* – Ar lietas vešanu saistīto faktisko izdevumu atlīdzināšana – Advokāta atlīdzība

Par lietas būtību

Zemnieku saimniecība cēlusi tiesā prasību par kopīpašuma izbeigšanu saskaņā ar Civillikuma 1075.pantu, pārdodot kopīpašumu izsolē un ieņemto naudu izdalot kopīpašnieku starpā.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa prasību apmierināja.

Apelācijas instances tiesa pievienojās pirmās instances tiesas spriedumā ietvertajai motivācijai, prasību apmierināja un izbeidza kopīpašumu, nosakot, ka tas pārdodams atklātā izsolē un ieņemtā nauda izdalāma kopīpašnieku starpā proporcionāli atbilstoši katra piederošajai domājamajai daļai nekustamajā īpašumā. Tiesa atzina par nepamatotiem atbildētāju iebildumus, ka prasītāja iegādājusies dzīvokļa īpašuma domājamo daļu spekulatīvos nolūkos, lai uz atbildētāju rēķina nopelnītu no visa dzīvokļa pārdošanas. Lai arī prasītāja cēlusi prasību neilgi pēc īpašuma iegūšanas publiskas izsoles ceļā, šāda rīcība pati par sevi nav atzīstama par pretēju Civillikuma 1.pantam un kopīpašuma nodibināšanas noteikumiem.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1216.C30501917.11.S

Senāta nolēmums

Lietā apsvērts jautājums par Civillikuma 1.panta piemērošanu, izvērtējot un nosakot kopīpašuma dalīšanā iesaistīto personu subjektīvo tiesību izlietošanas robežas.

Senāts, izmantojot tiesību doktrīnā paustās atziņas², norādīja: *Civillikuma 1.pants tiesību piemērotājam uzliek pienākumu izdarīt katrā atsevišķajā gadījumā ar likumu aizsargāto interešu izvērtējumu un sakarā ar to noteikt subjektīvo tiesību saturu un robežas*. Attiecīgi Senāts noraidīja lūgumu vērsties Satversmes tiesā par Civillikuma 1.panta neatbilstību Satversmes 1., 89., un 90.pantam, kā arī 105.panta trešajam teikumam, jo prasītājas iebildumi saistīti ar normas iztulkošanu un attiecināšanu uz lietas apstākļiem kopīpašuma dalīšanas lietās, kas ir attiecīgās tiesību normas piemērošanas, nevis konstitucionalitātes jautājums.

Vienlaikus Senāts uzsvēra, ka Civillikuma 1.pantā ietvertā labas ticības principa piemērošana nevar būt vispārīga un subjektīva, bet tā uzliek tiesai pienākumu sīki motivēt, kāda tiesību izlietošanas vai pienākumu pildīšanas norma pārkāpta un kāda rīcība nesaskan ar labo ticību, norādot arī, kāda būtu pareiza tiesību izlietošana vai pienākumu pildīšana konkrētajos apstākļos.

Senāts norādīja, ka kopīpašniekam nevar liegt Civillikuma 1074.pantā noteiktās tiesības izlietošanu, ja tas savas tiesības izlieto labā ticībā. Turpretī minēto tiesību netaisnprātīga izlietošana nebauda tiesisku aizsardzību. *Civillikuma 1074. un 1075.pantā ietvertā regulējuma jēga un mērķis primāri ir aizsargāt visu kopīpašnieku tiesības un intereses, tās pēc iespējas samērojot, nevis sekmēt viena kopīpašnieka ekonomisko interešu īstenošanu*. Ja tiesību normu burtiska piemērošana noved pie acīmredzami netaisnīga rezultāta, tiesai jāatrod taisnīgs risinājums, izvērtējot, kuras puses intereses konkrētajā gadījumā ir jāaizsargā.

Senāts papildus uzskatīja par nepieciešamu atzīmēt, ka *no Civilprocesa likuma 44.panta pirmās prim daļas normas izriet noteikums, ka zaudējušai pusei ir pienākums atlīdzināt rēķinā par advokāta pakalpojumiem norādīto summu arī tad, ja rēķins vēl nav samaksāts. Šī norma neizvirza obligātu prasību iesniegt advokāta un viņa klienta slēgtu vienošanos par konkrētu atlīdzību*.

² Krons M. Civillikuma pirmais pants. *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*. Tieslietu ministrijas izdevums. Rīga: A. Gulbja grāmatu izdevniecība, 1937, Nr. 2, 300.lpp.

Apbūves tiesības nodibināšana, ja uz zemesgabala atrodas zemes īpašniekam piederošas būves

Civillietu departamenta 2020.gada 29.oktobra lēmums lietā Nr. SKC-1079/2020¹

Blakus sūdzības tiesvedība – *Lietu tiesības* – Apbūves tiesības – *Zemesgrāmatu jautājumi* – Nolēmumi par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem

Par lietas būtību

Atbilstoši zemesgrāmatu nodaļuma ierakstam Latvijas valstij, kuras pārstāve ir Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde, Liepājas ostas teritorijā pieder zemesgabals un uz tā esošās būves.

Zemesgrāmatu nodaļā iesniegts nostiprinājuma lūgums par trešo personu apbūves tiesības ierakstīšanu zemesgrāmatā, kas pamatots ar Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldes un komercsabiedrības starpā noslēgtu līgumu par apbūves tiesību piešķiršanu komercsabiedrībai Liepājas ostas teritorijā.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesas tiesnesis nostiprinājuma lūgumu atstāja bez ievērības.

Apelācijas instances tiesa tiesneša lēmumu atstāja nogrozītu. Tiesa secināja, ka uz zemesgabala atrodas zemes īpašniekam piederošas būves. Līdz ar to, ievērojot Civillikuma 1129.⁴ un 1129.⁶pantā noteikto, zemes īpašniekam nav iespējams izmantot tā īpašumā esošās būves, nelietojot zem tām esošo zemesgabalu. Arī apbūves tiesīgajam nav iespējams lietot zemi, kas atrodas zem būvē, kuras nav uzceltas uz apbūves tiesīgajam piešķirtās apbūves tiesības pamata. Tiesa atzina, ka līgumā apbūvei noteiktā zemes vienība neatbilst arī Civillikuma 1129.²pantā un Zemesgrāmatu likuma 55.²panta pirmās daļas 3.punktā noteiktajām prasībām, jo līgumā nav noteikts konkrēts zemesgabals, uz kuru nodaļumā ierakstāma apbūves tiesība. Līdz ar to nostiprinājuma lūgumam nav pievienots Zemesgrāmatu likuma 61.panta pirmās daļas 1.punktā noteiktais dokuments, kas savukārt ir pamats nostiprinājuma lūguma atstāšanai bez ievērības.

Senāts gan pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu, gan apelācijas instances tiesas lēmumu atcēla un nostiprinājuma lūgumu nodeva jaunai izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā atbildēts uz tiesību jautājumu, vai apbūves tiesību ir iespējams nodibināt uz tādu zemesgabalu, uz kura atrodas zemes īpašniekam piederošas būves, un kādā veidā izpildāma likuma prasība par konkrēta apbūvējamā zemesgabala noteikšanu.

Senāts secināja, ka Civillikuma normas par apbūves tiesību neliedz nodibināt apbūves tiesību arī uz tādu zemesgabalu, uz kura jau atrodas zemes īpašniekam piederošas būves. Tādējādi zemes īpašniekam piederošu būvju atrašanās uz zemesgabala nav šķērslis apbūves tiesības piešķiršanai un tās nostiprināšanai zemesgrāmatā, jo saskaņā ar Civillikuma 1129.⁶panta pirmo daļu zemesgabala īpašniekam ir pienākums atļaut apbūves tiesīgajam lietot apbūvei nodoto zemesgabalu, ciktāl tas nepieciešams apbūves tiesības izlietošanai.

Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa, izdarot secinājumu par iespējamu strīdu rašanos attiecībā uz zemesgabala lietošanas kārtību, nav ņēmusi vērā, ka komercsabiedrība jau ilgstoši ir šī nekustamā īpašuma nomniece un ka apbūves tiesība paredzēta un ir nepieciešama konkrētu būvprojektu realizācijai.

Senāts, uzsverot, ka konkrēta zemesgabala noteikšana ir līguma, ar kuru tiek piešķirta apbūves tiesība, būtiska sastāvdaļa, atzina, ka, vienojoties par konkrētu pēc kadastra apzīmējuma identificējamu platību, kas iezīmēta līguma pielikumā ietvertajā shēmā, puses ir izpildījušas arī Civillikuma 1129.²panta pirmajā daļā prasību par konkrēta apbūvējamā zemesgabala noteikšanu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1029.SKC107920.6.L

Notiesātas personas īpašuma tiesību izbeigšanās, ja nekustamais īpašums konfiscēts par labu valstij

Civillietu departamenta 2020.gada 20.aprīļa lēmums lietā Nr. SPC-6/2020¹

Tiesvedība sakarā ar būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem (Civilprocesa likuma 60.nodaļa) – *Zemesgrāmatu jautājumi* – Īpašuma tiesību zaudēšanas brīdis – Ieraksts zemesgrāmatā – Mantas arests – Mantas konfiskācija

Par lietas būtību

Zemesgrāmatā personai piederošajam nekustamajam īpašumam atbilstoši Kriminālprocesa likuma 361.pantam 2012.gadā ierakstīta atzīme – arests, t.i., aizliegts nekustamo īpašumu atsavināt un apgrūtināt ar citām lietu vai saistību tiesībām.

Ar pirmās instances tiesas 2013.gada spriedumu krimināllietā persona atzīta par vainīgu pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas un sodīta ar brīvības atņemšanu uz septiņiem gadiem un mantas, t.sk. dzīvokļa īpašuma, konfiskāciju. Tiesas spriedums stājies likumīgā spēkā 2014.gada 3.janvārī.

Zvērināta tiesu izpildītāja 2018.gadā iesniedza tiesā pieteikumu par nekustamā īpašuma, izsoles akta apstiprināšanu, norādot, ka minētais nekustamais īpašums pārdots, izpildot 2013.gada civillietā izdoto izpildu rakstu par uzturlīdzekļu piedziņu no dzīvokļa īpašnieka citas personas labā.

Ar Zemesgrāmatu nodaļas tiesneses 2018.gada rezolūciju apmierināts zvērinātas tiesu izpildītājas 2018.gada pieteikums par nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšanu. Minētais nekustamais īpašums nostiprināts uz ieguvējas vārda, dzēšot visas zemesgrāmatā uz šo nekustamo īpašumu ierakstītās parādu saistības un aizlieguma atzīmes, kā arī ieguvēja ievesta nekustamā īpašuma valdījumā. Lēmums stājies likumīgā spēkā 2019.gadā.

Tiesvedības gaita

Par Zemesgrāmatu nodaļas tiesneses 2018.gada lēmumu Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors iesniedzis protestu, lūdzot lēmumu atcelt un

nodot lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, jo pieteikums par izsoles akta apstiprināšanu tiesā iesniegts 2018.gada 14.novembrī, kad saskaņā ar Civillikuma 1033.panta 3.punktu personai īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu bija izbeigušās, jo spēkā jau bija stājies spriedums par viņas mantas konfiskāciju.

Senāts protestēto lēmumu atcēla un pieteikumu nodeva jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.

Senāta nolēmums

Senāts norādīja, ka Civillikuma 1033.panta 3.punkts paredz: bez īpašnieka gribas īpašuma tiesība izbeidzas ar tiesas spriedumu, ar kuru lieta piespriesta citam vai ar kuru kā sods noteikta tās konfiskācija valstij par labu, proti, *ja īpašniekam noteikts sods – īpašuma konfiskācija par labu valstij –, tad personas īpašuma tiesības izbeidzas ar notiesājoša sprieduma spēkā stāšanos neatkarīgi no ieraksta zemesgrāmatā.*

Piedziņas secību gadījumos, kad parādniekam manta konfiscēta ar spriedumu krimināllietā, regulē Civilprocesa likuma 630.pants, kura otrajā daļā noteikts, ka prasījumus par uzturlīdzekļiem apmierina arī tad, ja tie radušies pēc aresta uzlikšanas notiesātā mantai vai tās apķīlāšanas. Tomēr minētais regulējums uz konkrēto gadījumu nav attiecināms, jo izpilde notikusi nevis spriedumam krimināllietā par mantas konfiskāciju, bet gan spriedumam civillietā par uzturlīdzekļu piedziņu, faktiski izsolot parādniekam vairs nepiederošu mantu.

Senāts uzsvēra, ka Civilprocesa likuma 617.panta pirmās daļas 6.punkts uzliek pienākumu tiesai, lemjot par izsoles akta apstiprināšanu, pārliecināties, ka nepastāv apstākļi, kuri nepieļauj nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz piedzinēja vārda. Proti, tiesas pienākums šādā situācijā ir pārliecināties, ka izsole notikusi, ievērojot gan spēkā esošo procesuālo, gan materiāltiesisko regulējumu.

Konkrētajā gadījumā lēmums par izsoles akta apstiprināšanu pieņemts rezolūcijas veidā, līdz ar to nav iespējams pārliecināties, kādiem lietas būtiskiem apstākļiem un vai vispār tiesa devusi savu novērtējumu, vēl jo vairāk situācijā, kad lietas materiālos atrodas pirmās instances tiesas tiesneses 2018.gada lēmums, ar kuru zvērinātas tiesu izpildītājas lūgums par atļauju vērst uzturlīdzekļu piedziņu uz nekustamo īpašumu noraidīts, un kad fakts par izsolāmā nekustamā īpašuma konfiskāciju valsts labā zvērinātai tiesu izpildītājai bija labi zināms.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0420.C60054518.5.L

III. Nolēmumi, kas izriet no dzīvokļa īpašuma tiesībām

Dzīvokļu īpašnieku biedrības statuss

Pārvaldnieka tiesības rīkoties ar uzkrājumu fonda līdzekļiem

Civillietu departamenta 2020.gada 5.maija spriedums
lietā Nr. SKC-172/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Dzīvokļa tiesības* – Dzīvokļu īpašnieku kopības statuss – Daudzdzīvokļu mājas apsaimniekotāja tiesības un pienākumi – Dzīvojamo māju uzkrājumu fonda līdzekļi – Dzīvokļa īpašnieka komunālo parādu segšana

Par lietas būtību

Dzīvokļu īpašnieku biedrība 2017.gadā cēla prasību pret sabiedrību ar ierobežotu atbildību, kura uzņēmusies apkalpot un apsaimniekot biedrības dzīvojamās mājas.

Apsaimniekošanas līgumā puses noteica, ka atbildētāja par šajā līgumā noteikto pakalpojumu sniegšanu prasītājai no īpašniekiem iemaksātās naudas par telpu, ēku ekspluatācijas izdevumiem, ēku apkures sistēmu, ūdens un kanalizācijas sistēmu apkalpošanu savā rīcībā atstāj summu saskaņā ar mājas un apsaimniekošanas tāmi, bet atlikušo naudas summu līdz katra mēneša 10.datumam pārskaita uz biedrības bankas kontu.

Veicot savstarpējo norēķinu salīdzināšanu, konstatēts, ka atbildētājai ir parādsaistības pret prasītāju.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja.

Apelācijas instances tiesa prasību noraidīja.

Prasītāja iesniedza kasācijas sūdzību un lūdza atcelt spriedumu. Sūdzībā norādīts, ka apsaimniekotājai nebija tiesību dzīvokļu īpašnieku veiktos maksājumus uzkrājumu fondam novirzīt AS „Rīgas siltums”, tādējādi sedzot iedzīvotāju parādus par saņemto siltumenerģiju.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0505.C29418417.9.S

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Senāts atgādināja, ka *dzīvokļu īpašnieku biedrības attiecības ar dzīvokļu īpašnieku kopību var būt divējādas: tā var rīkoties kā kopības pilnvarnieks, ievērojot kopības noteiktās pilnvarojuma robežas un likumā imperatīvi noteikto kopības ekskluzīvo kompetenci, vai arī kā pārvaldnieks, ja kopība ir nolēmusi pārvaldīšanas uzdevumu uzdot dzīvokļu īpašnieku biedrībai.*

Senāts jau agrāk norādīja², ka dzīvokļu īpašnieku kopības lēmums izveidot biedrību, kaut arī ar mērķi apsaimniekot konkrēto dzīvojamo māju, šai biedrībai automātiski nepiešķir tiesības veikt nama apsaimniekošanu. Vēl jo vairāk, tāds lēmums šai biedrībai nepiešķir tiesības īpašnieku vietā uzdot citai juridiskai personai pārvaldīt un apsaimniekot māju, jo tādas tiesības ir tikai un vienīgi dzīvokļu īpašniekiem – kopībai.

Šajā lietā iepriekš minēto apsvērumu kontekstā Senāts sniedza atbildi uz tiesību jautājumu, vai dzīvokļu īpašnieku biedrībai ir prasības tiesības attiecībā uz dzīvojamās mājas uzkrājumu fonda veidošanai pārvaldniekam samaksāto līdzekļu piedziņu. Citiem vārdiem, vai dzīvokļu īpašnieku biedrība ir tiesīga prasīt minēto līdzekļu piedziņu savā mantā.

Senāts iepriekš ir skaidrojis³, ka dzīvokļu īpašnieku iemaksas dzīvojamās mājas uzkrājuma fonda veidošanai ir finanšu līdzekļi, kas ietilpst dzīvokļu īpašnieku kopības mantā. Dzīvokļu īpašnieku kopība var pilnvarot arī dzīvokļu īpašnieku biedrību rīkoties ar tās uzkrājuma līdzekļiem, taču arī šādā gadījumā tie neklūst par biedrības mantu. Līdz ar to dzīvokļu īpašnieku biedrība nav tiesīga prasīt piedzīt dzīvojamās mājas uzkrājumu fondā iemaksātos līdzekļus par labu sev, bet gan tikai par labu dzīvokļu īpašnieku kopībai.

Gan jautājums par dzīvojamo māju pārvaldīšanas uzdevuma izpildi, gan jautājums par uzkrājumu fondu veidošanai paredzēto līdzekļu izlietošanu ir jāskata dzīvokļu īpašnieku kopības un pārvaldnieka savstarpējo tiesisko attiecību ietvarā. Tas nozīmē, ka, ja pārvaldnieks uzkrājuma līdzekļus ir izlietojis atsevišķu dzīvokļu īpašnieku parādu segšanai vai citiem mērķiem saskaņā ar dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumu, kopība vēlāk pret šādu izlietojumu nevar iebilst.

² Senāta 2016.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr. SKC-344/2016 (C32294611) 8.punkts.

³ Senāta 2019.gada 12.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-109/2019 (ECLI:LV:AT:2019:1212.C31346614.3.S) 11.4.3.punkts.

Senāta ieskatā pārsūdzētajā spriedumā iepriekš minētais tiesiskais ietvars, tostarp dzīvokļu īpašnieku biedrības statuss dzīvojamo māju pārvaldīšanas tiesiskajās attiecībās, nav noskaidrots. Tādējādi tiesai, izskatot lietu no jauna, jānoskaidro, vai prasība celta dzīvokļu īpašnieku kopības labā vai arī biedrībai ir savas patstāvīgas prasījuma tiesības, vai arī tā cēlusi prasību bez aktīvas leģitimācijas un tiesvedība lietā izbeidzama.

Gadījumā kad dzīvokļu īpašnieku kopība ir uzkrājusi līdzekļus noteiktam mērķim, piemēram, dzīvojamās mājas uzlabošanai, pārvaldnieks citiem mērķiem minētos līdzekļus var izlietot tikai tad, ja iepriekš ir saņemts atbilstošs kopības pilnvarojums.

Arī gadījumos, kad pārvaldnieks plāno izlietot dzīvokļu īpašnieku kopības uzkrājumus atbilstoši uzkrājuma mērķim, pārvaldniekam jāievēro dzīvokļu īpašnieku kopības vai normatīvajos aktos noteiktā kārtība attiecīgo izdevumu saskaņošanai ar kopību.

Personas deklarētās dzīvesvietas maiņas ietekme uz īres tiesiskajām attiecībām

Civillietu departamenta 2020.gada 7.jūlija spriedums lietā Nr. SKC-304/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Dzīvokļa tiesības* – Terminēts dzīvojamo telpu īres līgums – Izlikšana no dzīvojamās telpas – Dzīvesvietas deklarēšana

Par lietas būtību

Atbildētāji no 2009.gada īrēja pašvaldības sociālo dzīvokli. Īres līgums pagarināts līdz 2013.gadam. Dzīvojamo telpu apsaimniekotāja 2014.gadā lūdza divu nedēļu laikā atbrīvot dzīvokli un samaksāt parādu, vienlaikus brīdinot, ka šo prasību neizpildes gadījumā cels prasību tiesā. Par šiem apstākļiem atbildētāji brīdināti, ievieojot publikāciju oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis”. Viens no atbildētājiem no 2015.gada savu dzīvesvietu deklarējis Īrijā, kur dzīvo kopā ar bērniem.

Prasītāja lūdza izlikt no sociālā dzīvokļa bez citas dzīvojamās telpas ierādīšanas īrnieci, ar kuru noslēgtā īres līguma termiņš ir beidzies, kopā ar viņas nepilngadīgajiem bērniem, atsaucoties uz likuma „Par dzīvojamo telpu īri” un likuma „Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām” normām, kas regulē dzīvojamo telpu un sociālo dzīvokļu kā īpašas dzīvojamo telpu kategorijas izīrēšanas kārtību, kā arī personu izlikšanu no šādām telpām.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa 2018.gadā prasību apmierināja daļā par parāda piedziņu, bet daļā par zaudējumu atlīdzības piedziņu un izlikšanu noraidīja.

Izskatījusi prasītājas apelācijas sūdzību prasības noraidītajā daļā, apelācijas instances tiesa 2019.gadā prasību apmierināja daļā: piedzina solidāri no atbildētājiem zaudējumus, izlika atbildētāju, kura dzīvesvieta bija Latvijā, noraidīja prasību par trīs bērnu izlikšanu, kā arī piedzina tiesas izdevumus. Tiesvedību daļā par trīs personu izlikšanu no dzīvokļa (prasītāja atteicās no prasījuma šajā daļā) izbeidza.

Prasītāja iesniedza kasācijas sūdzību, pārsūdzot spriedumu daļā, ar kuru noraidīta prasība par Īrijā dzīvojošā atbildētāja un trīs nepilngadīgo bērnu izlikšanu no dzīvojamās telpas.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0707.C15233815.9.S

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla pārsūdzētajā daļā un lietu šajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Senāts atzina, ka Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 3.panta pirmā daļa piemērota nepareizi. Dzīvesvietas deklarēšanas likuma mērķis ir panākt, lai ikviena persona būtu sasniedzama tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību. Dzīvesvietas deklarēšanas mērķis faktiski ir saistīts ar publiski tiesiskām attiecībām starp personu un valsti vai pašvaldību, proti, personas tiesībām saņemt tai adresētu informāciju tās izvēlētajā vietā.

Atbilstoši Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 2.panta otrajai daļai dzīvesvietas deklarēšanas fakts pats par sevi nerada civiltiesiskas saistības. Dzīvesvietas deklarēšana vai nedeklarēšana (ziņu par deklarēto dzīvesvietu anulēšana) nekādi neietekmē nekustamā īpašuma lietošanas tiesības, proti, minētās darbības nedz rada, nedz arī izbeidz tās. Deklarēšanās fakts citā dzīvesvietā pats par sevi iepriekš nodibinātās līgumiskās attiecības nepārgroza un neizbeidz. Turklāt saskaņā ar Civillikuma 7.panta otro daļu vienai personai var būt arī vairākas dzīvesvietas.

Kā redzams, īres līgums personai rada tiesības attiecīgajā īpašumā deklarēt savas dzīvesvietas adresi, taču *deklarētās dzīvesvietas adreses maiņa nerada pamatu ne īres tiesisko attiecību nodibināšanai, ne arī to izbeigšanai vai no īres tiesiskajām attiecībām izrietošo saistību pārgrozišanai.*

Pat gadījumā, ja persona mainījusi deklarētās dzīvesvietas adresi, tādējādi atzīstot, ka nepastāv tiesisks pamats dzīvot šajā dzīvesvietā (sk. Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 3.panta pirmo daļu), minētais fakts nepierāda, ka persona iepriekšējā dzīvesvietā nedzīvo un ir to atbrīvojusi. Tikai apstāklis, ka īrniece par savu un nepilngadīgo bērnu dzīvesvietu deklarējusi adresi Īrijā, nevar būt pamats secinājuma par dzīvokļa atbrīvošanu izdarīšanai.

IV. Nolēmumi, kas izriet no intelektuālā īpašuma tiesībām

Jaunrades rezultātu aizsardzība konkurences tiesiskā regulējuma ietvaros

Negodīgas konkurences konstatēšanas kritēriji strīdos par televīzijas raidījuma formāta atdarināšanu

Televīzijas raidījuma formāta individualitāte

Televīzijas formāta atdarināšanas vērtēšanas kritēriji

Tiesas kompetence raidījuma formāta individualitātes un atdarināšanas vērtēšanā

Negodīgas konkurences izpausmes un to iespējamo seku pierādīšana

Civillietu departamenta 2020.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr. SKC-15/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Komerctiesības* – Negodīga konkurence – Negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpuma izvērtējums – *Intelektuālā īpašuma tiesības* – Televīzijas raidījuma formāta atdarināšana

Par lietas būtību

SIA „Latvijas Neatkarīgā Televīzija”, uzskatīdama, ka AS „Latvijas Televīzija”, veidojot raidījumu „Rīta Panorāma”, ir pārkāpusi gan Latvijas Neatkarīgās Televīzijas autortiesības, gan negodīgas konkurences aizliegumu, cēla tiesā prasību pret AS „Latvijas Televīzija”. Prasītāja lūdza atzīt, ka atbildētāja ir pārkāpusi tās autortiesības uz raidījuma „900 sekundes” formātu, piedzīt prasītājas labā no atbildētājas atlīdzību par negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpumu un uzlikt pienākumu AS „Latvijas Televīzija” noslēgt ar prasītāju licences līgumu par raidījuma „900 sekundes” formāta izmantošanu, veidojot raidījumu „Rīta Panorāma”.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību noraidīja. Pirmās instances tiesas spriedums daļā, ar kuru noraidīta prasība par autortiesību pārkāpuma

¹ ECLI:LV:AT:2020:0630.C29387415.5.S

konstatēšanu un licences līguma noslēgšanu, kā nepārsūdzēts stājies spēkā.

Apelācijas instances tiesā izskatīta un noraidīta prasība daļā par negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpuma konstatēšanu un zaudējumu atlīdzības piedziņu.

Senāts spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Senātā aplūkotais tiesību jautājums ir par kritērijiem, kuri jāpiemēro, lai novērtētu, vai raidorganizācija, izmantojot (atdarinot) citas raidorganizācijas televīzijas raidījuma formātu, ir pārkāpusi negodīgas konkurences aizliegumu.

Senāts jautājumā par Konkurences likumā noteiktā regulējuma attiecināšanu uz konkrētā strīda izšķiršanu norādīja, ka *Konkurences likumā nav vispārīgi aizliegta citas personas jaunrades rezultātu izmantošana, bet gan noteikti šādas rīcības ierobežojumi. Turklāt pretstatā savu tiesību aizsardzībai, pamatojoties uz intelektuālā īpašuma tiesību regulējumu, persona, pamatojot savu tiesību aizskārumu ar negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpumu, var vērsties tikai pret saviem konkurentiem un tikai tad, kad ir konstatējamas negodīgas konkurences pazīmes.*

Nosakot negodīgas konkurences aizlieguma iespējamo pārkāpumu, kad izmantots (atdarināts) citas personas televīzijas raidījuma formāts, tiesai jāizvērtē šādi kumulatīvi un savstarpējā mijiedarbībā esoši kritēriji:

1) vai starp strīdus televīzijas formāta radītāju un formāta iespējamo izmantotāju (atdarinātāju) pastāv konkurences attiecības;

2) vai agrāk radītais televīzijas raidījuma formāts konkurences tiesību izpratnē ir prece un ir individuāls;

3) vai vēlāk radītais televīzijas raidījuma formāts ir identisks vai atdarina agrāk radīto televīzijas raidījuma formātu tā būtiskajos elementos (īpašībās);

4) vai iespējamais aizskārējs ir pārkāpis normatīvos aktus vai godīgas saimnieciskās darbības paražas, kā rezultātā ir radusies vai varētu rasties konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana.

Konkurences attiecību izpratnē televīzijas raidījuma formāts ir individuāls, ja tas savā konkrētajā izpausmē norāda uz tā izcelsmi jeb piederību noteiktam uzņēmumam (raidorganizācijai) vai ir citādi atpazīstams kā atšķirīgs no citiem attiecīgā veida televīzijas raidījumu formātiem. Individualitātes izvērtējumā izšķirīga nozīme ir raidījuma formāta elementiem (īpašībām), kurus ir pārņēmis konkurents. Raidījuma

formāta pamatā esošās idejas kā tādas, kā arī attiecīgajam raidījuma veidam (žanram) raksturīgie raidījuma elementi netiek aizsargāti.

Senāts norādīja, ka *gan preces individualitātes, gan strīdus preču līdzības vērtējums ir tiesas pašas vērtējums, nevis pierādāms lietas apstāklis. Tiesa raugās no tā sabiedrības vidusmēra locekļa skatupunkta, kuram attiecīgā prece ir paredzēta, pieņemot, ka attiecīgā persona ir atbilstoši labi informēta un vērīga.*

Nosakot, vai televīzijas raidījuma formāts ir cita raidījuma formāta atdarinājums, tiesai:

1) jānovērtē, vai iespējamā atdarinājuma radītājam tā formāta radīšanas brīdī bija zināms par oriģinālo formātu;

2) jākonstatē, ka abi formāti pilnībā vai vismaz daļēji sakrīt vai vismaz ir tik līdzīgi, ka vidusmēra televīzijas skatītāji, pamatojoties uz kopiespaidu, vēlāk radītajā formātā kā dominējošo atpazīst agrāk radīto formātu.

Senāts šajā lietā vērtēja arī Konkurences likuma 18.panta otrās un trešās daļas normas, atzīmējot, ka *Konkurences likuma 18.panta trešajā daļā ietvertais uzskaitījums nav izsmelošs: arī citas darbības, ja atbilstoši šī panta otrajai daļai tiek nodibināta to neatbilstība godīgas saimnieciskās darbības paražām, var tikt atzītas par negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpumu. Par šādu gadījumu uzskatāma arī preces reputācijas (vērtības) izmantošana, ja tā ir nesamērīga vai preces vērtībai nodarīts kaitējums.*

Negodīgas konkurences aizlieguma pārkāpuma konstatēšanai prasītājam nav obligāti jāpierāda, ka atbildētāja darbību rezultātā ir faktiski radīta konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana, bet gan, pamatojoties uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām u.tml. argumentiem, ir vismaz līdz pietiekamas ticamības pakāpei jāpamato, ka minētajām darbībām var būt šādas sekas.

Preču zīmes elementu disklamēšanas pakļautība (Judikatūras maiņa)

**Civillietu departamenta (paplašinātā sastāvā)
2020.gada 17.decembra lēmums lietā Nr. SKC-1032/2020¹**

Blakus sūdzības tiesvedība – *Civilprocess* – Prasījuma pakļautība –
Intelektuālā īpašuma tiesības – Preču zīme – Disklamācija

Par lietas būtību

Prasītāja, Krievijā reģistrēta komercsabiedrība, 2020.gadā iesniedza tiesā prasības pieteikumu, kurā lūdza:

1) atzīt par spēkā neesošu preču zīmes „CITRAMON” reģistrāciju Nr. M 39 495 ar šīs preču zīmes reģistrācijas dienu;

2) izslēgt no aizsardzības (disklamēt) apzīmējumu „CITRAMONS” preču zīmju „OL-CITRAMONS” reģistrācijā Nr. M 54 886 un preču zīmes „OL-CITRAMONS” (fig.) reģistrācijā Nr. M 54 887 ar šo preču zīmju reģistrācijas dienu.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesas tiesnese prasības pieteikumu pieņēma daļā par preču zīmes „CITRAMON”, reģistrācijas Nr. M 39 495, atzīšanu par spēkā neesošu un ierosināja civillietu, bet atteica pieņemt prasības pieteikumu daļā par apzīmējuma „CITRAMONS” izslēgšanu no aizsardzības (disklamāciju) preču zīmju „OL-CITRAMONS” (Nr. M 54 886) un „OL-CITRAMONS” (fig.) (Nr. M 54 887) reģistrācijās.

Prasītāja iesniedza blakus sūdzību par minēto lēmumu, pārsūdzot to daļā, ar kuru atteikts pieņemt prasības pieteikumu par apzīmējuma „CITRAMONS” izslēgšanu no aizsardzības.

Apelācijas instances tiesa atstāja negrozītu pirmās instances tiesas tiesneses lēmumu.

Prasītāja iesniedza blakus sūdzību par minēto lēmumu, norādot, ka, ja tiesai ir pakļauts atzīt par spēkā neesošu preču zīmi pilnā apjomā, tad tiesai ir arī tiesības samazināt tiesību apjomu, strīdus gadījumos izslēdzot noteiktus elementus no preču zīmes tiesību apjoma.

Senāts lēmumu atstāja negrozītu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1217:C30396320.9.L

Senāta nolēmums

Lietā izskatāmais jautājums bija par to, vai tiesai ir tiesības izslēgt no aizsardzības jeb disklamēt preču zīmju elementus.

Disklamēšana nedz piešķir personai kādas papildu tiesības, nedz arī tās atņem vai groza. Disklamēšanai faktiski ir informatīva vai izglītojoša funkcija, bet tā negroza ar preču zīmes reģistrāciju piešķiramo tiesību apjomu. Disklamāciju uzdevums ir izcelt faktu, ka preču zīmes īpašnieka ekskluzīvās tiesības neattiecas uz to veidojošajiem elementiem, kam nav atšķirtspējas. Tādējādi iespējamie pieteicēji var zināt, ka reģistrētās preču zīmes elementi, kam nav atšķirtspējas un kas ir šādas disklamācijas priekšmets, paliek pieejami izmantošanai.²

Tātad disklamēšana nenozīmē atteikumu reģistrēt preču zīmi vai kādu tās daļu. Ja Patentu valde ir atzinusi par iespējamu preču zīmi reģistrēt, tad tā, neraugoties uz disklamāciju, ir reģistrēta arī ar tiem elementiem, kurus, atsevišķi ņemot, nevar reģistrēt kā preču zīmes saskaņā ar likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 6.panta pirmās daļas noteikumiem. Pēc būtības disklamācija skaidro, kurš elements pats par sevi nav atšķirtspējīgs, bet tas nenozīmē, ka atšķirtspēja nepiemīt zīmei kopumā. Disklamēšana nav preču zīmes reģistrācijas atzīšana par spēkā neesošu daļā, un tā nemazina ar preču zīmes reģistrāciju piešķirto tiesību apjomu.

Senāts norādīja, ka likumdevējs ir konkretizējis kārtību, kādā izskatāmi dažāda rakstura strīdi un bezstrīda jautājumi, tostarp noteicis šo jautājumu pakļautību dažādām iestādēm un tiesām. Gan gramatiski aplūkojot likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 13.panta sesto daļu, gan to tulkojot sistēmiski, redzams, ka likumdevējs disklamēšanas tiesības *expressis verbis* nodevis Patentu valdes kompetencē. Turklāt Patentu valde elementus disklamē pēc savas iniciatīvas, nevis pēc pieteicēja vai iebilduma iesniedzēja iniciatīvas. Savukārt nav normas, kas paredzētu tiesai izslēgt no aizsardzības (disklamēt) reģistrētā preču zīmē ietvertu elementu. Tādējādi *jautājums par norādījumu, ka noteikti preču zīmes elementi ir izslēgti no aizsardzības (disklamēti), nav pakļauts izskatīšanai tiesā prasības kārtībā.*

Ievērojot minēto, Senāts atkāpās no spriedumos lietās Nr. SKC-239/2001³ un Nr. SKC-61/2009⁴ (C04333306) sniegtā likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” iztulkojuma attiecībā uz tiesas tiesībām disklamēt preču zīmes elementus.

² Eiropas Savienības Vispārējās tiesas 2009.gada 19.novembra sprieduma apvienotajās lietās „Agencja Wydawnicza Technopol v OHIM „100”, T-425/07 un T-426/07, ECLI:EU:T:2009:454, 19.punkts.

³ Senāta 2001.gada 9.maija spriedums lietā Nr. SKC-239/2001.

⁴ Senāta 2009.gada 25.februāra spriedums lietā Nr. SKC-61/2009 (C04333306).

V. Nolēmumi, kas izriet no saistību tiesībām

Kreditora atgādinājuma juridiskā daba

Tiesiska darījuma un kreditora atgādinājuma kā darījumam līdzīgas darbības nošķiršana (*Judikatūras maiņa*)

Kreditora atgādinājuma veids (*Judikatūras maiņa*)

Aizdevuma līguma izpildījuma veids

Civillietu departamenta (paplašinātā sastāvā)

2020.gada 3.decembra spriedums lietā Nr. SKC-12/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Saistību tiesības* – Tiesisks darījums – Noilgums – Kreditora atgādinājuma juridiskā daba – Kreditora atgādinājuma veids – Aizdevuma līguma izpildījuma veids

Par lietas būtību

Atbildētāja 2007.–2008.gadā aizņēmusies naudu, noslēdzot aizdevuma līgumus ar izpildes pienākumu pa daļām 60 mēnešu laikā. Līgumos paredzēta aizdevējam tiesība vienpusēji atkāpties no līguma, kā arī pirms termiņa pieprasīt aizdevuma pamatsummas, procentu par aizdevuma izmantošanu, līgumsoda un zaudējumu tūlītēju samaksu gadījumā, ja aizņēmēja ir nokavējusi līgumā noteikto saistību izpildes termiņu vairāk nekā 14 kalendāra dienas. Aizdevēja 2011.gadā cedējusi savus prasījumus prasītājam. Prasītāja cēlusi tiesā prasību par parāda un tiesāšanās izdevumu piedziņu.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja daļēji, atzīstot, ka daļēji prasījumam iestājies noilgums. Izskatījusi lietu sakarā ar prasītājas iesniegto apelācijas sūdzību par spriedumu prasības noraidītajā daļā, tiesa prasību apmierināja daļēji. Apelācijas instances tiesa atzina, ka prasītāja nosūtītie paziņojumi pārtraukuši noilgumu.

Kasācijas sūdzību iesniedza atbildētāja, norādot, ka prasītāja nav veikusi darbības, kas pārtrauktu noilgumu, jo nav pierādījumu, ka vēstule izsniegta parādniecei.

Senāts spriedumu atstāja negrozītu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1203:C10080016.4.S

Senāta nolēmums

Lietā nepastāv strīds par to, ka, pirmkārt, abi aizdevuma līgumi kvalificējami kā komercdarījumi, no kuriem izrietošie prasījumi saskaņā ar Komerclikuma 406.pantu noilgst triju gadu laikā; otrkārt, ja pirmā līguma izpildes termiņš iestājās 2012.gada 25.jūnijā, bet prasība tiesā celta 2016.gada 10.jūnijā, tad prasītāja pārsniegusi minēto speciālā tiesību normā noteikto noilguma termiņu; treškārt, atbildētāja, iebilstot pret prasību, atsaukusies uz noilgumu; ceturtkārt, pieteikdama prasījumu par tāda parāda piedziņu, kas izriet no otrā līguma, prasītāja iekļāvusies norādītajā termiņā, nosūtot attiecīgu atgādinājumu un pārtraucot noilgumu.

Līdz ar to Senātam bija jāaplūko Civillikuma 1905.pantā lietotā termina „atgādinājums” juridiskā daba un šīs normas piemērošanas tiesiskie aspekti, kā arī jāpārbauda, vai lietā nodibinātie faktiskie apstākļi attiecībā uz prasījumu par otrā līguma izpildi atbilst šā likuma 1901.pantā norādītā sastāva pazīmēm.

Senāts atgādināja, ka *par atgādinājumu Civillikuma 1905.panta izpratnē atzīstams līgumu pārkāpušam parādniekam adresēts gribas izpauzums, kurā izteikts prasījums izpildīt saistību. Pēc juridiskās dabas atgādinājums ir tiesību aizsardzības līdzeklis, kuru kreditors izmanto, lai varētu īstenot savas no darījuma izrietošās tiesības.* Lai būtu pamats atsaukties uz noilguma pārtraukumu Civillikuma 1905.panta izpratnē, kreditoram aktīvi jārīkojas, veicot tādas darbības, kas liecina, ka viņš attiecīgajā tiesību normā noteiktā noilguma laikā paziņojis parādniekam savu gribu saņemt pārkāptas, taču starp pusēm joprojām pastāvošas saistības izpildījumu. Noilguma kā prasījuma tiesību izbeidzoša institūta pamatā ir kreditora bezdarbība, nevis laika posms, kāds pagājis kopš kreditora tiesību aizskāruma rašanās brīža.

Senāts, atkāpjoties no spriedumos lietās Nr. SKC-248/2017², SKC-369/2017³, SKC-186/2018⁴ paustā, norādīja, ka, *lai gan Civillikuma 1905.pantā norādītajam atgādinājumam piemīt gribas izpauzuma raksturs, tomēr šāda kreditora rīcība nav kvalificējama kā vienpusējs tiesisks darījums jeb atļautā kārtā izdarīta darbība tiesisko attiecību nodibināšanai, pārgrozīšanai vai izbeigšanai Civillikuma 1403.panta izpratnē, bet gan kā darījumam līdzīga darbība.* Ja tiesību normās nav prasības, kas kreditoram jāizpilda, lai atgādinājums parādniekam izraisītu Civillikuma 1905.pantā

² Senāta 2017.gada 4.jūlija sprieduma lietā Nr. SKC-248/2017 (C20229814) 7.punkts.

³ Senāta 2017.gada 16.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-369/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1016.C30425814.1.S) 7.4.punkts. (Noilguma pārtraukums, ja tiesa atteikusies pieņemt prasības pieteikumu.)

⁴ Senāta 2018.gada 26.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-186/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1026.C24162815.1.S) 7.2.2.punkts.

paredzētās sekas, tad, ņemot vērā civiltiesībās valdošo privātautonomijas principu (atļauts viss, ko likums neaizliedz), ir pamats secinājumam, ka veida, kādā parādnieks informējams par saistību izpildes pienākumu, izvēli likumdevējs atstājis kreditora ziņā.

Senāts atzina, ka ar 2009.gada 4.jūnija grozījumiem Civillikuma 1537.pantā un atbilstoši Eiropā atzītiem līgumtiesību principiem jautājumā par paziņojuma spēkā stāšanos, ir ieviests tā dēvētais „pastkastītes princips”, saskaņā ar kuru gribas izteikums stājas spēkā brīdī, kad tas sasniedzis adresātu (saņemšanas teorija) – nokļuvis adresāta varas sfērā. Līdz ar to Senāts atkāpās no spriedumos lietās Nr. SKC-369/2017⁵ un Nr. SKC-264/2018⁶ izteiktajām atziņām par nepieciešamību pierādīt atbildētājam atgādinājuma izsniegšanas faktu, norādot, ka, *tā kā tiesību normās nekādas prasības, kas kreditoram jāizpilda, lai atgādinājums izraisītu Civillikuma 1905.pantā paredzētās sekas, nav noteiktas, kreditors ir tiesīgs atgādinājumu parādniekam izteikt jebkādā formā, t.i., brīvi izvēloties (ciktāl līgumā nav noteikts citādi) veidu, kādā to darīt, tajā pašā laikā paturot prātā, ka strīda gadījumā tieši uz kreditoru gulsies atgādinājuma paziņošanas fakta pierādīšanas nasta. Neviena tiesību norma neuzliek kreditoram pienākumu pierādīt faktu, ka parādniekam nosūtīto atgādinājumu pēdējais patiešām saņēmis.*

Senāts jautājumā par aizdevuma līguma izpildes veidu atgādināja, ka *aizdevuma līgumam ir raksturīgs vienreizējs, nevis periodisks izpildījums. Vienreizēja izpildījuma sadalīšana daļās, pusēm līgumā nosakot aizdevuma un aprēķināto procentu samaksas grafiku, nemaina šā izpildījuma juridisko dabu. Minētā vienošanās nav traktējama kā viena darījuma ietvaros pastāvoša saistība ar atšķirīgiem izpildes termiņiem.*

⁵ Senāta 2017.gada 16.oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-369/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1016.C30425814.1.S) 7.4.punkts. (Noilguma pārtraukums, ja tiesa atteikties pieņemt prasības pieteikumu.)

⁶ Senāta 2018.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-264/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1206.C37124214.1.S) 10.punkts.

Juridiskas personas reputācijas aizskārums plašsaziņas līdzekļos vērtēšana

Civillietu departamenta 2020.gada 30.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-77/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Saistību tiesības* – Privātās dzīves, goda, cieņas un reputācijas aizskārums – Juridiskas personas reputācijas aizskārums – Tiesības uz vārda brīvību – Sabiedrību interesējošā tēma – *Civilprocess* – Pierādīšanas pienākuma sadalījums

Par lietas būtību

Divas komercsabiedrības, uzskatīdamas, ka Latvijas Televīzijas un Latvijas Radio vienotajā ziņu portālā publicētas un audiomateriālā ievietotas nepatiesas un aizskarošas ziņas par minēto sabiedrību vides aizsardzības prasībām neatbilstošas komecdarbības rezultātā videi nodarīto kaitējumu, cēla tiesā prasību pret Latvijas Radio, Latvijas Televīziju un Latvijas Radio Ziņu dienesta pētnieciski analītiskā raidījuma autoru (žurnālistu) par šo nepatieso ziņu atsaukšanu un kompensācijas piedziņu.

Tiesvedības gaita

Gan pirmās, gan otrās instances tiesa prasību noraidīja.

Apelācijas instances tiesa pievienojās pirmās instances tiesas sprieduma pamatojumam un konstatēja, ka plašsaziņas informācijas līdzekļos, atsaucoties uz valsts un pašvaldību amatpersonu sniegto informāciju, izplatīti fakta apgalvojumi un pausts ass, kritisks viedoklis par komercsabiedrību rīcību. Tiesa atzina, ka šādu apgalvojumu un viedokļa paušana ir samērīga, ņemot vērā faktisko bāzi, sabiedrībai nozīmīgo tēmu un to, ka žurnālists komercsabiedrības pārstāvim bija devis iespēju paust savu nostāju.

Tiesa norādīja, ka Civillikuma 2352.¹panta tvērumā neietilpst atbildība par viedokļa paušanu vai pamatotu faktu apgalvojumu.

Senāts spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Tiesību jautājums Senātā saistīts ar divu nozīmīgu pamattiesību – tiesību uz vārda brīvību un tiesību uz reputācijas aizsardzību – līdzsvarošānu.

Senāts norādīja, ka attiecībā uz juridiskām personām vērtējams, vai ir aizskarta juridiskās personas reputācija un vai ir pasliktinājies tās

¹ ECLI:LV:AT:2020:0430.C30450117.7.S

sabiedriskais novērtējums tādā mērā, ka tas ietekmē vai varētu ietekmēt tās darbību. Savukārt, ja ar juridiskās personas kritiku ir aizskarts šo personu pārstāvju – fizisko personu – personiskais gods un cieņa, viņām ir tiesības celt prasību savā, nevis juridiskās personas vārdā.

Senāts atzina, ka pārsūdzētajā spriedumā ir ievērots tiesību aizsardzības interešu līdzsvars un dots pamatojums, kādēļ nav pieļauts nepamatots prasītāju reputācijas aizskārums, kas savukārt izslēdz Civillikuma 1635., 2352.¹panta, likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 21. un 28.panta piemērošanu.

Senāts atzīmēja, ka Civillikuma 2352.¹pants pārsūdzētajā spriedumā nepareizi piemērots tiktāl, ciktāl tajā atzīts, ka atbildība par viedokļa paušanu neietilpst normas tvērumā. Tomēr tas nav novedis pie lietas nepareiza iznākuma. Senāts norādīja, ka tiesai, lai konstatētu, vai teksts atbilst jēdzienam „ziņas” vai „viedoklis”, neatkarīgi no izteikuma formas un pušu norādēm ir jāanalizē publikācijas konteksts un tas, kā to varētu uztvert „vidusmēra lasītājs”. Neatkarīgi no tā, vai publiskotie izteikumi ir novērtēti kā ziņas vai viedokļi, izšķiroši ir tas, ka tiesa pierādījumu vērtēšanas rezultātā secinājusi, ka tiem ir faktiskā bāze. Lai nošķirtu ziņas par faktiem un viedokli, ir jāņem vērā lietas apstākļi un piezīmju vispārējais tonis, paturot prātā, ka apgalvojumi par sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem uz šī pamata drīzāk ir viedoklis, nevis fakti. Ziņu un viedokļu vērtējums attiecas uz iztiesāšanas gaitā nodibinātiem faktiskajiem apstākļiem, kurus tiesa ir izvērtējusi un ņēmusi vērā, ka publiskotās informācijas autors ir vērsies pie prasītāju amatpersonas, lai to pārbaudītu un nodrošinātu prasītājam iespēju izteikties, bet pēdējās šo iespēju nav izmantojušas.

Senāts uzsvēra, ka vides aizsardzība, kas ir izskatāmajā lietā analizētā raksta pamattēma, neapšaubāmi ir sabiedrību interesējošs un Latvijas Republikas Satversmes 115.pantā nostiprināts pamattiesību jautājums. Tāpēc Senāts, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, atzīmēja, ka, lai īstenotu ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pantu aizsargātās žurnālistu tiesības izpaust informāciju par sabiedrību interesējošiem jautājumiem, specializētajai presei ir jābūt iespējai izpaust faktus, kas var interesēt lasītājus, un tādējādi sniegt ieguldījumu uzņēmējdarbības atvērībā. Šis uzdevums var tikt novērtēts kā nozīmīgāks nekā uzņēmuma reputācijas aizsardzība. Spriedumā atzīmēts, ka tāda žurnālistikas paņēmiena kā saprātīgs pārspilējums izmantošana rakstā/raidījumā nevar radīt pamatu sprieduma atcelšanai.

Senāts deva vērtējumu arī pierādīšanas pienākumu sadalei šādās lietās. Senāts secināja, ka tiesa nevis atbrīvojusi atbildētājus no pierādīšanas pienākuma, bet pamatoti atzina, ka atbildētāju iesniegtā pierādījuma apstrīdēšana ir iespējama, iesniedzot citu pierādījumu, kas ļautu apšaubīt sākotnējo, jo noliegt, neko nepierādot, var tikmēr, kamēr pretējā puse attiecībā uz savu apgalvojumu nav iesniegusi pierādījumus.

Parādnieka vainas prezumpcija, ja tas ar saistītu personu noslēdzis darījumu kreditoram par ļaunu

Civillietu departamenta 2020.gada 9.marta spriedums lietā Nr. SKC-79/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Saistību tiesības* – Saistītu personu slēgti darījumi – Ļaunprātīga izvairīšanās no saistību izpildes – *Civilprocess* – Pierādīšanas pienākuma sadalījums

Par lietas būtību

Kreditēstāde, lai izpildītu Rīgas Starptautiskās šķīrējtiesas spriedumu, atsaucoties uz Civillikuma 93.pantu, lūdza vērst piedziņu uz parādnieka laulātā daļu laulāto kopīgajā mantā, kas zemesgrāmatā reģistrēta uz parādnieka laulātā vārda. Parādnieks, būdams galvinieks, neievērojot galvojuma līgumā uzņemtās saistības, pretēji Civillikuma 110.panta otrajai daļai un 115.panta trešajai daļai un Civillikumā noteiktajai tiesību un pienākumu izmantošanai labā ticībā, savus nekustamos īpašumus uz pirkuma līgumu pamata vienā dienā atsavinājis savai laulātajai, noslēdzot arī laulības līgumu. Atsavinātie nekustamie īpašumi iegūti pirms laulības noslēgšanas, tāpēc sākotnēji tie bija uzskatāmi par parādnieka atsevišķo mantu.

Ņemot vērā, ka nekustamie īpašumi, uz kuriem lūgts vērst piedziņu, tiesvedības laikā atsavināti labticīgām personām, apelācijas instancē prasītāja precizēja prasību un lūdza piedzīt no parādnieka laulātā pusi no iegūtās pirkuma summas, jo, pastāvot viena laulātā apjomīgām parāda saistībām, tika noslēgti pirkuma līgumi privātā kārtā, ar kuriem tika atsavināti bankas parādnieka nekustamie īpašumi otram laulātajam. Pirkuma maksas šķietamai samaksai tika izmantota simulatīva naudas pārskaitījumu ķēde (vienas dienas laikā vienas bankas ietvaros veikti deviņi maksājumi starp septiņām personām bez racionāla un ekonomiska pamatojuma, tai skaitā viena laulātā maksājums otram laulātajam, lai gan viņa oficiālie ienākumi ir nesalīdzināmi mazāki par veikto pārskaitījumu). Savukārt neilgi pēc bankas paziņojuma par vienpusēju bankas atkāpšanos no kredīta līguma nostiprinājuma lūgumi iesniegti zemesgrāmatai.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja daļēji. Tiesa atzina

¹ ECLI:LV:AT:2020:0309.C17130915.4.S

kreditēstādes tiesības vērst piedziņu uz parādnieka kā laulātā mantas daļu divos uz parādnieka laulātā vārda zemesgrāmatā nostiprinātajos nekustamajos īpašumos. Daļā par piedziņas vēršanu uz parādnieka laulātā mantas daļu no trešā nekustamā īpašuma tiesvedība izbeigta, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 223.panta 4.punktu sakarā ar prasītāja atteikšanos no prasības šajā daļā.

Apelācijas instances tiesa, izskatot atbildētāju apelācijas sūdzību par spriedumu prasības apmierinātajā daļā, prasību pret parādnieka laulāto noraidīja. Tā kā parādnieka laulātais attiecībā uz prasītāju nav parādnieks, apelācijas instances tiesa atzina, ka piedziņa uz viņa mantu vērsta nepamatoti. Tiesa norādīja, ka pirkuma līguma noslēgšanas gadījumā likums neparedz kreditora tiesības atprasīt mantas daļu parāda samaksai, neapstrīdot pašu darījumu. Tā kā prasītāja starp atbildētājiem noslēgtos pirkuma līgumus nav apstrīdējusi, tiesai nav pamata vērtēt šo līgumu tiesiskumu. Turklāt tiesa secināja, ka, noslēdzot pirkuma līgumu, kas pēc savas būtības ir atlīdzības līgums, pārdevēja mantas apjoms nesamazinās. Turklāt prasītāja piekritusi strīdus nekustamo īpašumu atsavināšanai, kreditējot šos darījumus un nostiprinot uz tiem savā labā hipotēku. Vienlaikus tiesa atzīmēja, ka Civillikuma 110. un 115.pants regulē laulāto līgumiskās mantiskās attiecības un uz pirkuma līgumu nav attiecināms. Parādnieks apmaiņā pret nekustamajiem īpašumiem ir saņēmis ekvivalentu naudā, tāpēc nav pamata uzskatīt, ka viņš, pretēji galvojuma līguma noteikumiem, būtu pasliktinājis savu mantas stāvokli. Turklāt prasītāja ir piekritusi strīdus nekustamo īpašumu atsavināšanai, šos darījumus kreditējot un nostiprinot uz tiem savā labā hipotēku.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Spriedumā analizēts, kādu tiesisko attiecību ietvarā ir vērtējamās strīdus attiecības un vērtēta saistītu personu noslēgtu darījumu godprātīguma pārbaude.

Senāts atzina par kļūdainu apelācijas instances tiesas secinājumu, ka īpašums, kuru viens laulātais pārdevis savam laulātajam, automātiski kļūst par šī otra laulātā atsevišķu mantu. Lai atzītu viena laulātā laulības laikā iegādāto mantas objektu par viņa atsevišķo mantu, ir svarīgi noskaidrot, vai atsavinātos nekustamos īpašumus laulātais iegādājies par līdzekļiem no savas atsevišķās mantas vai minētie līgumi nav noslēgti par jaunu kreditoru interesēm ar nolūku izvairīties no saistībām pret kreditoru.

Senāts konkrētās lietas apstākļu kontekstā atgādināja, ka slēdzienu

par līguma fiktīvo vai simulatīvo raksturu var izdarīt no tādiem apstākļiem, kas saistīti ar noslēgto darījumu un dalībnieku rīcību tikai to kopumā, kuros saskatāmas savstarpējas sakarības, kas neatstāj vietu šaubām par nodomu, ar kādu līgums slēgts. Savukārt, vērtējot faktus selektīvi, nevar gūt pareizu, objektīvai realitātei atbilstošu priekšstatu par strīda apstākļiem.

Spriedumā analizēta normatīvā regulējuma vēsturiskā attīstība un secināts, ka tas, ka Civilprocesa likumā nav atjaunota Latvijas starpkaru periodā Civilprocesa likumā noteiktā kārtība darījumu apstrīdēšanai, kas noslēgti par jaunu kreditoriem (sk. Civillikuma 1438.panta piezīmi), nav šķērslis šādu strīdu izšķiršanai, ja pretstatā parasti sagaidāmām civiltiesiskās apgrozības attiecībām nodibinātas netipiskas situācijas, kas prasa saprātīgam vērotājam no malas īpašu un ticamu atbildētāja skaidrojumu.

Senāts rezumēja, ka gadījumā, ja parādnieks noslēdzis līgumu ar saistītu personu kreditoram par jaunu un ir prezumējama šīs saistītās personas ļaunprātīga rīcība, t.i., ir jāpieņem, ka šī persona zināja par parādnieka nolūku nodarīt ar darījuma noslēgšanu zaudējumu saviem kreditoriem, ciktāl tā nepierāda pretējo.

Apdrošinājuma ņēmēja prasība par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu, ja to nav pieprasījis apdrošinātais – līzinga devējs

Civillietu departamenta 2020.gada 28.aprīļa spriedums
lietā Nr. SKC-134/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Apdrošināšanas tiesības* – Apdrošināšanas līgums – Apdrošināšanas atlīdzība – Finanšu līzinga (nomas) līgums

Par lietas būtību

Starp divām sabiedrībām 2008.gadā noslēgts finanšu līzinga (nomas) līgums par transportlīdzekļa nodošanu otrās sabiedrības lietošanā. Saistība nodrošināta ar fiziskas personas galvojumu. Lietotājs transportlīdzekli apdrošināja.

Transportlīdzeklis 2009.gada septembrī nozagts, par ko ierosināts kriminālprocess. Apdrošinātais atteicās izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, jo zādzības brīdī transportlīdzeklim nebija veikta tehniskā apskate.

Lietotājs un galvinieks 2011.gadā cēla tiesā prasību pret apdrošinātāju ar trešo personu – līzinga kompāniju, lūdzot piedzīt no apdrošinātāja prasītājas labā zaudējumus un nokavējuma procentus un galvinieka labā – morālā kaitējuma atlīdzību.

Tiesvedības gaita

Gan pirmās, gan otrās instances tiesa prasību noraidīja. Senāts 2017.gada apelācijas instances tiesas spriedumu atcēla un nodeva lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Izskatījusi lietu no jauna, apgabaltiesa prasību apmierināja daļēji, piedzenot no atbildētājas apdrošinājuma ņēmējas (tiesību pārņēmeja – galvinieka) labā zaudējumus, nokavējuma procentus, ar lietas vešanu saistītos izdevumus un tiesas izdevumus. Prasību daļā par morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu noraidīja.

Atbildētāja kasācijas sūdzībā lūdza atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0428.C30711611.8.S

Senāta nolēmums

Senāts norādīja, ka īpašuma apdrošināšanā persona, kura saņems apdrošināšanas atlīdzību, raksturota ar apdrošinātā jēdzienu, proti, šī persona ir tā pati, kuras labā noslēgts apdrošināšanas līgums. Savukārt apdrošināšanas objekts tiek apdrošināts atbilstoši kompensācijas principam, kura būtības pamatā ir apdrošinātāja saistība atlīdzināt apdrošināšanas gadījumā nodarītā kaitējuma apmēru (nodarītos jeb patiesos zaudējumus) apdrošinātajam.

Senāts atgādināja, ka atziņas, kas izteiktas faktiski un tiesiski apstākļu ziņā līdzīgā lietā², kurā prasību par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu sakarā ar transportlīdzekļa zādzību cēlis apdrošinājuma ņēmējs, trešā persona – apdrošinātais (līzinga devējs) – patstāvīgu prasījumu lietā nav pieteicis un vērsies ar piedziņu pret galvinieku, bija izmantojamas arī šīs lietas iztiesāšanā. Minētajā lietā spriedumā norādīts, ka, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, apdrošinātājam saskaņā ar likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 24.pantu jāizmaksā apdrošināšanas atlīdzība apdrošinātai personai, nevis apdrošinājuma ņēmējam.

Līdz ar to tiesas secinājumu, ka tiesīgā persona, kuras labā piespriežama apdrošināšanas atlīdzība, ir apdrošinājuma ņēmējs, Senāts atzina par nepamatotu. Tiesas nodibinātajai trešās personas bezdarbībai, neiesniedzot prasību par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu, konkrētajā gadījumā nav tiesiskas nozīmes, un tā nevarēja būt iemesls prasības apmierināšanai. Trešās personas rīcība var kalpot par pamatu prasītāja iebildumiem, ja gadījumā tā vērsas pret viņu saistībā ar tiesiskajām attiecībām, kuru dēļ noslēgts apdrošināšanas līgums. Taču šie apstākļi nemaina noslēgtajā apdrošināšanas līgumā un likumā noteikto subjektu, kuram ir tiesības saņemt apdrošināšanas atlīdzību.

² Senāta 2015.gada 17.decembra spriedums lietā Nr. SKC-268/2015 (C28344709).

Pilnvarojuma robežas, ja pilnvarā piešķirtas tiesības slēgt darījumus arī pilnvarnieka interesēs

Civillietu departamenta 2020.gada 23.aprīļa spriedums
lietā Nr. SKC-203/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Saistību tiesības* – Prasījumi no svešu lietu pārziņas – Pilnvarojums slēgt darījumus pilnvarnieka interesēs

Par lietas būtību

Prasītājs, uzskatīdams, ka atbildētājs kā viņa pilnvarnieks nav norēķinājies par summām, kas iegūtas, daļēji izcērtot prasītāja īpašumā esošo mežu, un tādējādi nodarījis prasītājam zaudējumus izcirstā meža vērtības apmērā, cēlis prasību par zaudējumu piedziņu.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja.

Apelācijas instances tiesa prasību noraidīja.

Senāts spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Kasācijas tiesvedībā atbildēts uz jautājumu, kā iztulkojams prasītāja izdotajā universālpilnvarā ietvertais norādījums par atļauju atbildētājam kā pilnvarniekam „slēgt visus darījumus, kā arī savā labā un interesēs”.

Senāts atgādināja, ka atbilstoši Civillikuma 2289.pantā ietvertajai būtībai pilnvarojuma līgums ir uzticības attiecības, kurām pastāvēt viens tiesību subjekts uzdod otram tiesību subjektam vest savas lietas, ievērojot pilnvarojuma apjomu. Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa, secinot, ka pilnvarojuma līgums pieļāva atbildētājam paturēt no meža izciršanas iegūtos līdzekļus, ir pareizi iztulkojusi atbildētājam izdotās pilnvaras tekstu un pareizi piemērojusi Civillikuma 2301. un 2304.panta normas par pilnvarnieka tiesību un pienākumu apjomu.

Senāts, pamatojoties uz 2301.panta pirmās daļas vārdiem „ja nav noteiktu norādījumu”, atzina, ka pilnvarā piešķirtās tiesības noslēgt darījumus arī savā labā un interesēs ir uzskatāmas par noteiktu norādījumu, kuram atbilstoši pilnvarniekam jārīkojas vispirms. Kaut arī pilnvarniekam saskaņā ar Civillikuma 2304.pantu ir jādarbojas pilnvardevēja interesēs,

pilnvarnieks vienlaikus var darboties arī savās interesēs un paturēt peļņu, kas gūta, izpildot uzdevumu, ja pilnvarotājs tam noteikti piekritis.

Senāts, noraidot kasatora argumentu, norādīja, ka tas, ka pilnvarnieks nav izpildījis Civillikuma 2305.pantā noteikto pienākumu dot savam pilnvarotājam norēķinu, pats par sevi nevar radīt pilnvarotājam zaudējumus, jo norēķins ir atskaites došana par pilnvarotāja vārdā jau iepriekš veiktām darbībām. Līdz ar to nav pamatoti šī līgumiskā pienākuma neizpildi sasaistīt ar tādu neatļautu darbību, kas varētu būt par pamatu zaudējumu atlīdzināšanai.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0717.C39131415.5.S

VI. Nolēmumi, kas izriet no darba tiesībām

Psihologiskā terora darbavietā jeb mobinga kvalifikācija

Darbinieka un darba devēja sarunas ieraksts kā pierādījums darbinieka tiesību aizskārumam

Ārvalstu tiesu nolēmumu izmantošana Latvijas tiesas nolēmuma pamatošanai

Civillietu departamenta 2020.gada 28.aprīļa spriedums
lietā Nr. SKC-276/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Darba tiesības* – Psihologiskais terors (mobings) – *Civilprocess* – Darbinieka un darba devēja sarunas ieraksts kā pierādījums – Ārvalsts tiesas nolēmuma izmantošana

Par lietas būtību

Darba devēja (valsts iestāde) saņēma darbinieces iesniegumu par darba līguma izbeigšanu, pamatojoties uz Darba likuma 100.panta piekto daļu. Darba devēja izdeva rīkojumu, ar kuru izbeidza pušu darba tiesiskās attiecības, izmaksāja algu un kompensāciju par neizmantoto atvaļinājumu. Atlaišanas pabalsts netika izmaksāts.

Darba devēja cēla tiesā prasību pret darbinieci par darba ņēmēja uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu un darba tiesisko attiecību izbeigšanas pamatojuma maiņu uz Darba likuma 101.panta pirmās daļas 2.punktu.

Darbiniece cēla tiesā pretprasību, lūdzot piedzīt no darba devējas atlaišanas pabalstu atbilstoši Darba likuma 100.panta piektajai daļai un morālā kaitējuma atlīdzību par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu saskaņā ar Darba likuma 29.panta astoto daļu, atlīdzības apmēru nosakot pēc tiesas ieskata.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa gan prasību, gan pretprasību noraidīja. Izskatījusi darbinieces apelācijas sūdzību daļā par noraidīto pretprasību, apelācijas instances tiesa pievienojās pirmās instances tiesas sprieduma motīviem un pretprasību noraidīja.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0428.C30407917.9.S

Kasācijas sūdzību par minēto spriedumu iesniedza darbiniece. Tajā norādīts, ka vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpums bija psihologiskais terors, kas izpaudās kā pastāvīga kritika darbā, kontaktēšanās noliegums, nesarunāšanās ar darbinieku (padoto), apiešanās ar darbinieku kā ar „tukšu vietu”, darbinieka nepamatota sodīšana. Tiesa nav ņēmusi vērā Vācijas tiesas atziņu, ka pastāvīgu grūtību sagādāšana darbā (ieriebšana) ir psihologiskais terors, ja šīs darbības norisinājušās noteiktā īsā laika posmā ar nosacījumu, ka darbības bijušas sistemātiskas.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Senāts nolēmumā analizēja psihologiskā terora darbavietā jeb mobinga būtību un pazīmes, un atbilstošu tiesību normu piemērošanu.

Senāts norādīja, ka *darba devēja īstenota psihologiskā terora jeb mobinga gadījumā tiek pārkāpts vienlīdzīgu tiesību princips un tas kvalificējams kā Darba likuma 7.panta pirmās daļas un 28.panta otrās daļas pārkāpums. Risinot jautājumu par atlīdzību par morālo kaitējumu, pēc analogijas piemērojama Darba likuma 29.panta astotā daļa, tikai šajā situācijā nav nepieciešams norādīt uz pazīmi, kas šo darbinieku atšķir no citiem darbiniekiem, kā tas būtu diskriminācijas aizlieguma pārkāpuma gadījumā.*

Pret darbinieku vērsta mobinga ilgums ir jāvērtē kopsakarā ar citām psihologiskā terora pazīmēm, jo īpaši darbību raksturu, mērķi un sistemātiskumu. Ilguma kā psihologiskā terora pazīmes būtība nav noteiktā laika nogrieznī, bet gan tajā, ka psihologisko teroru veido darbību kopums ar vienotu mērķi, nevis viena vai vairākas atsevišķas epizodes. Jo biežākas un sistemātiskākas ir kaitnieciskās darbības, jo īsāks laika posms var būt nepieciešams, lai mobingu konstatētu, un otrādi.

Senāts uzsvēra, ka tiesas pienākums pierādījumus un apstākļus vērtēt kopumā ir jo īpaši nozīmīgs mobinga gadījumā, kad psihologiskā terora atzīšanai jākonstatē vienota naidīga sistēma. Vērtējot iespējamās emocionālās vardarbības izpausmju atsevišķus faktus atrauti vienu no otra, nav iespējams izdarīt objektīvus secinājumus par darba devēja iespējami īstenoto psihologisko spiedienu un emocionālo vardarbību pret personu.

Senāts salīdzinājumam norādīja uz Eiropas Savienības Vispārējās tiesas lietā „SQ/EIB”² paustajām atziņām attiecībā uz mobingu Eiropas

² Eiropas Savienības Vispārējās tiesas 2018.gada 13.jūlija sprieduma lietā „SQ/EIB”, T-377/17, ECLI:EU:T:2018:478, 89., 92.–93.punkts.

Savienības civildienestā, proti, ka psiholoģiskas vardarbības konstatējums izriet no rīcības veidu kopuma un principā to nevar veikt, pamatojoties tikai uz vienas rīcības konstatējumu. Aplūkojot katru rīcības gadījumu atsevišķi, šāda rīcība pati par sevi ne vienmēr būtu uzskatāma par psiholoģisku vardarbību, bet, vērtējot to vispārēji un attiecīgā kontekstā, tostarp ņemot vērā to kumulāciju laikā, to varētu uzskatīt par tādu, kas objektīvi ir skārusi šī cita darbinieka pašcieņu un pašapziņu, pret kuru attiecīgā rīcība ir vērsta.

Senāts piekrita kasācijas sūdzības iesniedzējai, ka apgabaltiesa kļūdījusies pierādīšanas pienākuma sadalē, jo, pareizi atzīstot, ka atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpuma lietās pierādīšanas pienākums ir darba devējai, tomēr atbrīvojusi to no šī pienākuma.

Senāts norādīja, ka jautājumā, vai atbildētājas ar mobilo tālruni veiktie audioieraksti, kuros fiksētas sarunas ar darba devējas vadītājām, ja sarunas ierakstītas, viņām nezinot, ir pieļaujami pierādījumi, pastāv divas konfliktējošas tiesības – darba devējas amatpersonu tiesības uz privāto dzīvi, tostarp datu aizsardzību, un darbinieces tiesības uz savu tiesību (vienlīdzīgas tiesības uz darbu, taisnīgi, droši un veselībai nekaitīgi darba apstākļi) aizsardzību. *Atsevišķos gadījumos var būt pieļaujama darbinieka sarunas ar darba devēju ierakstīšana, neinformējot par to darba devēju, un šī ieraksta izmantošana tiesā par pierādījumu darbinieka aizskarto tiesību aizsardzībai. Izsverot, vai konkrētās lietas apstākļos priekšroka dodama darba devēja tiesībām uz privāto dzīvi vai darbinieka tiesībām, tiesai jāvērtē, kādos apstākļos sarunas ierakstīšana notikusi; kādiem nolūkiem tā ierakstīta; kāds bija sarunas ietvars; kā ieraksts tiek izmantots; vai pastāvēja citi iespējami pierādījumi, kas tikpat efektīvi varētu pierādīt konkrētā pārkāpuma esību; un vai nav notikusi ierakstītās personas pārlieka provocēšana.*

Attiecībā uz apelācijas instances tiesas izmantotā avota – ārvalsts tiesas nolēmuma – izmantošanu Senāts norādīja, ka vispārīgi Latvijas tiesai nav liegts izmantot kādu ārvalsts tiesas spriedumu, taču *ārvalsts tiesu nolēmumu atziņas nav uzskatāmas par tiesību pamatavotu Latvijas tiesību sistēmā. Tāpēc, atsaucoties uz šādu nolēmumu, spriedumā jānorāda tiesību salīdzinošās analīzes metodoloģijā balstīts tā izmantošanas pamatojums.*

Darba laika un atpūtas laika nošķiršana pārtraukuma laikā

Civillietu departamenta 2020.gada 18.jūnija spriedums lietā Nr. SKC-577/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Darba tiesības* – Darba laiks un atpūtas laiks – Pārtraukumi darbā

Par lietas būtību

Lietā celta prasība par nesamaksātās darba algas starpības, kas pienākas par pārtraukumiem, kuri iekļaujami darba laikā, piedziņu. Prasītājs bija policijas inspektors pašvaldības policijā.

Prasītāja ieskatā, strādājot diennakts dežūru režīmā, prasītājam jebkurā dežūras (maiņas) brīdī 24 stundas jābūt darba devēja rīcībā, lai nodrošinātu darba nepārtrauktību. Līdz ar to apmaksājami ir arī pārtraukumi.

Darba devēja ieskatā prasītājs varējis ik pēc četrām stundām izmantot 30 minūšu pārtraukumu pēc saviem ieskatiem, tāpēc tie nav ieskaitāmi darba laikā.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību noraidīja.

Apelācijas instances tiesa prasību apmierināja. Tiesa secināja, ka prasītājam uz izsaukumu jāreaģē nekavējoties, tāpēc viņam nav iespējams brīvi atstāt darba vietu pārtraukumu izmantošanai, kā tas noteikts darba kārtības noteikumos. Tiesa, pamatojoties uz Eiropas Savienības Tiesas un Satversmes tiesas judikatūras atziņām, atzina, ka atbilstoši Darba likuma 145.panta trešajai daļai pārtraukums ir ieskaitāms darba laikā, par ko attiecīgi veicama darba samaksa.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā apsvērtais tiesību jautājums ir par darba laika un atpūtas laika (konkrētajā gadījumā – pārtraukuma) nošķiršanu, Darba likuma 130., 141.panta un 145.panta otrās un trešās daļas pareizu piemērošanu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0618.C73475318.9.S

Ievērojot Darba likuma 130., 141. un 145.panta normas, kurās pārņemti Direktīvas 2003/88 EK² nosacījumi, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 31.panta 2.punktā un Latvijas Republikas Satversmes 107.pantā noteikto, Senāts norādīja, ka *pārtraukums darbā ir laiks, kurā saskaņā ar likumu un darba devēja darba kārtības noteikumiem (maiņu grafikiem) darbiniekam nav jāveic savi darba pienākumi un viņš drīkst atstāt darba vietu, lai šo laiku izmantotu brīvi pēc sava ieskata, bet galvenokārt tas domāts, lai atpūstos un paēstu. Darba laika statuss piešķirams laika posmam, kurā darbaņēmējam ir pienākums fiziski atrasties darba devēja noteiktajā vietā un būt pieejamam darba devējam, lai vajadzības gadījumā varētu uzreiz sniegt attiecīgos pakalpojumus („dežūras gatavība”). Savukārt, ja darbaņēmējs ir sava darba devēja rīcībā, ciktāl viņam tikai jābūt sasniedzamam, darbaņēmējs var savu laiku organizēt mazāk ierobežojoši un veltīt to pats savām interesēm; šādā gadījumā vienīgi laiks, kurš ir saistīts ar reālu pakalpojumu sniegšanu, ir uzskatāms par darba laiku („izsaukuma gatavība”).*

Senāts, atsaucoties uz Direktīvā 2003/88 EK definēto principu „pietiekama atpūta”, atgādināja, ka atpūtas laika noteikumu ievērošana ir ne vien darbinieka tiesības, bet arī pienākums, kā arī ka Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā³ nostiprināts, ka jēdzieni „darba laiks” un „atpūtas laiks” ir Eiropas Savienības tiesību jēdzieni, kurus nedrīkst interpretēt atkarībā no dažādiem dalībvalstu tiesību aktu noteikumiem, un ka šie jēdzieni viens otru izslēdz. Izšķirošais faktors, lai noteiktam laika posmam piešķirtu darba laika statusu, ir darbaņēmēja pienākums fiziski atrasties darba devēja noteiktajā vietā un būt pieejamam darba devējam, lai vajadzības gadījumā varētu uzreiz sniegt attiecīgos pakalpojumus. Savukārt, ja darbaņēmējs ir sava darba devēja rīcībā, ciktāl viņam tikai jābūt sasniedzamam, darbaņēmējs var savu laiku organizēt mazāk ierobežojoši un veltīt to pats savām interesēm; šādā gadījumā vienīgi laiks, kurš ir saistīts ar reālu pakalpojumu sniegšanu, Direktīvas 2003/88 izpratnē ir uzskatāms par darba laiku.

Senāts atzina, ka apstākļos, kad darbiniekiem (prasītājam) ir noteikts pienākums nodrošināt darba nepārtrauktību un likumā noteikto pienākumu tūlītēju izpildi, viņi darba devēja rīcībā atrodas visas dežūrmaiņas laikā. Arī formāli noteiktā pārtraukuma laikā darbinieks ir „dežūrgatavībā”, un tas rada pamatu attiecīgo laiku ieskaitīt darba laikā.

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2003.gada 4.novembra Direktīva 2003/88 EK par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem.

³ Eiropas Savienības Tiesas 2018.gada 21.februāra spriedums lietā „Matzak”, C-518/15, ECLI:EU:C:2018:82, 2003.gada 9.septembra spriedums lietā „Jaeger”, C-151/02, ECLI:EU:C:2003:437.

Atrašanos „dežūrgatavībā” nemaina tas, ka darbiniekiem ir bijusi iespēja iepirkties vai pusdienot, jo arī šajā laikā var nākties nekavējoties pildīt darba pienākumus.

Senāts papildus uzsvēra, ka darba tiesībās primāri ievērojams normālais dienas darba laiks un cita darba laika režīma noteikšanai jābūt pamatotai ar objektīvu nepieciešamību. Ja konkrētā darba specifika saistīta ar darba nepārtrauktības nodrošināšanu, darbinieka tiesību uz atpūtu ievērošanai jāorganizē viņa aizstāšana pārtraukuma laikā.

Darbinieka sociālās garantijas, ja darba tiesisko attiecību turpināšana nav iespējama sakarā ar darba vietas pārcelšanu

Civillietu departamenta 2020.gada 10.decembra spriedums
lietā Nr. SKC-1335/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Darba tiesības* – Darba tiesisko attiecību izbeigšana – Darba vietas pārcelšana – Atlaišanas pabalsts

Par lietas būtību

Darbaņēmējas brīdinātas par darba izpildes vietas pārcelšanu uz citu pilsētu, paredzot, ka, ja viņas nepiekrītis būtiskiem darba līguma grozījumiem, darba tiesiskās attiecības tiks izbeigtas, izmaksājot Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 17.panta pirmajā daļā noteikto atlaišanas pabalstu. Ar sākotnējo pavēli darba tiesiskās attiecības ar darbaņēmējām izbeigtas, nosakot, ka viņām izmaksājams atlaišanas pabalsts. Ar vēlāku pavēli iepriekšminētā pavēle grozīta, un darba tiesiskās attiecības ar darbaņēmējām izbeigtas, neizmaksājot atlaišanas pabalstu.

Darbaņēmējas cēlušas tiesā prasību par samaksas par darba piespiedu kavējumu, atvaļinājuma kompensācijas, atlaišanas pabalsta un atlīdzības par morālo kaitējumu piedziņu.

Tiesvedības gaita

Apgabaltiesa prasību apmierināja daļēji. Prasītāju labā piedzīts atlaišanas pabalsts, bet daļā par vidējās izpeļņas par darba piespiedu kavējumu, atvaļinājuma kompensācijas un morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu prasība noraidīta. Daļā, ar kuru prasība noraidīta, spriedums kā nepārsūdzēts stājies likumīgā spēkā.

Ar Senāta 2020.gada 6.februāra spriedumu tiesas spriedums atcelts daļā, ar kuru prasītāju labā piedzīts atlaišanas pabalsts, un lieta šajā daļā nodota jaunai izskatīšanai.

Izskatot lietu atkārtoti, apelācijas instances tiesa prasību par atlaišanas pabalsta piedziņu noraidīja. Tiesa secināja, ka prasītājas darba tiesisko attiecību uzteikumu likumā noteiktajā kārtībā un termiņā nav apstrīdējušas, un atzina, ka prasība par atlaišanas pabalsta piedziņu noraidāma kā

¹ ECLI:LV:AT:2020:1210.C69360318.15.S

nepierādīta, jo lietā nav nodibināts, ka darba tiesiskās attiecības ar prasītājam izbeigtas kādā no Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 17.pantā paredzētajiem gadījumiem. To nevar ietekmēt arī tas, ka līdzīgos apstākļos darbiniekiem, kuri nav piekrituši darba līguma grozījumiem, ir izmaksāti atlaišanas pabalsti.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsvērtais tiesību jautājums ir par darbinieka tiesībām uz atlaišanas pabalstu, ja darba tiesiskās attiecības izbeigtas pēc darba devēja iniciatīvas, pamatojoties uz Darba likuma 98.panta pirmo daļu – darbinieks nav piekritis darba devēja piedāvātajiem darba līguma grozījumiem, proti, darba vietas pārcelšanai.

Senāts norādīja: secinot, ka celtās prasības priekšmets ir tiesības uz atlaišanas pabalstu, tiesai jāvērtē darba tiesisko attiecību izbeigšanas faktiskais pamats kopsakarā ar to tiesību normu sastāviem, ar kurām saistāmas izšķiramā gadījuma juridiskās sekas. Darba vieta, pretstatā panāktajam saskanīgajam gribas izteikumam par veicamo darbu, darba samaksu un darbinieka pakļaušanos noteiktajai darba kārtībai, netiek uzskatīta par līguma būtisko sastāvdaļu. Tomēr Darba likuma 40. un 97.pants paredz, ka darba vietu, kas obligāti norādāma darba līgumā, darba devējs nevar grozīt vienpusējā kārtā. Darba vietas pārcelšana ir darba devēja organizatoriska rakstura pasākums, kas nav saistīts ar darbinieka uzvedību, tāpēc darbinieku iebildumu raksturs vērtējams katrā konkrētā gadījumā atbilstoši lietas faktiskajiem apstākļiem.

Senāts atzina, ka *darba vietas pārcelšana uz citu vietu (pilsētu), kas atrodas tik tālu, ka darbiniekam, ja viņš vēlas turpināt darbu, pamatoti jāapsver nepieciešamība mainīt dzīvesvietu, ir uzskatāma par tik nozīmīgu līguma grozījumu, kas pēc būtības var liegt darba tiesisko attiecību turpināšanu, citiem vārdiem, var nozīmēt atlaišanu.*

Senāts atgādināja, ka valsts iestādei tiesiskais regulējums jāpiemēro pēc tā jēgas, nevis formāli. Iestādei būtisks organizatoriskais lēmums, kas pēc būtības pielīdzināms iestādes un amata likvidācijai konkrētajā atrašanās vietā, ietilpst Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 17.panta pirmās daļas tvērumā. Līdz ar to arī *šādos*, Darba likumā neregulētos dzīves *gadījumos darbinieka sociālajām garantijām jābūt vismaz tādā pašā apjomā kā personām, kuras no darba tiek atlaistas Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9. un 10.punktā paredzētajos gadījumos.*

VII. Nolēmumi, kas izriet no patērētāju tiesībām

Patērētāja statuss sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu saņēmējam

Civillietu departamenta 2020.gada 16.janvāra spriedums
lietā Nr. SKC-18/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Patērētāju tiesības* – Patērētāja statuss – Sportista karjeras atbalsta pakalpojumu līgums – Līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības princips – Netaisnīgi līguma noteikumi – Neapspriests līgums

Par lietas būtību

Prasītāja 2008.gada rudenī uzsāka sadarbību ar nepilngadīgo atbildētāju [pers. A], sākumā izstrādājot viņam individualizētas spēka treniņu programmas, vēlāk noslēdzot ar viņa vecākiem sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu līgumu un apliecinot, ka līguma slēgšanas mērķis ir nodrošināt atbildētāja veiksmīgu profesionālo karjeru sportā.

Prasītāja cēlusi prasību pret [pers. A] un viņa vecākiem par attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu līgumā paredzētās atlīdzības un līgumsoda piedziņu. Prasītāja norāda, ka ir izpildījusi līgumā noteiktās saistības, savukārt atbildētājs un viņa vecāki pārkāpuši līguma noteikumus, kā arī nav samaksājuši līgumā paredzēto atlīdzību par saņemtajiem pakalpojumiem un līgumsodu par atlīdzības nokavējumu.

Atbildētāji iesniedza pretprasību, lūdzot atzīt līgumu par spēkā neesošu, jo tas noslēgts ar nepilngadīgu personu un nevar saistīt šo personu pēc pilngadības sasniegšanas, kā arī atsevišķus līguma punktus par spēkā neesošiem no līguma noslēgšanas brīža, jo tajos iekļauti pretlikumīgi pienākumi.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja daļēji, pretprasību par līguma atzīšanu par spēkā neesošu daļā noraidīja.

Apelācijas instances tiesa noraidīja gan prasību, gan pretprasību.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0116:C28312614.6.S

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā, ar kuru noraidīta prasība par atlīdzības un līgumsoda par atlīdzības samaksas nokavējumu piedziņu, un lietu šajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Spriedumā izvērtēta noslēgtā līguma pakļautība patērētāju tiesību aizsardzības regulējumam.

Senāts secināja, ka līguma noslēgšanas brīdī persona bija nepilngadīgs skolēns, kurš vēlējās attīstīt savas spējas līdz tādām līmenim, kas nākotnē ļautu viņam noslēgt līgumu ar profesionālu sporta klubu par profesionālās karjeras uzsākšanu. Šādu personu nav pamata uzskatīt par profesionālu sportistu, jo nākotnes ieceres var arī nepiepildīties. Līdz ar to Patērētāju tiesību aizsardzības likuma izpratnē noslēgto līgumu nav pamata saistīt ar personas profesionālo darbību. Šādu līgumu par atbalsta pakalpojumu sniegšanu, lai attīstītu jaunieša sportisko talantu, varētu salīdzināt ar studiju līgumu vai līgumu par kādu interešu izglītību, kur studējošais ir patērētājs, jo arī tie ir vērsti uz to, lai attīstītu personas zināšanas vai prasmes, kuras vēlāk varētu izmantot, veidojot profesionālo karjeru.

Senāts norādīja: *lai noteiktu, vai sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu saņēmējs ir uzskatāms par patērētāju, izšķirošs ir līdzēju statuss attiecīgā līguma noslēgšanas brīdī*, nevis mērķis, kura sasniegšanai tas noslēgts. *Patērētāja statuss nav atkarīgs no personas faktiskajām zināšanām un prasmēm līguma slēgšanas brīdī, līdz ar to nav nozīmes tam, ka šī persona var kļūt par speciālistu attiecīgo pakalpojumu jomā nākotnē.*

Šī atziņa izriet no Eiropas Savienības Tiesas judikatūras², kur jēdzienam „patērētājs” Direktīvas 93/13/EEK³ 2.panta „b” punkta izpratnē ir objektīvs mērķis, un tas nav atkarīgs no konkrētajām zināšanām, kas attiecīgajai personai var būt, vai informācijas, kas tai patiesībā varētu būt. Turklāt apstākļi, ka noteikta veida patērētāju noslēgti līgumi ir rezervēti noteiktām patērētāju grupām, neatņem pēdējiem minētajiem to patērētāju statusu.⁴

Senāts atgādināja, ka Eiropas Savienības Tiesa⁵ norādījusi, ka valsts tiesai, kas izskata strīdu par līgumu, kurš varētu būt minētās direktīvas

² Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 3.septembra sprieduma lietā „Costea”, C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538, 21.punkts.

³ Eiropas Padomes 1993.gada 5.aprīļa Direktīva 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos.

⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2019.gada 21.marta sprieduma lietā „Pouvin un Dijoux”, C-590/17, ECLI:EU:C:2019:232, 30.punkts.

⁵ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 3.septembra sprieduma lietā „Costea”, C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538, 22.–23.punkts.

piemērošanas jomā, ir jāpārbauda, vai aizņēmējs var tikt kvalificēts kā „patērētājs” šīs direktīvas izpratnē. Lai to izdarītu, valsts tiesai ir jāņem vērā visi lietas apstākļi, it īpaši preces vai pakalpojuma, par ko ir attiecīgais līgums, raksturs, kas varētu parādīt, kādam mērķim šī prece vai šis pakalpojums ir iegādāts.

Senāts secināja, ka apelācijas instances tiesa pamatoti atzinusi, ka pušu noslēgtais līgums ir tipveida jeb standartlīgums un tā noteikumi nav savstarpēji apspriesti. Savukārt atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta pirmajai daļai ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs iepriekš sagatavotos līguma projektos nedrīkst piedāvāt tāds līguma noteikumus, kas ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem. Lai neapspriestu līguma noteikumu atzītu par netaisnīgu, ir nodibināms kāds no Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešajā daļā norādītajiem pamatiem, kas rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās pušu tiesībās par sliktu patērētājam.⁶ Vienlaikus līgumsoda iekļaušanu līgumā pašu par sevi nevar uzskatīt par netaisnīgu līguma noteikumu.⁷ Tādējādi, lai izlemtu, vai pielīgtais līgumsods atzīstams par netaisnīgu un tāpēc par spēkā neesošu, tiesas uzdevums ir rūpīgi izvērtēt to proporcionālitates aspektā, ievērojot Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 5.pantā ietverto līgumslēdzēju tiesiskās vienlīdzības principu, kā arī samērīguma kritēriju⁸, proti, vai patērētājs nav nostādīts neizdevīgā stāvoklī, kas būtu atzīstams pretrunā ar labas ticības principu.

Konkrētajā gadījumā, izmantojot Eiropas Savienības Tiesas judikatūras⁹ atziņas, ka, lai arī kompensācijas izmaksāšana apmācīušajam klubam ir pieļaujama, nav atbilstoši jauno sportistu piesaistīšanas mērķim „jaunās cerības” statusa spēlētājam, kas pēc savas apmācības beigām noslēdz profesionālā spēlētāja līgumu ar citas dalībvalsts klubu, piespriet maksāt zaudējumu atlīdzību, kuras apmērs nav atkarīgs no reālajām mācību izmaksām. Senāts attiecībā uz prasītājas iebildumiem, ka šāds līgumsods sporta pasaulē ir ierasta prakse, norādīja, ka līgums konkrētajā gadījumā noslēgts ar personu, kura tikai vēlējās kļūt par profesionālu sportistu, tāpēc šie iebildumi nav pamatoti.

⁶ Senāta 2015.gada 30.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-149/2015 (C32246910) 9.punkts, 2016.gada 18.maija sprieduma lietā Nr. SKC-225/2016 (C20292813) 5.5.1.punkts, 2016.gada 14.septembra sprieduma lietā Nr. SKC-116/2016 (C10100611) 7.1.punkts.

⁷ Senāta 2014.gada 14.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-125/2014 (C35046110) 8.punkts.

⁸ Senāta 2016.gada 30.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-459/2016 (C33417911) 13.2.punkts.

⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2010.gada 16.marta sprieduma lietā „Olympique Lyonnais”, C-325/08, ECLI:EU:C:2010:143, 49. –50.punkts.

Ar patērētāju noslēgta līguma teksta salasāmības prasība

Civillietu departamenta 2020.gada 15.decembra spriedums lietā Nr. SKC-693/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Patērētāju tiesības* – Patērētāja līgums – Netaisnīgi līguma noteikumi – Līguma valoda

Par lietas būtību

Banka cēla tiesā prasību par pamatparāda, komisijas maksas, līgumisko procentu, paaugstināto kredīta procentu un likumisko procentu piedziņu, norādot, ka uz 2005.gada līguma pamata atbildētājam izsniegta „American Express Gold” kredītkarte un atvērts tai piesaistīts konts. Uz atbildētājas 2007.gada iesnieguma pamata „American Express Gold” kredītkarte izsniegta trešajai personai, piesaistot to atbildētājas kredītkartes kontam. 2008.gadā starp pusēm noslēgts otrs līgums par „American Express Gold” kredītkartes izsniegšanu un tai piesaistīta konta atvēršanu.

2012.gada 20.decembrī prasītāja atcēla atbildētājam piešķirto un vairākkārt palielināto kredītlimitu, nobloķēja kontu un kredītkartes izmantošanu.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja daļā par pamatparāda un likumisko procentu piedziņu.

Apelācijas instances tiesa prasību apmierināja. Tiesa atzina, ka pušu vienošanās atbilst Patērētāju tiesību aizsardzības likuma un Civillikuma prasībām un ka tai ir juridisks spēks. Tiesa atzina, ka atbildētājas iebildumos par „mikroskopisku” nodēvētā druka obligāti nepadara kartes lietošanas un apkalpošanas noteikumus par slikti redzamiem, neprecīziem vai neskaidriem. Nav arī konstatēts, ka tipveida līguma noteikumi, pretēji labticīguma prasībām, būtu sastādīti par sliktu patērētājam. Līdz ar to nav pamata tos prejudiciāli atzīt par netaisnīgiem un spēkā neesošiem.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā par komisijas maksas, par procentu un par paaugstināto procentu noteiktiem laika periodiem piedziņu un daļā par tiesāšanās izdevumu piedziņu un lietu atceltajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1215.C30478218.13.S

Senāta nolēmums

Lietā apsvērtais tiesību jautājums ir par to, vai sāka druka var būt netaisnīgs līguma noteikums.

Senāts norādīja, ka *ar patērētāju noslēgtam līgumam jābūt sastādītam vienkāršā un saprotamā valodā gan no satura, gan optiskās uztveramības viedokļa. Izvērtējot to, vai patērētājam objektīvi ir bijis iespējams iepazīties ar līguma noteikumiem un paust savu attieksmi pret tiem, jāņem vērā tas līguma noteikumu drukas izmērs, kas tika piedāvāts patērētājam un bija viņam pieejams līguma noslēgšanas brīdī. Ja lietota tik sāka druka, ka patērētājam, neizmantojot speciālas palielināšanas ierīces, ir jāpieliek sevišķas pūles, lai izlasītu līguma noteikumus, tad tiesai jāvērtē, vai līguma noteikumi formulēti vienkāršā un saprotamā valodā un līguma noteikumu iespējama netaisnīgums.*

Tiesību normu mērķa atklāšanai Senāts atsaucās gan uz Eiropas Savienības Tiesas judikatūru², gan izmantoja juridiskajā literatūrā³ paustās atziņas. Senāts secināja, ka saskaņā ar patērētāju tiesību aizsardzības normām par netaisnīgiem uzskatāmi līguma noteikumi, kas padara patērētājam saistošu tādu līguma noteikumu, ar kuru patērētājam nav bijusi reāla iespēja iepazīties pirms līguma noslēgšanas. Senāts precizēja, ka minētā tiesību norma Patērētāju tiesību aizsardzības likumā iekļauta tikai pēc abu strīdus līgumu noslēgšanas, taču, piemērojot nacionālo tiesību normas, to interpretācija jāveic, cik iespējams, vadoties no Eiropas Padomes Direktīvas 93/13/EEK⁴ attiecīgās pārņemtās normas satura un mērķa.

Vienlaikus Senāts atgādināja, ka šajā lietā jāņem vērā arī Senāta izskatītajā lietā Nr. SKC-144/2015⁵, kurā konstatētie faktiskie un tiesiskie apstākļi bija līdzīgi kā izskatāmajā civillietā, paustās atziņas.

Senāts atgādināja, ka *netaisnīga līguma noteikuma sekas ir tā nepiemērošana vispār.*

² Eiropas Savienības Tiesas 2020.gada 16.jūlija spriedums apvienotajās lietās „Caixabank”, C-224/19 un C-259/19, ECLI:EU:C:2020:578.

³ Reich N., Micklitz H.W., Rott P., Tonner K. European Consumer law. 2nd edition. United Kingdom: Intersentia Publishing Ltd, 2014, p. 143.

⁴ Padomes 1993.gada 5.aprīļa Direktīva 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos.

⁵ Senāta 2015.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-144/2015 (C33407010).

VIII. Nolēmumi, kas izriet no komerciesībām

Mazākuma dalībnieku tiesību aizsardzība akciju atpirkšanas piedāvājuma neesības gadījumā

Civillietu departamenta 2020.gada [...] spriedums lietā Nr. SKC-[G]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – Komerctiesības – Mazākuma akcionāru aizsardzība – Saistību tiesības – Zaudējumi un to atlīdzība

Par lietas būtību

Latvijas valsts cēla tiesā prasību par valsts pensiju speciālajam budžetam nodarīto zaudējumu solidāru piedziņu, norādot, ka tā iemesla dēļ, ka atbildētāji, kuri kontrolēja vairāk nekā 50 procentus no balsstiesīgo akciju kopskaita, neizteica prasītājam obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu, lai arī šāds pienākums *expressis verbis* noteikts Finanšu instrumentu tirgus likuma 66.panta pirmās daļas 1.punktā (redakcijā, kas bija spēkā no 2006.gada 13.jūlija līdz 2016.gada 28.jūnijam), valstij radušies zaudējumi kā starpība starp summu, par kādu akcijas pārdotas izsolē, un summu, kādu valsts saņemtu, ja akcijas atsavinātu obligātās atpirkšanas procedūrā, kā to noteic Finanšu instrumentu tirgus likuma 74.panta pirmās daļas 3.punkts.

Tiesvedības gaita

Gan pirmās, gan otrās instances tiesa prasību noraidīja.

Apelācijas instances tiesa atzina, ka, lai arī atbildētāji, neizsakot prasītājam kā mazākuma akcionārei obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu, pieļāvuši prettiesisku bezdarbību, tomēr nav konstatējams cēloniskais sakars (Civillikuma 1779.pants) starp šo bezdarbību un valsts budžetam nodarītajiem zaudējumiem. Tiesa konstatēja, ka laikā, kad prasītāja akcijas atsavināja atbildētājiem, vairs nepastāvēja Finanšu instrumentu tirgus likuma 66.panta pirmās daļas 1.punktā noteiktais pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu mazākuma akcionāriem. Turklāt atbildētāji, novēršot Finanšu un kapitāla tirgus komisijas konstatēto pārkāpumu vēl pirms galīgā noregulējuma administratīvajā lietā, atsavināja sev piederošās akciju sabiedrības akcijas un attiecīgi samazināja kontroli sabiedrībā līdz 49,98 % no balsstiesīgo

¹ Slēgtas lietas statuss.

akciju kopskaita. Tādējādi atbildētāji nekādā veidā nevarēja ietekmēt cenu, par kādu prasītāja pārdeva akcijas.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsvērts jautājums par mazākuma akcionāru tiesībām, ja vairākuma dalībnieks nav izpildījis obligāto akciju atpirkšanas piedāvājuma prasību.

Senāts atzina, ka *Finanšu instrumentu tirgus likuma 66.pantā ar 2016.gada 26.maija grozījumiem ietvertais obligātais akciju atpirkšanas instruments ir vērsts uz akciju sabiedrības mazākuma dalībnieka tiesību aizsardzību „ex ante”*.² Proti, mazākuma dalībniekam jānodrošina iespēja izstāties no tādas akciju sabiedrības, kuras pārvaldē jeb operatīvo lēmumu pieņemšanā tas turpmāk nevarēs efektīvi piedalīties sakarā ar faktu, ka izšķirošo daļu no balsstiesīgā kapitāla turpmāk kontrolēs cita persona(-s). *Ja vairākuma dalībnieks nepilda šajā likuma normā noteiktās prasības, atbilstošais mazākuma dalībnieka tiesību „ex post” aizsardzības līdzeklis ir zaudējumu atlīdzības prasība.*

Senāts norādīja, ka apstākļos, kad mazākuma dalībniekam liegta iespēja likumā noteiktā kārtībā par taisnīgu atlīdzību atbrīvoties no akcijām sabiedrībā, nav saprātīga pamata sagaidīt, ka mazākuma dalībniekam klusuciešot būtu jāakceptē tiesību aizskārums. *Turklāt ar vēlāku sabiedrības vairākuma rīcību, kas formāli novērš tiesību normā paredzēto kontrolējošā vairākuma kvoruma pazīmi, nevar izvairīties no iepriekš ar likumu nodibinātā pienākuma izpildes.* Pretējā gadījumā mazākuma akcionāru aizsardzības regulējumam zustu jebkāda jēga.

Attiecībā uz apelācijas instances tiesas Finanšu instrumentu tirgus likuma 66.panta pirmās daļas 1.punkta iztulkojumu kopsakarā ar atbildētāju prettiesisko bezdarbību un prasītājam nodarītajiem zaudējumiem Senāts atzina, ka nav pieļaujama likuma mērķim pretēja tiesību normu interpretācija, kas mudina sabiedrībā kontroli ieguvušās personas saskaņoti nepildīt ar likumu uzlikto pienākumu izteikt mazākuma dalībniekiem obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu un veicina situāciju, kad ekonomiski izdevīgāk ir likumu pārkāpt, nevis to ievērot.

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 21.aprīļa Direktīvas 2004/25/EK par pārņemšanas piedāvājumiem 5.panta 1.punkts.

Komercreģistra publiskās ticamības aizsardzības robežas (Judikatūras maiņa)

Civillietu departamenta (paplašinātā sastāvā)

2020.gada 12.februāra spriedums lietā Nr. SKC-5/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Komerctiesības* – Komercreģistra publicitāte

Par lietas būtību

Akciju sabiedrība, kura, pamatojoties uz rajona tiesas lēmumu par izlīguma apstiprināšanu, tā izpildei pārskaitījusi otrai pusei lietā naudas summu, iesniegusi tiesā pieteikumu par jaunatklātiem apstākļiem, jo laikā, kad parakstīta vienošanās par izlīgumu, ieraksti komercreģistrā par prasītājas pārstāvības tiesībām neatbilda patiesajai tiesiskajai situācijai sabiedrībā, un prasību par izlīguma atzīšanu par spēkā neesošu un tā izpildei samaksātās summas piedziņu.

Ar apelācijas instances tiesas lēmumu pieteikums par jaunatklātiem apstākļiem apmierināts un rajona tiesas lēmums, ar kuru apstiprināts pušu (divu akciju sabiedrību) civillietā noslēgtais izlīgums, atcelts.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja. Tiesa atzina, ka izlīgumu parakstījusi persona, kurai nebija tiesību paust prasītājas gribu. Tādējādi atzīstams, ka naudas līdzekļi saskaņā ar izlīgumu pārskaitīti pret prasītājas gribu un atbildētājam nav tiesiska pamata tos paturēt. Tiesa secināja: pierādījumi lietā apliecina, ka vienošanās parakstīšanas brīdī atbildētājam vajadzēja zināt, ka ieraksti komercreģistrā par prasītāja valdes priekšsēdētāju neatbilda patiesajai tiesiskajai situācijai sabiedrībā. Tiesa atsauca uz Senāta spriedumu lietā Nr. SKC-10/2012² un atzina, ka šādā gadījumā atbildētāju Komerclikuma 12.pantā noteiktā komercreģistra publicitāte neaizsargā.

Apelācijas instances tiesa pievienojās pirmās instances tiesas argumentācijai un prasību apmierināja, atzīstot izlīgumu par spēkā neesošu un piedzenot tā izpildei samaksāto summu. Apelācijas instances tiesa atzina, ka atbildētāja neinformētība par prasītāja pārstāvības tiesību trūkumu darījuma spēkā neesību neietekmē.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0212.C31300515.2.S

² Senāta 2012.gada 1.februāra spriedums lietā Nr. SKC-10/2012 (C02031808).

Senāta nolēmums

Lietā aplūkotais tiesību jautājums ir par Komerclikuma 12.panta otrajā un trešajā daļā vārda „zināja” lietojuma nolūku.

Senāts atzina, ka tas, ka Komerclikuma 12.panta pirmajā daļā tiek pieļauts, ka citos tiesiskajos apstākļos personai vajadzēja attiecīgo faktu zināt, ir pamats atzinumam, ka minētās tiesību normas otrajā un trešajā daļā lietotais vārds „zināja” attiecas uz pozitīvas zināšanas faktu, nevis uz iespēju vai nepieciešamību uzzināt. Šāds iztulkojums balstās uz komercreģistra izveidošanas mērķi, proti, paātrināt komerc tiesisko apgrozību, vienlaikus nodrošinot trešo personu aizsardzību. Tas tiek panākts, atbrīvojot labticīgu trešo personu no pienākuma katrreiz pārbaudīt faktisko tiesisko stāvokli un piešķirot tai tiesības paļauties uz komercreģistra ierakstiem. Iztulkojumā ņemts vērā šo normu saskaņojums ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2017/1132³ 16.panta 6. un 7.punktu, kuros arī dažādos apstākļos tiek diferencēta „zināšana” un „vajadzēšana zināt”.

Līdz ar to, kamēr nav pierādīts, ka nepastāv Komerclikuma 12.panta otrajā daļā noteiktais labticīguma kritērijs, trešā persona bauda šīs normas aizsardzību neatkarīgi no tā, vai komercreģistrā ierakstītais valdes loceklis iecelts likumīgi vai ne. Šo aizsardzību trešā persona nebaudītu tikai tad, ja būtu pierādīts, ka tā faktisko tiesisko stāvokli zināja. Proti, kamēr nav pierādīts, ka nepastāv Komerclikuma 12.panta otrajā daļā noteiktais labticīguma kritērijs, trešā persona bauda šīs normas aizsardzību neatkarīgi no tā, vai komercreģistrā ierakstītais valdes loceklis iecelts likumīgi vai ne.

Senāts, pamatojoties uz iepriekš norādītajiem apsvērumiem, atkāpies no lietā Nr. SKC-10/2012⁴ izteiktās atziņas, ka darījuma spēkā neesību, ja to komercsabiedrības vārdā noslēgusi persona, kura valdes locekļa statusu ir ieguvusi prettiesiski, neietekmē Komerclikuma 12.panta noteikumi.

³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2017.gada 14.jūnija Direktīva (ES) 2017/1132 attiecībā uz sabiedrību tiesību dažiem aspektiem.

⁴ Senāta 2012.gada 1.februāra spriedums lietā Nr. SKC-10/2012 (C02031808).

**Ziņu pieprasīšanas kārtība pirms akcionāru sapulces
Balsojuma akcionāru sapulcē ierakstīšanas mērķis**

**Civillietu departamenta 2020.gada 23.marta spriedums
lietā Nr. SKC-49/2020¹**

Kasācijas tiesvedība – *Komerc tiesības* – Kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšana par spēkā neesošiem – Dokumentu izsniegšana – Balsojuma protokolēšana

Par lietas būtību

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību kā akciju sabiedrības akcionāre, izmantojot Komerclikuma 285.panta ceturtajā daļā un 283.panta trešās daļas 4.punktā paredzētās tiesības, cēla tiesā prasību par akciju sabiedrības kārtējās akcionāru sapulces lēmuma par sabiedrības gada pārskata, atkarības un konsolidētā pārskata par 2015.gadu apstiprināšanu atzīšanu par spēkā neesošu un pienākuma uzlikšanu akciju sabiedrībai sniegt prasītājam visu informāciju par tās noslēgtajiem darījumiem starp sabiedrību un tās valdes locekļiem, padomes locekļiem, valdošo uzņēmumu un citām saistītajām personām, kā arī par pienākuma uzlikšanu izsniegt prasītājam bez maksas sabiedrības akcionāru sapulču 2013.–2015.gada protokolus un visu tiem pievienoto dokumentu kopijas.

Akciju sabiedrība bija atteikusi prasītājam sniegt ziņas par noslēgtajiem darījumiem un izsniegt akcionāru sapulces protokolus, kas sastādīti laikā, kad prasītāja vēl nebija akciju sabiedrības akcionāre. Kārtējā akcionāru sapulcē izskatāmo lēmumu un pārskatu projektus atbildētāja izsniedza prasītājam pēc akcionāru sapulces izsludināšanas, un tajos nebija iekļauta informācija, kas nepieciešama, lai akcionāre varētu izlemt jautājumu par balsojuma pārskata apstiprināšanu. Pretēji Komerclikuma 277.panta otrajai daļai, akcionāru sapulcē nepiedalījās neviens atbildētājas valdes loceklis, ne arī revidents, tādējādi prasītājam bija liegta iespēja saņemt informāciju, kas attiecās uz gada pārskatā ietvertajām pozīcijām, un pieņemt lēmumu par balsojumu 2015.gada pārskata apstiprināšanai. Gada pārskats apstiprināts bez likumā noteiktajā kārtībā sniegta revidenta atzinuma.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību noraidīja.

Apelācijas instances tiesa prasību apmierināja daļēji, uzliekot pienākumu atbildētājai izsniegt prasītājam bez maksas tās akcionāru

¹ ECLI:LV:AT:2020:0323.C31344616.9.S

sapulču 2013., 2014., 2015.gada protokolus un visu tiem pievienoto dokumentu kopijas. Pārējā daļā prasība noraidīta.

Kasācijas sūdzību šajā lietā iesniedza prasītāja, savukārt atbildētāja iesniedza pretsūdzību.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā, ar kuru noraidīta prasība uzlikt atbildētājai pienākumu sniegt informāciju par sabiedrības darījumiem, kā arī prasības daļā par sapulcē apstiprinātā atkarības pārskata pārbaudes neatbilstību Koncernu likuma 31.pantam un arī daļā par tiesas izdevumu piedziņu, un lietu šajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Savukārt prasības apmierinātajā daļā, proti, daļā, ar kuru uzlikts pienākums atbildētājai izsniegt prasītājai bez maksas akcionāru sapulču protokolus un visus tam pievienotos dokumentus, spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā aplūkots jautājums par kārtību, kādā akcionārs ir tiesīgs pieprasīt un saņemt ziņas par akcionāru sapulcē izskatāmajiem jautājumiem, un par nepieciešamību motivēt akcionāra balsojumu pret pieņemamo lēmumu.

Senāts norādīja, ka *Komerclikuma 276.panta ceturtās daļas normas mērķis ir nodrošināt vienotu kārtību ziņu pieprasīšanai un to sniegšanai attiecībā uz akcionāru sapulcē izskatāmajiem jautājumiem. Par akcionāra pieprasījumu minētās normas kārtībā uzskatāms tikai tāds pieprasījums, kas iesniegts pēc sapulces izsludināšanas.* Tomēr akcionāram nav liegts pieprasīt informāciju ārpus minētajā tiesību normā noteiktās kārtības, un sabiedrības valdei katrā individuālā gadījumā ir jāvērtē, vai pieprasītā informācija ir sniedzama. Savukārt akcionāra un valdes strīds par tās atteikumu izpaust ziņas akcionāru sapulcē ir izskatāms tiesā pēc būtības, ar spriedumu novēršot akcionāra tiesību nepamatotu aizskārumu, ja tāds tiek konstatēts. Konkrētajā gadījumā Senāts atzina, ka, nesniedzot prasītājai pieprasīto informāciju par atbildētājas noslēgtajiem darījumiem, kas saistās ar akcionāru sapulces darba kārtībā iekļauto jautājumu par gada pārskata apstiprināšanu, noticis mazākuma akcionāres Komerclikuma 267.panta pirmajā daļā noteikto tiesību – piedalīties sabiedrības pārvaldē – aizskārumš, turklāt konkrētajā gadījumā akciju sabiedrības rīcība neatbilst Civillikuma 1.pantam.

Jautājumā par balsojuma akcionāru sapulcē ieprotokolēšanas mērķi Senāts, ņemot vērā Komerclikuma 285.panta pirmās daļas 8.punktā noteikto kārtību, kādā protokolā fiksējams „par” un „pret” nodoto balsu skaits, norādīja, ka *Komerclikuma 287.panta pirmās daļas 2.punkts ir iztulkojams tādējādi, ka pieprasījums ieprotokolēt akcionāru sapulces balsojumu ir nepieciešams tikai tiktāl, ciktāl tas vajadzīgs, lai pierādīšanas nolūkos sasaistītu konkrētā akcionāra balsojumu ar pret pieņemamo lēmumu nodotajām balsīm, un tajā nav jānorāda balsojuma motivācija.*

Komerckālas realizācija atkarībā no iekālāto prasījuma tiesību statusa

Civillietu departamenta 2020.gada 2.jūnija spriedums lietā Nr. SKC-58/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Saistību tiesības* – Komerckāla – Prasījuma tiesību iekālāšana – Visas mantas iekālāšana – Komerckālas tiesību izlietošana

Par lietas būtību

Komerksabiedrības saistības, kas izriet no 2004.gada noslēgtā aizdevuma līguma, nodrošināšanai kredītiestāde un aizņēmēja (fiziska persona) 2004.gadā noslēdza komerckālas līgumu uz visu komerksabiedrības mantu kā lietu kopību uz iekālāšanas brīdi, kā arī lietu kopības nākamajām sastāvdaļām ar nodrošinātā prasījuma maksimālo summu 4 268 615,43 EUR.

Uzņēmumu reģistrā 2014.gadā reģistrēts kredītiestādes paziņojums par minētās komerckālas tiesības izlietošanu. Par komerckālas izlietošanu informēta arī akciju sabiedrība, kura 2016.gadā pārskaitījusi kredītiestādei naudu, kas novirzīta daļējai komerksabiedrības saistību dzēšanai.

Ar tiesas 2015.gada lēmumu pabeigta saistību dzēšanas procedūra, izbeidzot maksātnespējas procesu un atbrīvojot fizisko personu no saistību dzēšanas procedūras ietvaros nedzēstajām saistībām.

Ar pirmās instances tiesas 2017.gada lēmumu citā civillietā, nodrošinot prasību, nolemts apturēt minētajā komerckālas līgumā un 2011.gada komerckālas līgumā noteikto komerckālu izlietošanu, aizliedzot kredītiestādei realizēt pielīgātās tiesības pieprasīt no trešajām personām komerksabiedrībai pienākošos maksājumus.

Zvērināts tiesu izpildītājs vērsa piedziņu uz prasījuma tiesībām, kas iekālātas par labu prasītājai. Izpildu lieta ieviesta, pamatojoties uz zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2012.gada lēmumu lietā, kurā piespiedu izpildīšanai nodota komerksabiedrības maksājumu saistība pret fizisko personu. Akciju sabiedrība 2017.gadā, izpildot tiesu izpildītāja rīkojumu, pārskaitīja uz tā kontu 81 467,97 EUR.

Lietā nav strīda par to, ka tiesu izpildītājs, apkālājot komerksabiedrības pienākošos naudas līdzekļus kā finanšu līdzekļus, kas atrodas pie parādnieces debitora – akciju sabiedrības –, nav prasījis piekrišanu

¹ ECLI:LV:AT:2020:0602.C30476417.10.S

komercķīlasņēmējai – kredītiestādei, kuras labā ir reģistrēta komercķīla uz visu komercsabiedrībai piederošo mantu kā lietu kopību.

Likvidējamās kredītiestādes administrators 2017.gadā cēla tiesā prasību pret komercsabiedrību un fizisko personu, ar trešo personu zvērinātu tiesu izpildītāju, lūdzot izslēgt no komercsabiedrības mantas aprakstes akta un atsvabināt no piedziņas komercsabiedrības prasījuma tiesības pret trešajām personām, tostarp akciju sabiedrības, un naudas līdzekļus, kas komercsabiedrībai pienākas no trešajām personām, tostarp akciju sabiedrības.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību noraidīja, apelācijas instances tiesa prasību apmierināja daļēji.

Tiesa izslēdza no komercsabiedrības mantas aprakstes akta prasījuma tiesības pret trešajām personām, tajā skaitā akciju sabiedrības, un naudas līdzekļus, kas komercsabiedrībai pienākas no trešajām personām, tajā skaitā akciju sabiedrības, apmērā, kas sniedzas virs 27 563,30 EUR, un atsvabināja no piedziņas komercsabiedrības prasījuma tiesības pret trešajām personām, tajā skaitā akciju sabiedrības, un naudas līdzekļus, kas komercsabiedrībai pienākas no trešajām personām, tajā skaitā no akciju sabiedrības, apmērā, kas sniedzas virs 27 563,30 EUR.

Kasācijas sūdzību par spriedumu prasības apmierinātajā daļā iesniedza gan fiziskā persona, gan tiesu izpildītājs.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla pārsūdzētajā daļā un lietu šajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Senāts atzina, ka, izšķirot strīdu, tiesa nepareizi piemērojusi Komerķīlas likuma 3.pantu, 24.pantu, 36.pantu, 39.pantu, 39.²pantu.

No apelācijas instances tiesas sprieduma izriet, ka pēc 2014.gada Krājbankas paziņojuma par komercķīlas tiesības izlietošanu, kā arī lietas izskatīšanas brīdī ķīlasņēmēja iekļāto lietu savā valdījumā nebija pārņēmusi, bet komercsabiedrība, kuras īpašuma tiesības uz iekļāto lietu nekad nav izbeigušās, turpināja saimniecisko darbību, kas atbilst Komerķīlas likuma 24.pantam.

Lai izšķirtu strīdu par to, vai ir aizskartas prasītājas tiesības uz ķīlas izlietošanu, svarīgi noskaidrot, kuram no Komerķīlas likuma 3.pantā noteiktajiem veidiem atbilst minētās komercķīlas priekšmets, jo Komerķīlas likuma VI nodaļā (Komerķīlas tiesības izlietošana un

izbeigšanās) uz katru no tiem noteikts atšķirīgs tiesiskais regulējums.

Komerķīlas likuma 39.pants noteic: ja iekļāta visa komercķīlas devēja manta un komercķīlas devējs savu saimniecisko darbību nav izbeidzis, visa manta pārdodama kopumā, ja puses nav vienojušās citādi. Ja iekļāts komercķīlas devēja uzņēmums vai tā patstāvīgā daļa un komercķīlas devējs savu saimniecisko darbību nav izbeidzis, uzņēmumu vai tā patstāvīgo daļu pārdod kopumā kā funkcionējošu.

Ķīlas tiesības, kas nodibinātas uz visu ķīlas devēja mantu, ķīlasņēmējs nevar izlietot brīvi pēc saviem ieskatiem, bet gan tikai atbilstoši Komerķīlas likumā noteiktajam tiesiskajam regulējumam, šajā gadījumā atbilstoši 36. un 39.pantam, t.i., pārdodot komercdarbību nepārtraukšā uzņēmuma visu mantu kopumā, ja puses nav vienojušās citādi.

Konstatējot, ka komercķīlas priekšmets ir visa komersanta manta, nav pamata uzskatam, ka komercķīlasņēmējai vienlaicīgi ar pienākumu pārdot visu mantu kopumā atbilstoši Komerķīlas likuma 39.pantā noteiktajam būtu tiesības izlietot komercķīlas tiesības tikai uz prasījuma tiesībām kā daļu no lietu kopības sastāva atbilstoši Komerķīlas likuma 39.²pantam, kas noteic, ja iekļātas prasījuma tiesības, komercķīlasņēmējs var tās pārdot saskaņā ar šā likuma noteikumiem vai prasīt apmierinājumu no trešās personas, kas ir parādā komercķīlas devējam uz šo prasījuma tiesību pamata. Minētais pants piemērojams tikai, ja ķīlas priekšmets ir prasījuma tiesības kā atsevišķa lieta, bet ne tad, ja prasījuma tiesības ietilpst iekļātajā visā ķīlas devēja mantā kā lietu kopībā, kura saskaņā ar Komerķīlas likuma 39.pantu pārdodama tikai visa kopā.

Tādējādi komercķīlas tiesības, kas nodibinātas uz visu ķīlas devēja mantu, ķīlasņēmējs nevar izlietot brīvi pēc saviem ieskatiem, bet gan tikai atbilstoši Komerķīlas likuma 36. un 39.pantam, ja puses nav vienojušās citādi. Konstatējot, ka komercķīlas priekšmets ir visa komersanta manta, komercķīlasņēmējam vienlaicīgi ar pienākumu pārdot visu mantu kopumā nav tiesību izlietot komercķīlas tiesības tikai uz prasījuma tiesībām kā daļu no lietu kopības sastāva atbilstoši Komerķīlas likuma 39.²pantam.

Pierādīšanas pienākums valdes locekļa kreditoru prasībā pret komercsabiedrību, ja valdes loceklis, būdams ar komercsabiedrību tieši saistīta persona, pienākumus pildījis bez atlīdzības

Civillietu departamenta 2020.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr. SKC-288/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Saistību tiesības* – Darījums par jaunu kreditoram – Dāvinājums – *Komerctiesības* – Ar komercsabiedrību tieši saistīta persona – *Civilprocess* – Ļaunprātīga rīcība – Pierādīšanas pienākums

Par lietas būtību

Starp prasītāju, SIA „[A]”, kā pārdevēju un SIA „[B]” kā pircēju 2011.gadā bija noslēgti līgumi par preču pārdošanu. Par pircējas saistību izpildi savu personīgo galvojumu atbildēt kā parādnieks deva divas fiziskas personas, viena no tām trešā persona šajā lietā – galvinieks.

Ar neatkarīgās šķīrējtiesas 2012.gada spriedumu par labu pārdevējam no pircējas piedzīts parāds, nokavējuma procenti un šķīrējtiesas procesa izmaksas, nosakot, ka piedziņas no pircējas neiespējamības gadījumā parāds solidāri piedzenams no abiem galviniekiem.

2014.gadā SIA „[B]” likvidēta, un tās maksātnespējas procesā pieteiktais prasītājas kreditora prasījums nav dzēsts.

Prasība šajā lietā celta par parāda piedziņas vēršanu uz atdāvināto mantu pret četrām sabiedrībām, kurās galvinieks ilgstoši bez atlīdzības darbojies valdēs. Kā trešā persona lietā aicināta galvinieks.

Vienā no sabiedrībām (atbildētājām), kur 100 % no sabiedrības pamatkapitāla pieder galvotāja meitai, galvinieks ieņem valdes locekļa amatu no 2014.gada. Otrā sabiedrībā, kur 100 % no sabiedrības pamatkapitāla pieder galvotāja meitai, viņš ieņem valdes locekļa amatu no 2012.gada. Trešā sabiedrībā, kurā kopš 2014.gada 100 % no pamatkapitāla pieder citai sabiedrībai, kuras dibinātājs un vienīgais īpašnieks – galvinieks – 2010.gadā visas daļas atsavināja savai sievai, viņš ieņem valdes locekļa amatu no 2009.gada 9.jūlija. Ceturtā sabiedrībā galvinieks pildīja valdes locekļa pienākumus laikā no 2009.gada līdz 2015.gadam.

¹ ECLI:LV:AT:2020.1029.C33432217.10.S

Tiesvedības gaita

Gan pirmās instances tiesa, gan apgabaltiesa prasību noraidīja.

Kasācijas sūdzību ar lūgumu atcelt apelācijas tiesas spriedumu iesniedza prasītāja. Sūdzībā norādīts, ka tiesa nepamatoti šauri iztulkojusi Civillikuma 1912. un 1914.pantu, secinot, ka valdes locekļa pienākumu pildīšanu bez atlīdzības nevar uzskatīt par dāvinājuma priekšmetu. Komerclikuma 221.panta astotā daļa paredz valdes locekļa tiesības uz atlīdzību.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Senāts apstiprināja, ka valdes locekļa amata pildīšanai ir ekonomiska (mantiska) vērtība. Tāpat, ka *saskaņā ar Komerclikuma 221.panta astoto daļu komercsabiedrības valdes loceklim ir tiesības, nevis pienākums saņemt atlīdzību. Šāds darbs Civillikuma 1912.panta izpratnē var būt dāvana, uz kuru kreditori var vērst piedziņu šī likuma 1927.panta kārtībā*, jo dāvinājums saskaņā ar Civillikuma 1912.pantu nav tikai lieta, tas var būt arī atteikšanās no kādas tiesības apdāvinātam par labu, kā to paredz Civillikuma 1014.pants.

Senāts vērsa uzmanību uz to, ka prasība par piedziņas vēršanu uz atbildētāju saņemto dāvanu pamatota ar apstākli, ka dāvanas devējs – galvinieks –, būdams Komerclikuma 139.¹panta izpratnē ar atbildētājiem saistītā persona, rīkojies ļaunprātīgi – nolūkā izvairīties no saistību izpildes pret prasītāju (kreditoru).

Šajā sakarā spriedumā norādīts, ka Latvijas starpkaru periodā Civilprocesa likuma VI pielikumā tika paredzēta īpaša kārtība darījumu apstrīdēšanai, kurus parādnieks noslēdzis kreditoram par ļaunu. Šādos darījumos, ja tie tika slēgti ar personu, kas saistīta ar parādnieka 1) laulāto; 2) laulātā radnieku taisnā augšupējā vai taisnā lejupējā līnijā; 3) laulātā adoptētāju vai adoptēto; 4) laulātā brāli vai māsu; 5) kādu no iepriekš minētajos punktos norādīto personu laulāto, bija jāpieņem, ka šīs personas zinājušas par parādnieka nolūku ar darījuma noslēgšanu nodarīt zaudējumu saviem kreditoriem, ciktāl viņi nepierāda pretējo. Turklāt Latvijas Senāts atzina², ka iepriekš minēto atsavinātāja līdzdalībnieku ļaunprātīga rīcība ir prezumējama uz vispārēja principa pamata. Proti, šāda prezumpcija attiecas ne tikai uz Civilprocesa likuma VI pielikumā tieši norādītajiem gadījumiem.

² Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta 1925.gada 26.februāra spriedums lietā Nr. CKD 25/22.

Konkrētajā lietā Senāts norādīja, ka nav šaubu, ka prasības pieteikumā izklāstītie apstākļi, kad personai darbspējīgā vecumā nav konstatējami nekādi iztikas līdzekļi (ienākumi) vai īpašums, uz kuru būtu vēršama piedziņa kreditora likumisko prasību apmierināšanai, un tajā pašā laikā ir konstatējama ilgstoša darbošanās tuviem radniekiem piederošu uzņēmumu valdēs bez atlīdzības, ir netipiska situācija, kas prasa skaidrojumu. Šādai situācijai ir pamats piemērot iepriekš norādīto vispārējo principu par līdzdalībnieku ļaunprātīgas rīcības prezumpciju, kamēr netiek pierādīts pretējais. Proti, *ja komercsabiedrība (apdāvinātais) ir ar valdes locekli (dāvinātāju) tieši saistīta persona, iebilstot pret valdes locekļa kreditoru celto prasību, komercsabiedrībai jāpierāda apstākļi, kuru dēļ tā bauda likuma aizsardzību.*

Situācija, kad kreditora Civillikuma 1927.pantā noteiktās tiesības prasīt apmierinājumu no dāvanas tiek pakārtotas likumā paredzētajām parādnieka tiesībām negūt ienākumus nolūkā izvairīties no parāda piedziņas, ir acīmredzami negodprātīga attiecībā pret kreditoru, norādot uz likuma jēgai neatbilstošu tiesību normu interpretāciju.

IX. Nolēmumi, kas izriet no maksātnespējas procesa tiesībām

Fiziskās personas atbrīvošana no saistībām, ja pieļauts nebūtisks saistību dzēšanas plāna pārkāpums

Civillietu departamenta 2020.gada 26.maija lēmums lietā Nr. SPC-5/2020¹

Tiesvedība sakarā ar būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem (Civilprocesa likuma 60.nodaļa) – *Maksātnespējas process* – Fiziskas personas maksātnespēja – Saistību dzēšanas plāna izpilde

Par lietas būtību

Rajona (pilsētas) tiesa apmierinājusi fiziskās personas pieteikumu un izbeigusi viņas saistību dzēšanas procedūru, atbrīvojot parādnieci no atlikušajām saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām daļā pret četriem kreditoriem. Daļā par piekto kreditoru pieteikums par prasījuma dzēšanu noraidīts, un fiziskās personas maksātnespējas process un maksātnespējas procesa lieta izbeigta.

Tiesa atzina, ka attiecībā uz piektā kreditora saistību pārņēmēju parādniece nav ievērojusi tiesas lēmumā apstiprinātā saistību dzēšanas plāna izpildes kārtību, jo plānā paredzētais mēneša maksājums ticis veikts pēc kreditoru vēstules nosūtīšanas un saistību dzēšanas plāna termiņa izbeigšanās dienas.

Tiesvedības gaita

Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors, uzskatīdams, ka tiesa nepareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 363.³⁶panta pirmās daļas 5.punktu, jo, noraidot pieteikumu daļā par piektā kreditora prasījuma dzēšanu, nav ņēmusi vērā, ka parādniece katru mēnesi kreditoru prasījumu segšanai pārskaitījusi 1/3 daļu no saviem faktiskajiem ienākumiem, lūdzis tiesas lēmumu atcelt un nodot pieteikumu jaunai izskatīšanai. Tiesa, neņemot vērā, ka parādniece pirms pieteikuma par saistību dzēšanas procedūras un maksātnespējas procesa pabeigšanu iesniegšanas izlabojusi neprecizitātes maksājumos, nepareizi iztulkojusi un uz konkrētās lietas apstākļiem

¹ ECLI:LV:AT:2020:0526.C21041616.3.L

nepareizi attiecinājusi Maksātnespējas likuma 164.panta otro daļu.

Senāts protestēto lēmumu atcēla daļā, ar kuru noraidīts parādnieces pieteikums par viņas atbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām, un pieteikumu šajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.

Senāta nolēmums

Senāts šajā lietā sniedza izvērtējumu atkāpju no saistību dzēšanas plāna izpildes būtiskumam fiziskas personas maksātnespējas lietā.

Senāts, ievērojot Maksātnespējas likuma 5.panta pirmajā daļā, 6.pantā un 164.panta pirmajā un otrajā daļā noteikto, secināja, ka tiesai, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, jāizvērtē, vai parādnieks godprātīgi izpildījis saistību dzēšanas plānu, kā arī, lemjot par fiziskās personas atbrīvošanu vai neatbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā atlikušajām saistībām, rūpīgi jāizvērtē lietas faktiskie un tiesiskie apstākļi un samērīgums starp parādnieka un kreditoru interesēm, ievērojot fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi un iesaistīto personu labticību.

Senāts norādīja, ka, lemjot jautājumu par parādnieces atbrīvošanu no saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām, tiesai jāvērtē atkāpes no saistību dzēšanas plāna izpildes būtiskums un šo atkāpju ietekme uz maksātnespējas procesa mērķi. *Lai piepildītos Maksātnespējas likuma 164.panta otrās daļas sastāvs, parādnieka pārkāpumam ir jābūt būtiskam, t.i., tādām, kas radījis kreditoru interešu aizskārumu un būtiski ietekmē kreditora apstiprināta prasījuma apmierināšanas iespēju. Pārkāpuma būtiskuma jēdziens ir piepildāms katrā lietā individuāli, izvērtējot konkrētās lietas apstākļus.* Tiesai jāņem vērā, vai saistību dzēšanas plāns saistību dzēšanas procedūras ietvaros kaut ar nokavējumu, bet ir izpildīts un attiecīgi kreditoru ieguvums nav mainījies.

Rīcība ar mantu, kura likumā noteiktā kārtībā atzīta par noziedzīgi iegūtu un konfiscējamu valsts labā

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija kredītiestādes maksātnespējas procesā

Civillietu departamenta 2020.gada 17.septembra lēmums lietā Nr. SPC-27/2020¹

Tiesvedība sakarā ar būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem (Civild procesa likuma 60.nodaļa) – *Maksātnespējas process* – Kredītiestādes maksātnespēja – Mantas konfiskācija – Maksātnespējīgās sabiedrības manta

Par lietas būtību

Likvidējamās bankas maksātnespējas procesa administrators, neņemot vērā Valsts ieņēmumu dienesta lūgumu pārskaitīt Valsts kasē ar nolēmumiem krimināllietās par noziedzīgi iegūtu atzīto mantu, uzskatīdams, ka atbilstoši Kredītiestāžu likuma 193.panta 3.punktā noteiktajai kreditoru kārtai tiesības uz likvidējamās bankas kontā iegrāmatoto līdzekļu atlikumu atgūšanu pieder Latvijas valstij, pieņēma lēmumus krimināllietās norādītās personas kā prasījumu tiesīgos kreditorus aizstāt ar Latvijas valsti.

Valsts ieņēmumu dienests, uzskatīdams administratora rīcību par prettiesisku, iesniedza tiesā sūdzību.

Tiesvedības gaita

Rajona (pilsētas) tiesa sūdzību noraidīja. Tiesa no administratora paskaidrojumiem konstatēja, ka krimināllietā norādītie personu konti, no kuriem nauda ieskaitāma valsts budžetā, nepastāv jau no laika, kad banka ar tiesas spriedumu atzīta par likvidējamu. Kaut arī noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija pēc būtības nav kreditora prasījums, tiesa atzina, ka konkrētajā gadījumā tā nav izpildāma nekavējoties un atrauti no kreditoru prasījumu apmierināšanas kredītiestādes likvidācijas un maksātnespējas procesa ietvaros, jo administratoram nav pienākuma uz citu kreditoru rēķina labot kriminālprocesā pieļautās procesuālās nepilnības un, ignorējot Kredītiestāžu likumā noteikto kārtību, nekavējoties pārskaitīt Valsts kasē Valsts ieņēmumu dienesta pieprasītos līdzekļus.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0917.C30768819.4.L

Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors, uzskatīdams, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija pēc būtības nav kreditora prasījums un nav izpildāma atbilstoši kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtībai, kāda bija noteikta Kredītiestāžu likuma 191.–195.pantā (redakcijā līdz 2018.gada 14.novembrim), lūdza tiesas lēmumu atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai.

Senāts protestēto lēmumu atcēla un sūdzību par maksātnespējas procesa administratora rīcību nodeva jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.

Senāta nolēmums

Lietā izvērtējamais tiesību jautājums ir saistīts ar izpratni par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas būtību un spēkā esošu tiesas nolēmumu krimināllietās izpildi situācijā, kad kredītiestādes likvidācijas procesā visi naudas līdzekļi atrodas citās bankās un no tiem tiek veiktas izmaksas kreditoriem un segti maksātnespējas procesa izdevumi.

Senāts atzina, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija nav izpildāma atbilstoši kreditoru prasījumu apmierināšanas kārtībai, kāda līdz 2018.gada 14.novembrim bija noteikta Kredītiestāžu likuma 191.–195.pantā, un noziedzīgi iegūta manta ir izņemama no civiltiesiskās apgrozības. Nav pieļaujama situācija, kad par noziedzīgi iegūtu mantu atzītie naudas līdzekļi tiktu izmantoti citiem mērķiem, izņemot mantas konfiskācijas izpildes izdevumu segšanai, kas tiek noteikti atbilstoši Civilprocesa likuma noteikumiem par sprieduma izpildes izdevumiem. Līdz ar to situācijā, kad noziedzīgi iegūta manta nav jāatdod īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, šī manta ir konfiscējama valsts labā.

Senāts norādīja, ka administratoram par labu valstij konfiscējamie finanšu līdzekļi bija jānošķir no pārējās likvidējamās bankas mantas. Atzīdama par tiesisku administratora rīcību (Valsts ieņēmumu dienesta izpildrikojuma „Par valstij piekritīgajiem līdzekļiem” nepildīšanu), tiesa nav ņēmusi vērā, ka ar nolēmuma par konfiskāciju spēkā stāšanās noziedzīgi iegūta manta faktiski kļūst par valstij piekritīgo mantu, par kuru atbildīgs ir Valsts ieņēmumu dienests.

X. Nolēmumi, kas izriet no zemesgrāmatu tiesībām

Prasības tiesību par hipotēkas ieraksta dzēšanu uz citam kopīpašniekam piederošo domājamo daļu neesība

**Civillietu departamenta 2020.gada 16.janvāra spriedums
lietā Nr. SKC-36/2020¹**

Kasācijas tiesvedība – *Lietu tiesības* – Kopīpašuma izbeigšana – *Saistību tiesības* – Hipotēkas nostiprinājums uz citam kopīpašniekam piederošām domājamām daļām – Prasības tiesība

Par lietas būtību

Prasītājam pieder 1/3 domājamā daļa, fiziskai personai – 2/3 domājamās daļas no zemesgabala. Uz fiziskai personai piederošām daļām nostiprināta hipotēka par labu ASV reģistrētai sabiedrībai. Hipotēka pamatota ar tiesas lēmumu par saistības piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā. Vēl nostiprinātas hipotēkas par labu fiziskai personai [B] un Latvijā reģistrētai akciju sabiedrībai. Uz prasītājam piederošo nekustamā īpašuma daļu ierakstīta hipotēka par labu Latvijā reģistrētai sabiedrībai ar ierobežotu atbildību.

Prasība celta pret fizisko personu un ASV reģistrēto sabiedrību par kopīpašuma izbeigšanu un sadali pēc tiesas ieskata, kā arī zemesgrāmatu ieraksta dzēšanu uz kopīpašniekam – fiziskai personai – piederošām kopīpašuma domājamām daļām par labu ASV reģistrētai sabiedrībai nostiprināto hipotēku. Kā trešās personas pieaicināti pārējie hipotekārie kreditori – fiziskā persona [B] un kapitālsabiedrības.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja, dzēšot par labu sabiedrībai nostiprināto hipotēku, izbeidzot kopīpašumu un nosakot, ka tas pārdodams izsolē.

Izskatījusi lietu sakarā ar atbildētāju apelācijas sūdzībām, otrās instances tiesa prasību arī apmierināja, papildus nosakot, ka pirms iegūto naudas līdzekļu sadales starp kopīpašniekiem šie līdzekļi izmaksājami hipotekārajiem kreditoriem, nepārsniedzot nostiprinātās hipotēkas summu.

Par šo spriedumu daļā par hipotēkas dzēšanu kasācijas sūdzību iesniedza fiziskā persona. Sūdzībā norādīts, ka, izbeidzot kopīpašumu

¹ ECLI:LV:AT:2020:0116.C04148214.4.S

ar lietas pārdošanu izsolē, notiek saņemtās naudas sadalīšana starp kopīpašniekiem atbilstoši viņu daļām. No tā izriet, ka hipotēkas eksistencei kopīpašuma izbeigšanas procesā nav nekādas nozīmes.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā, ar kuru apmierināta prasība par hipotēkas dzēšanu, un tiesvedību šajā daļā izbeidza.

Senāta nolēmums

Lietā izskatīts tiesību jautājums, vai kopīpašniekam ir tiesības prasīt hipotēkas ieraksta dzēšanu uz citam kopīpašniekam piederošo domājamo daļu.

Senāts secināja, ka kopīpašnieka tiesība viņam piederošo kopējās lietas daļu iekļāt ir noteikta likumā, jo Civillikuma 1072.pants noteic, ka katra kopīpašnieka domājamā daļa kopējā lietā pieder vienīgi viņam un tādēļ viņš drīkst ar to visādi rīkoties atbilstoši tās būtībai, ja vien šī rīcība līdz ar to neattiecas uz pārējo kopīpašnieku daļām. Proti, katram kopīpašniekam ir tiesība viņam piederošo kopējās lietas daļu arī atsavināt vai iekļāt.

No iepriekš norādītā Senāts savukārt secināja, ka kopīpašnieks nav uzskatāms par personu, kurai ir prasības tiesība apstrīdēt citam kopīpašniekam piederošās īpašuma daļas iekļāšanu un ķīlas tiesības nostiprinājumu zemesgrāmatā, jo īpašuma iekļāšana, kā arī ar to saistītās kreditora ķīlas tiesības nostiprināšana neattiecas uz pārējo kopīpašnieku daļām.

Senāts atzina, ka uz fiziskai personai piederošajām kopīpašuma daļām ASV sabiedrības labā zemesgrāmatā nostiprinātā hipotēka nekādā veidā neliedza nekustamā īpašuma kopīpašniecei īstenot Civillikuma 1074. un 1075.pantā paredzētās tiesības prasīt kopīpašuma izbeigšanu. Šāda prasība ir apmierināta, spriedums kā nepārsūdzēts šajā daļā stāties likumīgā spēkā. Līdz ar to tiesa, pamatojot savu viedokli par prasības tiesības esību apstrīdēt ierakstu par hipotēkas nostiprināšanu, nepareizi atsaukusies uz minētajām materiālo tiesību normām.

Senāts norādīja, ka prasības pieteikumā un pārsūdzētajā spriedumā nav norādīti apsvērumi, kas būtu saistāmi ar prasītājas konkrētu, tiesību normā ietvertu materiālo tiesību vai likumīgu interešu aizskārumu, vai apstrīdējumu prasības celšanas brīdī, kas būtu novēršams, dzēšot hipotēku uz kopīpašniekam piederošo īpašuma daļu. Tādējādi Senāts secināja, ka *kopīpašniekam nav prasības tiesības apstrīdēt ķīlas tiesības nostiprinājumu zemesgrāmatā uz citam kopīpašniekam piederošo domājamo daļu.*

Ievērojot, ka par nenovēršamu šķērslī lietas izskatīšanai pēc būtības Civilprocesa likuma 223.panta 2.punktā noteikts apstāklis, ka prasību cēlusi persona, kurai nav prasības tiesības, Senāts tiesvedību lietā izbeidza.

Pirmpirkuma tiesības un izpirkuma tiesības nostiprināšana zemesgrāmatā

Civillietu departamenta 2020.gada 23.septembra lēmums lietā Nr. SKC-1093/2020¹

Blakus sūdzības tiesvedība – *Zemesgrāmatu jautājumi* – Nolēmumi par zemesgrāmatu nodaļas tiesnešu lēmumiem – Ieraksts vai atzīme zemesgrāmatā – Pirmpirkuma tiesība – Izpirkuma tiesība

Par lietas būtību

Pamatojoties uz līgumu par nekustamā īpašuma pirmpirkuma un izpirkuma tiesības nodibināšanu, sabiedrība iesniedza tiesā nostiprinājuma lūgumus, lūdzot tās labā nostiprināt minētās tiesības.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa nostiprinājuma lūgumus atstāja bez ievēribas, secinādama, ka atbilstoši Civillikuma 2060.pantā noteiktajam pirmpirkuma tiesību zemesgrāmatā var nostiprināt tikai tajā gadījumā, ja nostiprinājums pamatots ar pirkuma līgumu, ar kuru pārdevējs pielīgst sev priekšrocību pirkt lietu, ja pircējs to pārdotu tālāk. Tiesa, norādīdama, ka likumdevējs nav paredzējis zemesgrāmatā ierakstīt ziņas un notikumus kā tādas, atzina, ka nostiprinājums nav pielaižams, jo nodibinātā pirmpirkuma un izpirkuma tiesība saista tikai pašus līguma dalībniekus un šīs tiesības nepieder pie Zemesgrāmatu likuma 31. un 44.pantā minētajām tiesībām.

Apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas lēmumu atstāja negrozītu, atzīdama tiesneša lēmumā ietvertos motīvus par pareiziem un pietiekamiem. Tiesa norādīja, ka nostiprinājuma lūgumos minētie nostiprinājumi neatbilst nevienam no Zemesgrāmatu likuma 45.pantā izsmēloši minētajiem atzīmju veidiem un ir pretrunā ar minētā likuma 51.pantu, kas noteic, ka zemesgrāmatā ierakstāmi nekustamie īpašumi un ar tiem saistītās tiesības. Tiesa atzina, ka nostiprinājums nav izdarāms arī saskaņā ar minētā likuma 45.panta 7.punktu, jo līguma dalībnieku vienošanās nākotnē, iestājoties noteiktiem apstākļiem, ievērot pirmpirkuma un izpirkuma tiesību nav nedz tiesību nodrošinājums, nedz arī aprobežojums.

Senāts gan pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu, gan apelācijas

¹ ECLI:LV:AT:2020:0923.SKC109320.8.L

instances tiesas lēmumu atcēla un nostiprinājuma lūgumu nodeva jaunai izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā atbildēts uz šādiem tiesību jautājumiem. Pirmkārt, vai ar līgumu var nodibināt pirkuma un izpirkuma tiesību, otrkārt, ja var, tad, vai likums pieļauj šo tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā, un, treškārt, ja pieļauj, vai nostiprinājums izdarāms ieraksta vai atzīmes veidā.

Senāts secināja, ka jēdziens „pirkuma tiesība” ir īpašs tiesību jēdziens un, analizējot kopumā daudzos likumus, kur šis jēdziens pieminēts, secināms, ka pirkuma tiesība kā īpaša tiesība pret atsavinātāju ir priekšrocības tiesība iestāties pircēja vietā, pārņemot pārdevēja izvēlēto pircēja tiesības, un iegūt atsavināmo īpašumu. Tādējādi *pirkuma tiesība ir saistību tiesība, kas iegūst liettiesisku spēku ar nostiprinājumu zemesgrāmatā ieraksta veidā neatkarīgi no tā, ar kādu līgumu tā ir nodibināta*. Atbilstoši Zemesgrāmatu likuma 44.panta pirmajai daļai pirkuma tiesība zemesgrāmatā nostiprināma ieraksta veidā.

Attiecībā uz izpirkuma tiesību Senāts norādīja, ka ar Civillikuma 1381.panta pirmās daļas un 1382.panta pirmās un otrās daļas normām apstiprinās, ka *izpirkuma tiesība ir lietu tiesība, ko var nodibināt ar līgumu. Lai tā kļūtu saistoša trešajām personām, tā nostiprināma zemesgrāmatā ieraksta veidā*.

Strīds par līgumiskas reālnastas ierakstīšanu zemesgrāmatā

Civillietu departamenta 2020.gada 23.septembra lēmums lietā Nr. SPC-15/2020¹

Tiesvedība sakarā ar būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem (Civilprocesa likuma 60.nodaļa) – *Civilprocess* – Izpildu raksta izsniegšana šķīrējtiesas sprieduma izpildei – *Lietu tiesības* – Reālnastas

Par lietas būtību

Ar rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu apmierināts pieteikums par izpildu raksta izsniegšanu šķīrējtiesas sprieduma piespiedu izpildei, ar kuru pieteicēja labā nodibināta reālnasta uz parādniekam piederošo dzīvokli un piedzīts parāds.

Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors par minēto lēmumu iesniedza protestu, uzskatīdams, ka šķīrējtiesas process nav noticis atbilstoši Šķīrējtiesu likuma noteikumiem un atbilstoši Civilprocesa likuma 536.panta pirmās daļas 6.punktā noteiktajam tiesas pienākums bija atteikt izpildu raksta izsniegšanu. Protestā norādīts, ka šķīrējtiesas spriedums taisīts, nepastāvot tiesību aizskārumam. Piedzinējs, vērsoties tiesā ar pieteikumu par izpildu raksta izdošanu, vēlējies piešķirt reālnastai saistošu spēku pret trešajām personām (Civillikuma 1270.panta otrā daļa) un panākt, ka viņa prasījums attiecībā pret parādnieka pārējo kreditoru prasījumiem, kuri saskaņā ar Civilprocesa likuma 628.panta pirmās daļas 3.punktu nodrošināti ar Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā ierakstītiem atsavināšanas aizliegumiem, iegūst prioritāti, bet saskaņā ar Civillikuma 1270.pantu reālnasta nav nosakāma ar tiesas spriedumu.

Senāts protestēto lēmumu atcēla daļā, ar kuru pakļauts piespiedu izpildei šķīrējtiesas spriedums par reālnastas nodibināšanu, un pieteikumu šajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.

Senāta nolēmums

Lietā izlemts jautājums par reālnastas, kas nodibināta ar saistībtiesisku līgumu, ierakstīšanu zemesgrāmatā – liettiesiskas reālnastas nodibināšanu.

Senāts atzina, ka rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis šķīrējtiesas

¹ ECLI:LV:AT:2020:0706.SPC001520.5.L

spriedumu daļā par reālnastas nodibināšanu piespiedu izpildei pakļāvis bez tiesiska pamata, jo *strīdam par ar līgumu nodibinātas reālnastas ierakstīšanu zemesgrāmatā ir saistībtiesisks, nevis liettiesisks raksturs. Ar šādas prasības celšanu tiesā nevar apiet likumā noteiktus šķēršļus tiesību nostiprināšanai un iegūt neattaisnojamu priekšrocību pret citu kreditoru agrāk reģistrētām piedziņas atzīmēm.* Apstāklis, ka prasības celšanas brīdī Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā uz parādniekam piederošo dzīvokli bija reģistrētas vairāku kreditoru piedziņas atzīmes, bija šķērslis gan personiskas (saistībtiesiskas) prasības celšanai, gan labprātīgam reālnastas nostiprinājumam. Pastāvot citu kreditoru agrāk nostiprinātām piedziņas atzīmēm, par pamatu reālnastas ierakstīšanai zemesgrāmatā (Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā) nevarētu kalpot arī spriedums saistībtiesiskā strīdā par līgumisku pienākumu reģistrēt reālnastu uz dzīvokļa īpašumu, jo tas nepārgroza reālnastas nodibināšanas labprātīgo raksturu un labprātīgā nostiprinājuma pamatu.

XI. Nolēmumi, kas izriet no civilprocesa tiesībām

Sprieduma spēkā stāšanās ar apelācijas sūdzību nepārsūdzētajā daļā

Civillietu departamenta (paplašinātā sastāvā) 2020.gada 29.aprīļa lēmums lietā Nr. SKC-97/2020¹

Blakus sūdzības tiesvedība – *Civilprocess* – Apelācijas sūdzība – Pretapelācijas sūdzība

Par lietas būtību

Prasītājs cēlis prasību par darba devēja rīkojuma par prasītāja atstādināšanu no darba atzišanu par spēkā neesošu, atlaišanas pabalsta un darba samaksas par atstādināšanas laiku piedziņu.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja daļēji.

Atbildētājs pirmās instances tiesas spriedumu pārsūdzēja tikai daļā par atlaišanas pabalsta piedziņu prasītāja labā. Apelācijas sūdzība prasītājam nosūtīta 2018.gada 10.septembrī.

Apelācijas instances tiesas tiesnesis, atsaucoties uz Civilprocesa likuma 415.panta pirmo daļu un 203.panta otro daļu, atteicās pieņemt prasītāja pretapelācijas sūdzību par rajona tiesas spriedumu daļā, kuru atbildētājs apelācijas kārtībā nav pārsūdzējis. Proti, atteikts pieņemt prasītāja 2018.gada 10.oktobrī iesniegto pretapelācijas sūdzību, ar kuru pirmās instances tiesas spriedums pārsūdzēts pilnā apjomā. Tiesnesis atzina, ka ir pamats Civilprocesa likuma 415.panta trešās daļas piemērošanai, jo prasītājs apelācijas sūdzību, kas nosaukta par pretapelācijas sūdzību, iesniedza pēc likumā noteiktā pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanas termiņa notecēšanas. Tiesnesis norādīja, ka, tā kā atbildētājs pirmās instances tiesas spriedumu pārsūdzējis tikai daļā par atlaišanas pabalsta piedziņu prasītāja labā, spriedums pārējā daļā stāties likumīgā spēkā 2018.gada 5.septembrī.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla un jautājumu par pretapelācijas sūdzības pieņemšanu nodeva jaunai izskatīšanai.

Lēmumam pievienotas senatoru atsevišķās domas.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0429.C29520717.11.L

Senāta nolēmums

Lietā izņemts jautājums, vai lietas dalībniekam ir tiesības, iesniedzot pretapelācijas sūdzību, pārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumu daļā, kas nav pārsūdzēta ar apelācijas sūdzību.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesas tiesnesis, pretēji Civilprocesa likuma 5.panta sestajai daļai, nav ņēmis vērā Senāta judikatūru par pretapelācijas sūdzības pieļaujamību arī par to sprieduma daļu, par kuru nav iesniegta apelācijas sūdzība.²

Pretapelācijas sūdzības mērķis ir nodrošināt pusei, kura nav izmantojusi tiesības iesniegt apelācijas sūdzību, tiesības reaģēt uz procesuālā pretinieka iesniegto apelācijas sūdzību pilnā apjomā, jo citādi spēku samērs pēc apelācijas sūdzības iesniegšanas kļūtu nevienlīdzīgs. Senāts uzsvēra, ka Civilprocesa likuma 424.pants paredz tādas pretapelācijas sūdzības iesniegšanu, ar kuru var pārsūdzēt jebkuru sprieduma daļu.

Senāts akcentēja, ka sprieduma pārsūdzēšana apelācijas kārtībā Civilprocesa likuma 203.panta izpratnē aptver gan apelācijas sūdzības iesniegšanu, gan pretapelācijas sūdzības iesniegšanu, jo gan viens, gan otrs procesuālais dokuments ir sūdzība, kuras iesniegšana pieder pie sprieduma pārsūdzēšanas apelācijas kārtībā atbilstoši Civilprocesa likuma 413.–424.pantam. Respektīvi, apelācijas tiesvedība ir atkarīga ne vien no apelācijas sūdzības, bet arī no pretapelācijas sūdzības kā patstāvīga apelācijas tiesvedības pamata (sk., piemēram, Civilprocesa likuma 426.panta pirmo daļu un 431.panta otro daļu). Tādējādi *ar Civilprocesa likuma 203.panta otrajā daļā minēto „kad notecējis termiņš tā pārsūdzēšanai” ir jāsaprot arī likumā noteiktā termiņa beigās pretapelācijas sūdzības iesniegšanai*. Civilprocesa likuma 203.panta otrās daļas citāds iztulkojums nonāktu pretrunā ar pušu interešu aizsardzību, jo, stājoties spēkā pirmās instances spriedumam daļā, par kuru nav iesniegta apelācijas sūdzība, tas būtu izpildāms un pretapelācijas sūdzības iesniedzēja intereses nebūtu nodrošinātas, proti, pretapelācijas sūdzības iesniegšana par visu spriedumu kļūtu bezjēdzīga. *Līdz ar to, ja iesniegta apelācijas sūdzība, pārsūdzētais spriedums nepārsūdzētajā daļā stājas spēkā tikai pēc pretapelācijas sūdzības iesniegšanas termiņa beigām*. Iepriekš minētā kārtība nodrošina iespēju pusei, kura uzskata spriedumu par nepareizu, tomēr samierināties ar iznākumu tādā situācijā, ja pretējā puse to nepārsūdz. Tas paver iespējas kompromisam starp pusēm un novērš nevajadzīgu tiesāšanos.

² Senāta 2019.gada 11.februāra spriedums lietā Nr. SKC-4/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0211. C30600313.1.S), 2014.gada 28.marta spriedums lietā Nr. SKC-7/2014 (C31264008), 2010.gada 26.maija spriedums lietā Nr. SKC-145/2010 (C32130608).

Ārvalsts likuma satura noskaidrošana

Civillietu departamenta 2020.gada 21.decembra spriedums lietā Nr. SKC-827/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Civilprocess* – Ārvalsts likumu piemērošana – *Maksātnespējas process*

Par lietas būtību

Starp Šveices kompāniju kā aizdevēju un Latvijā reģistrētu sabiedrību ar ierobežotu atbildību kā aizņēmēju noslēgti divi aizdevuma līgumi. Ar Ženēvas pirmās instances tiesas 2015.gada 9.jūlija spriedumu pasludināta Šveices kompānijas bankrota procedūra. Nozīmēta par kompānijas likvidāciju atbildīgā persona. Likvidējamās kompānijas kreditoru vairākums atteicās no prasības tiesībām pret Latvijā reģistrēto sabiedrību. Astoņiem kreditoriem, kuri saskaņā ar Šveices federālā likuma „Par parādu piedziņu un bankrotu” 260.F pantu ir tiesīgi savā vārdā, uz sava rēķina, pašiem uzņemoties visus riskus, turpināt Šveices kompānijas kreditoru kopuma vietā vest parāda piedziņu pret Latvijā reģistrētu sabiedrību, izdota atļauja parāda piedziņai ar nosacījumiem, to 5.punktā paredzot, ka: „Ja tādas pašas tiesības tiek cedētas vairākiem kreditoriem, tiem līdzīgā veidā jāceļ prasība tiesā; iespējama strīda iznākums pēc tam, kad tas paziņots administrācijai, tiks sadalīts starp viņiem, ievērojot īpašu sadalīšanas tabulu.”

Pēc viena no Šveices kompānijas kreditora uzņēmuma likvidēšanas visi uzņēmuma aktīvi un saistības nodoti uzņēmuma patiesajam labuma guvējam, kuram, pamatojoties uz Šveices federālā likuma „Par parādu piedziņu un bankrotu” 260.F panta 1.punktu, cedēta prasība. Izmantojot minētās tiesības un Šveicē praktizējošas advokātes rakstveida liecību, kas apliecināta ar zvērestu un taisīta kā notariāls akts, patiesā labuma guvējs cēla tiesā prasību pret Latvijā reģistrēto sabiedrību par parāda piedziņu.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja daļēji, noraidot prasību par likumisko procentu piedziņu.

Izskatījusi lietu sakarā ar atbildētājas apelācijas sūdzību par spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība, apelācijas instances tiesa prasību apmierināja daļēji, pievienodamās pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1221.C29375518.17.S

Ievērojot Civilprocesa likuma 10. un 655.pantā noteikto un izvērtējuma prasītāja iesniegto Šveices advokātes liecību, ka prasītājs kā kreditors ir tiesīgs savā vārdā un par saviem izdevumiem uzturēt prasību, un atbildētāja iesniegto cita Šveices advokāta atzinumu, ka prasītājs prasību savā vārdā un par saviem līdzekļiem ir tiesīgs celt uz pilnvaras pamata un ka prasību joprojām var dzēst, veicot tiešu maksājumu Bankrotu birojam, kurš gūtos līdzekļus nodotu prasītājam un pārējiem kreditoriem, kuriem prasība bija cedēta un kuru tiesības nav atsauktas vai citādi zudušas, tiesa secināja, ka abu advokātu atzinumos apstiprinātas prasītāja tiesības savā vārdā celt prasību un nevienā no tiem nav norādīts uz ierobežojumiem prasītājam realizēt savas prasījuma tiesības saistībā ar citu kreditoru esību.

Noskaidrojusi, ka prasītājam atbilstoši cesionāriem izsniegtās atļaujas 5.punkta saturam un Šveices federālā likuma „Par parādu piedziņu un bankrotu” 260.F panta 2.punktam pēc parāda atgūšanas jāpaziņo Bankrota administrācijai tālākai izlemšanai par iegūtā labuma sadali un prasījumu segšanu, tiesa secināja, ka minētais prasības celšanas atļaujas punkts nenozīmē to, ka visiem kreditoriem būtu jāceļ kopīga prasība, bet gan uzsver visu kreditoru procesuālo tiesību līdztiesību. Tiesas ieskatā atbildētājas iebildumi, ka prasība jāceļ kopīgi visiem astoņiem kreditoriem, nav saprātīgi, jo kreditori atrodas dažādās valstīs, un, ja cesionāri savas tiesības neizmanto, atsevišķiem kreditoriem tiktu liegts izmantot viņu tiesības.

Tiesā atzina par nepamatotu atbildētāja iebildumu, ka prasītājam ir jāiesniedz Bankrotu biroja pārstāves izdots apliecinājuma dokuments par katra kreditora statusu un tiesībām un to izmantošanas sekām, jo šāda dokumenta iesniegšana nav atzīstama par priekšnosacījumu prasījuma tiesību atzīšanai. Turklāt atbildētāja pārstāvis apliecināja, ka attiecībā uz parādu, par kuru lietā celta prasība, citu Šveices kompānijas kreditoru prasījumi vai pieprasījumi nav saņemti.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsvērtais tiesību jautājums ir par prasītāja kā kreditora tiesībām celt tiesā individuālu prasību, ja viņam ārvalsts kompānijas maksātnespējas (bankrota) procedūras laikā prasījuma tiesības, pamatojoties uz ārvalsts likumu, cedētas kā vienam no vairākiem šīs kompānijas kreditoriem.

Senāts norādīja, ka, *atbilstoši Civilprocesa likuma 655.pantam*

noskaidrojot piemērojamā ārvalsts likuma saturu, tiesa to atklāj ne vien ar lietā iesaistīto pušu palīdzību, bet arī izpētot juridiskajā literatūrā paustās doktrīnas atziņas, kā arī ārvalsts judikatūru šo normu piemērošanā, kas īpaši svarīgi apstākļos, kad pušu viedoklis par ārvalsts likuma saturu ir atšķirīgs. Turklāt Senāts vērsa uzmanību, ka lietā pēc pušu pasūtījuma un viņu interesēs iesniegtie atzinumi vērtējami nevis kā rakstveida pierādījumi, bet gan kā puses paskaidrojumi.

Spriedumā Senāts Šveices likuma normas satura noskaidrošanai jautājumā par nepieciešamību lietā iesaistīt pārējos kreditorus, kuriem cedētas tiesības, izmantojis Šveices Federālā tribunāla II Civiltiesību tiesas atziņas.²

² Šveices Federālā tribunāla II Civiltiesību tiesas 2018.gada 18.septembra spriedums lietā Nr. 5A-344/2018 un 2012.gada 24.augusta spriedums lietā Nr. 5A-170/2012.

Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas prasījumu pakļautība administratīvajām tiesām

Civillietu departamenta 2020.gada 29.jūlija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-988/2020¹

Blakus sūdzības tiesvedība – *Civilprocess* – Prasījuma pakļautība – Morālā kaitējuma atlīdzinājums – Kriminālprocesa pārmērīgs ilgums

Par lietas būtību

Persona iesniegusi tiesā prasības pieteikumu pret Latvijas valsti Finanšu ministrijas personā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Ar pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu pieteikumu atteikts pieņemt.

Tiesvedības gaita

Apgabaltiesa ar lēmumu atstāja negrozītu pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu.

Personas pārstāvis iesniedza blakus sūdzību.

Senatoru kolēģija atteica pieņemt blakus sūdzību.

Senāta nolēmums

Lēmumā atgādināts, ka vispārējās jurisdikcijas tiesai prasības kārtībā ir pakļauti visi civiltiesiskie strīdi, proti, gadījumi, kad ir aizskartas vai apstrīdētas personas civilās tiesības.

Savukārt *privātpersonas pieteikums par kaitējuma atlīdzināšanu, kas nodarīts sakarā ar tās pamattiesību aizskārumu kriminālprocesā vai administratīvo pārkāpumu lietvedībā, kopš 2018.gada 1.marta nav pakļauts izskatīšanai vispārējās jurisdikcijas tiesā. Valsts atbildību par tās institūciju nepamatotu vai prettiesisku rīcību kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā privātpersona var prasīt saskaņā ar Administratīvā procesa likuma noteikumiem.* Tāpēc arī konkrētajā lietā prasība par nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu, kas nodarīts ar kriminālprocesa pārmērīgu ilgumu un personas nepamatotu turēšanu apcietinājumā laikā no 2010.gada 16.novembra līdz 2011.gada 15.aprīlim, piekrīt izskatīšanai administratīvajai tiesai.

Lēmumā izskaidrots, ka personu tiesību traucējumi var būt ļoti dažādi un var attiekties uz dažādām tiesību nozarēm, tāpēc dažādās tiesību nozarēs darbojošos tiesu kompetence ir stingri jānorobežo. Līdz ar to tiesnesim prasības pieteikuma pieņemšanas stadijā rūpīgi jāizvērtē, vai personas rosinātais strīds vispār attiecināms uz tādu, kas risināms Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0729.SKC098820.8.L

Tiesas pienākums analizēt valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas ietekmi uz lietas dalībnieku iespēju iesniegt pierādījumus

Civillietu departamenta 2020.gada 17.novembra lēmums lietā Nr. SPC-28/2020¹

Tiesvedība sakarā ar būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem (Civilprocesa likuma 60.nodaļa) – *Civilprocess* – Nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izsolē tiesas ceļā – Ārkārtējā situācija – Pierādījumu iesniegšana – Neapliecināta datorizdruka no zemesgrāmatas

Par lietas būtību

Pieteicēja 2020.gada 20.martā iesniedza tiesā pieteikumu par parādnieces nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā.

Tiesvedības gaita

Ar rajona tiesas tiesneša 2020.gada 26.marta lēmumu pieteikums noraidīts. Minētais lēmums kā nepārsūdzams stājies likumīgā spēkā.

Par šo lēmumu Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors iesniedza protestu, kurā, norādīdams uz būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūdza lēmumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Senāts protestēto lēmumu atcēla un tiesvedību pieteikumā par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā izbeidza.

Senāta nolēmums

Šajā nolēmumā analizēta valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas ietekme uz pierādīšanas iesniegšanas pienākumu.

Senāts piekrita protesta iesniedzēja viedoklim, ka apstrīdētajā lēmumā sniegtā argumentācija ir formāla, lai konkrētajā gadījumā, pastāvot valstī ārkārtējai situācijai, konstatētu pieteikuma un tam pievienoto dokumentu neatbilstību Civilprocesa likuma 396.panta otrās daļas prasībām. Tāpat tiesnesis bez pietiekama pamata apšaubīja pieteikuma atbilstību Civilprocesa likuma 397.panta otrās daļas 1.punktā noteiktajām prasībām.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1117.SPC002820.4.L

Senāts atzina, ka tiesai ir pienākums analizēt valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas ietekmi uz lietas dalībnieku iespēju iesniegt pierādījumus.

Saskaņā ar Zemesgrāmatu likuma 133.pantu no datorizētās zemesgrāmatas nodalījumiem informāciju var saņemt: 1) elektroniskā veidā; 2) neapliecinātas datorizdrukā veidā; 3) apliecinātas datorizdrukā veidā. Atbilstoši Civilprocesa likuma 396.panta otrajai daļai pieteikumam par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā pievienojama apliecināta izdrukā no attiecīgā zemesgrāmatas nodalījuma, kurā norādīti spēkā esošie ieraksti un atzīmes.

Tiesnesis pareizi konstatēja, ka minēto tiesību normu izpratnē pieteikumam pievienotas neapliecinātas datorizdrukā, tomēr aplūkojamajā gadījumā neapliecinātu datorizdruku pievienošana pieteikumam tālāk norādīto iemeslu dēļ nevarēja būt pamats tā noraidīšanai.

Pirmkārt, ievērojot Ministru kabineta noteikumus Nr. 103², tieslietu ministrs apstiprināja vadlīnijas rajona (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu darba organizācijai ārkārtējās situācijas laikā, lai novērstu riskus tiesu darbinieku un sabiedrības veselībai un pielāgotu tiesu darbu valstī noteiktajiem piesardzības pasākumiem. Vadlīnijas tai skaitā paredzēja, ka tiesu kancelejas no privātpersonām pamatā nepieņems un neizsniegs tām dokumentus (arī zemesgrāmatu jautājumus), izņemot gadījumus, kad likumā noteikts, ka dokumentus tiesā var iesniegt tikai personiski.³ Apstrīdētā lēmuma motīvu daļā nav analizēta valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas ietekme uz lietas dalībnieku iespēju saņemt apliecinātas datorizdrukā no datorizētās zemesgrāmatas nodalījumiem.

Otrkārt, šaubu gadījumā (pastāvot aizdomām par pieteicējas elektroniski no datubāzes saņemtās informācijas apzinātu sagrozīšanu) tiesnesim, ņemot vērā valstī izsludināto ārkārtējo situāciju, nebija nekādu šķēršļu pārliecināties par pieteikumam pievienoto datorizdruku atbilstību faktiskajai situācijai, jo tiesnesim elektroniski ir pieejama informācija no datorizētās zemesgrāmatas attiecīgajiem nodalījumiem tādā pašā apjomā kā lietas materiālos esošajās datorizdrukās, kurās turklāt fiksēti visi pieteikuma iesniegšanas brīdī spēkā esošie ieraksti un atzīmes.

Tiesvedība lietā izbeigta, jo Senāts konstatēja, ka likumīgā spēkā stāties nolēmums, ar kuru atļauta iekļāto nekustamo īpašumu labprātīga pārdošana izsolē tiesas ceļā, t.i., atļauta to pārdošana izsolē, kas ir šķērslis pieteikuma izskatīšanai no jauna.

² Ministru kabineta 2020.gada 12.marta noteikumi Nr. 103 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”.

³ Publiski pieejamā informācija „LV portālā”, kas ir daļa no oficiālā izdevēja „Latvijas Vēstnesis” uzturētās valsts, pilsoniskās un tiesiskās informācijas platformas. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/314372-dazadi-ierobezojumi-ari-tiesu-sistemas-darbiba-2020>.

XII. Nolēmums, kas izriet no vides tiesībām

Meža likuma 50.panta trešajā daļā paredzēto zaudējumu jēdziena tvērums

Civillietu departamenta (paplašinātā sastāvā) 2020.gada 23.apriļa spriedums lietā Nr. SKC-1/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Civilprocess* – Prasījumu pakļautība – Mežam nodarīto zaudējumu atlīdzināšana

Par lietas būtību

Valsts meža dienests cēla tiesā zaudējumu atlīdzības prasību pret pašvaldību, norādot, ka pašvaldības tiesiskajā valdījumā esošajās zemēs bez ciršanas apliecinājuma veikta koku ciršana, tā rezultātā iznīcināts mežs un aizskartas sabiedrības intereses uz meža un meža vides saglabāšanu un tiesības uz vidi, kas nodrošinātu ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību. Tādējādi pašvaldībai piemērojama civiltiesiskā atbildība par Meža likuma 12.panta pārkāpumu un piedzenami zaudējumi.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību apmierināja. Tiesa atzina, ka pašvaldībai kā meža tiesiskajai valdītājai saskaņā ar Meža likuma 29.pantu bija pienākums aktualizēt zemes lietošanas veidu, apzinoties, ka koki, kas izauguši tās valdījumā esošajās teritorijās, atbilda meža kā ekosistēmas pazīmēm. Līdz ar to pašvaldībai ir pienākums atlīdzināt zaudējumus.

Arī apelācijas instances tiesa prasību apmierināja. Pievienojoties pirmās instances tiesas sprieduma argumentācijai, tiesa atzina, ka ar speciālistu atzinumiem krimināllietā pierādīts, ka pašvaldība veikusi patvaļīgu koku ciršanu, un tā rezultātā iznīcināta mežaudze. Līdz ar to pašvaldībai ir pienākums saskaņā ar Civillikuma 1775. un 1779.pantu un Meža likuma 50.panta trešo daļu atlīdzināt zaudējumus.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Spriedumam pievienotas senatoru atsevišķās domas.

Senāta nolēmums

Lietā aplūkots tiesību jautājums saistīts ar lietas dalībnieku savstarpējo tiesisko attiecību kvalifikāciju un Meža likuma 50.panta trešās

¹ ECLI:LV:AT:2020:0423.C15172011.2.S

daļas attiecināmību uz strīdus apstākļiem, kā arī Civilprocesa likuma 7.panta par civilprasību krimināllietā piemērošanas priekšnoteikumiem.

Senāts, norādot, ka *Meža likuma 50.panta trešā daļa neregulē civiltiesisku attiecību, bet piedzen zaudējumus par labu valstij, ja zaudējumus nodarījis meža īpašnieks vai tiesiskais valdītājs*, atzina, ka tiesa kļūdījies prāvnieku savstarpējo tiesisko attiecību kvalifikācijā. Civillikuma Saistību tiesību normas, kas noteic vispārējos zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumus, uz lietas apstākļiem attiecinātas nepareizi, jo konkrētajā gadījumā starp pusēm nepastāv civiltiesiska attiecība.

Prasītājs nav nedz meža īpašnieks, nedz tiesiskais valdītājs, kura manta būtu samazinājusies. Prasība celta valsts (publisko) interešu aizsardzībai. Tādējādi tiesiskā attiecība neveidojas starp līdztiesīgiem subjektiem, bet gan pastāv pakļautības attiecības starp ar valsts varas pilnvarām apveltītu subjektu, no vienas puses, un meža īpašnieku vai tiesisko valdītāju, no otras puses.

Senāts, ievērojot, ka *Meža likuma 50.panta trešajā daļā lietotais jēdziens „zaudējumi” pēc savas juridiskās dabas atbilst sankcijai, kas piemērojama meža īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam par meža apsaimniekošanas noteikumu pārkāpumu*, atzina, ka šajā normā norādītajos gadījumos nav pamata runāt par zaudējumiem civiltiesiskā izpratnē. Līdz ar to, lai meža īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam iestātos šajā normā paredzētais pienākums pret valsti atlīdzināt mežam, tātad apkārtējai videi, nodarīto kaitējumu, pārkāpums meža izmantošanā atkarībā no kaitējuma apmēra ir nodibināms Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa vai Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Valstij tiesības uz tāda kaitējuma atlīdzināšanu civilprocesuālā kārtībā, kas nodarīts ar noziedzīgu nodarījumu, iestājas, pastāvot Civilprocesa likuma 7.panta otrās daļas priekšnoteikumiem, kur lietotā jēdziena „civilprasība krimināllietā” saturs saprotams kā kompensācijas pieteikums (prasība) par radīto kaitējumu krimināllietā, kā to noteic Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 8.punkts.

Senāts atzina, ka pirmās un apelācijas instances tiesa Meža likuma 50.panta trešajā daļā paredzēto atbildību pašvaldībai piemērojusi, neesot priekšnoteikumam – patvaļīgai koku ciršanai, kas būtu konstatēta ar spriedumu krimināllietā. Tā kā pašvaldības bijusi amatpersona ar spēkā stājušos tiesas spriedumu krimināllietā, kuras tiesvedībā vērtēti tie paši faktiskie apstākļi, ar kuriem pamatota izskatāmajā lietā celtā prasība, attaisnota noziedzīga nodarījuma sastāva neesības dēļ, tiesa Meža likuma 50.panta trešajā daļā paredzēto atbildību pašvaldībai piemērojusi, nepastāvot priekšnoteikumam – patvaļīgai koku ciršanai, kas būtu konstatēta ar spriedumu krimināllietā.

XIII. Nolēmums, kas izriet no atlīdzinājuma tiesībām

Ierobežojumi un taisnīga atlīdzība saprātīgā termiņā, atsavinot nekustamo īpašumu sabiedrības vajadzībām

Nekustamā īpašuma nodokļa kompensācija, ja valsts noteikusi īpašuma izmantošanas ierobežojumus

Civillietu departamenta 2020.gada 13.februāra spriedums lietā Nr. SKC-8/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Lietu tiesības* – Nekustamā īpašuma atsavināšana sabiedrības vajadzībām – Taisnīga atlīdzība – Saprātīgs termiņš – Nekustamā īpašuma nodoklis

Par lietas būtību

Prasītājam piederēja nekustamais īpašums, kura daļu tā 2007.gadā piekrita atsavināt sabiedrības vajadzībām, proti, autoceļa izbūvei.

Projekta īstenotāja VAS „Latvijas Valsts ceļi” 2008.gadā prasītājam sniedza informāciju, ka Latvijas valsts zemi varētu atpirkt 12 līdz 18 mēnešu laikā. Ministru kabinets rīkojumu par zemes atpirkšanu pieņēma 2016.gadā.

Prasītāja cēla prasību pret Latvijas valsti Satiksmes ministrijas personā, lūdzot piedzīt zaudējumu atlīdzību un personiskā kaitējuma atlīdzību par nekustamā īpašuma daļas atsavināšanu sabiedrības vajadzībām. Tiesības saņemt īpašuma atsavināšanas procesā radušos zaudējumu un personiskā kaitējuma atlīdzību pamatotas ar procesa nesamērīgo vienpadsmit gadu ilgumu, kuru laikā īpašuma lietošanas tiesības bez atlīdzības bija ierobežotas – veikt individuālo dzīvojamo māju apbūvi stratēģiski izdevīgā vietā. Prasītāja norādīja, ka zaudējumus veido zemes nomas maksa 6 % apmērā no attiecīgajā gadā noteiktās zemes kadastrālās vērtības vai attiecīgi tirgus vērtības atdalītajai zemes vienībai, nekustamā īpašuma nodoklis un likumiskie procenti.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību noraidīja. Apelācijas instances tiesa pievienojās pirmās instances tiesas sprieduma argumentācijai un prasību

¹ ECLI:LV:AT:2020:0213.C29452516.4.S

noraidīja. Tiesa atzina, ka prasībai saņemt kompensāciju par būvniecības ierobežojumu, kas izriet no pašvaldības pieņemtajiem teritorijas plānošanas un apbūves noteikumiem, nav konstatējams cēloniskais sakars ar atsavināšanas procesa ilgumu un ka nekustamā īpašuma nodoklis ir prasītājas izdevums, kas tai jāpacies kā nekustamā īpašuma īpašnieci saskaņā ar likumu „Par nekustamā īpašuma nodokli”.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā, ar kuru noraidīta prasība par zaudējumu atlīdzināšanu, kas radušies sakarā ar nekustamā īpašuma nodokļa samaksu un tiesību uz īpašumu (saņemt atlīdzību saprātīgā termiņā) ierobežojumu, un lietu šajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Senāts uzskatīja, ka teritorijas izpētes posmu nav pamata nodalīt no Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likuma ietvaros veiktajām darbībām īpašuma atsavināšanā, kā to pareizi secinājusi arī pirmās instances tiesa, taču, vērtējot tiesības uz atlīdzību, ir jānošķir valsts kontrole pār zemes izmantošanas veidu, rezervējot teritoriju publiskās infrastruktūras vajadzībām, no valsts rīcības zemes atsavināšanā.

Iejaukšanās netraucētā tiesību uz īpašumu īstenošanā ir atbilstoša, ja tiek ievērots samērīguma princips. Tas, vai privātpersonas tiesību ierobežojums ir bijis samērīgs, ir fakta jautājums katrā konkrētā gadījumā.

Teritorijas plānošanas posmā prasītājai tika ierobežota tikai apbūves tiesība, saglabājot pārējās tiesības uz īpašumu (lietot zemi, iznomāt, pārdot, iekļāt u.tml.). No prasītājas kā komersantes būtu tikai saprātīgi sagaidīt arī atbilstošu rīcību, reaģējot uz šīm izmaiņām, nolūkā mazināt apstākļu ietekmi. Tādējādi tika nodrošināts saprātīgs un taisnīgs līdzsvars starp sabiedrības interesēm un privātpersonas tiesībām uz īpašumu, jo īpašniekam tika saglabāta iespēja jēgpilni lietot savu īpašumu. Noteiktais izmantošanas ierobežojums nebija tik būtisks, lai atzītu, ka īpašniekam faktiski liegtas tiesības izmantot savu nekustamo īpašumu.

Šāds īpašuma tiesību ierobežojums publiskās infrastruktūras attīstībai nepieciešamās teritorijas plānošanas laikā nav pielīdzināms atsavināšanai, tāpēc, kā atzina Senāts, par to nav jāparedz taisnīga atlīdzība kā par atsavināšanu.

Šāda apjoma publiskās infrastruktūras objekta plānošana septiņu gadu garumā, kurā valsts saglabā kontroli pār īpašuma izmantošanas veidu, kā atzina Senāts, ir objektīvs, saprātīgs un samērīgs tiesību ierobežojums, tāpēc spriedums daļā, ar kuru noraidīta prasība kompensēt

teritorijas plānošanas posmā ierobežotās apbūves tiesības, ir atstājams negrozīts.

Tajā pašā laikā prasītājas tiesību ierobežojums pēc tam, kad noteikta sabiedrības vajadzībām nepieciešamā zemes platība, līdz brīdim, kad valsts realizējusi atlīdzības pienākumu, ir vērtējams atšķirīgi.

Ja nekustamā īpašuma atsavināšanas sabiedrības vajadzībām procesa laikā zemes īpašniekam ir liegta jēgpilna rīcība ar īpašumu, kura atsavināšana var notikt jebkurā brīdī, tad šāda situācija rīcības ar īpašumu ierobežojumu dēļ ir pielīdzināma faktiskai īpašuma atsavināšanai.

Valsts bezdarbība, nedodot taisnīgu atlīdzību saprātīgā termiņā, nav attaisnojama. Kad samaksas pienākums nav izpildīts laikus, sagaidāmās peļņas atrāvums kā zaudējums tiek saistīts ar atlīdzību par sveša kapitāla lietošanu, kā to paredz Civillikuma 1788.pants.

Senāts atgādināja, ka Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums nav paredzēts tam, lai zemes īpašnieks saņemtu nepamatotus labumus, taču samaksāta zemes nodokļa atlīdzināšana par laiku, kad zemi nevarēja izmantot paredzētajam mērķim, katrā ziņā nav uzskatāma par iedzīvošanos uz sabiedrības rēķina, jo kompensē mantas samazinājumu, kas cēlies zemes īpašniekam sabiedrības vajadzībām nepieciešamā īpašuma atsavināšanas procesā.

Ja zeme paredzēta individuālo dzīvojamo māju apbūvei, bet apbūves tiesība ir tikusi ierobežota, tad, atsavinot nekustamo īpašumu sabiedrības vajadzībām, par publiskās infrastruktūras izbūves izpētei rezervēto zemi samaksātais nekustamā īpašuma nodoklis kompensējams par laiku, kad zemi nevarēja izmantot paredzētajam mērķim. Nekustamā īpašuma nodoklis ir kompensējams arī par laiku, kad zemes lietošanas faktiskie ierobežojumi sasniedza tādu līmeni, ka tie pēc būtības pielīdzināmi īpašuma atsavināšanai.

XIV. Nolēmumi, kas izriet no privātās dzīves aizsardzības

Senāta izteiktā likuma iztulkojuma obligātais raksturs, izskatot lietu no jauna

Ziņu vai viedokļa izplatīšana, vēršoties valsts vai pašvaldības iestādē

Atceltajā spriedumā ietverto tiesas motīvu nozīme, izskatot lietu no jauna

Puses pieaicināta tiesību zinātnieka atzinuma statuss civilprocesā

**Civillietu departamenta (paplašinātā sastāvā)
2020.gada 25.novembra spriedums lietā Nr. SKC-41/2020¹**

Kasācijas tiesvedība – *Saistību tiesības* – Privātās dzīves, goda, cieņas un reputācijas aizskārums – *Civilprocess* – Kasācijas instances tiesas sprieduma obligātums – Lietas jauna iztiesāšana – Atzinuma statuss

Par lietas būtību

Prasītājs, tiesnesis, cēlis prasību pret kredītiestādi par godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu un nemantiskā kaitējuma atlīdzības piedziņu. Prasītājs norāda, ka atbildētāja vēstulē Latvijas Republikas Saeimas Juridiskajai komisijai apgalvojuma formā ir norādījusi ziņas par ievērojama apjoma krāpšanu ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa (turpmāk – ĀTAP) lietās, kas tiek īstenota ar prasītāja kā tiesneša klaji prettiesisku lēmumu starpniecību. Iesnieguma kopija nodota arī publicēšanai žurnālā, kura tirāža ir 17 000 eksemplāru, kā arī tas izplatīts Ministru kabineta locekļiem un citām augstām valsts amatpersonām. Prasītājs norāda, ka tādējādi apzināti nodarīts būtisks un smags kaitējums prasītāja kā jurista un tiesneša reputācijai, kaitējot arī viņa karjerai. Aizskartas arī prasītāja cilvēktiesības, t.i., gods un cieņa, un tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa prasību noraidīja.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1125.C28330013.6.S

Ar Senāta 2017.gada 28.novembra spriedumu apelācijas instances tiesas spriedums atcelts un lieta nodota jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Apelācijas instances tiesa, izskatot lietu no jauna, prasību noraidīja. Tiesa atzina, ka iesnieguma nosūtīšana Saeimas Juridiskajai komisijai nav ziņu vai viedokļa izplatīšana Civillikuma 2352.¹panta izpratnē. Kredītiestāde paudusi subjektīvu, uz faktiem balstītu viedokli, nevis ziņas un informējusi adresātu par prasītāja kā tiesneša ĀTAP lietā pieņemtajiem nolēmumiem un Maksātnespējas likuma tiesiskā regulējuma nepilnībām. Tiesa, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Senāta judikatūru, norādīja, ka valsts amatpersonai, tostarp tiesnesim, ir jārēķinās arī ar asā formā izteiktu kritiku, ja tā saistīta ar šīs personas sabiedrisko vai profesionālo, nevis personisko darbību.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Spriedumam pievienotas senatoru atsevišķās domas.

Senāta nolēmums

Lietā analizēts jautājums, kādā apjomā tiesai, kas lietu izskata no jauna, ir saistoši kasācijas instances tiesas šajā lietā iepriekš izteiktie norādījumi, un vai tiesas, kas izskatījusi lietu pēc būtības, spriedums stājas spēkā daļā, ja atsevišķi tās faktu juridiskie novērtējumi nav apstrīdēti apelācijas vai kasācijas kārtībā. Tāpat kasācijas kārtībā pārbaudīta Civillikuma 2352.¹panta attiecināmība un iztulkojuma pareizība, ņemot vērā juridiski nozīmīgus apstākļus šajā lietā.

Senāts norādīja, ka Civilprocesa likuma 476.panta pirmajā daļā ietvertais princips ir nošķirams no Civilprocesa likuma 5.panta sestajā daļā tiesām noteiktā pienākuma tiesību normu piemērošanā ņemt vērā judikatūru, jo *tiesai ir jāievēro likuma iztulkojums, kuru izskatāmajā lietā izteicis Senāts, arī tad, ja tiesa uzskata par pamatotu citādu iztulkojumu*. Apgabaltiesai, kas izskata lietu no jauna, likums nepiešķir rīcības brīvību attiecībā uz Senāta spriedumā ietvertā likuma iztulkojuma ievērošanu. Savukārt, ja lietas dalībnieki nepiekrīt Senāta sniegtajam iztulkojumam, tad viņi, pastāvot Civilprocesa likumā noteiktajiem priekšnosacījumiem, to var apstrīdēt kasācijas sūdzībā.

Senāts atgādināja, ka izplatīšana kā Civillikuma 2352.¹panta normas sastāva pazīme pati par sevi ir neitrāla, proti, persona var izplatīt ziņas vai viedokļus gan tiesiski, gan prettiesiski. Tas, vai izplatīšana bijusi tiesiska vai prettiesiska, ir patstāvīgi pārbaudāma tiesību normas sastāva pazīme. *Vēršoties valsts vai pašvaldības iestādē, persona parasti izplata ziņas vai*

viedokli, un viņa nav atbrīvota no atbildības par citas personas goda un cieņas aizskārums, kas nodarīts ar šādu izplatīšanu. Pārbaudot, vai ar ziņu vai viedokļa izplatīšanu valsts vai pašvaldības iestādei ir noticis personas goda un cieņas aizskārums, tiesai jāvērtē šādas rīcības patiesais mērķis un atbilstība labas ticības principam. Tiesisko aizsardzību pret prasībām par goda un cieņas aizskārums nebauda tādi iesniedzēji, kuri vērsušies valsts vai pašvaldības iestādē, lai sasniegtu mērķus, kuriem attiecīgā vērsšanās procedūra nemaz nav paredzēta. Senāts konkrētās lietas faktisko apstākļu kontekstā precizēja, ka tam, vai valsts vai pašvaldības iestādei adresētais personas lūgums ir apmierināts, pašam par sevi nav nozīmes. Vērsšanās valsts vai pašvaldības iestādē, tostarp savu tiesību aizsardzībai un nelikumību novēršanai, ir tiesiska rīcība arī tad, ja personas tiesību aizskārums vai nelikumību fakti valsts vai pašvaldības iestāde neapstiprina, ja vien šāda vērsšanās notikusi labā ticībā. Vērtējot personas rīcības atbilstību labai ticībai, nemams vērā gan attiecīgā dokumenta, kas iesniegts valsts vai pašvaldības iestādei, saturs, gan apstākļi, kuros tas ir iesniegts, gan arī iepriekš minētais no personas sagaidāmais rūpības līmenis.

Spriedumā izskaidrots, kāpēc tiesas motīvu stāšanās likumīgā spēkā ir pakārtota tam, vai spēkā stājas sprieduma rezolutīvā daļa, proti, vai stājas spēkā tiesas atbilde uz prasībā norādītajiem prasījumiem. Ja tiek pilnā apjomā pārsūdzēta kāda prasījuma apmierināšana vai noraidīšana, tad likumīgā spēkā nestājas ne vien sprieduma rezolutīvā daļa attiecībā uz minēto prasījumu, bet arī tie motīvi, ar kuriem tiesa pamatojusi prasījuma izspriešanu vienā vai otrā veidā. Motīvu spēkā stāšanos neietekmē arī apelācijas sūdzības iesniedzēja norādes par to, kurus pirmās instances tiesas motīvus viņš pārsūdz, bet kurus uzskata par pamatotiem. Lai izspriestu prasījumu pēc būtības un pareizi, tiesu nevar ierobežot ar pienākumu ievērot šādas sūdzības iesniedzēja norādes.

Senāts norādīja, ka, izskatot lietu no jauna, apelācijas instances tiesa ir saistīta ar Senāta sniegto likuma iztulkojumu, kā arī paliek spēkā visas agrākās procesuālās darbības un viss pierādīšanas materiāls, kas lietā iegūts, ciktāl Senāts šo materiālu nav diskreditējis jeb atzinis par defektīvu. Tas nozīmē, ka otrajai instancei jāizspriež lieta no jauna pēc būtības, ņemot vērā Senāta norādījumus par materiālo tiesību normu pareizu piemērošanu un rīkojoties pēc šiem norādījumiem. Savukārt, ja spriedums atcelts procesuālo tiesību normu pārkāpuma dēļ, tad, izpildot kasācijas instances tiesas norādījumus, tikai jāveic attiecīgās procesuālās darbības, kas tika atzītas par kasācijas iemeslu. Attiecīgi tiesai, kas izskata lietu no jauna pēc būtības, Senāta atceltajā spriedumā ietvertie zemākas instances tiesas vērtējumi par lietas apstākļiem nav saistoši, ja Senāts tos

attiecīgas kasācijas sūdzības neesības dēļ nav pārbaudījis un nav atzinis par pareiziem.

Senāts atzina arī par nepieciešamu precizēt, ka norādījums, ka lieta tiesai jāizspriež tikai tādā tvērumā un uz to faktisko lietas apstākļu pamata, uz kuriem Senāts, ievērojot lietas izskatīšanas robežas kasācijas instancē, bija balstījies savā pirmajā spriedumā un kuru ietvarā arī noteicis attiecīgai zemākai instances tiesai lietu izspriest no jauna, ir jāizprot tādējādi, ka, izskatot lietu no jauna, nav pieļaujama prasības pamata vai priekšmeta grozīšana, taču lietas dalībnieki var iesniegt gan jaunus pierādījumus, gan sniegt jaunus apsvērumus, ciktāl pēc būtības pašos pamatos netiek grozīti pušu prasījumi un ierunas. Attiecībā uz jaunu pierādījumu iesniegšanu ņemami vērā arī Civilprocesa likuma noteikumi par pierādījumu laicīgas iesniegšanas pienākumu, vienlaikus ievērojot, ka nepieciešamība iesniegt jaunus pierādījumus var izrietēt no Senāta spriedumā konstatētajiem procesuālajiem pārkāpumiem konkrētajā lietā vai norādēm par tiesību jautājumu risinājumiem.

Vienotas tiesu prakses veidošanas un Civilprocesa likuma normu pareizas piemērošanas nodrošināšanas nolūkā Senāts uzskatīja par nepieciešamu vērst uzmanību, ka puses pieaicinātā tiesību zinātnieka sagatavots atzinums par strīda apstākļu juridiskās kvalifikācijas jautājumiem nav atzīstams par tiesību palīgavotu, kā arī nav atzīstams par pierādījumu Civilprocesa likuma 92.panta izpratnē.

Fiziskās personas dzīvesvietas datu publiskošana plašsaziņas līdzekļos

Civillietu departamenta 2020.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. SKC-465/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Saistību tiesības* – Privātās dzīves, goda, cieņas un reputācijas aizskārums – Personas datu apstrāde – Dzīvesvietas adrese – *Civilprocess* – Apelācijas instances tiesas sprieduma motivācija

Par lietas būtību

Lietā celta prasība par televīzijas raidījumu sižetu videoierakstu un to tekstuālā atreferējuma izņemšanu no interneta ziņu portāla un morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu. Apstrīdētajos sižetos prasītāja ieskatā bez tiesiska pamata un viņa piekrišanas apstrādāti personas dati lielākā apjomā, izpaužot sabiedrībai ziņas par viņa dzīvesvietas adresi.

Tiesvedības gaita

Pirmās instances tiesa prasību noraidīja.

Apelācijas instances tiesa, izskatot lietu sprieduma pārsūdzētajā daļā, ar kuru noraidīti prasījumi par morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu, videoierakstu un tekstuālā atreferējuma izņemšanu no ziņu portāla tādā apmērā, kādā tie atklāj prasītāja dzīvesvietas adresi un satur informāciju par prasītāja izdarītu noziedzīgu nodarījumu, prasību noraidīja. Tiesa uzskatīja, ka prasītāja dzīvesvietas adreses atklāšana nav atzīstama par prasītāja personas datu nelikumīgu apstrādi. Ar apelācijas instances tiesas papildspriedumu no prasītāja par labu atbildētājam piedzīti ar lietas vešanu saistītie izdevumi.

Senāts apelācijas instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru noraidīts prasījums par sižeta fragmenta, kurā publiskota prasītāja dzīvesvietas adrese, izņemšanu no ziņu portāla un morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu, kā arī spriedumu un papildspriedumu par tiesāšanās izdevumu piedziņu atcēla un lietu šajā daļā nodeva jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā atbildēts uz tiesību jautājumu, vai informācija par personas dzīvesvietas adresi ir tādi dati, kas saistīti ar personas privāto dzīvi, vai

šādu personas datu apstrāde ir iejaukšanās personas privātajā dzīvē un vai tā ir attaisnojama ar sabiedrības tiesībām saņemt informāciju.

Senāts norādīja, ka, *publiskojot informāciju par fiziskās personas dzīvesvietu, plašsaziņas līdzekļiem jāievēro normatīvajos aktos noteiktie datu apstrādes pamatprincipi. Izvērtējot dzīvesvietas adreses publiskošanas pamatotību, tiesai jāvērtē, vai konkrētajos apstākļos dzīvesvietas adrese ir sabiedrībai svarīga informācija un vai ir līdzsvarotas personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un žurnālistu tiesības uz vārda brīvību.*

Personas tiesības uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību izriet no Satversmes 96.panta, informācija par personu ietilpst minēto tiesību tvērumā, kā arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā nostiprināto tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā ietilpst informācija par personu un tās datu aizsardzība.

Analizējot Eiropas Cilvēktiesību tiesas, Satversmes tiesas judikatūru un datu apstrādes normatīvo regulējumu, Senāts secināja, ka informācija par personas dzīvesvietu ir tādi dati, kas saistīti ar personas privāto dzīvi, un šādu personas datu apstrāde ir iejaukšanās personas privātajā dzīvē. Savukārt par personas datu apstrādi uzskatāma informācijas saņemšana par personas dzīvesvietu, tās publiskošana u.tml.

Senāts atzina, ka aplūkojamajā gadījumā prasītāja personas dati nav apstrādāti atbilstoši Fizisko personu datu aizsardzības likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkta un Fizisko personu datu apstrādes likuma 32.panta pirmās un otrās daļas prasībām. Senāts norādīja, ka apelācijas instances tiesa prasītāja dzīvesvietas adresi kļūdaini kvalificējusi kā publiski pieejamu, jo iespēja saņemt ziņas par prasītāja dzīvesvietu no „Lursoft” datubāzes nepiešķir tiesības šo saņemto informāciju bez jebkādiem ierobežojumiem izpaust plašam interesentu lokam. Datu tālākajā apstrādē (izmantošanā un publiskošanā televīzijas raidījumā, ziņu portālā), neatkarīgi no tā, vai personas dati likumīgi nonākuši publiskajā telpā un personas rīcībā, jāievēro normatīvajos aktos noteiktie datu apstrādes pamatprincipi.

Spriedumā norādīts, ka apelācijas instances tiesas sprieduma motīvu daļā nav atklāts, kādēļ iejaukšanās prasītāja privātajā dzīvē atbilst samērīguma principam, vai labums, ko iegūst sabiedrība, uzņemot prasītāja dzīvesvietas adresi, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu, un kādā veidā prasītāja dzīvesvietas rādīšana, īpaši tās adreses atklāšana ievērojamai sabiedrības daļai un šīs informācijas ilgstoša uzturēšana ziņu portālā, ir nepieciešama sabiedrības informēšanai par prasītāja piespiedu atvešanu un pratināšanu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1126.C33444516.12.S

Atslēgvārdu rādītājs

lpp. (C-...)¹

Apdrošināšanas tiesības

- apdrošināšanas atlīdzība.....	46
- apdrošināšanas līgums.....	46
- finanšu līzings (nomas) līgums.....	46

Civillikuma ievads

- laba ticība.....	22
--------------------	----

Civilprocess

- advokāta atlīdzība.....	22
- apelācijas sūdzība.....	85
- apelācijas instances tiesas sprieduma motivācija.....	102
- ar lietas vešanu saistīto faktisko izdevumu atlīdzināšana.....	22
- atzinuma statuss.....	98
- ārkārtējā situācija.....	91
- ārvalsts likumu piemērošana.....	87
- ārvalsts tiesas nolēmuma izmantošana.....	50
- bērna viedoklis.....	13
- civilprasība krimināllietā.....	93
- izlikšana no dzīvojamās telpas.....	31
- izpildu raksta izsniegšana šķīrējtiesas sprieduma izpildei.....	83
- kasācijas instances tiesas sprieduma obligātums.....	98
- lietas dalībnieki.....	11
- lietas jauna iztiesāšana.....	98
- neapliecināta datorizdruka no zemesgrāmatas.....	91
- nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izolē tiesas ceļā.....	91
- piedziņas vērsšana uz parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā (nekustamo īpašumu), kas zemesgrāmatā ierakstīts uz otra laulātā vārda.....	16
- pierādījumu iesniegšana.....	16, 91
- pierādīšanas pienākuma sadalījums.....	41, 43, 72
- prasījumu pakļautība.....	36, 90, 93
<i>mežam nodarīto zaudējumu atlīdzināšana</i>	93
<i>morālā kaitējuma atlīdzinājums</i>	90
<i>kriminālprocesa pārmērīgs ilgums</i>	90
- pretapelācijas sūdzība.....	85

¹ Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "C" burtā.

- pušu interešu samērošana.....	13
- sarunas ieraksts kā pierādījums.....	50
- sprieduma rezolutīvā daļa.....	11
- šķīrējtiesas spriedums.....	72

Darba tiesības

- atlaišanas pabalsts.....	56
- darba tiesisko attiecību izbeigšana.....	56
- darba un atpūtas laiks.....	53
- darba vietas pārcelšana.....	56
- pārtraukums darbā.....	53
- psiholoģiskais terors (mobings).....	50

Dzīvokļa tiesības

- daudzdzīvokļu mājas apsaimniekotāja tiesības un pienākumi.....	28
- dzīvesvietas deklarēšana.....	31
- dzīvokļu īpašnieku kopības statuss.....	28
- dzīvojamo māju apsaimniekotāja tiesības.....	28
- dzīvojamo māju uzkrājumu fonda līdzekļi.....	28
- dzīvokļu īpašnieka komunālo parādu segšana.....	28
- izlikšana no dzīvojamās telpas.....	31
- terminēts dzīvojamo telpu īres līgums.....	31

Ģimenes tiesības

- bērna intereses.....	13
- bērna izcelšanās noskaidrošana.....	13
- bioloģiskā tēva intereses.....	13
- laulāto mantiskās attiecības.....	9, 16
<i>kopīgas mantas prezumpcija</i>	16
<i>kopīgas mantas sadale</i>	9
<i>surogācijas princips</i>	9
- saskarsmes tiesības.....	11
- uzturlīdzekļi.....	19
<i>ienākumu slēpšana</i>	19

Intelektuālā īpašuma tiesības

- preču zīme.....	36
<i>disklamācija</i>	36
- televīzijas raidījuma formāta atdarināšana.....	33

Komerctiesības

- ar komercsabiedrību tieši saistīta persona	72
- balsojuma protokolēšana	67
- dokumentu izsniegšana	67
- kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšana par spēkā neesošiem	67
- komercreģistra publicitāte	65
- korporatīvā plīvura pacelšana	19
- mazākuma akcionāru aizsardzība S	63
- negodīga konkurence	33
<i>negodīgas konkurences pārkāpuma izvērtējums</i>	33

Lietu tiesības

- apbūves tiesības	24
- īpašuma tiesību zaudēšanas brīdis	26
- izpirkuma tiesība	81
- kopīpašuma izbeigšana	22, 79
- mantas konfiskācija	77
- nekustamā īpašuma atsavināšana sabiedrības vajadzībām	95
<i>saprātīgs termiņš</i>	95
<i>taisnīga atlīdzība</i>	95
- nekustamā īpašuma nodoklis	95
- nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izolē tiesas ceļā	91
- pirkuma tiesība	81
- reālnasta	83

Maksātnespējas process

- fiziskas personas maksātnespēja	75
- kredītiestādes maksātnespēja	77
- maksātnespējīgās sabiedrības manta	77
- saistību dzēšanas plāna izpilde	75
- sūdzības par maksātnespējas administratoru rīcību	77

Patērētāju tiesības

- līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības princips	58
- patērētāju tiesību aizsardzība	61
- patērētāja līgums	58, 61
<i>līguma valoda</i>	61
<i>neapspriests līgums</i>	58
<i>netaisnīgi līguma noteikumi</i>	58, 61
- patērētāja statuss	58
- sportista karjeras atbalsta pakalpojumu līgums	58

Saistību tiesības

- aizdevuma līguma izpildījuma veids	38
- darījums par jaunu kreditoram	72
- dāvinājums	72
- finanšu līzings (nomas) līgums	46
- hipotēkas nostiprinājums uz citam kopīpašniekam piederošām domājamām daļām	79
- komercķīla	69
<i>prasījuma tiesību iekļāšana</i>	69
<i>tiesību izlietošana</i>	69
<i>visas mantas iekļāšana</i>	69
- kreditora atgādinājuma juridiskā daba	38
- kreditora atgādinājuma veids	38
- līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības princips	58
- ļaunprātīga rīcība	72
- noilgums	38
- pilnvarojums slēgt darījumus pilnvarnieka interesēs	48
- prasības tiesība	79
- prasījuma tiesību iekļāšana	69
- prasījumi no svešu lietu pārziņas	48
- privātās dzīves, goda, cieņas un reputācijas aizskārums	41, 98, 102
<i>dzīvesvietas adrese</i>	102
<i>personas datu apstrāde</i>	102
<i>sabiedrību interesējošā tēma</i>	41
<i>tiesības uz vārda brīvību</i>	41
- saistītu personu slēgti darījumi	43
- saistību izpilde	43
<i>ļaunprātīga izvairīšanās no saistību izpildes</i>	43
- tiesisks darījums	38
- zaudējumi un to atlīdzība	63

Zemesgrāmatu jautājumi

- ieraksts vai atzīme zemesgrāmatā	81
<i>izpirkuma tiesība</i>	81
<i>pirkuma tiesība</i>	81
- īpašuma tiesību zaudēšanas brīdis	26
<i>ieraksts zemesgrāmatā</i>	26
<i>mantas arests</i>	26
<i>mantas konfiskācija</i>	26
- nolēmumi par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem	24, 81
- zemesgrāmatas ieraksta juridiskās sekas	16

Nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem

lpp.

Lieta Nr. SKC-[A]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[.].S.....	C-9
Lieta Nr. SKC-[C]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[.].S.....	C-11
Lieta Nr. SKC-[D]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[.].S.....	C-13
Lieta Nr. SKC-[G]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[.].S.....	C-63
Lieta Nr. SKC-1/2020	ECLI:LV:AT:2020:0423.C15172011.2.S.....	C-93
Lieta Nr. SKC-5/2020	ECLI:LV:AT:2020:0212.C31300515.2.S.....	C-65
Lieta Nr. SKC-8/2020	ECLI:LV:AT:2020:0213.C29452516.4.S.....	C-95
Lieta Nr. SKC-12/2020	ECLI:LV:AT:2020:1203.C10080016.4.S.....	C-38
Lieta Nr. SKC-15/2020	ECLI:LV:AT:2020:0630.C29387415.5.S.....	C-33
Lieta Nr. SKC-18/2020	ECLI:LV:AT:2020:0116.C28312614.6.S.....	C-58
Lieta Nr. SKC-36/2020	ECLI:LV:AT:2020:0116.C04148214.4.S.....	C-79
Lieta Nr. SKC-41/2020	ECLI:LV:AT:2020:1125.C28330013.6.S.....	C-98
Lieta Nr. SKC-49/2020	ECLI:LV:AT:2020:0323.C31344616.9.S.....	C-67
Lieta Nr. SKC-58/2020	ECLI:LV:AT:2020:0602.C30476417.10.S.....	C-69
Lieta Nr. SKC-77/2020	ECLI:LV:AT:2020:0430.C30450117.7.S.....	C-41
Lieta Nr. SKC-79/2020	ECLI:LV:AT:2020:0309.C17130915.4.S.....	C-43
Lieta Nr. SKC-97/2020	ECLI:LV:AT:2020:0429.C29520717.11.S.....	C-85
Lieta Nr. SKC-107/2020	ECLI:LV:AT:2020:0429.SKC010720.7.L.....	C-16
Lieta Nr. SKC-134/2020	ECLI:LV:AT:2020:0428.C30711611.8.S.....	C-46
Lieta Nr. SKC-172/2020	ECLI:LV:AT:2020:0505.C29418417.9.S.....	C-28
Lieta Nr. SKC-203/2020	ECLI:LV:AT:2020:0717.C39131415.5.S.....	C-48
Lieta Nr. SKC-231/2020	ECLI:LV:AT:2020:1216.C30501917.11.S.....	C-22
Lieta Nr. SKC-276/2020	ECLI:LV:AT:2020:0428.C30407917.9.S.....	C-50
Lieta Nr. SKC-288/2020	ECLI:LV:AT:2020:1029.C33432217.10.S.....	C-72
Lieta Nr. SKC-304/2020	ECLI:LV:AT:2020:0707.C15233815.9.S.....	C-31
Lieta Nr. SKC-465/2020	ECLI:LV:AT:2020:1126.C33444516.12.S.....	C-102
Lieta Nr. SKC-466/2020	ECLI:LV:AT:2020:0130.C29250718.14.S.....	C-19
Lieta Nr. SKC-577/2020	ECLI:LV:AT:2020:0618.C73475318.9.S.....	C-53
Lieta Nr. SKC-693/2020	ECLI:LV:AT:2020:1215.C30478218.13S.....	C-61
Lieta Nr. SKC-827/2020	ECLI:LV:AT:2020:1221.C29375518.17.S.....	C-87
Lieta Nr. SKC-988/2020	ECLI:LV:AT:2020:0729.SKC098820.8.L.....	C-90
Lieta Nr. SKC-1032/2020	ECLI:LV:AT:2020:1217.C30396320.9.S.....	C-36
Lieta Nr. SKC-1079/2020	ECLI:LV:AT:2020:1029.SKC107920.6.L.....	C-24
Lieta Nr. SKC-1093/2020	ECLI:LV:AT:2020:0923.SKC109320.8.L.....	C-81
Lieta Nr. SKC-1335/2020	ECLI:LV:AT:2020:1210.C69360318.15.S.....	C-56
Lieta Nr. SPC-5/2020	ECLI:LV:AT:2020:0526.C21041616.3.L.....	C-75
Lieta Nr. SPC-6/2020	ECLI:LV:AT:2020:0420.C60054518.5.L.....	C-26
Lieta Nr. SPC-15/2020	ECLI:LV:AT:2020:0706.SPC001520.5.L.....	C-83
Lieta Nr. SPC-27/2020	ECLI:LV:AT:2020:0917.C30768819.4.L.....	C-77
Lieta Nr. SPC-28/2020	ECLI:LV:AT:2020:1117.SPC002820.4.L.....	C-91

**Latvijas Republikas
SENĀTA
Krimināllietu
departamenta
lēmumi**

2020

Satura rādītājs

Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu daļas ievads	K-7
I. Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos.....	K-9
Galīgā soda noteikšana no ārvalsts izdotai personai; Laupīšana, ja tā izdarīta, lietojot šaujamieroci (<i>Lieta Nr. SKK-[C]/2020</i>)	K-9
Tiesības iesniegt kasācijas sūdzību kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka interesēs; Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības tikt uzklausītam; Labvēlīgāks likums Krimināllikuma 5.panta otrās daļas izpratnē; Procesuāla rakstura kļūdu ietekmes uz nolēmuma tiesiskumu izvērtēšana; Tiesības uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā; Prokurora un tiesneša publisku izteikumu par kriminālprocesu ietekme uz nevainīguma prezumpciju (<i>Lieta Nr. SKK-59/2020</i>)	K-11
Brīvības atņemšanas sods personai ar invaliditāti, kurai indicēti asistenta pakalpojumi (<i>Lieta Nr. SKK-91/2020</i>)	K-16
II. Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos.....	K-18
Kustības drošību garantējošo citādu transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšana Krimināllikuma 263.panta izpratnē; Cēloņsakarības konstatēšana, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu pēc Krimināllikuma 263.panta (<i>Lieta Nr. SKK-[N]/2020</i>)	K-18
Krimināllikuma 217.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (grāmatvedības un statistiskās informācijas noteikumu pārkāpšana) subjektīvās puses noskaidrošana (<i>Lieta Nr. SKK-14/2020</i>)	K-21
Narkotiskās vielas saturošu augu neatļauta sēšana un audzēšana lielās platībās; Narkotisko vielu realizēšana Krimināllikuma 253. ¹ panta izpratnē (<i>Lieta Nr. SKK-31/2020</i>)	K-24
Piedraudējums izpaust apkaunojošas ziņas par cietušo vai viņa tuviniekiem Krimināllikuma 183.panta izpratnē; Tiesas pienākums izvērtēt aizstāvības argumentus par iespējamu policijas darbinieku provokāciju (<i>Lieta Nr. SKK-33/2020</i>)	K-27
Bezpalīdzības stāvoklis Krimināllikuma 117.panta 2.punkta izpratnē; Slepavība, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā (<i>Lieta Nr. SKK-52/2020</i>)	K-29
Cigarešu kā muitošanai pakļauto preču pārvadāšanas un glabāšanas mēģinājums (<i>Lieta Nr. SKK-54/2020</i>)	K-32
Līdzekļu, kas iegūti Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma rezultātā, legalizēšana (<i>Lieta Nr. SKK-58/2020</i>)	K-35

„Uzticēta vai pārziņā esoša manta” Krimināllikuma 179.panta izpratnē (<i>Lieta Nr. SKK-85/2020</i>)	K-38
Narkotisko un psihotropo vielu ietekmes konstatēšana transportlīdzekļa vadītājam, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc Krimināllikuma 262.panta pirmās daļas; Apsūdzēto vai viņu aizstāvju pieteikto lūgumu izlemšana iztiesāšanas laikā (<i>Lieta Nr. SKK-359/2020</i>)	K-40
Krimināllikuma 329.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (neizpauzamu ziņu izpaušana) priekšmets (<i>Lieta Nr. SKK-J-221/2020</i>)	K-43
Slepkavība ar tiešu nodomu; Advokāta pieteikuma par spēkā stājušos tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna saturs (<i>Lieta Nr. SKK-J-508/2020</i>)	K-46
III. Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos	K-48
Nepilngadīgā, kurš atzīts par cietušo noziedzīgā nodarījumā pret tikumību un dzimumneaizskaramību un kuru apsūdzētajam nav bijis iespējas iztaujāt, liecību izmantošana pierādīšanā (<i>Lieta Nr. SKK-[B]/2020</i>)	K-48
Personas, kurai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis, pienākums samaksāt kaitējuma kompensāciju (<i>Lieta Nr. SKK-[E]/2020</i>)	K-51
Apstākļi, kas izvērtējami, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekli (<i>Lieta Nr. SKK-[F]/2020</i>)	K-53
Apelācijas instances tiesas nolēmuma pieņemības diena ārkārtējās situācijas laikā (<i>Lieta Nr. SKK-[H]/2020</i>)	K-55
Nolēmuma tiesiskuma pārbaude kasācijas kārtībā, ja apsūdzētais, kas iesniedzis kasācijas sūdzību, pēc tās iesniegšanas miris (<i>Lieta Nr. SKK-[J]/2020</i>)	K-57
Pārrakstīšanās kļūdu labošana zemākas instances tiesas nolēmumā (<i>Lieta Nr. SKK-[L]/2020</i>)	K-60
Īpaši aizsargājama cietušā nopratināšanas iespējamība tiesas sēdē (<i>Lieta Nr. SKK-[M]/2020</i>)	K-62
Persona, pret kuru var veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu; Krimināllikuma 165.panta pirmajā daļā ietvertā norma nav atzīstama par blanketu tiesību normu (<i>Lieta Nr. SKK-[O]/2020</i>)	K-65
<u>Judikatūras maiņa</u> . Kaitējuma kompensācija cietušajam noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu (Krimināllikuma 260.pants) (<i>Lieta Nr. SKK-1/2020</i>)	K-68
Tiesības sevi neapsūdzēt un paraugu salīdzinošajai izpētei, kuru izveide nav atkarīga no personas gribas, iegūšana; Procesuālā statusa – persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, – iegūšana (<i>Lieta Nr. SKK-2/2020</i>)	K-70

Tiesas pienākums izskatīt un izlemt grozīto apsūdzību, kas tiek uzturēta tiesā (<i>Lieta Nr. SKK-29/2020</i>)	K-73
Ierobežojumi prokuroram iesniegt kasācijas protestu (<i>Lieta Nr. SKK-35/2020</i>)	K-75
Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētā atbildība par svešas mantas tišu iznīcināšanu un svešas mantas tišu bojāšanu un šo noziedzīgo nodarījumu priekšmeta vērtības noteikšana; Procesuālo funkciju nodalīšana (<i>Lieta Nr. SKK-38/2020</i>)	K-78
Krimināllietas iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās (<i>Lieta Nr. SKK-49/2020</i>)	K-81
Apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā (<i>Lieta Nr. SKK-68/2020</i>)	K-84
Kriminālprocesā iesaistītās personas lūguma par pierādījumu iegūšanu izlemšana (<i>Lieta Nr. SKK-77/2020</i>)	K-87
Pārkāpums, kas atzīstams par ziņu absolūtās nepieļaujamības pamatu Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 3.punkta izpratnē (<i>Lieta Nr. SKK-95/2020</i>)	K-89
Advokāta, kurš sniedzis juridisko palīdzību cietušajam, liecību pieļaujamība un izmantošana pierādīšanā; Piesavināšanās, kas izdarīta, pārkāpjot pilnvarotāja norādījumus saistībā ar izsniegto pilnvarojumu; Nosacītas notiesāšanas piemērošanas apstākļu izvērtējums (<i>Lieta Nr. SKK-97/2020</i>)	K-91
Lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai minēto pierādījumu izmantošana pierādīšanā (<i>Lieta Nr. SKK-104/2020</i>)	K-94
Apelācijas instances tiesas pienākums noskaidrot iemeslus, kāpēc apsūdzētais nav ieradies uz apelācijas instances tiesas sēdi (<i>Lieta Nr. SKK-120/2020</i>)	K-96
Nepieļaujams pierādījums, ja ziņas iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus par tiesībām lietot valodu, kuru persona prot, tiesībām uz aizstāvību un tiesībām uz taisnīgu tiesu; Atteikšanās no aizstāvja, ja pirms tam persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos (<i>Lieta Nr. SKK-127/2020</i>)	K-97
Kaitējuma kompensācijas par valstij nenomaksātajiem nodokļiem piedziņa kriminālprocesā (<i>Lieta Nr. SKK-173/2020</i>)	K-100
Nevainīguma prezumpcijas piemērošana pierādījumu vērtēšanā; Liecību ticamības izvērtēšana (<i>Lieta Nr. SKK-256/2020</i>)	K-102
Apsūdzētā tiesību uz valsts nodrošinātu aizstāvību nodrošināšana apelācijas instances tiesā (<i>Lieta Nr. SKK-466/2020</i>)	K-105

Personas, par kuru pieņemts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, informēšana par krimināllietas nosūtīšanu tiesai (<i>Lieta Nr. SKK-J-[R]/2020</i>)	K-107
Maznodrošinātas personas statuss kā pamats procesuālos izdevumus segt no valsts līdzekļiem (<i>Lieta Nr. SKK-J-406/2020</i>).....	K-109
Atslēgvārdu rādītājs	K-111
Lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem	K-114

Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu daļas ievads

Krimināllietu departaments sev izvirzījis divas darba prioritātes – stabilas judikatūras veidošanu un ātra kasācijas procesa nodrošināšanu.

Stabilas judikatūras veidošanai nepieciešams veltīt laiku judikatūrai nozīmīgu tiesību jautājumu padziļinātai izpētei un līdzšinējās tiesu prakses analīzei. Savukārt pastāvīgs darbs pie judikatūras veidošanas stiprina tiesisko stabilitāti un kriminālprocesa raitu norisi. Judikatūras attīstībai svarīgos jautājumos Senāta nolēmumos tiek atkārtotas principiālās atziņas un agrāko nolēmumu secinājumi.

Tiesu prakses stabilitātes iedibināšanai nepieciešams, lai tiesību normu piemērotāji seko Senāta prakses aktualitātēm, kā arī nepieciešamības gadījumā atrod judikatūras atziņas, kas paustas iepriekš pieņemtajos nolēmumos. Lai tiesību normu piemērotāji saņemtu pārdomātu un strukturētu informāciju, Krimināllietu departamenta senatori īpaši velta laiku Krimināllietu departamenta atziņu apspriešanai, pirms tās sistematizētā veidā tiek publicētas Augstākās tiesas Judikatūras nolēmumu arhīvā.

Šajā krājumā ietverta Krimināllietu departamenta lēmumu kopsavilkumu tematika atbilst departamentā izskatītajiem gan Krimināllikuma Vispārīgās un Sevišķās daļas normu interpretācijas jautājumiem, gan Kriminālprocesa likuma normu piemērošanas jautājumiem.

Īpaši atzīmējams, ka ar lēmumu lietā Nr. SKK-1/2020 tika mainīta judikatūra jautājumā par kaitējuma atlīdzību cietušajam ceļu satiksmes negadījumos. Ievērojot Eiropas Savienības Tiesas atziņas, Senāts atzina, ka kriminālprocesā no vainīgā var tikt piedzīti tie zaudējumi, kas netiek atlīdzināti saskaņā ar Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumu vai kas pārsniedz šajā likumā un saskaņā ar to izdotajos normatīvajos aktos noteikto apdrošinātāja atbildības limitu. Pārējos gadījumos kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā nenoteic. Judikatūras maiņa šajā tiesību jautājumā skāra faktiski visus no ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpumiem izrietošos kriminālprocesus.

Anita Poļakova,
Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja

Krimināllietu departamenta lēmumu kopsavilkumus veidoja:
Kristīne Ivulāne,
Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante

I. Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos

**Galīgā soda noteikšana no ārvalsts izdotai personai
Laupīšana, ja tā izdarīta, lietojot šaujamieroci**

**Krimināllietu departamenta 2020.gada [..] lēmums
lietā Nr. SKK-[C]/2020¹**

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumi* – Soda noteikšana – Galīgais sods – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Laupīšana – Laupīšana, lietojot šaujamieroci

Par lietas būtību

Personas tiek tiesātas par to, ka personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās izdarīja laupīšanu, lietojot šaujamieroci (Krimināllikuma 176.panta ceturtais daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu trīs personas atzītas par vainīgām un sodītas pēc Krimināllikuma 176.panta ceturtais daļa. Viena no personām atzīta par vainīgu un sodīta arī pēc Krimināllikuma 233.panta otrās daļas par to, ka bez attiecīgas atļaujas iegādājās, glabāja un nēsāja šaujamieroci. Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā un aizstāvju apelācijas sūdzībām, apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Prokurore kasācijas protestā norādīja, ka pirmās instances tiesa apsūdzētajam, kas izdots no Eiropas Savienības dalībvalsts, nepamatoti noteikusi galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, proti, daļēji pievienojot sodus, kas noteikti ar divu citu pirmās instances tiesu spriedumiem, neraugoties uz to, ka šo nolēmumu izpildei apsūdzētā izdošana netika lūgta.

Aizstāvis kasācijas sūdzībā norādīja, ka apelācijas instances tiesa nepareizi kvalificējusi noziedzīgo nodarījumu. Aizstāvja ieskatā nozieguma brīdī ierocis tika lietots kā gāzes pistole (revolveris), nevis kā šaujamierocis.

¹ Slēgtas lietas statuss.

Senāts gan pirmās instances tiesas spriedumu, gan pārsūdzēto apelācijas instances tiesas lēmumu atcēla daļā par apsūdzētajam noteikto galīgo sodu un atceltajā daļā kriminālprocesu izbeidza.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par galīgā soda noteikšanu no ārvalsts izdotai personai un laupīšanas, lietojot šaujamieroci, kvalifikāciju.

Apsūdzētais no Eiropas Savienības dalībvalsts Latvijas Republikai tika izdots tiesāšanai, pamatojoties uz Eiropas apcietināšanas orderi. Paziņojumā par personas izdošanu bija norādīts, ka apsūdzētais nav atteicies no specialitātes principa.

Pirmās instances tiesa atzina personu par vainīgu Krimināllikuma 176.panta ceturtajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, proti, noziedzīgajā nodarījumā, par kuru persona tika izdota Latvijas Republikai tiesāšanai. Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu noteiktajam sodam par noziedzīgo nodarījumu pēc Krimināllikuma 176.panta ceturtās daļas tika daļēji pievienots sods, kas noteikts ar divu citu pirmās instances tiesu spriedumiem.

Senāts atcēla gan pirmās instances tiesas spriedumu, gan apelācijas instances tiesas lēmumu daļā par apsūdzētajam noteikto sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, jo atzina, ka pirmās instances tiesa nepamatoti noteikusi apsūdzētajam galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu. Eiropas apcietināšanas orderis tika izdots apsūdzētajam tiesāšanai pēc Krimināllikuma 176.panta ceturtās daļas, un tajā netika lūgts atbilstoši Kriminālprocesa likuma 682.panta pirmās daļas 2.punktam izdot apsūdzēto soda izciešanai pēc citiem tiesas spriedumiem. Apelācijas instances tiesa šo pārkāpumu nav konstatējusi un novērsusi.

Vienlaikus Senāts atcēla abu zemāko instanču tiesu nolēmumus arī daļā par soda laikā ieskaitāmo izciesto soda daļu pēc iepriekšminēto divu citu pirmās instances tiesu spriedumiem, ievērojot, ka, atceļot nolēmumus daļā par Krimināllikuma 50.panta piektās daļas piemērošanu, zūd tiesisks pamats piemērot Krimināllikuma 52.panta piekto daļu. Atceltajā daļā Senāts kriminālprocesu izbeidza.

Jautājumā, vai arī gāzes pistole (revolveris) atzīstams par šaujamieroci, Senāts norādīja, ka *noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju pēc Krimināllikuma 176.panta ceturtās daļas ar kvalificējošo pazīmi – lietojot šaujamieroci – neietekmē tas apstāklis, vai no šaujamieroča, kurš par tādu ir pārveidots no gāzes pistoles vai signālieroča, ir vai nav laupīšanas laikā izdarīts šāviens, kā arī tas, ar kādu konkrēti patronu šāviens izdarīts.*

Tiesības iesniegt kasācijas sūdzību kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka interesēs

Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības tikt uzklauskātam

Labvēlīgāks likums Krimināllikuma 5.panta otrās daļas izpratnē

Procesuāla rakstura kļūdu ietekmes uz nolēmuma tiesiskumu izvērtēšana

Tiesības uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā

Prokurora un tiesneša publisku izteikumu par kriminālprocesu ietekme uz nevainīguma prezumpciju

Krimināllietu departamenta 2020.gada 30.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-59/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumi* – Krimināllikuma spēks laikā – Labvēlīgāks likums – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesa pamatprincipi – Tiesības uz taisnīgu tiesu – Tiesības uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā – Nevainīguma prezumpcija – Prokurora un tiesneša publiski izteikumi – Kriminālprocesā iesaistītās personas – Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības – Kasācijas sūdzība – Procesuāla rakstura kļūdas – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Krāpšana – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana – Pilnvaru ļaunprātīga izmantošana

Par lietas būtību

Personas tiek tiesātas par krāpšanu lielā apmērā personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās un šādas krāpšanas organizēšanu un atbalstīšanu (Krimināllikuma 20.panta otrā daļa, 20.panta ceturtā daļa un 177.panta trešā daļa), pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu mantkārtīgā nolūkā (Krimināllikuma 196.panta otrā daļa), noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu legalizēšanu lielā apmērā un tās atbalstīšanu (Krimināllikuma 20.panta ceturtā daļa un 195.panta otrā daļa), dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu (Krimināllikuma 318.panta otrā un trešā daļa) un valsts amatpersonas bezdarbību (Krimināllikuma 319.panta otrā daļa). Lieta saistīta ar digitālās televīzijas ieviešanas projektu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1030.3870001003.3.L

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu 13 apsūdzētie tika atzīti par vainīgiem viņiem celtajās apsūdzībās, pieci apsūdzētie tika attaisnoti, savukārt viena persona atbrīvota no kriminālatbildības. Vienlaikus ar pirmās instances tiesas spriedumu tika atcelts pirmstiesas procesā uzliktais arests uzņēmuma bankas kontā esošajiem finanšu līdzekļiem.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar prokurora apelācijas protestu, apsūdzēto un aizstāvju kasācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā un lietā taisīts jauns spriedums. Deviņi apsūdzētie atzīti par vainīgiem, savukārt četri atzīti par nevainīgiem viņiem celtajās apsūdzībās un attaisnoti. Ar minēto spriedumu tika atstāts pirmstiesas procesā uzliktais arests uzņēmuma kontā esošajiem finanšu līdzekļiem, minētie finanšu līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtu mantu un konfiscēti.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzības iesniedza apsūdzētie un aizstāvji. Prokurors iesniedza kasācijas protestu.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā un lietu atceltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramie jautājumi ir par tiesībām iesniegt kasācijas sūdzību kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka interesēs; par to, kura tiesību norma atzīstama par labvēlīgāku likumu Krimināllikuma 5.panta otrās daļas izpratnē; par to, kā procesuāla rakstura kļūda ietekmē nolēmuma tiesiskumu; par kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesībām tikt uzklausi; par tiesībām uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā un par prokurora un tiesneša publisku izteikumu par kriminālprocesu ietekmi uz nevainīguma prezumpciju.

Konstatējot Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas noveduši pie nelikumīga nolēmuma, Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par Krimināllikuma 177.panta trešās daļas piemērošanu un daļā par personas atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 196.panta otrās daļas. Senāts norādīja, ka mantiskam zaudējumam kā krāpšanas sastāva pazīmei ir būtiska nozīme krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā, tādējādi tā apmērs ir jāizvērtē, un atzinums jāpamato ar likumu un pārbaudītiem un novērtētiem pierādījumiem. Savukārt, atzīstot personu par vainīgu pēc Krimināllikuma 196.panta otrās daļas par pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu mantkārīgā nolūkā, apelācijas instances tiesa nav pārliecinājusies, vai apsūdzībā atspoguļotās noziedzīgā

nodarījuma faktiskās pazīmes atbilst visām Krimināllikuma 196.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, tostarp, ievērojot 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī. Ievērojot, ka apsūdzētajiem celta apsūdzība par Krimināllikuma 177.panta trešajā daļā un 196.panta otrajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas ir savstarpēji saistīti ar Krimināllikuma 195.panta otrajā daļā un 318.panta otrajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, apelācijas instances tiesas spriedums tika atcelts arī daļā par apsūdzēto notiesāšanu pēc Krimināllikuma 195.panta otrās daļas, kā arī daļā par kriminālprocesa izbeigšanu uz nereabilitējoša pamata pret vienu no apsūdzētajiem.

Papildus Senāts norādīja, ka, iztiesājot lietu no jauna, tiesai jāņem vērā Krimināllikumā veiktie grozījumi, vienlaikus izskaidrojot jēdzienu „labvēlīgāks likums”.

Krimināllikuma 5.panta otrā daļa noteic atpakaļejošu spēku vienīgi labvēlīgākam likumam. *Par labvēlīgāku likumu nav uzskatāma iepriekšējā stāvokļa precizēšana. Tikai tad, ja tiesa konstatē, ka radīts jauns tiesiskais stāvoklis, tai jāveic likuma salīdzināšana. Konstatējot, ka neviena no likuma redakcijām nav labvēlīgāka, piemērojama nodarījuma izdarīšanas laikā spēkā esošā likuma norma. Tiesai nav tiesību izvēlēties labvēlīgāko normu no katra salīdzināmā likuma, tai jāizvēlas tikai viens labvēlīgākais likums. Ņemot vērā, ka likums grozīts vairākkārt, piemērojams vislabvēlīgākais likums, pat ja tas vairs nav spēkā. Kurš ir labvēlīgākais likums, nosakāms attiecībā uz katru nodarījumu izdarījušo personu atsevišķi.*

Kasācijas sūdzību kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka interesēs persona bija iesniegusi gan kā pārstāvis, gan kā juridiskās palīdzības sniedzējs. Senāts atzina, ka, interpretējot Kriminālprocesa likuma 571.pantu kopsakarā ar Kriminālprocesa likuma 111.¹panta pirmās daļas 3.punktu un 112.panta otro daļu, secināms, ka kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka uzaicināts advokāts, kas sniedz juridisku palīdzību, nevar iesniegt patstāvīgu kasācijas sūdzību. Šādas tiesības piemīt kriminālprocesā aizskartajam mantas īpašniekam, kura mantai uzlikts arests. Tā kā kriminālprocesā aizskartais mantas īpašnieks savas tiesības var īstenot personiski vai ar pārstāvja starpniecību, tad pārstāvim atšķirībā no advokāta ir tiesības iesniegt kasācijas sūdzību. Atzīstot Kriminālprocesa likuma 111.¹panta un 455.panta pirmās daļas pārkāpumu par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma daļā par noziedzīgi iegūtas mantas – finanšu līdzekļu 3 318 829,87 USD – konfiscēšanu, Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu šajā daļā.

Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, nav lēmusi par kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka, kura finanšu līdzekļiem ir uzlikts arests, aicināšanu un uzklausišanu apelācijas instances tiesas sēdē. Proti, laikā, kad lieta tika iztiesāta apelācijas instances tiesā, tika pieņemti un stājās spēkā grozījumi Kriminālprocesa likumā, kas kriminālprocesā aizskartajam mantas īpašniekam, kura mantai uzlikts arests, piešķir plašas tiesības, kādas nebija paredzētas laikā, kad lieta tika iztiesāta pirmās instances tiesā un iesniegts apelācijas protests. Ievērojot, ka minētie grozījumi Kriminālprocesa likumā stājās spēkā pēc tam, kad apelācijas instances tiesā bija pabeigta tiesas izmeklēšana, bet debates nebija uzsāktas, lai kriminālprocesā aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai uzlikts arests, varētu īstenot savas tiesības tiesas sēdē, apelācijas instances tiesai bija jāpieņem lēmums par tiesas izmeklēšanas atsākšanu. Senāts atzina, ka, neatjaunojot tiesas izmeklēšanu, apelācijas instances tiesa nav ievērojusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Satversmes tiesas nolēmumos izteiktās atziņas par nepieciešamību aizskartās mantas īpašniekam nodrošināt iespēju efektīvi aizstāvēt savas īpašumtiesības.

Lai gan Senāts lietā konstatēja Kriminālprocesa 568.panta trešās daļas pārkāpumu, jo pilna sprieduma sastādīšana apelācijas instances tiesā atlikta vairāk nekā vienu reizi, tomēr minētais pārkāpums netika atzīts par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma. Senāts atzina, ka *atbilstoši Kriminālprocesa likuma 575.panta trešajai daļai procesuāls pārkāpums var būt pamats nolēmuma pārsūdzēšanai kasācijas kārtībā, ja šis pārkāpums novedis pie nelikumīga nolēmuma. Procesuāla rakstura kļūdas un to ietekme uz nolēmuma likumīgumu ir vērtējamas saprātīgi, samērīgi un taisnīgi. Lai zemākas instances tiesas nolēmumu atzītu par nelikumīgu procesuāla pārkāpuma dēļ, jābūt pamatotām šaubām, ka gadījumā, ja procesuālā kārtība tiktu ievērota, tiktu pieņemts atšķirīgs nolēmums.* Vienlaikus Senāts norādīja, ka pilna sprieduma nesastādīšana likumā noteiktajā termiņā var būt par pamatu tiesneša saukšanai pie disciplinārās atbildības.

Kasācijas sūdzību iesniedzēju šaubas par apgabaltiesas tiesnešu, kas izskatīja lietu apelācijas instances tiesā, objektivitāti Senāts atzina par nepamatotām. Lietu gan kā pirmās instances, gan kā apelācijas instances tiesa iztiesāja viena un tā pati apgabaltiesa. Laikā, kad lieta tika iztiesāta apelācijas kārtībā, tiesnesis, kurš lietu izskatīja pirmās instances tiesā, tika iecelts par minētās apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāju, kas vienlaikus ir apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieks.

Kriminālprocesa likuma 50., 51. un 52.pantā norādītos interešu konflikta apstākļus Senāts lietā nekonstatēja un atzina, ka apelācijas

instances tiesas sastāvā esošo tiesnešu personiskā objektivitāte konkrētajā lietā šaubas neizraisa. Izvērtējot, vai apstākļi, kas saistīti ar apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja statusu, varēja radīt šaubas par visas tiesas objektivitāti, Senāts atzina, ka apgabaltiesas tiesneši, kas izskatīja lietu apelācijas instances tiesā, bija pietiekami neatkarīgi no tiesas kolēģijas priekšsēdētāja. Vienlaikus Senāts norādīja, ka kasācijas sūdzību iesniedzēji nav pieteikuši noraidījumu tiesas sastāvā esošajām tiesnesēm un nav lūguši lietu nodot izskatīšanai citā apgabaltiesā.

Par nepamatotiem Senāts atzina arī kasācijas sūdzībās norādītos argumentus par nevainīguma prezumpcijas un tiesību uz taisnīgu tiesu iespējamu pārkāpumu saistībā ar prokurora un tiesneša, kas lietu izskatīja pirmās instances tiesā, publiskajiem izteikumiem.

Senāta ieskatā informācija par vienu no apsūdzētajiem, ko laikā, kad notika lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā, televīzijas raidījumā pauda prokurors, tika balstīta uz faktiem, piemēram, par apsūdzētās personas aizturēšanu, pirmās instances tiesas pieņemto nolēmumu, par apsūdzēto kā patiesā labuma guvēju, taču tā nebija uztverama kā tāda, kas apstiprinātu šīs personas vainīgumu konkrēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Savukārt tiesnesis, kas lietu izskatīja pirmās instances tiesā, kasācijas sūdzībās apstrīdētās piezīmes bija izteicis pēc lietas izskatīšanas pabeigšanas pirmās instances tiesā, proti, laikā, kad viņš vairs neveica tiesneša funkcijas. Senāts atzina, ka tiesneša norāde vienā no intervijām uz „aizdomu stāvokli” par iespējamu materiālā labuma gūšanu nav vērtējama kā atzinums par kādas personas vainu, kas varētu veicināt sabiedrības pārliecību par personu vainu vai pāragri spriest par faktu novērtējumu no kompetento tiesu iestāžu puses. Citā intervijā tiesnesis, neminot nevienu konkrētu personu, pauda savu viedokli par pierādījumu kopumu, kas tiesneša ieskatā bijuši pietiekami, lai personas notiesātu, vienlaikus norādot, ka vairākas personas ir attaisnotas. Senāta ieskatā termina „pierādīta vaina” lietošana ir neveiksmīga, tomēr, ņemot vērā, ka tiesnesis vērtēja savu kā pirmās instances tiesas tiesneša darbību, norādot, ka viņš izdarīja maksimāli iespējamo, konkrēto izteikumu kontekstā „pierādīta vaina” bija jāuztver kā norāde, ka lietas materiālos bija pietiekami pierādījumi, lai pieņemtu notiesājošu spriedumu pirmās instances tiesā, nevis kā vainas konstatējums, jo intervijā kopumā tika sniegta informācija, ka personas ir apsūdzēto statusā, process turpinās, un lieta tiek skatīta apelācijas instances tiesā. Tādējādi Senāts atzina, ka tiesneša publiskie izteikumi nepārkāpa nevainīguma prezumpciju un nav konstatējams tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums.

Brīvības atņemšanas sods personai ar invaliditāti, kurai indicēti asistenta pakalpojumi

Krimināllietu departamenta 2020.gada 8.aprīļa lēmums lietā Nr. SKK-91/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumi* – Soda noteikšana – Soda veidu ietekmējošie apstākļi – Persona ar invaliditāti, kurai nepieciešami asistenta pakalpojumi – Brīvības atņemšana

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par tabakas izstrādājumu un alkoholisko dzērienu nelikumīgu uzglabāšanu ievērojamā apmērā (Krimināllikuma 221.panta pirmā daļa un 221.²panta pirmā daļa).

Apsūdzētais ir persona, kurai ir noteikta 2.invaliditātes grupa, kurai ir slimības izraisīti smagas pakāpes funkcionēšanas ierobežojumi, kas atbilst smagas invaliditātes kritērijiem, darbaspēju zaudējums ir 60–70 %, turklāt invaliditāte ir noteikta bez atkārtota pārbaudes termiņa. Sakarā ar invaliditāti līdz mūža beigām apsūdzētajam ir nepieciešami asistenta pakalpojumi, viņš nespēj pats sevi aprūpēt.

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 221.panta pirmajā daļā un 221.²panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un galīgais sods personai noteikts brīvības atņemšana uz 1 gadu 6 mēnešiem.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par personai noteikto sodu par Krimināllikuma 221.panta pirmajā daļā un 221.²panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu un galīgo sodu.

Apsūdzētā aizstāvis kasācijas sūdzībā norādīja, ka apsūdzētā ievietošana un turēšana cietumā pamatoti var tikt uzskatīta par spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumu (Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pants).

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā par personai noteikto sodu un lietu atceltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0408.11410010317.6.L

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par brīvības atņemšanas soda piemērošanu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešami asistenta pakalpojumi.

No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras par Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta interpretāciju izriet, ka gadījumos, kad iestādes nolemj personu ar invaliditāti ieslodzīt un turēt ilgstošā ieslodzījumā, tām jāpierāda, ka tās nodrošina īpašu aprūpi, kas garantē tādus apstākļus, kuri atbilst ar minēto invaliditāti saistītajām īpašajām vajadzībām. Minētā norma nav interpretējama kā tāda, kas rada vispārīgu pienākumu atbrīvot ieslodzīto veselības stāvokļa dēļ vai nosūtīt viņu uz valsts slimnīcu, pat ja viņa slimība ir īpaši grūti ārstējama. Tomēr šis noteikums paredz, ka valstij jānodrošina, lai ieslodzītais tiktu turēts apstākļos, kas ir savienojami ar cilvēka cieņu, lai soda izpildes veids un metode nepakļautu attiecīgo personu tādas intensitātes grūtībām vai pārbaudījumiem, kas pārsniedz neizbēgamo ieslodzījumam piemītošo ciešanu līmeni, lai, ņemot vērā ieslodzījuma praktiskās prasības, ieslodzītā veselība un labklājība tiktu adekvāti nodrošināta.²

Krimināllikuma 46.panta otrā daļa noteic, ka, nosakot soda veidu, ņem vērā izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, kā arī vainīgā personību. Personību, kas ir viens no soda veidu ietekmējošiem apstākļiem, raksturo arī personas fiziskais stāvoklis. *Apsūdzētā ar invaliditāti ievietošana apcietinājumā pati par sevi nerada cilvēktiesību pārkāpumu.*³ Izlemjot jautājumu par apsūdzētajam ar invaliditāti, kuram nepieciešama asistenta palīdzība, piespriežamo sodu, tiesai jāizvērtē, vai ieslodzījuma vietā šai personai tiks nodrošināts cilvēktiesību minimums, kas nevar tikt atņemts, lai nepārkāptu personas tiesības uz cilvēcīgu apiešanos.

Neizvērtējot, vai apsūdzētā kā personas, kurai nepieciešama asistenta palīdzība, ievietošana ieslodzījumā nepārsniedz ieslodzījumam piemītošo ciešanu līmeni vai tiks adekvāti nodrošināta ieslodzītā veselība un labklājība, vai tiks nodrošināts cilvēktiesību minimums, kas personai nevar tikt atņemts, lai nepārkāptu personas tiesības uz cilvēcīgu izturēšanos, apelācijas instances tiesa ir nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 46.panta otro daļu, pieļaujot Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto pārkāpumu.

² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 25.jūnija sprieduma lietā „Grimailovs v. Latvia”, iesniegums Nr. 6087/03, 150.punkts un Lielās palātas 2000.gada 26.oktobra sprieduma lietā „Kudla v. Poland”, iesniegums Nr. 0210/96, 92.–94.punkts.

³ Senāta 2018.gada 11.septembra lēmums lietā Nr. SKK-255/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0911.11400001716.3.L).

II. Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos

Kustības drošību garantējošo citādu transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšana Krimināllikuma 263.panta izpratnē

Cēloņsakarības konstatēšana, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu pēc Krimināllikuma 263.panta

**Krimināllietu departamenta 2020.gada [..] lēmums
lietā Nr. SKK-[N]/2020¹**

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Kustības drošību garantējošo citādu transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšana – Cēloņsakarība

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par transportlīdzekļu kustības drošību garantējošo citādu to ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu, ko viņa izdarījusi kā persona, kura ir atbildīga par transportlīdzekļu tehnisko stāvokli vai ekspluatāciju, ja tā rezultātā izraisīta cilvēka nāve (Krimināllikuma 263.pants).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par nevainīgu Krimināllikuma 263.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnota.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, iztiesājot lietu sakarā ar prokurora apelācijas protestu un cietušo pārstāves apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas spriedums atcelts. Persona atzīta par nevainīgu Krimināllikuma 263.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnota.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu prokurors iesniedza kasācijas protestu, un cietušo pārstāve iesniedza kasācijas sūdzību.

Gan prokurors kasācijas protestā, gan cietušo pārstāve kasācijas sūdzībā norādīja, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti atzinusi, ka

¹ Slēgtas lietas statuss.

starp apsūdzētā darbībām, proti, normatīvā regulējuma pārkāpumiem un rīkojuma došanu transportlīdzekļa vadītājam uzsākt izklaides braucienus un nāves sekām, pastāv gadījuma (nejauša) cēloņsakarība, kas neveido Krimināllikuma 263.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramie jautājumi ir par to, kāda rīcība ir atzīstama par kustības drošību garantējošo citādu transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu Krimināllikuma 263.panta izpratnē un cēloņsakarības konstatēšanu, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu pēc Krimināllikuma 263.panta.

Būdamā uzņēmuma amatpersona, kas ir atbildīga par transportlīdzekļu ekspluatāciju, persona deva rīkojumu uzņēmuma darbiniekam (transportlīdzekļa vadītājam) uzsākt izklaides braucienu parka teritorijā ar specializētu tūristu transportlīdzekli, neraugoties uz to, ka transportlīdzeklim nebija veikta sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana (turpmāk – OCTA) un nebija saņemta atbilstoša pašvaldības saistošajos noteikumos paredzētā atļauja izklaides braucienu veikšanai. Transportlīdzekļa vadītājs, vadot transportlīdzekli, pārkāpa Ceļu satiksmes noteikumu prasības, kā rezultātā cietušajam tika nodarīts smags miesas bojājums, kas izraisīja viņa nāvi.

Krimināllikuma 263.pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums apdraud sabiedrisko drošību transportlīdzekļu kustības drošības un ekspluatācijas sfērā un rada kaitējumu cilvēka dzīvībai vai veselībai. Senāts norādīja, ka *kustības drošību garantējošie ekspluatācijas noteikumi ir vērsti uz to, lai garantētu darba kārtībā esoša transportlīdzekļa drošu ekspluatāciju, un par tādiem atzīstami Ceļu satiksmes noteikumos minētie gadījumi, kā arī transportlīdzekļa ražotāja izvirzītie nosacījumi, kuru neievērošana apdraud kustības drošību. Savukārt sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas esība ir formāla prasība, un tās iegādes pienākums nav atzīstams par tādu ekspluatācijas noteikumu, kas garantē kustības drošību. Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums nenosaka, ka OCTA tiek izsniegta, ņemot vērā apdrošināmā transportlīdzekļa konstrukcijas un tehniskā stāvokļa standartus un prasības. Tādējādi transportlīdzekļa izmantošana ceļu satiksmē bez derīgas OCTA Ceļu satiksmes likuma 9.panta*

pirmās daļas un 20.panta pirmās daļas tvērumā nav atzīstama par kustības drošību garantējošo citādu to ekspluatācijas noteikumu pārkāpumu Krimināllikuma 263.panta izpratnē.

Krimināllikuma 263.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses obligāta pazīme ir cēloņsakarība. Senāts uzsvēra, ka minētajā pantā *paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva konstrukcija izslēdz cēloņsakarības noteikšanu tikai atbilstoši galvenā cēloņa teorijai, jo šajā tiesību normā paredzētās sekas rada nevis transportlīdzekļa īpašnieks, valdītājs vai turētājs, bet gan transportlīdzekļa vadītājs. Turklāt atbildīgās personas rīcība, pārkāpjot kustības drošību garantējošus citādus ekspluatācijas noteikumus, ne vienmēr būs tiešs cēlonis kaitīgajām sekām. Atbildīgās personas prettiesiska rīcība var būt cēlonis, kas veicinājis kaitīgo seku iestāšanos.*

Senāts atzina, ka, piemērojot galvenā cēloņa teoriju, apelācijas instances tiesa vienlaikus nav norādījusi motīvus, kāpēc cēloņsakarības konstatēšanai vai nekonstatēšanai tā nav apsvērusi iespēju piemērot ekvivalences teoriju, saskaņā ar kuru sadursme nebūtu notikusi un kaitīgās sekas nebūtu iestājušās, ja nebūtu dots rīkojums izmantot transportlīdzekli bez attiecīgas atļaujas, vai adekvātuma teoriju, saskaņā ar kuru transportlīdzekļa izmantošana radīja vai vismaz veicināja sadursmi.

Krimināllikuma 217.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (grāmatvedības un statistiskās informācijas noteikumu pārkāpšana) subjektīvās puses noskaidrošana

Krimināllietu departamenta 2020.gada 22.maija lēmums lietā Nr. SKK-14/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Grāmatvedības un statistiskās informācijas noteikumu pārkāpšana – *Kriminālprocesa tiesības* – Kasācijas protests – Kasācijas protesta apjoms

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par uzņēmumam (uzņēmēj sabiedrībai) likumos noteikto grāmatvedības dokumentu viltošanu (Krimināllikuma 217.panta otrā daļa) un piesavināšanos lielā apmērā (Krimināllikuma 179.panta trešā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par nevainīgu trīs Krimināllikuma 179.panta trešajā daļā un divpadsmit Krimināllikuma 217.panta otrajā daļā (likuma redakcijā līdz 2013.gada 31.martam) paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos un attaisnota.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar prokurores apelācijas protestu, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par personas atzīšanu par nevainīgu trīs Krimināllikuma 179.panta trešajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos un divpadsmit Krimināllikuma 217.panta otrajā daļā (likuma redakcijā līdz 2013.gada 31.martam) paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos un attaisnošanu. Persona atzīta par vainīgu astoņos Krimināllikuma 217.panta otrajā daļā (likuma redakcijā līdz 2013.gada 31.martam) paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos un sodīta ar naudas sodu piecu minimālo mēnešalgu apmērā – 2150 *euro*. Persona atzīta par nevainīgu trīs Krimināllikuma 179.panta trešajā daļā un četros Krimināllikuma 217.panta otrajā daļā (likuma redakcijā līdz 2013.gada 31.martam) paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos un attaisnota.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu prokurore iesniedza kasācijas protestu, savukārt aizstāvji iesniedza kasācijas sūdzību.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0522.11816010113.4.L

Prokurore kasācijas protestā lūdza atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par personas atzīšanu par nevainīgu un attaisnošanu pēc Krimināllikuma 179.panta trešās daļas un Krimināllikuma 217.panta otrās daļas (par četriem noziedzīgiem nodarījumiem).

Aizstāvji kasācijas sūdzībā norādīja, ka no objektīvās puses Krimināllikuma 217.pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums var tikt izdarīts ar aktīvām darbībām, savukārt apelācijas instances tiesas spriedumā aprakstītās apsūdzētā darbības nevar atzīt par aktīvām darbībām. Tās ir pasīvas darbības, jo apsūdzētais paļāvās uz kvalificētas speciālistes – grāmatvedes – darbu, tostarp, ka uzņēmuma grāmatvedības dokumentos tiks iekļautas patiesas un pilnīgas ziņas. Aizstāvības argumentu, ka grāmatvedības dokumentu kārtošanu veikusi minētā grāmatvede, tiesa atstājusi bez ievērības.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā un lietu atceltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā tika aplūkots jautājums par Krimināllikuma 217.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu.

Konstatējot, ka apelācijas instances tiesa atbilstoši Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtajai daļai nav pamatojusi kriminālprocesā pierādāmā noziedzīgā nodarījuma sastāva esību, proti, vai apsūdzētais vēlējās viltot grāmatvedības dokumentus un viltoja tos, un atzīstot to par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par personas atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 217.panta otrās daļas par sešiem noziedzīgiem nodarījumiem un daļā par personai noteikto galīgo sodu.

Senāts norādīja, ka vainīgās personas nodoms noskaidrojams, izvērtējot visu apstākļu kopumu, kas liecinātu par viltošanas vai slēpšanas raksturu. Pats par sevi apstāklis, ka vainīgā persona paraksta grāmatvedības dokumentu, kurā norādīts nepareizs naudas atlikums, nepierāda, ka parakstītājs, neveicot papildu pārbaudi, zina par patieso uzņēmuma bilanci.

Atstājot negrozītu apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētā atzīšanu par vainīgu divu Krimināllikuma 217.panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, Senāts atzina, ka, noskaidrojot noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi, nav izšķirošas nozīmes apstāklim, ka apsūdzētais nebija tā persona, kura ierakstīja neatbilstošas ziņas grāmatvedības dokumentos. Lietā apsūdzētais bija uzņēmuma

vienīgais valdes loceklis ar tiesībām pārstāvēt kapitālsabiedrību atsevišķi, un atbilstoši likuma „Par grāmatvedību” 2.pantam viņš bija atbildīgs par uzņēmuma grāmatvedības kārtošanu. Apsūdzētais grāmatvedei sniedza norādījumus, kādas ziņas ir iekļaujamās grāmatvedības dokumentos, un parakstīja dokumentus, piešķirot tiem juridisku spēku.

Par nepamatotu Senāts atzina apsūdzētā aizstāvju argumentu, ka apelācijas instances tiesai spriedumā bija jānorāda pierādījumi, kas pamato apsūdzētā motīvu un mērķi viltot konkrētus kases izdevumu orderus un kases grāmatu lapas. Krimināllikuma 217.panta otrajā daļā (likuma redakcijā līdz 2013.gada 31.martam) paredzēta kriminālatbildība par uzņēmuma grāmatvedības dokumentu viltošanu, kurā motīvs un mērķis nav iekļauti konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmju skaitā. Tādējādi, ievērojot Kriminālprocesa likuma 124.panta otro daļu, motīvs un mērķis nav obligāti pierādāmi tiesā, pamatojoties uz kriminālprocesā iegūto pierādījumu kopumu.

Ievērojot, ka prokurore nebija norādījusi, kādu Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu pierādījumu izvērtēšanā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 128.pantam apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi, kā arī kasācijas protestā nebija argumentēti apstrīdējusi un atspēkojusi visus apelācijas instances tiesas atzinumus, kas bijuši par pamatu personas atzīšanai par nevainīgu un attaisnošanai, Senāts kasācijas protestu noraidīja, atzīstot, ka prokurore nav ievērojusi judikatūrā nostiprināto atziņu attiecībā uz kasācijas protesta apjomu.²

² Senāta 2018.gada 27.aprīļa lēmums lietā Nr. SKK-21/2018 (15830105308).

Narkotiskās vielas saturošu augu neatļauta sēšana un audzēšana lielās platībās

Narkotisko vielu realizēšana Krimināllikuma 253.¹panta izpratnē

Krimināllietu departamenta 2020.gada 29.maija lēmums lietā Nr. SKK-31/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Narkotiskās vielas – Narkotisko vielu realizēšana – Narkotiskās vielas saturoši augi – Narkotiskās vielas saturošu augu sēšana un stādīšana – Lielas platības

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par to, ka neatļauti sēja un audzēja narkotiskās vielas saturošus augus (kaņepes) lielās platībās (Krimināllikuma 256.panta otrā daļa), realizācijas nolūkā izgatavoja un glabāja narkotiskās vielas lielā apmērā (Krimināllikuma 253.¹panta trešā daļa), realizēja narkotiskās vielas (Krimināllikuma 253.¹panta pirmā daļa), kā arī iegādājās, pārvadāja un glabāja psihotropās vielas bez nolūka tās realizēt (Krimināllikuma 253.panta pirmā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 256.panta otrajā daļā, 253.¹panta trešajā daļā, 253.¹panta pirmajā daļā un 253.panta pirmajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos. Galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 5 gadiem 2 mēnešiem, konfiscējot mantu, un probācijas uzraudzība uz 1 gadu 6 mēnešiem.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, iztiesājot krimināllietu sakarā ar apsūdzētā apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par personas atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 256.panta otrās daļas, 253.¹panta trešās daļas, 253.¹panta pirmās daļas un daļā par personai noteikto galīgo sodu. Persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 256.panta otrajā daļā un 253.¹panta trešajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos, un galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 5 gadiem 1 mēnesi, konfiscējot mantu, un probācijas uzraudzība uz 1 gadu 3 mēnešiem. Apsūdzībā pēc

¹ ECLI:LV:AT:2020:0529.11904013415.4.L

Krimināllikuma 253.¹panta pirmās daļas persona atzīta par nevainīgu un attaisnota. Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais norādīja, ka apelācijas instances tiesa viņu nepamatoti atzinusi par vainīgu Krimināllikuma 256.panta otrajā daļā un 253.¹panta trešajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos, jo kaņepes audzējis savām vajadzībām, ne realizācijai, turklāt nav audzējis tās lielās platībās.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā par personas atzīšanu par vainīgu un sodīšanu par to, ka tā neatļauti sējusi un audzējusi lielās platībās narkotiskās vielas saturošus augus, un daļā par noteikto galīgo sodu un lietu atceltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par Krimināllikuma 256.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (narkotiskās vielas saturošu augu neatļauta sēšana vai audzēšana lielās platībās) sastāva obligātās pazīmes – lielas platības – interpretāciju un par to, kādas darbības atzīstamas par narkotisko vielu realizēšanu Krimināllikuma 253.¹panta izpratnē.

Apelācijas instances tiesa, izlemjot jautājumu par to, vai narkotiskās vielas saturoši augi audzēti lielā platībā, galveno uzsvāru likusi uz izņemtajā nežāvēto un izžāvēto augu masā konstatētās narkotiskās vielas daudzumu, kas atbilstoši likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 2.pielikumā „Kritēriji nelikumīgā aprītē esošu narkotisko un psihotropo vielu un zāļu, kā arī vielu, kas var tikt izmantotas narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgai izgatavošanai (prekursori), iedalījumu apmēriem” noteiktajam atzīstami par lieliem apmēriem. Šādu Krimināllikuma 256.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva obligātās pazīmes – lielas platības – interpretāciju Senāts atzina par kļūdainu un neatbilstošu iepriekš judikatūrā izteiktajām atziņām. Senāts norādīja, ka, izskatot jautājumu par kritērijiem, ar kādiem sākot neatļauta narkotisko vielu saturošu augu sēšana un audzēšana būtu kvalificējama kā izdarīta lielās platībās pēc Krimināllikuma 256.panta otrās daļas, ir jāņem vērā divi apstākļi. Pirmkārt, katrā konkrētā gadījumā ir jāņem vērā tā teritorijas platība, kurā speciāli tiek iesēti un audzēti narkotiskās vielas saturoši augi. Un kā otrs apstāklis ir jāņem vērā narkotisko vielu saturošo augu daudzums, skaits konkrētā platībā, audzēšanas blīvums, kā arī auga veids.²

Krimināllikuma 256.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu

² Senāta 2011.gada 22.septembra lēmums lietā Nr. SKK-525/2011 (11815001110) un 2003.gada 26.augusta lēmums lietā Nr. SKK-494/2003.

sastāvu objektīvās puses pazīmes ir sēšana un audzēšana, un noziedzīgais nodarījums ir pabeigts ar sēšanu (sēklas iesēšanu vai dīgstu pārstādīšanu) un audzēšanu neatkarīgi no tā, vai raža iegūta vai nav iegūta. Turklāt tas vien, ka augi audzēti podos, nevis zemes platībā un speciāli to audzēšanai uzceltā siltumnīcā, kuras izmēri pirmstiesas procesā nav noskaidroti, nevar būt par pamatu, lai atzītu, ka augi audzēti lielās platībās.

Tādējādi Senāts atzina, ka, kļūdaini tulkojot Krimināllikuma 256.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 2.punktā norādīto pārkāpumu.

Ar narkotisko vielu realizēšanu jāsaprot jebkādi to tālāk nodošanas paņēmieni, ar kuru palīdzību šīs vielas nonāk citas personas īpašumā vai valdījumā, proti, pārdošana, aizdošana, uzdāvināšana, parāda atdošana, injicēšana citai personai. Arī uzciņāšana ar narkotiskajām vielām atzīstama par to realizēšanu.

Senāts norādīja, ka, atzīstot, ka persona izdarījusi Krimināllikuma 253.¹pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, bet ir konstatējami vairāki šo nodarījumu kvalificējošie apstākļi, kas paredzēti minētā panta pirmajā un trešajā daļā, personas darbības kvalificējamās tikai pēc šā panta trešās daļas, kura paredz atbildību par smagāko nodarījumu.

Piedraudējums izpaust apkaunojošas ziņas par cietušo vai viņa tuviniekiem Krimināllikuma 183.panta izpratnē

Tiesas pienākums izvērtēt aizstāvības argumentus par iespējamu policijas darbinieku provokāciju

Krimināllietu departamenta 2020.gada 14.februāra lēmums lietā Nr. SKK-33/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Izspiešana – Apkaunojošas ziņas – *Kriminālprocesa tiesības* – Pierādījumi – Pierādījumu pieļaujamība – Policijas provokācija

Par lietas būtību

Personas tiek tiesātas par izspiešanu personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās (Krimināllikuma 183.panta otrā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu divas personas atzītas par vainīgām pēc Krimināllikuma 183.panta otrās daļas un katra no viņām sodīta ar naudas sodu 100 Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā jeb 38 000 *euro*. Ar apelācijas instances tiesas lēmumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar aizstāvju apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas lēmumu kasācijas sūdzības iesniedza abu apsūdzēto aizstāvji. Kasācijas sūdzībās aizstāvji norādīja, ka lietā nav pierādīta Krimināllikuma 183.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīme – apkaunojošas ziņas. Turklāt tiesa pārkāpusi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 1.punktu, jo nav vērtējusi, vai pret apsūdzētajiem nav notikusi provokācija.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par apkaunojošu ziņu saturu Krimināllikuma 183.panta otrās daļas izpratnē. Vienlaikus lietā tika

¹ ECLI:LV:AT:2020:0214.11810015009.6.L

aplūkots jautājums par tiesas pienākumu izvērtēt aizstāvības argumentus par iespējamu policijas darbinieku provokāciju.

Senāts atzina, ka, nesniedzot vērtējumu par iespējamu policijas provokāciju, apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un noveda pie nelikumīga nolēmuma. Senāta ieskatā apelācijas instances tiesai bija jāizvērtē aizstāvības argumenti par iespējamu policijas provokāciju, ņemot vērā lietā nodibinātos faktus. Tas, ka policijas darbinieki nebija likumā paredzētā kārtībā saņēmuši atļauju veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu, nenozīmē, ka tiesa var atteikties vērtēt policijas darbinieku faktiskās darbības, it īpaši tāpēc, ka pirmās un apelācijas instances tiesas sarunas audioieraksta iegūšanas procesā konstatējušas Kriminālprocesa likuma 210.panta, 220.panta pirmās daļas pārkāpumu un atzinušas tikšanās laikā veikto audioierakstu par nepieļaujamu pierādījumu. Proti, pirmās instances tiesa atzina, ka pierādījuma – sarunas kafejnīcā audioieraksts – iegūšanā pirmstiesas procesā ir pieļauts Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 3.punkta pārkāpums, jo speciālā izmeklēšanas darbība – audiokontrole – veikta kriminālprocesā par mazāk smagu noziegumu laikā, kad saskaņā ar Kriminālprocesa likumu speciālās izmeklēšanas darbības bija pieļaujams veikt tikai kriminālprocesā par smagiem vai sevišķi smagiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Vienlaikus Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa nav atbildējusi uz apelācijas sūdzību argumentiem par jēdziena „apkaunojošas ziņas” saturu un šādu ziņu esību konkrētajā lietā.

Krimināllikuma 183.panta pirmajā daļā paredzēta atbildība par izspiešanu, proti, pieprasījumu bez tiesiska pamata atdot mantu vai tiesības uz mantu vai izdarīt kādas mantiska rakstura darbības, tai skaitā arī piedraudot izpaust apkaunojošas ziņas par cietušo vai viņa tuviniekiem.

Apkaunojošas ziņas var būt tādas, kas atbilst patiesībai, vai arī tādas, kas neatbilst patiesībai, tātad ir atzīstamas par izdomājumu. *Tiesai*, kura izskata lietu pēc būtības, ir jāvērtē, vai ziņas, kuras izspiedējs piedraudējis atklāt par cietušo vai viņa tuviniekiem, ir vai nav apkaunojošas, un *savi atzinumi, kādēļ ziņas ir vai nav konkrētajā gadījumā apkaunojošas, ir jābalsta uz pierādījumiem*. Krimināllikuma 183.panta izpratnē apkaunojošām ziņām ir jābūt ar noteiktu konkrētizācijas pakāpi, kas atklāj šo ziņu saturu. Ja personai celtajā apsūdzībā nav norādīts, kādas tieši ziņas ir atzīstamas par apkaunojošām, apsūdzētais nevar pilnvērtīgi realizēt savas tiesības uz aizstāvību.

Bezpalīdzības stāvoklis Krimināllikuma 117.panta 2.punkta izpratnē

Slepkavība, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā

Krimināllietu departamenta 2020.gada 5.marta lēmums lietā Nr. SKK-52/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Slepkavība – Slepkavība pastiprinošos apstākļos – Noslepkavota persona, vainīgajam apzinoties, ka tā ir bezpalīdzības stāvoklī – Slepkavība mantkārīgā nolūkā – *Kriminālprocesa tiesības* – Tiesas nolēmums – Pamatojums

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par 85 gadus vecas personas, kuru tā ilgstoši aprūpējusi un ar kuru dzīvojusi vienā mājā, tīšu prettiesisku nonāvēšanu (slepkavību) mantkārīgā nolūkā, apzinoties, ka cietusī atradās bezpalīdzības stāvoklī (Krimināllikuma 117.panta 2. un 9.punkts).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 117.panta 2. un 9.punktā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 15 gadiem un probācijas uzraudzību uz 2 gadiem. Ar apelācijas instances tiesas lēmumu, izskatot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar prokurora apelācijas protestu un apsūdzētā un viņa aizstāvja apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Apsūdzētais un aizstāvis kasācijas sūdzībās nepiekrita noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijai. Aizstāvis kasācijas sūdzībā norādīja, ka lietā nav iegūti pierādījumi, kas apstiprinātu apsūdzībā norādītos faktus par cietušās atrašanos bezpalīdzības stāvoklī un apsūdzētā mantkārīgu nolūku. Apsūdzētais savas darbības veicis psihiska uzbudinājuma stāvoklī, un šādā stāvoklī viņam nevarēja būt mantkārīgs motīvs, bet gan bailes no piedraudētā soda.

Senāts pārsūdzēto apelācijas instances tiesas lēmumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0305.11352011918.6.L

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par Krimināllikuma 117.panta 2. un 9.punktā paredzēto slepkavību kvalificējošo apstākļu – bezpalīdzības stāvoklis un mantkārīgs nolūks – izpratni.

Vērtējot cietušās bezpalīdzības stāvokli, apelācijas instances tiesa ņēma vērā trīs kritērijus. Proti, cietušās vecumu – 85 gadi, apsūdzētā fizisko pārākumu un citu personu, kuras varētu palīdzēt cietušajai notikumu laikā, klātbūtnes neesību. Tomēr Senāts atzina par kļūdainiem apelācijas instances tiesas secinājumus par cietušās bezpalīdzības stāvokli un Krimināllikuma 117.panta 2.punkta piemērošanu.

Lai personu atzītu par vainīgu Krimināllikuma 117.panta 2.punktā paredzētās slepkavības izdarīšanā, tiesai jākonstatē, pirmkārt, ka cietušais objektīvi atradies bezpalīdzības stāvoklī (objektīvais kritērijs) un, otrkārt, ka vainīgais apzinājies cietušā atrašanos bezpalīdzības stāvoklī (subjektīvais kritērijs).

Ar Krimināllikuma 117.panta 2.punktā norādīto bezpalīdzības stāvokli saprot personas atrašanos tādā fiziskā vai psihiskā stāvoklī, kas liedz tai iespēju saprast ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi un līdz ar to izrādīt jebkādu pretestību vardarbībai, vai arī, saprotot to, nodrošināt sev aizsardzību.

Personas fiziskais vecums pats par sevi nevar būt izšķirošais objektīvais kritērijs bezpalīdzības stāvokļa konstatēšanai. Par bezpalīdzības stāvoklī esošām personām atzīstamas nevarīgas personas. Nespēja sagatavot malku, kurināt krāsni, tīrīt sniegu nevar būt par sirmgalvja nevarīguma pamatojumu.

Senāts norādīja, ka personas fiziskā pārākuma vērtējums vairāk raksturo citu krimināltiesību institūtu – nepieciešamo aizstāvēšanos, savukārt citu personu klātbūtnes neesībai nav juridiskas nozīmes šajā lietā.

Slepkavība, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā (Krimināllikuma 117.panta 9.punkts), atkarībā no tā, kādu rezultātu vainīgais vēlējies sasniegt, tiek izdarīta: 1) lai nelikumīgi iegūtu reālus materiālus labumus sev vai citām personām; 2) lai pats vai citas personas izvairītos no materiāliem izdevumiem tagadnē vai nākotnē; 3) par atlīdzību, kura apsolīta vai jau nodota, jeb tā saukta „pasūtījuma slepkavība”.

No subjektīvās puses vainīgais apzinās, ka, neatņemot cietušajam dzīvību, viņš nespēs sasniegt savu mantkārīgo mērķi, tāpēc slepkavība šajā gadījumā ir vienīgais iespējamais līdzeklis vēlāmā rezultāta sasniegšanai.

Šo slepkavības veidu raksturo tiešs iepriekšējs konkretizēts nodoms.²

Senāts konstatēja, ka tiesas atzinums par mantkārīga nolūka rašanās laiku ir pretrunā ar pierādītā noziedzīgā nodarījuma aprakstu un judikatūrā nostiprināto atziņu par mantkārīga nolūka rašanās laiku. Proti, no pierādītā noziedzīgā nodarījuma apraksta izriet, ka cietusī mantojuma līgumā savas nāves gadījumā bija iecēlusi apsūdzēto par mantinieku uz visu viņas mantojumu un apsūdzētais uzņēmies sniegt cietušajai saimniecisko un sociālo palīdzību līdz viņas mūža galam. Uzzinājis, ka cietusī nav apmierināta ar uzņemto saistību izpildi un vēlas pārtraukt līguma attiecības, apsūdzētais, nolūkā panākt mantojuma līguma mantisko saistību izpildi un nepieļaut līguma atcelšanu, lai nezaudētu piešķirtās nogaidu tiesības uz cietušās atstājamo mantojumu un pēc tam īpašuma tiesības uz viņas vēl tobrīd zemesgrāmatā neierakstīto būvi, nolēma noslepkavot cietušo sava mantiskā stāvokļa uzlabošanai. Savukārt lēmuma motīvu daļā apelācijas instances tiesa atzina, ka mantkārīgais nolūks apsūdzētajam radās slepkavības izdarīšanas laikā, kad viņš saprata, ka pretējā gadījumā cietusī cels prasību pret viņu par mantojuma līguma atcelšanu, kā rezultātā viņš varētu neiegūt īpašumā cietušās nekustamo īpašumu. Tādējādi Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturto daļu, kas atzīstams par būtisku pārkāpumu Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē. Vienlaikus Senāts norādīja, ka tiesai ir tiesības atkāpties no judikatūrā nostiprinātām atziņām, taču tādā gadījumā ir jāveic apskatāmā jautājuma rūpīga analīze un pamatojums.

² Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.–118.pants) 2009/2010, 116.lpp. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas>; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīgīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 62.–69.lpp.

Cigarešu kā muitošanai pakļauto preču pārvadāšanas un glabāšanas mēģinājums

Krimināllietu departamenta 2020.gada 12.jūnija lēmums lietā Nr. SKK-54/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Neatļautas darbības ar muitošanai pakļautām precēm – Pārvadāšana – Glabāšana – *Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumi* – Mēģinājums – Soda noteikšana – Probācijas uzraudzība – *Kriminālprocesa tiesības* – Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā – Apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā – Atbildību pastiprinoša apstākļa konstatēšana apelācijas instances tiesā – Tiesas nolēmums – Pamatojums

Par lietas būtību

Personas tiek tiesātas par organizētā grupā izdarītu kontrabandu lielā apmērā (Krimināllikuma 190.panta trešā daļa) un to, ka personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās bez muitas iestāžu atļaujas mēģināja izdarīt muitošanai pakļauto preču (cigarešu) glabāšanu un pārvadāšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā lielā apmērā (Krimināllikuma 15.panta ceturtā daļa un 191.panta trešā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu divas personas atzītas par vainīgām un sodītas par Krimināllikuma 190.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Viena no šīm personām atzīta par vainīgu un sodīta arī par Krimināllikuma 233.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Viena persona atzīta par nevainīgu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 190.panta trešās daļas un attaisnota, savukārt piecas personas atzītas par nevainīgām apsūdzībā pēc Krimināllikuma 191.panta trešās daļas un attaisnotas.

Apelācijas instances tiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par personu atzīšanu par vainīgām un sodīšanu pēc Krimināllikuma 190.panta trešās daļas, daļā par vienai no personām noteikto galīgo sodu, daļā par personu atzīšanu par nevainīgām pēc Krimināllikuma 190.panta trešās daļas un 191.panta trešās daļas un attaisnošanu, kā arī daļā par valsts kases labā piedzītajiem mantiskajiem zaudējumiem

¹ ECLI:LV:AT:2020:0612.15890008513.7.L

un Nodrošinājuma valsts aģentūras labā piedzītajiem procesuālajiem izdevumiem. Ar apelācijas instances tiesas spriedumu divas personas tika atzītas par vainīgām un sodītas pēc Krimināllikuma 190.panta trešās daļas, savukārt sešas personas atzītas par vainīgām un sodītas pēc Krimināllikuma 15.panta ceturtās daļas un 191.panta trešās daļas.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais norādīja, ka noziedzīgā nodarījuma priekšmeta (cigarešu) atrašanās transportlīdzeklī pati par sevi nenožīmē, ka ir noticis to glabāšanas un pārvadāšanas mēģinājums.

Senāts pārsūdzēto apelācijas instances tiesas spriedumu atcēla daļā par noteikto sodu un lietu šajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Konstatējot Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu, kas nebija norādīts kasācijas sūdzībā, Senāts lietā pārsniedza kasācijas sūdzībā izteikto prasību apjomu.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par muitošanai pakļauto preču pārvadāšanas un glabāšanas mēģinājuma izpratni.

Noziedzīgais nodarījums tika īstenots tādējādi, ka daļa no kontrabandas cigaretēm no viena transportlīdzekļa tika pārkrautas citā transportlīdzeklī, bet daļa novietotas glabāšanai noliktavā. Personas tika pārsteigtas brīdī, kad cigaretes tika izkrautas no transportlīdzekļa, tajā skaitā liktas glabāties telpā.

Senāts atzina, ka skaidrojums par tabakas izstrādājumu kā Krimināllikuma 221.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmeta pārvadāšanu ir attiecināms arī uz muitošanai pakļauto preču pārvadāšanas izpratni, jo Krimināllikuma 221.panta un 191.panta objektīvo pusi veidojošo darbību saturs ir analogisks.

Proti, nevar uzsākt braukšanu ar automašīnu, kurā atrodas priekšmets, šo priekšmetu iepriekš neiekraujot automašīnā. *Priekšmeta pārvadāšanu veido vairākas savstarpēji saistītas darbības – priekšmeta iekraušana un tā vešana ar automašīnu. No minētā izriet, ka Krimināllikuma 221.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi veido vairākas saistītas darbības un, izdarot kaut vienu no tām, tiek uzsākta noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses realizēšana.*²

Tādējādi muitošanai pakļauto preču pārvadāšanas mēģinājums Krimināllikuma 191.panta izpratnē ir kontrabandas cigarešu iekraušana transportlīdzeklī ar nodomu tās pārvadāt.

Savukārt kontrabandas cigarešu novietošanas process telpā vai ārpus

² Senāta 2016.gada 28.aprīļa lēmums lietā Nr. SKK-5/2016 (11331085212).

tās ir priekšnoteikums to nelikumīgai glabāšanai, ja konstatēts nodoms glabāt kontrabandas cigaretes.

Senāts norādīja, ka apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtās daļas pārkāpumu, jo spriedumā nav pamatojusi atzinumu, kāpēc atbilstoši Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 11.punktam par personu atbildību pastiprinošu apstākli atzinusi to, ka noziedzīgs nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ. Šo pārkāpumu Senāts atzina par būtisku Kriminālprocesa likuma pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē. Atbildību pastiprinoša apstākļa izvērtējumam ir būtiska nozīme individualizēta un taisnīga soda noteikšanā. Konstatējot atbildību pastiprinošu apstākli, vainīgajam ir pamats piemērot bargāku sodu salīdzinājumā ar sodu, kas būtu piemērojams, atbildību pastiprinošam apstāklim neesot.

Senāts arī atzina, ka apelācijas instances tiesa vienam no apsūdzētajiem nelikumīgi noteikusi papildsodu – probācijas uzraudzību, jo nav ņēmusi vērā Krimināllikuma 5.panta pirmo daļu, kas noteic, ka nodarījuma noziedzīgumu un sodāmību nosaka likums, kas bijis spēkā šā nodarījuma izdarīšanas laikā, kā arī Krimināllikuma pārejas noteikumu 14.punktu.

Proti, ar apelācijas instances tiesas spriedumu papildsods – probācijas uzraudzība – personai tika noteikts par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts laika posmā no 2012.gada 1.novembra līdz 2013.gada 11.jūnijam. Saskaņā ar Krimināllikuma pārejas noteikumu 14.punktu papildsods – probācijas uzraudzība – personai būtu piemērojams, ja tā Krimināllikuma 190.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu būtu izdarījusi pēc 2014.gada 31.decembra.

Līdzekļu, kas iegūti Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma rezultātā, legalizēšana

Krimināllietu departamenta 2020.gada 27.marta lēmums lietā Nr. SKK-58/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana – Izvairīšanās no nodokļu nomaksas – Predikatīvais noziedzīgais nodarījums – *Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumi* – Soda noteikšana – Soda noteikšana, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par to, ka izvairījās no nodokļu nomaksas, nodarot valstij zaudējumus lielā apmērā (Krimināllikuma 218.panta otrā daļa), un legalizēja noziedzīgi iegūtus finanšu līdzekļus lielā apmērā (Krimināllikuma 195.panta trešā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un Krimināllikuma 195.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā. Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 3 gadiem 2 mēnešiem, atņemot tiesības veikt komercdarbību uz 2 gadiem. Piemērojot Krimināllikuma 55.pantu, persona notiesāta nosacīti ar pārbaudes laiku uz 3 gadiem 2 mēnešiem.

Izskatot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar prokurora apelācijas protestu un apsūdzētās aizstāves apelācijas sūdzību, apelācijas instances tiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētajam noteikto sodu un galīgo sodu. Konstatējot, ka nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tika piemēroti Krimināllikuma 49.¹panta pirmās daļas 1. un 3.punkta nosacījumi un apsūdzētā tika sodīta ar naudas sodu. Proti, pēc Krimināllikuma 218.panta otrās daļas personai noteikts naudas sods 10 minimālo mēnešalgu apmērā jeb 4300 *euro*, pēc Krimināllikuma 195.panta trešās daļas – naudas sods 50 minimālo mēnešalgu apmērā jeb 21 500 *euro*. Galīgais sods personai

¹ ECLI:LV:AT:2020:0327.15830008614.3.L

noteikts – naudas sods 60 minimālo mēnešalgu apmērā jeb 25 800 *euro*.

Prokurors kasācijas protestā lūdza atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par noteikto sodu.

Aizstāve kasācijas sūdzībā norādīja, ka lietā nav pierādīts, ka persona izvairījusies no nodokļu nomaksas un veikusi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu.

Senāts pārsūdzēto apelācijas instances tiesas spriedumu atcēla daļā par personai noteikto sodu un lietu šajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par to, vai var tikt legalizēti Krimināllikuma 195.panta izpratnē tādi līdzekļi, kas iegūti, izvairoties no nodokļu nomaksas.

Lietas izskatīšanā daļā par apsūdzētās atzīšanu par vainīgu un viņas darbību juridisko kvalifikāciju Senāts norādīja: kā uzņēmuma amatpersona, kura vadīja šī uzņēmuma finansiāli saimniecisko darbību, apsūdzētā noformēja un deklarēja Valsts ieņēmumu dienestā ar pievienotās vērtības nodokli (turpmāk – PVN) apliekamus faktiski nenotikušus darījumus starp minēto uzņēmumu un citu – fiktīvu – uzņēmumu, kura naudas līdzekļu plūsmu un grāmatvedību kontrolēja apsūdzētā.

Nolūkā legalizēt noziedzīgi iegūtos uzņēmuma norēķinu kontā esošos naudas līdzekļus valstij nesamaksātā PVN apmērā, apsūdzētā pārskaitīja finanšu līdzekļus, tajā skaitā valstij nesamaksāto PVN, no uzņēmuma norēķinu konta uz otra uzņēmuma, ar kuru pirms tam tika veikti fiktīvie darījumi, kas deklarēti Valsts ieņēmumu dienestā, norēķinu kontu. Turpmāk finanšu līdzekļi ar citas personas starpniecību tika pārskaitīti uz Igaunijā reģistrēta uzņēmuma norēķinu kontiem, no kuriem pēc tam tika izņemta skaidra nauda. Proti, apsūdzētā mainīja noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu atrašanās vietu, slēpa un maskēja to piederību un izcelsmi. Senāts atzina par pamatotu apelācijas instances tiesas atzinumu, ka noziedzīgi iegūtus līdzekļus apsūdzētā ieguva, veicot predikatīvo noziedzīgo nodarījumu – izvairīšanos no nodokļu nomaksas (Krimināllikuma 218.panta otrā daļa).

Vienlaikus Senāts norādīja, ka apelācijas instances tiesa atzinumu par soda mīkstināšanu un vieglāka soda veida noteikšanu, nekā par attiecīgo noziedzīgo nodarījumu paredzēts likumā, nav pamatojusi ar konkrētiem faktiem, nav vērtējusi lietas apjomu, juridisko sarežģītību, procesuālo darbību daudzumu un citus apstākļus. Proti, apelācijas instances tiesa tikai

citējusi attiecīgās Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma normas, minējusi datumus attiecībā uz kriminālprocesa virzību, piemēram, kad uzsākts kriminālprocess, lieta saņemta pirmās instances tiesā, pasludināts spriedums, un norādījusi, ka apelācijas instances tiesā vairākas reizes grozīts iztiesāšanas laiks sakarā ar referējošā tiesneša darbnespēju. Senāts atgādināja, ka kriminālprocesa izskatīšanas ilgums – vairāki gadi – pats par sevi nav pamats atzinumam, ka tas neattaisnoti novilcināts un tādēļ pieļauts tiesību uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā pārkāpums. Kriminālprocesa pabeigšana saprātīgā termiņā ir saistīta ar lietas apjomu, juridisko sarežģītību, procesuālo darbību daudzumu, procesā iesaistīto personu attieksmi pret pienākumu pildīšanu un citiem objektīviem apstākļiem. Par objektīvu iemeslu iztiesāšanas pagarināšanai nav atzīstams tāds iemesls, kas saistīts ar tiesas darba organizāciju.

„Uzticēta vai pārziņā esoša manta” Krimināllikuma 179.panta izpratnē

Krimināllietu departamenta 2020.gada 21.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-85/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Piesavināšanās – Uzticēta manta – Pārziņā esoša manta – *Kriminālprocesa tiesības* – Pierādījumi – Pierādījumu vērtēšana

Par lietas būtību

Tiesā skatīta personai celtā apsūdzība par piesavināšanos, t.i., viņas pārziņā esošas svešas mantas prettiesisku iegūšanu (Krimināllikuma 179.panta pirmā daļa).

Līgumā kļūdaini norādīta bankas konta numura dēļ apsūdzētā, kurš nebija ne darījuma puse, ne naudas saņemšanas adresāts, kontā tika ieskaitīta nauda 3000 *euro*. Apsūdzētais izņēma no sava bankas konta tur kļūdas dēļ ieskaitīto naudu 3000 *euro*, taču cietušajai to neatdeva, jo nevarēja vienoties par nodošanas veidu.

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par nevainīgu un attaisnota, atzīstot, ka viņa darbībās nav Krimināllikuma 179.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva, tas ir, objektīvās puses. Ar apelācijas instances tiesas lēmumu, iztiesājot lietu sakarā ar prokurores apelācijas protestu, pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Kasācijas protestā prokurore norādīja, ka apelācijas instances tiesa Krimināllikuma 179.panta pirmajā daļā ietverto tiesību normu tulkojusi sašaurināti un tādējādi kļūdaini atzinusi, ka apsūdzētā darbības nav atzīstamas par piesavināšanos, bet gan attiecināmas uz civiltiesisku deliktu. Piesavināšanos raksturo tās pabeigšanas moments, kad cietušais zaudē fizisku varu pār savu mantu, pār kuru savu varu ieguvis vainīgais un izrādījis gribu šo mantu paturēt kā savu. Prokurores ieskatā no brīža, kad apsūdzētais uz viņa bankas kontu kļūdaini pārskaitīto naudu izņēma no sava bankas konta un viņam radās nodoms to paturēt, apsūdzētā rīcība bija jāvērtē kā svešas naudas nolaupīšana, to piesavinoties.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais tiesību jautājums ir par Krimināllikuma 179.pantā lietotā jēdziena „uzticēta vai pārziņā esoša manta” izpratni.

Krimināllikuma 179.pantā paredzēta kriminālatbildība par tādas mantas piesavināšanos, kas vainīgajam uzticēta vai nodota tā pārziņā. Jēdziens „uzticēta vai pārziņā esoša manta” neietver jebkuru personas rīcībā nonākušo mantu. Naudas ieskaitīšana bankas kontā kļūdas dēļ nav atzīstama par naudas uzticēšanu vai nodošanu pārziņā bankas konta turētājam, jo trūkst naudas īpašnieka speciālā uzdevuma apsūdzētā rīcībai ar šo naudu.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa pamatoti secinājusi, ka apsūdzētā darbībās nav Krimināllikuma 179.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva, jo izskatāmajā lietā nav konstatēta Krimināllikuma 179.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme – manta vainīgajai personai uzticēta vai atradusies tās pārziņā.

Konkrētajā lietā nav pamata atzinumam, ka nauda apsūdzētajam nodota pastarpināti, t.i., ar bankas starpniecību, jo apsūdzētais attiecīgajā darījumā nebija ne darījuma puse, ne naudas saņemšanas adresāts. Turklāt Krimināllikuma 179.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme attiecināma uz mantu, kura vainīgajai personai uzticēta vai atradusies tās pārziņā, nevis apsūdzētā izņēmuma tiesībām rīkoties ar savu bankas kontu.

Vienlaikus Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa nav sniegusi juridisku vērtējumu apsūdzētā darbībām, nenododot cietušajai viņa bankas kontā kļūdas dēļ ieskaitīto naudu, un nav izvērtējusi, vai viņa darbības nesatur cita noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1021.11355030916.5.L

Narkotisko un psihotropo vielu ietekmes konstatēšana transportlīdzekļa vadītājam, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc Krimināllikuma 262.panta pirmās daļas

Apsūdzēto vai viņu aizstāvju pieteikto lūgumu izlemšana lietas iztiesāšanas laikā

Krimināllietu departamenta 2020.gada 14.jūlija lēmums lietā Nr. SKK-359/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Transportlīdzekļa vadīšana apreibinošu vielu ietekmē – Narkotisko un psihotropo vielu ietekmes konstatēšana – *Kriminālprocesa tiesības* – Iztiesāšana – Pieteikto lūgumu izlemšana – Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par to, ka vadīja transportlīdzekli bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām (transportlīdzekļa vadīšanas tiesības ir atņemtas), atrodoties psihotropo vielu ietekmē (Krimināllikuma 262.panta pirmā daļa), un izvairījās no tiesību ierobežošanas soda izciešanas (Krimināllikuma 312.pants).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 262.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un Krimināllikuma 312.pantā (likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019.gada 2.jūlijam) paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā. Persona sodīta ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem 2 mēnešiem, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 5 gadiem 6 mēnešiem. Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā apelācijas sūdzību, apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais norādīja, ka, neuzaicinot uz tiesas sēdi ārsti, kura veikusi medicīnisko pārbaudi, viņam tikusi liegta iespēja noskaidrot, kāpēc medicīniskās pārbaudes protokolā norādīts, ka ir konstatēts narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu reibums, un kāda ir atšķirība starp lietošanas faktu, ietekmi un reibumu.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla daļā par personas atzīšanu par

¹ ECLI:LV:AT:2020:0714.11120092918.8.L

vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 262.panta pirmās daļas un daļā par viņai noteikto sodu un galīgo sodu un lietu atceltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā tika aplūkoti jautājumi par narkotisko un psihotropo vielu ietekmes konstatēšanu transportlīdzekļa vadītājam, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc Krimināllikuma 262.panta pirmās daļas, kā arī par apsūdzētā vai viņu aizstāvju pieteikto lūgumu izlemšanu lietas iztiesāšanas laikā.

Atzīstot, ka medicīniskā pārbaude narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu ietekmes noteikšanai ir veikta, ievērojot normatīvo aktu prasības, apelācijas instances tiesa atsaucās uz Ministru kabineta noteikumiem Nr. 394.² Senāts atzina, ka atsaucē ir nepamatota, jo kārtību, kādā transportlīdzekļa vadītājam nosaka alkohola koncentrāciju asinīs un izelpotajā gaisā, kā arī konstatē narkotisko vai citu apreibinošu vielu ietekmi noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, noteica Ministru kabineta noteikumi Nr. 719.³ Šāda nepamatota atsaucē uz Ministru kabineta noteikumiem Senāta ieskatā liecina, ka apelācijas instances tiesa nav izskatījusi lietu ar pietiekamu rūpību.

Vienlaikus Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa lēmumā nav skaidrojusi terminus „reibums” un „ietekme”. Proti, veiktās medicīniskās pārbaudes protokolā norādīts, ka apsūdzētajam konstatēts narkotisko, psihotropo vielu reibums, savukārt Krimināllikuma 262.panta pirmajā daļā paredzēta atbildība par transportlīdzekļa vadīšanu, ja nav transportlīdzekļa vadīšanas tiesību (transportlīdzekļa vadīšanas tiesības noteiktā kārtībā nav iegūtas vai ir atņemtas) un ja vadītājs atrodas alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē. Atzinuma par personas atrašanos psihotropo vielu ietekmē pamatošanai apelācijas instances tiesa nav izmantojusi ne normatīvos aktus, ne arī Kriminālprocesa likuma 113.pantā paredzētā speciālista skaidrojumu.

Neapšaubot iepriekš izteikto atziņu par to, ka apsūdzēto vai viņu aizstāvju pieteikto lūgumu motivēta noraidīšana lietas iztiesāšanas laikā nav vērtējama kā apsūdzētā tiesību ierobežošana⁴, Senāts uzsvēra, ka

² Ministru kabineta 2008.gada 2.jūnija noteikumi Nr. 394 „Alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu ietekmes pārbaudes kārtība”.

³ Ministru kabineta 2018.gada 27.novembra noteikumi Nr. 719 „Kārtība, kādā nosaka alkohola koncentrāciju asinīs un izelpotajā gaisā un konstatē narkotisko vai citu apreibinošu vielu ietekmi”.

⁴ Senāta 2011.gada 28.marta lēmums lietā Nr. SKK-163/2011 (11810021908).

tiesai, pirms izlemt noraidīt apsūdzētā vai aizstāvja pieteiktos lūgumus, jāizvērtē, vai lūguma noraidīšana nepārkāps Kriminālprocesa likuma 15.pantā noteiktās apsūdzētā tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā.

Tādējādi Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas, 564.panta ceturtās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un novedis pie nelikumīga nolēmuma daļā par personas atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 262.panta pirmās daļas.

Krimināllikuma 329.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (neizpaužamu ziņu izpaušana) priekšmets

Krimināllietu departamenta 2020.gada 4.jūnija lēmums lietā Nr. SKK-J-221/2020¹

Tiesvedība sakarā ar būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem (Kriminālprocesa likuma 63.nodaļa) – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Neizpaužamu ziņu izpaušana – Neizpaužamas ziņas

Par lietas būtību

Persona atzīta par vainīgu un notiesāta par to ka, būdama valsts amatpersona, kas par ziņu neizpaušanu bijusi brīdināta un kas saskaņā ar likumu ir atbildīga par ziņu glabāšanu, izpauđa neizpaužamas ziņas, kas nav valsts noslēpums (Krimināllikuma 329.pants). Proti, persona nosūtīja lieciniekam ziņas par citas personas sodāmību, ko ieguva Tiesu informācijas sistēmā, kas tai bija pieejama sakarā ar darba pienākumu veikšanu.

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 329.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar naudas sodu piecu Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā jeb 2150 *euro*. Apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētās un aizstāvja apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu. Izskatot lietu kasācijas kārtībā pirmo reizi, Senāts atcēla apelācijas instances tiesas lēmumu un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Atkārtoti iztiesājot lietu apelācijas kārtībā, apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu. Persona un aizstāvis iesniedza kasācijas sūdzību, taču Senāts atteica ierosināt kasācijas tiesvedību.

Par apelācijas instances tiesas lēmumu pieteikumu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā iesniedza advokāts, kurš lūdza atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pieteikumā advokāts norādīja, ka, kvalificējot nodarījumu, tiesa ir nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 329.pantu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0604.12812001716.5.L

Neraugoties uz to, ka informāciju, ko nosūtīja lieciniekam, apsūdzētā ieguva Tiesu informācijas sistēmā, šī informācija uzskatāma par vispārpieejamu informāciju. Lai noteiktu informācijas statusu, proti, vai tā ir vispārpieejama vai ierobežotas pieejamības informācija, advokāta ieskatā tiesai bija jāvērtē, vai informācija, ko apsūdzētā nosūtīja lieciniekam, bija pieejama plašākai sabiedrībai tādējādi, ka jebkura persona var (būtu varējusi) ar to iepazīties. Informācijas iegūšanas veida sarežģītības pakāpe vai indivīda spēja informāciju atrast nevar būt kritērijs informācijas statusa noteikšanai.

Senāts pārsūdzēto lēmums atstājama negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par to, vai ziņas par konkrētas personas sodāmību, proti, par kādiem noziedzīgiem nodarījumiem persona sodīta, kāds soda veids noteikts, kad spriedums stājies spēkā u.c., ir atzīstamas par neizpaužamām ziņām Krimināllikuma 329.panta izpratnē.

Senāts norādīja, ka apsūdzētās kā amatpersonas tiesības un iespēja sakarā ar darba pienākumu veikšanu iegūt ierobežotas pieejamības informāciju un to izmantot ir noteikta normatīvajos aktos. Ierobežotas pieejamības informācijas, proti, neizpaužamu ziņu, izpaušana personai, kurai nebija tiesību šo informāciju iegūt, nav saistāma ar Latvijas Republikas Satversmes 91., 100.pantā noteikto.

Senāts piekrita apelācijas instances tiesas secinātajam, ka informācija, ko izpaudusi apsūdzētā, nebija vispārpieejama.

Apelācijas instances tiesa noraidīja apsūdzētās argumentu, ka informācija par citas personas sodāmību, ko viņa nosūtīja lieciniekam, bija vispārpieejama informācija, jo to varēja noskaidrot, izmantojot arī publiskus resursus. Proti, līdz 2016.gada decembrim tiesu portāla sadaļā „Tiesu kalendāri” bija iespējams piekļūt vēsturiskajiem datiem par tiesas sēdēm krimināllietās. Apelācijas instances tiesa konstatēja, ka ne likuma „Par tiesu varu” 28.⁷pants, ne Ministru kabineta noteikumi Nr. 123², ne citi normatīvie akti neparedz informācijas par konkrētas personas sodāmību, proti, par kādiem noziedzīgiem nodarījumiem persona sodīta, kāds soda veids noteikts, kad spriedums stājies spēkā u.c., publicēšanu. Turklāt normatīvie akti noteic, ka, publicējot tiesas nolēmumus, aizsiedz to informācijas daļu, kas atklāj fiziskās personas

² Ministru kabineta 2009.gada 10.februāra noteikumi Nr. 123 „Noteikumi par tiesu informācijas publicēšanu mājaslapā internetā un tiesu nolēmumu apstrādi pirms to izsniegšanas”.

identitāti. Saskaņā ar Sodu reģistra likuma 3.pantu ziņas par personas sodāmību, ko apsūdzētā nosūtīja lieciniekam, ir ierobežotas pieejamības informācija.

Tādējādi Senāts atzina par nepamatotu pieteikumā izteikto apgalvojumu, ka, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu, ir nepareizi piemērots Krimināllikuma 329.pants. Senāts norādīja, ka iespējamie trūkumi informācijas sistēmās nepadara valsts aizsargātu informāciju par vispārpieejamu. Sabiedrībai ir tiesības iepazīties ar spriedumu un tā argumentētu tekstu, kurā ir aizklāti fizisko personu dati.

Slepkavība ar tiešu nodomu

Advokāta pieteikuma par spēkā stājušos tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna saturs

Krimināllietu departamenta 2020.gada 18.augusta lēmums lietā Nr. SKK-J-508/2020¹

Tiesvedība sakarā ar būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem (Kriminālprocesa likuma 63.nodaļa) – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Slepkavība – Slepkavība ar tiešu nodomu – *Kriminālprocesa tiesības* – Advokāta pieteikuma saturs

Par lietas būtību

Persona atzīta par vainīgu un notiesāta par to, ka draudēja izdarīt slepkavību vai nodarīt smagus miesas bojājumus, un cietušajam bija pamats baidīties, ka šie draudi var tikt izpildīti (Krimināllikuma 132.pants), kā arī par citas personas tīšu prettiesisku nonāvēšanu (slepkavību) (Krimināllikuma 116.pants).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 132.pantā un 116.pantā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos. Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 15 gadiem un probācijas uzraudzība uz 3 gadiem, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 4 gadiem 6 mēnešiem. Iztiesājot krimināllietu sakarā ar apsūdzētā un viņa aizstāvja apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas lēmumu apsūdzētais un aizstāvis iesniedza kasācijas sūdzības, taču Senāts atteica ierosināt kasācijas tiesvedību.

Par spēkā stājušos apelācijas instances tiesas lēmumu notiesātā uzdevumā advokāts iesniedza pieteikumu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā. Pieteikumā advokāts norādīja, ka personas darbības nepareizi kvalificētas pēc Krimināllikuma 116.panta. Advokāta ieskatā lietā nav iegūti pierādījumi par notiesātā tiešu nodomu noslepkavot personu (cietušo). Turklāt apelācijas instances tiesa nepamatoti nav izvērtējusi, vai notiesātā darbības atbilst Krimināllikuma 125.panta trešajā daļā paredzētajam noziedzīgajam nodarījumam, proti, tīšai smagu miesas bojājumu nodarīšanai, kas aiz neuzmanības izraisījusi cietušā nāvi.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0818.11181001418.9.L

Senāts pārsūdzēto lēmumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā tika analizēts jautājums par tieša nodoma konstatēšanu, kvalificējot personas darbības kā slepkavību, proti, pēc Krimināllikuma 116.panta, kā arī advokāta pieteikuma saturu.

Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesas atzinums, ka personas darbības pareizi kvalificētas pēc Krimināllikuma 116.panta kā ar tiešu nodomu izdarīta slepkavība, ir pamatots ar lietā iegūtajiem un tiesas sēdē pārbaudītiem pierādījumiem, kas izvērtēti atbilstoši Kriminālprocesa likumā noteiktajām prasībām.

Lai personas darbības kvalificētu pēc Krimināllikuma 116.panta kā izdarītas ar tiešu nodomu, jāpamatojas uz izdarītā noziedzīgā nodarījuma apstākļu kopumu, īpaši ņemot vērā nozieguma izdarīšanas veidu un rīkus, brūču un citu miesas bojājumu daudzumu, raksturu un lokalizāciju, vainīgā noziedzīgo darbību pārtraukšanas iemeslu un viņa rīcību pēc noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas un citus apstākļus, kas var liecināt par vainīgā nodomu. Uz vainīgā nodomu attiecībā pret nāvi var norādīt dzīvībai izteikti bīstama veida rīku un līdzekļu, piemēram, aukstā ieroča, kas tūlīt spēj sagādāt nāvi, izmantošana.²

Vienlaikus Senāts norādīja, ka, konstatējot personas darbības visas nepieciešamās un obligātās Krimināllikuma 116.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, pretēji advokāta pieteikumā paustajam viedoklim, apelācijas instances tiesai nebija jāapsver, vai personas darbības nesatur Krimināllikuma 125.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes.

Senāts lēmumā vērsa uzmanību, ka pieteikumā par spēkā stājušos tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna jābūt norādītam un motivētam nolēmuma pārsūdzēšanas pamatam. Proti, pieteikuma iesniedzējam, kurš atsaucies uz Krimināllikuma, Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, jānorāda, kāda tieši Krimināllikuma norma pārkāpta vai kāds Kriminālprocesa likuma pārkāpums pieļauts, izskatot lietu, un kādēļ šis pārkāpums atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta izpratnē, kā arī jānorāda, kā šie pārkāpumi noveduši pie notiesātās personas stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanās.³

² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992.gada 24.februāra lēmuma Nr. 1 „Par Krimināllikuma piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” 2.punkts. Tiesu prakse krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.–118.pants) 2009/2010, 110.lpp. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas>.

³ Senāta 2018.gada 12.decembra lēmums lietā Nr. SKK-J-557/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1212.11330066804.1.L).

III. Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos

Nepilngadīgā, kurš atzīts par cietušo noziedzīgā nodarījumā pret tikumību un dzimumneaizskaramību un kuru apsūdzētajam nav bijis iespējams iztaujāt, liecību izmantošana pierādīšanā

Krimināllietu departamenta 2020.gada [..] lēmums lietā Nr. SKK-[B]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesa pamatprincipi – Tiesības uz taisnīgu tiesu – Apsūdzētā tiesības noplatināt cietušo tiesas sēdē – Pierādījumi – Pierādījumu vērtēšana – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Seksuāla vardarbība – Seksuāla rakstura darbības

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par seksuāla rakstura darbībām nolūkā apmierināt savu dzimumtieksmi fiziskā saskarē ar sešpadsmit gadu vecumu nesasniegušu cietušā ķermeni, izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli un pret cietušā gribu, izmantojot uzticību un autoritāti (Krimināllikuma 160.panta ceturtais daļa), par anālu aktu ar sešpadsmit gadu vecumu nesasniegušu cietušo, izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli un pret cietušā gribu, lietojot draudus un izmantojot uzticību un autoritāti (160.panta sestā daļa), kā arī par to, ka, būdama persona, no kuras cietušais ir citādi atkarīgs, cietsirdīgi un vardarbīgi apgājās ar mazgadīgo, nodarot fiziskas un psihiskas ciešanas, un šīm darbībām nav bijušas Krimināllikuma 125. un 126.pantā paredzētās sekas (Krimināllikuma 174.panta otrā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 160.panta ceturtajā daļā un sestajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos, kā arī Krimināllikuma 174.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā. Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 11 gadiem 6 mēnešiem un probācijas uzraudzība uz 5 gadiem. Ar apelācijas

instances tiesas lēmumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā un aizstāves apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Ne pirmās, ne apelācijas instances tiesā apsūdzētajam netika nodrošināta iespēja iztaujāt nepilngadīgo cietušo, kura pirmstiesas procesa laikā sniegtās liecības tika izmantotas apsūdzētā vainīguma pamatošanā.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla daļā un lietu atceltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par nepilngadīgā, kurš atzīts par cietušo noziedzīgā nodarījumā pret tikumību un dzimumneaizskaramību un kuru apsūdzētajam nav bijis iespējams iztaujāt, liecību izmantošanu pierādīšanā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, interpretējot Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk arī – Konvencija) 6.pantu, kas garantē tiesības uz taisnīgu tiesu, vairākkārt norādījusi, ka pirmstiesas izmeklēšanas laikā iegūto liecību nolasīšana tiesas sēdē kā tāda nav pretrunā ar Konvencijas 6.panta pirmo daļu un trešās daļas „d” apakšpunktu, bet to izmantošanai par pierādījumiem ir jāsaņem ar aizstāvības tiesībām, jo īpaši gadījumos, kad apsūdzētajam nav bijusi iespēja iztaujāt personu, kuras liecības nolasītas tiesas sēdē, nevienā no procesa stadijām.² Tiesu praksē ir nostiprinātas divas prasības, kas izriet no vispārējā principa, ka nolūkā nodrošināt sacīkstes principu pirms apsūdzētā notiesāšanas visi pierādījumi, kuri liecina par viņa vainu, ir jāuzrāda viņa klātbūtnē publiskā tiesas sēdē. Pirmkārt, ir jāpastāv liecinieka neierašanās tiesā pamatotam iemeslam. Otrkārt, kad notiesāšana balstās vienīgi vai izšķirošā mērā uz personas sniegtajām liecībām un apsūdzētajam nav bijusi iespēja šo liecinieku noplatināt, un nebija iespējas to izdarīt nedz izmeklēšanas laikā, nedz tiesā, tiesai ir jāpārbauda, vai tādā gadījumā apsūdzētā vainīguma pamatošana ar šādām liecinieku liecībām nepārkāpj apsūdzētā tiesības uz aizstāvību tādā mērā, kas nav savienojams ar Konvencijas 6.pantā ietvertajām garantijām.³

Senāts atzina, ka cietušās pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības pirmās instances tiesā pārbaudītas likumā noteiktajā kārtībā

² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006.gada 16.novembra sprieduma lietā „Klimentyev v. Russia”, iesnieguma Nr. 46503/99, 124.punkts un 1991.gada 26.aprīļa sprieduma lietā „Asch v. Austria”, iesnieguma Nr. 12398/86, 27.punkts.

³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2011.gada 15.decembra sprieduma lietā „Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom”, iesnieguma Nr. 26766/05 un Nr. 22228/06, 119.punkts.

¹ Slēgtas lietas statuss.

un abas zemāku instanču tiesas nolēmumos ir pamatojušas šo cietušās liecību izmantošanas iespējamību apsūdzētā vainīguma pierādīšanā.

Gan pirmās, gan apelācijas instances tiesa ir izvērtējušas un ņēmušas vērā psihologu, tiesu psihiatrijas un tiesu psiholoģijas ekspertu sniegtās ziņas par cietušo, proti, ka, ņemot vērā cietušās mazgadību un psihotraumu, viņa nav iesaistāma turpmākās izmeklēšanas darbībās un viņai nav vēlama dalība tiesas sēdēs, kā arī kategoriski nav vēlama konfrontēšana ar apsūdzēto, jo minētais var pasliktināt meitenes veselības stāvokli. Senāta ieskatā abu zemāku instanču tiesu konstatētie apstākļi atzīstami par pamatotu iemeslu, lai liegtu apsūdzētajam iespēju nopratināt cietušo, un atbilst Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai, ka pamatots iemesls cietušajam nepiedalīties tiesas procesā un pieņemt izmeklēšanas laikā iegūtos pierādījumus ir nepieciešamība aizsargāt seksuālās vardarbības upuri, jo īpaši gadījumā, kad ir iesaistīts nepilngadīgais.⁴

Tādējādi Senāts atzina, ka, lai arī iztiesāšanas gaitā apsūdzētajam netika nodrošināta iespēja iztaujāt nepilngadīgo cietušo par pirmstiesas kriminālprocesā sniegtajām liecībām, tiesa, izmantojot personas vainīguma pierādīšanā cietušās pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības, nav pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 15.panta pārkāpumu.

Vienlaikus Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa ir nepareizi interpretējusi Krimināllikuma 160.panta sesto daļu, atzīstot, ka no objektīvās puses šis noziedzīgais nodarījums nav saistīts ar iekļūšanu cietušā ķermenī.

Krimināllikuma 160.panta otrajā daļā paredzēta kriminālatbildība par anālu vai orālu aktu vai dzimumtieksmes apmierināšanu pret dabiskā veidā, kas saistīta ar vaginālu, anālu vai orālu iekļūšanu cietušā ķermenī, ja tas izdarīts, izmantojot cietušā bezpalīdzības stāvokli vai pret cietušā gribu, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot uzticību, autoritāti vai citādu ietekmi uz cietušo. Savukārt atbilstoši panta sestajai daļai kriminālatbildība ir paredzēta par šā panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja tas izraisījis smagas sekas vai ja tas izdarīts ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu.

Konstatējot, ka apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzētā panta daļu, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu (Kriminālprocesa likuma 574.panta 2.punktā norādītais pārkāpums), Senāts atcēla apelācijas instances tiesas lēmumu daļā par apsūdzētā atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 160.panta sestās daļas un daļā par apsūdzētajam saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu noteikto sodu. Pārējā daļā apelācijas instances tiesas lēmums tika atstāts negrozīts.

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013.gada 18.jūlija sprieduma lietā „Vronchenko v. Estonia”, iesnieguma Nr. 59632/09, 58.punkts.

Personas, kurai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis, pienākums samaksāt kaitējuma kompensāciju

Krimināllietu departamenta 2020.gada [...] lēmums lietā Nr. SKK-[E]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšana – Kaitējuma kompensācija

Par lietas būtību

Persona atbrīvota no kriminālatbildības par slepkavības mēģinājumu (Krimināllikuma 15.panta ceturtā daļa un 116.pants), smagu miesas bojājumu nodarīšanu (Krimināllikuma 125.pants), uzbrukumu varas pārstāvim sakarā ar tā likumisku dienesta darbību (Krimināllikuma 269.panta pirmā daļa), uzbrukumu varas pārstāvim sakarā ar tā likumisku dienesta darbību, kā arī tīšu vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu sakarā ar to, ka cietušais izpildījis savus dienesta pienākumus (Krimināllikuma 126.panta otrās daļas 1.punkts un 269.panta pirmā daļa), ko izdarījusi, būdama nepieskaitāmības stāvoklī, un viņai piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis.

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas lēmumu persona atbrīvota no kriminālatbildības un tai piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis – ārstēšana specializētā psihiatriskajā slimnīcā (nodaļā) ar apsardzi. No personas cietušo labā piedzīta kaitējuma kompensācija. Apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu sakarā ar aizstāvja apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas lēmumu atstāja negrozītu.

Aizstāvis kasācijas sūdzībā norādīja, ka personai, kurai tiek piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis, kaitējuma kompensācijas maksāšanas pienākums ir nosakāms tikai tad, ja persona par nepieskaitāmu ir atzīta pēc noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas, nevis tāda bijusi noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī. Aizstāvja ieskatā tiesa nepareizi atzinusi, ka Kriminālprocesa likuma 353.panta pirmās daļas 2.¹ punkts ir speciālā tiesību norma attiecībā pret Civillikuma 1637.pantu.

Senāts atteica ierosināt kasācijas tiesvedību, jo, izvērtējot kasācijas sūdzībā minētos argumentus, Senātam neradās šaubas par apelācijas instances tiesas lēmuma tiesiskumu, lemjot piedzīt no personas cietušo

¹ Slēgtas lietas statuss.

labā kaitējuma kompensāciju, kā arī izskatāmajai lietai nav būtiskas nozīmes judikatūras veidošanā (Kriminālprocesa likuma 573.¹panta otrās daļas 2.punkts).

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais tiesību jautājums ir, vai personai, kurai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis, ir pienākums samaksāt kaitējuma kompensāciju.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 353.panta pirmās daļas 2.¹punktu pienākumu samaksāt kompensāciju var uzlikt personai, kurai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis. Atbilstoši Krimināllikuma 69.panta pirmajai daļai un 70.pantam medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi piemērojami personai, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, būdama nepieskaitāmības stāvoklī, vai kura pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vai sprieduma taisīšanas saslīmusi ar tādiem psihiskiem traucējumiem, kas atņēmuši tai spēju saprast savu darbību vai to vadīt, kā arī personām, kas izdarījušas noziedzīgus nodarījumus, būdamas ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī. Tādējādi kompensācijas samaksāšanas pienākums attiecināms kā uz personu, kura saslīmusi ar psihisku slimību pēc nodarījuma izdarīšanas, tā arī uz personu, kas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī bija nepieskaitāmības stāvoklī.

Senāts papildus norādīja, ka arī civillietās Civillikuma 1780.pants paredz zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu no personas mantas, ja zaudējumus nodarījusi persona ar garīga rakstura traucējumiem, kura nav spējusi saprast savas darbības nozīmi vai nav spējusi vadīt savu darbību, vai arī rīcībspējīga persona nesamaņas stāvoklī vai nespējot saprast savas darbības nozīmi, vai nespējot vadīt savu darbību.

Apstākļi, kas izvērtējami, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekli

Krimināllietu departamenta 2020.gada [...] lēmums lietā Nr. SKK-[F]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšana – Tiesas nolēmums – Pamatojums

Par lietas būtību

Persona atbrīvota no kriminālatbildības par zādzību (Krimināllikuma 175.panta pirmā daļa), ko izdarījusi, būdama nepieskaitāmības stāvoklī, un viņai piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis.

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas lēmumu persona atbrīvota no kriminālatbildības un viņai piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis – ārstēšana vispārēja tipa psihiatriskajā slimnīcā (nodaļā). Apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu sakarā ar aizstāves apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas lēmumu atstāja negrozītu.

Aizstāve kasācijas sūdzībā norādīja, ka apelācijas instances tiesa, atstājot negrozītu pirmās instances tiesas personai piemēroto medicīniska rakstura piespiedu līdzekli – ārstēšanu vispārējā tipa psihiatriskajā slimnīcā (nodaļā) – un pamatojot atzinumu par personas bīstamību, nav izvērtējusi apstākļus, uz kuriem aizstāve atsaukusies apelācijas sūdzībā, proti, noziedzīgā nodarījuma raksturu, kā arī apstākli, ka persona ne aizturēšanas, ne izmeklēšanas darbību laikā, ne tiesas procesu laikā neizrādīja pretestību vai agresivitāti. Apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi arī apstākli, ka personai konstatētā slimība ir epizodiska, nevis pastāvīga.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par apstākļiem, kas izvērtējami, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekli.

¹ Slēgtas lietas statuss.

Nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekli un tā veidu, izvērtējams personas veselības stāvoklis un risks, ka tā nākotnē var izdarīt darbību, kas radīs kaitējumu viņai pašai vai citu personu un sabiedrības interesēm. Prognozējot personas uzvedību nākotnē, jāņem vērā un jāanalizē personas iepriekš izdarītie nodarījumi, ar tiem saistītie fakti un to izdarīšanas apstākļi. Turklāt jāizvēlas visefektīvākais medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis, proti, kas nodrošinās personai iespēju saņemt psihiatrisko palīdzību, novērsīs kaitīgas darbības recidīvu, šādi garantējot sabiedrības drošību, un kas nav vairāk ierobežojošs, nekā tas ir nepieciešams noteikto mērķu sasniegšanai.

Lemjot par medicīniska rakstura piespiedu līdzekli un tā veidu, kas ir atkarīgs no tā, ka persona, nesaņemot viņai nepieciešamo psihiatrisko aprūpi, veiks darbības, kas var apdraudēt citus cilvēkus, sabiedrības intereses, kā arī viņu pašu, tiesai jāievēro tiesu psihiatriskās ekspertīzes gaitā izdarītie secinājumi un ārstu ekspertu rekomendācijas, kā arī Kriminālprocesa likuma 128.panta otrajā un trešajā daļā noteiktais. Turklāt, izvērtējot nepieciešamību personai piemērot attiecīgu medicīniska rakstura piespiedu līdzekli, tiesai jāņem vērā gan medicīniskais komponents, kas norāda uz nepieciešamību noteiktā veidā ierobežot personas uzvedību un nodrošināt viņas ārstēšanu, rehabilitāciju un aprūpi, gan arī juridiskais komponents, kas saistīts ar tiesas iegūto pārliecību, ka medicīniska rakstura līdzeklis konkrētajā gadījumā jāpiemēro piespiedu kārtā un ar to saistītā personas tiesību ierobežošana ir samērīga un nepieciešama.

Tiesa nosaka personai attiecīgu medicīniska rakstura piespiedu līdzekli, iepazīstoties ar ekspertīžu atzinumiem, ekspertu un speciālistu viedokļiem, ja ir guvusi pārliecību, ka rekomendētais medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis neierobežo personas tiesības vairāk, kā ir nepieciešams, lai novērstu jaunu kaitīgu nodarījumu izdarīšanu, kā arī tas ir pietiekams, lai novērstu personas izvairīšanos no ārstēšanas un speciālās aprūpes.

Senāts konstatēja, ka šajā lietā apelācijas instances tiesa, ņemot vērā ekspertu atzinumos secināto un citus lietā konstatētos apstākļus, nav norādījusi pierādījumus, kas apstiprina tās atzinumu par nepieciešamību personai piemērot ārstēšanos vispārēja tipa psihiatriskajā slimnīcā (nodaļā), kā arī nav izvērtējusi visus lietā iegūtos pierādījumus, uz ko apelācijas sūdzībā norādījusi aizstāve, un tādējādi ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtās daļas pārkāpumu.

Apelācijas instances tiesas nolēmuma pieejamības diena ārkārtējās situācijas laikā

Krimināllietu departamenta senatora 2020.gada [..] lēmums lietā Nr. SKK-[H]/2020¹

Sūdzības tiesvedība – Kriminālprocesa tiesības – Termiņi – Termiņš kasācijas sūdzības iesniegšanai – Tiesas nolēmuma pieejamības diena

Par lietas būtību

Apelācijas instances tiesas tiesnesis atteica pieņemt aizstāves kasācijas sūdzību, kā arī atjaunot nokavēto procesuālo termiņu kasācijas sūdzības iesniegšanai.

Tiesvedības gaita

Aizstāve iesniedza kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas lēmumu, taču apelācijas instances tiesas tiesnesis atteica to pieņemt, norādot, ka ir nokavēts tās iesniegšanas termiņš. Tiesnesis noraidīja arī aizstāves lūgumu atjaunot procesuālo termiņu kasācijas sūdzības iesniegšanai.

Par minētajiem lēmumiem aizstāve iesniedza sūdzības, lūdzot tos atcelt, pieņemt viņas iesniegto kasācijas sūdzību un nodot lietu izskatīšanai kasācijas instances tiesā. Aizstāves ieskatā kasācijas sūdzība tika iesniegta termiņā. Aizstāve sūdzībā norādīja, ka apelācijas instances tiesas lēmuma pārsūdzības termiņa tecējums sākas dienā, kad šī lēmuma noraksts tika atsūtīts viņai uz e-pastu, proti, faktiski kļuva pieejams. Aizstāves ieskatā tiesneša argumenti par aizstāvja pienākumu un iespējām saņemt minētā nolēmuma norakstu tiesā ir nepamatoti, jo šā lēmuma pieejamības laikā sakarā ar Covid-19 izplatību ierobežojošiem pasākumiem tika pārtraukta apmeklētāju pieņemšana tiesas kancelejā, kas liedza iespēju saņemt lēmuma norakstu tiesā.

Senatore pārsūdzētos lēmumus atcēla.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par apelācijas instances tiesas nolēmuma pieejamības dienu ārkārtējās situācijas laikā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 570.panta pirmo daļu kasācijas

¹ Slēgtas lietas statuss.

sūdzība jāiesniedz ne vēlāk kā 10 dienu laikā vai, ja tiesa pagarinājusi pārsūdzības termiņu, ne vēlāk kā 20 dienu laikā pēc dienas, kad tika sagatavots pilns tiesas nolēmums. Aizstāve kasācijas sūdzību šajā lietā pastā nodeva trīspadsmitajā dienā, un tiesā tā tika saņemta piecpadsmitajā dienā pēc tam, kad tika sagatavots pilns apelācijas instances tiesas lēmums.

Senatore konstatēja, ka apelācijas instances tiesas lēmums, par kuru aizstāve iesniedza kasācijas sūdzību, tika pieņemts un kasācijas sūdzība par šo lēmumu tika iesniegta laikā, kad saskaņā ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 103² visā valsts teritorijā bija izsludināta ārkārtējā situācija ar mērķi ierobežot Covid-19 izplatību ārkārtējās situācijas spēkā esības laikā. Atbilstoši šī rīkojuma 4.1.punktā noteiktajam valsts un pašvaldību iestādēm minētajā laika periodā iespēju robežās bija jānodrošina klātienēs pakalpojumu sniegšana attālināti. No 2020.gada 17.marta apmeklētāji tiesas telpās tika ielaisti tikai, ja tie tika aicināti uz tiesas sēdi ar tiesas pavēsti vai citu aicinājumu.

Vienlaikus senatore konstatēja, ka nākamajā dienā pēc tam, kad tika sagatavots pilns apelācijas instances tiesas lēmums, aizstāve e-pastā nosūtīja apelācijas instances tiesai iesniegumu, kurā lūdza atsūtīt uz viņas e-pasta adresi apelācijas instances tiesas lēmuma norakstu. Astotajā dienā pēc tam, kad kļuva pieejams apelācijas instances tiesas lēmums, aizstāve apelācijas instances tiesai nosūtīja vēl vienu e-pasta vēstuli, kurā norādīja, ka joprojām nav saņēmusi apelācijas instances tiesas lēmuma norakstu, un atkārtoti lūdza to atsūtīt uz viņas e-pastu. Pēc atkārtotā iesnieguma saņemšanas tajā pašā dienā lēmuma noraksts tika nosūtīts aizstāvei.

Senatore atzina, ka apelācijas instances tiesas tiesneša lēmums, ar kuru atteikts pieņemt aizstāves kasācijas sūdzību, un lēmums, ar kuru atteikts atjaunot nokavēto procesuālo termiņu kasācijas sūdzības iesniegšanai, ir pieņemti, nepareizi piemērojot Kriminālprocesa likuma 570.panta pirmo daļu, un tādēļ ir atceļami.

Senatore norādīja, ka, *nosakot tiesas nolēmuma pieejamības dienu un aprēķinot termiņu kasācijas sūdzības iesniegšanai valsts teritorijā izsludinātās ārkārtējās situācijas laikā (atbilstoši Ministru kabineta rīkojuma Nr. 103 4.1.punktā noteiktajam valsts un pašvaldību iestādēm ārkārtējās situācijas laikā iespēju robežās bija jānodrošina klātienēs pakalpojumu sniegšana attālināti), tiesai jāizvērtē faktiskā situācija, ka apmeklētāju pieņemšana tiesas kancelejā bija pārtraukta un personai nebija iespējas realizēt tiesības saņemt nolēmuma norakstu tiesas kancelejā, kā arī personas veiktās darbības nolūkā saņemt tiesas nolēmumu.*

² Ministru kabineta 2020.gada 12.marta rīkojums Nr. 103 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”.

Nolēmuma tiesiskuma pārbaude kasācijas kārtībā, ja apsūdzētais, kas iesniedzis kasācijas sūdzību, pēc tās iesniegšanas miris

Krimināllietu departamenta 2020.gada [..] lēmums lietā Nr. SKK-[J]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kasācijas sūdzība – Lietas izskatīšana kasācijas instances tiesā – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Sveša maksāšanas līdzekļa nelikumīga izmantošana

Par lietas būtību

Personas tiek tiesātas par to, ka personu grupā izdarīja citāda veida spīdzināšanu, kas nav izraisījusi Krimināllikuma 125.pantā vai 126.pantā paredzētās sekas (Krimināllikuma 130.panta trešā daļa), izteica draudus noslepkavot, un cietušajam bija pamats baidīties, ka šie draudi var tikt izpildīti (Krimināllikuma 132.pants), un izdarīja sveša maksāšanas līdzekļa (bankas kartes) nolaupīšanu un nelikumīgu izmantošanu (Krimināllikuma 193.panta otrā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu trīs personas atzītas par vainīgām un sodītas par Krimināllikuma 130.panta trešajā daļā un 193.panta otrajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Vienlaikus divas no minētajām personām atzītas par vainīgām un sodītas arī par Krimināllikuma 132.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Ar apelācijas instances tiesas lēmumu, iztiesājot lietu sakarā ar apsūdzētā un viņa aizstāvja apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas lēmumu kasācijas sūdzību iesniedza viens no apsūdzētajiem un viņa aizstāvis. Lietā tika konstatēts, ka pēc kasācijas sūdzības iesniegšanas apsūdzētais, kurš iesniedza kasācijas sūdzību, miris.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla daļā un lietu atceltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Ievērojot to, ka lietā kasācijas sūdzību bija iesniedzis tikai viens no apsūdzētajiem un viņa aizstāvis, savukārt visi trīs apsūdzētie ir atzīti par vainīgiem un sodīti par

¹ Slēgtas lietas statuss.

tādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, par kuriem apelācijas instances tiesas lēmums tiek atcelts, Senāts lietā atzina par nepieciešamu pārsniegt kasācijas sūdzībās izteikto prasību ietvarus.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par nolēmuma tiesiskuma pārbaudi kasācijas kārtībā, ja apsūdzētais, kas iesniedzis kasācijas sūdzību, pēc tās iesniegšanas miris.

Kriminālprocesa likuma 54.nodaļā, tajā skaitā 573. un 573.¹pantā, nav noregulēta kasācijas instances tiesas rīcība gadījumā, kad apsūdzētā persona mirusi pēc kasācijas sūdzības iesniegšanas. Vienlaikus Kriminālprocesa likumā nav noteikts, ka apsūdzētās personas nāve ir pamats atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību un līdz ar to nav uzskatāma par pamatu viņas tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežošanai. Tādējādi, ja apsūdzētā persona mirusi pēc kasācijas sūdzības iesniegšanas, viņas kasācijas sūdzība ir izskatāma kasācijas kārtībā.

Senāts atcēla apelācijas instances lēmumu daļā par apsūdzēto atzīšanu par vainīgiem un sodīšanu pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas un Krimināllikuma 132.panta, kā arī daļā par diviem no apsūdzētajiem noteikto galīgo sodu.

Pirmās instances tiesa spriedumā bija konstatējusi, ka sveša maksāšanas līdzekļa nolaupīšana un tā nelikumīga izmantošana izpaudusies tādējādi, ka viens no apsūdzētajiem nolaupīja svešu bankas karti, to izņemot no cietušā naudas maka, un nelikumīgi izmantoja, ar šo bankas karti no bankomāta cenšoties izņemt 200 *euro*. Otrs apsūdzētais pieprasīja cietušajam nosaukt kartes PIN kodu un aicināja visus doties uz tuvāko bankomātu, lai izņemtu 200 *euro*. Savukārt trešais apsūdzētais pieprasīja cietušajam nosaukt kartes PIN kodu.

Senāts atgādināja, ka Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšana personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās nav norādīta kā kvalificējoša pazīme, tāpēc katrai šajā pantā paredzētā noziedzīgajā nodarījumā apsūdzētajai personai jāīsteno visas attiecīgā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīmes. Krimināllikuma 193.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi veido nelikumīgas darbības, kas var izpausties kā sveša maksāšanas līdzekļa nolaupīšana, iznīcināšana, bojāšana un nelikumīga izmantošana. Savukārt ar nelikumīgu izmantošanu jāsaprot prettiesiski darījumi vai materiāla labuma gūšana ar maksāšanas līdzekļa palīdzību.²

² Senāta 2017.gada 8.augusta lēmums lietā Nr. SKK-J-405/2017 (11360038715).

Senāts norādīja, ka, atzīstot par vainīgiem pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas divus apsūdzētos, kuri tikai pieprasīja cietušajam nosaukt bankas kartes PIN kodu un aicināja doties uz bankomātu, lai izņemtu skaidru naudu, pirmās instances tiesa nav izvērtējusi viņu darbību atbilstību Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīmēm. Savukārt apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi, vai pirmās instances tiesa nav pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 2.punktā norādīto pārkāpumu, nepareizi piemērojot Krimināllikuma 193.pantu.

Ievērojot, ka apelācijas instances tiesa, atstājot negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu, ar kuru visi trīs apsūdzētie atzīti par vainīgiem Krimināllikuma 130.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, nebija norādījusi pierādījumus, kas apstiprina tās atzinumu, ka divu apsūdzēto darbības kvalificējas gan pēc Krimināllikuma 130.panta trešās daļas, gan arī pēc Krimināllikuma 132.panta, Senāts nolēma, ka apelācijas instances tiesas nolēmums atceļams arī daļā par šo apsūdzēto atzīšanu par vainīgiem un sodīšanu pēc Krimināllikuma 132.panta.

Pārrakstīšanās kļūdu labošana zemākas instances tiesas nolēmumā

Krimināllietu departamenta 2020.gada [..] lēmums lietā Nr. SKK-[L]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi – Pārrakstīšanās kļūdu labošana – Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā – Pilna tiesas nolēmuma sastādīšanas atlikšana – Procesuāla rakstura kļūda

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par sešpadsmit gadu vecumu nesasniegušas personas izvarošanu (Krimināllikuma 159.panta trešā daļa), seksuālu vardarbību pret personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu (Krimināllikuma 160.panta sestā daļa), psihotropās vielas, kuras aprīte ir aizliegta, pievienošanu nepilngadīgas personas dzērienam, tai nezinot (Krimināllikuma 252.panta trešā daļa) un piesavināšanos (Krimināllikuma 179.panta pirmā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 159.panta trešajā daļā, 160.panta sestajā daļā, 252.panta trešajā daļā un 179.panta pirmajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos. Galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 14 gadiem un probācijas uzraudzība uz 3 gadiem.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, izskatot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par personas atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 159.panta trešās daļas un 160.panta sestās daļas, kā arī daļā par galīgā soda noteikšanu. Persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 159.panta trešajā daļā un 160.panta sestajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā. Galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 13 gadiem un probācijas uzraudzība uz 3 gadiem.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais norādīja, ka apelācijas instances tiesa, atliekot pilna sprieduma pieejamību vairāk nekā vienu reizi, pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 568.panta trešo daļu. Turklāt sprieduma motīvu

¹ Slēgtas lietas statuss.

daļā norādīts, ka persona atzīta par vainīgu pēc Krimināllikuma 225.panta trešās daļas, par ko apsūdzība viņai nav celta.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par pārrakstīšanās kļūdas labošanu zemākas instances tiesas nolēmumā.

Konstatējot, ka apelācijas instances tiesa pilna tiesas sprieduma sastādīšanu atlikusi četras reizes, Senāts atzina, ka ir pieļauts Kriminālprocesa likuma 568.panta trešās daļas, kas noteic, ka pilna tiesas nolēmuma sastādīšanu var atlikt tikai vienu reizi, pārkāpums. Vienlaikus Senāts atzina, ka minētais pārkāpums nav atzīstams par būtisku pārkāpumu Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un nav novedis pie nelikumīga nolēmuma. Senāts, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru², atgādināja, ka ne jebkurš procesuāls pārkāpums ir pietiekams pamats lēmuma atcelšanai, jo pārkāpumam jābūt tādā, kas ļautu uzskatīt, ka gadījumā, ja procedūra būtu ievērota, lēmums būtu citāds. Procesuāla rakstura kļūdas un to ietekme uz nolēmuma likumīgumu ir vērtējamas saprātīgi, samērīgi un taisnīgi. Lai spriedumu atzītu par nelikumīgu procesuāla pārkāpuma dēļ, jābūt pamatotām šaubām, ka gadījumā, ja procesuālā kārtība tiktu ievērota, apelācijas instances tiesa pieņemtu atšķirīgu spriedumu. Pilna sprieduma nesastādīšana likumā noteiktajā termiņā var būt par pamatu tiesneša saukšanai pie disciplinārās atbildības.

Senāts konstatēja, ka nepareiza panta norādīšana apelācijas instances tiesas sprieduma motīvu daļā, proti, vienā no argumentiem par personas vainīgumu Krimināllikuma 252.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā norādot Krimināllikuma 225.panta trešo daļu, bet pārējā sprieduma daļā konsekventi norādot Krimināllikuma 252.panta trešo daļu, ir pārrakstīšanās kļūda, savukārt pārrakstīšanās kļūdu labošana neietilpst kasācijas instances tiesas kompetencē.

Pārrakstīšanās un matemātiska aprēķina kļūdas nolēmumā var labot tikai tā tiesa, kas pieņēmusi konkrēto nolēmumu. Kriminālprocesa likuma 474.pants nedod tiesības augstākas instances tiesai labot pārrakstīšanās kļūdas zemākas instances tiesas nolēmumā.

² Satversmes tiesas 1998.gada 13.jūlija spriedums lietā Nr. 03-04(98).

Īpaši aizsargājama cietušā nopratināšanas iespējamība tiesas sēdē

Krimināllietu departamenta 2020.gada [...] lēmums lietā Nr. SKK-[M]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesa pamatprincipi – Tiesības uz taisnīgu tiesu – Apsūdzētā tiesības nopratināt cietušo tiesas sēdē – Kriminālprocesā iesaistītās personas – Īpaši aizsargājams cietušais – Pierādījumi – Pierādījumu vērtēšana

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par sešpadsmit gadu vecumu nesasnējušas personas izvarošanu (Krimināllikuma 159.panta trešā daļa) un seksuālu vardarbību pret personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu (Krimināllikuma 160.panta sestā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu divu Krimināllikuma 159.panta trešajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā un divu Krimināllikuma 160.panta sestajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā. Galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 15 gadiem un probācijas uzraudzība uz 5 gadiem. Apelācijas instances tiesa, izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā un viņa aizstāvja apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu.

Apsūdzētais un aizstāvji kasācijas sūdzībās norādīja uz pretrunām cietušās liecībās un iespējamu tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu, ievērojot, ka apsūdzētajam nav bijusi iespēja nopratināt cietušo.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par iespējamību tiesas sēdē nopratināt īpaši aizsargājamo cietušo.

Pirmās instances tiesa apsūdzētā vainīguma pierādīšanā izmantoja cietušās pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības, kas tika nolasītas

¹ Slēgtas lietas statuss.

tiesas sēdē. Ne pirmās instances, ne apelācijas instances tiesā cietusī nopratināta netika.

Par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas noveda pie nelikumīga nolēmuma un ir pamats apelācijas instances tiesas lēmuma atcelšanai, Senāts atzina to, ka apelācijas instances tiesa atbilstoši Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtās daļas prasībām nav atbildējusi uz apelācijas sūdzību motīviem par pretrunām cietušās liecībās, kā arī ir pieļāvusi pārkāpumus attiecībā uz pierādījumu vērtēšanu. Proti, apelācijas instances tiesa nav vērtējusi pretrunas cietušās liecībās, neraugoties uz to, ka uz šīm pretrunām aizstāvība norādīja gan apelācijas sūdzībā, gan tiesas sēdēs un pierādīšanā izmantojusi tikai to daļu no cietušās liecībās izklāstītajām ziņām par faktiem, kas apstiprina apsūdzību, bet nav vērtējusi visus pierādījumus to kopumā un savstarpējā sakarībā.

Vienlaikus Senāts atzina, ka, formāli izlemjot jautājumu par aizstāvības tiesībām nopratināt cietušo, apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 15.panta pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Pirmās instances tiesā apsūdzētā aizstāvis nelūdza aicināt cietušo uz tiesas sēdi, kā arī neiebilda, ka cietušās pirmstiesas izmeklēšanā sniegtās liecības tiek nolasītas. Arī apelācijas sūdzībās nebija izteikts lūgums uzaicināt uz apelācijas instances tiesas sēdi cietušo, tāpēc jautājums par cietušās aicināšanu uz tiesas sēdi netika apsvērts un par to netika lemts. Atbildot uz aizstāvības argumentiem par Kriminālprocesa likuma 15.panta un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta (tiesību uz taisnīgu tiesu) pārkāpumu saistībā ar aizstāvības tiesībām nopratināt cietušo, apelācijas instances tiesa atzina, ka pastāv apstākļi, kas atzīstami par pamatotu iemeslu, lai liegtu apsūdzētajam iespēju nopratināt cietušo tiesas sēdē.

Senāts konstatēja, ka šo atzinumu apelācijas instances tiesa ir pamatojusi ar eksperta atzinumu, kas ticis sniegts vairāk nekā pirms diviem gadiem, un apelācijas instances tiesas sēdē nopratinātās ekspertes liecībām, kurās nav izteikts kategorisks viedoklis par iespēju nopratināt cietušo tiesā. Senāta ieskatā vērā ņemams ir arī apstāklis, ka cietusī lietas izskatīšanas brīdī apelācijas instances tiesā bija sasniegusi 17 gadu 11 mēnešu vecumu.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesai, iepazīstoties ar apelācijas sūdzību saturu un izskatot lietu, vajadzēja rasties pamatotām šaubām par cietušās sniegto liecību pilnīgumu, jo minētajās liecībās izklāstītās

ziņas par faktiem tieši ietekmē apsūdzētajam inkriminēto noziedzīgo nodarījumu apjomu. Vienlaikus Senāts vērta uzmanību, ka arī tiesa var piemērot Kriminālprocesa likuma normas īpaši aizsargājama cietušā nopratināšanā, tajā skaitā Kriminālprocesa likuma 153.pantā norādītās iespējas, kas izslēdz tiešu cietušā kontaktēšanos ar apsūdzēto tiesas zālē.

Tiesai, izlemjot par iespēju nopratināt īpaši aizsargājamu cietušo, jāsamēro apsūdzētā tiesības uz aizstāvību ar cietušā tiesībām netikt pakļautam nesamērīgai retraumatizācijai. Ar īpašu rūpību minētais jautājums lemjams gadījumos, kad pirmstiesas kriminālprocesā nav veikts cietušā liecību audio/video ieraksts un cietušā liecinātais ir argumentēti apšaubīts.

Persona, pret kuru var veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu

Krimināllikuma 165.panta pirmajā daļā ietvertā norma nav atzīstama par blanketu tiesību normu

Krimināllietu departamenta 2020.gada [..] lēmums lietā Nr. SKK-[O]/2020¹

Kasācijas tiesvedība – Kriminālprocesa tiesības – Speciālās izmeklēšanas darbības – Speciālais izmeklēšanas eksperiments – Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi – Dispozīciju veidi – Blanketa norma – Sutenerisms – Prostitūcija

Par lietas būtību

Personas tiek tiesātas par sutenerismu personu grupā, proti, ka, darbojoties personu grupā, iedzīvošanās nolūkā izmantoja sievietes, kuras nodarbojas ar prostitūciju (Krimināllikuma 165.panta otrā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu četras personas atzītas par vainīgām un sodītas pēc Krimināllikuma 165.panta otrās daļas. Ar apelācijas instances tiesas lēmumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar divu apsūdzēto apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas lēmumu aizstāvis iesniedza kasācijas sūdzību, kurā norādīja, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti atzinusi, ka speciālais izmeklēšanas eksperiments veikts atbilstoši Kriminālprocesa likuma 225.panta prasībām. Izmeklēšanas tiesnesis ir akceptējis speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšanu pret vienu no apsūdzētajām un pret nenoskaidrotām personām. Aizstāvja ieskatā apelācijas instances tiesa nepamatoti atzinusi, ka Krimināllikuma 165.panta otrās daļas norma nav atzīstama par blanketu tiesību normu.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Ievērojot, ka visām apsūdzētajām personām inkriminēta noziedzīgā nodarījuma izdarīšana personu grupā, Senāts, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 584.panta otro daļu, atzina par nepieciešamu pārsniegt kasācijas sūdzībā izteikto prasību ietvarus

¹ Slēgtas lietas statuss.

un atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu arī attiecībā uz tām divām apsūdzētajām personām, par kurām apelācijas instances tiesas lēmums kasācijas kārtībā nebija pārsūdzēts.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par to, pret kādu personu ir pieļaujams veikt speciālo izmeklēšanas eksperimentu. Vienlaikus lietā aplūkots arī jautājums, vai Krimināllikuma 165.panta otrajā daļā ietvertā norma ir atzīstama par blanketu tiesību normu.

Atzīstot par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma, to, ka apelācijas instances tiesa nebija pienācīgi izvērtējusi lietā veiktā speciālā izmeklēšanas eksperimenta tiesiskumu un saviem atzinumiem šajā daļā nebija sniegusi likumam atbilstošu pamatojumu, Senāts atcēla apelācijas instances tiesas lēmumu un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa secinājumus par speciālā izmeklēšanas eksperimenta atbilstību Kriminālprocesa likuma 225.panta prasībām izdarījusi, neizvērtējot, vai speciālā izmeklēšanas eksperimenta veikšana pret vienas no apsūdzētajām līdzdalībniekiem, proti, lietā nenoskaidrotām personām, atbilst Kriminālprocesa likuma 225.panta pirmās daļas 1.punktam.

Senāts uzsvēra, ka speciālo izmeklēšanas eksperimentu var veikt tikai pret tādu personu, par kuru iepriekš iegūtas ziņas, ka tā agrāk ir izdarījusi noziedzīgas darbības un gatavojas izdarīt vai arī ir uzsākusi tādas pašas noziedzīgas darbības. Šim apstāklim ir būtiska nozīme, lai izvērtētu, vai persona speciālajā izmeklēšanas eksperimentā iesaistīta likumīgi, un līdz ar to – vai speciālā izmeklēšanas eksperimenta laikā iegūtās ziņas ir izmantojamas tās vainīguma pierādīšanā.

Apstāklis, ka pirmās instances tiesa spriedumā, kuru apelācijas instances tiesa atstājusi negrozītu, skaidrojot jēdziena „prostitūcija” nozīmi, atsaukusies uz Ministru kabineta noteikumiem Nr. 210², kuri nebija spēkā, Senāta ieskatā konkrētajā gadījumā nevar būt par pamatu apelācijas instances tiesas lēmuma atcelšanai, jo tas nav novedis pie nelikumīga nolēmuma pēc būtības. Ministru kabineta noteikumi Nr. 32³, kas bija spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, daļā, kuru

² Ministru kabineta 2001.gada 22.maija noteikumi Nr. 210 „Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi”. Zaudējuši spēku 2008.gada 26.janvārī.

³ Ministru kabineta 2008.gada 22.janvāra noteikumi Nr. 32 „Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi”.

tiesa izmantojusi jēdziena „prostitūcija” skaidrojumā, satur identiskas normas.

Par pamatotiem Senāts atzina apelācijas instances tiesas secinājumus par to, ka Krimināllikuma 165.panta pirmajā daļā ietvertā norma nav uzskatāma par blanketu, jo šajā normā ir norādītas visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes un tās nav jāmeklē citos tiesību aktos vai tiesu praksē. Iztulkojot un piemērojot minēto tiesību normu, ārpus Krimināllikuma esošās normas tiek izmantotas vienīgi Krimināllikumā ietvertā jēdziena konkretizēšanai. Turpretī blanketai normai normas, kas atrodas ārpus Krimināllikuma, veido daļu no likumā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva.

Kaitējuma kompensācija cietušajam noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu (Krimināllikuma 260.pants)

(Judikatūras maiņa)

Krimināllietu departamenta 2020.gada 21.janvāra lēmums lietā Nr. SKK-1/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kaitējuma kompensācija – Kaitējuma kompensācija ceļu satiksmes negadījumā cietušajam – *Apdrošināšanas tiesības*

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par to, ka, būdama transportlīdzekļa vadītājs, pārkāpa ceļu satiksmes noteikumus, kā rezultātā nodarīja cietušajam vidēja smaguma miesas bojājumus (Krimināllikuma 260.panta 1.¹daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par nevainīgu pret viņu celtajā apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260.panta 1.¹daļas un attaisnota. Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar prokurora apelācijas protestu un cietušā apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas spriedums atcelts. Persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 260.panta 1.¹daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar naudas sodu 5 minimālo mēnešalgu apmērā jeb 2150 *euro*.

No personas cietušā labā piedzīta kompensācija par morālo aizskārumu un fiziskajām ciešanām 2073,11 *euro* un kompensācija par mantisko zaudējumu sakarā ar pārstāvju sniegto juridisko palīdzību kriminālprocesā 944 *euro*. Pārējā daļā pieteiktā kaitējuma kompensācija netika noteikta.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais norādīja, ka tiesa, nosakot cietušajam kompensāciju par morālo aizskārumu, nepamatoti piemērojusi Kriminālprocesa likuma 350.pantu un nav ievērojusi Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumu (turpmāk – OCTA likums), kurš paredz speciālu kārtību materiālo un nemateriālo zaudējumu piedziņai, kas radušies

¹ ECLI:LV:AT:2020:0121.11181142713.5.L

ceļu satiksmes negadījuma rezultātā, kas atšķiras no vispārējās Kriminālprocesa likumā noteiktās kārtības. Atbilstoši OCTA likumam kompensāciju cietušajam samaksā apdrošinātājs.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā par kompensācijas par morālo aizskārumu un fiziskajām ciešanām noteikšanu un lietu atceltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par kaitējuma kompensācijas kārtību cietušajam noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu.

Senāts atzina, ka ir grozāma līdzšinējā tiesu prakse un norādīja, ka *kaitējuma kompensācijas saņemšanas kārtības regulējums cietušajiem, kuri par tādiem atzīti noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu (Krimināllikuma 260.pants), būtiski atšķiras no vispārējās Kriminālprocesa likumā noteiktās kārtības, jo šajos gadījumos kaitējuma kompensācijas veidu, apmēru un saņemšanas kārtību regulē arī speciālais likums (OCTA likums) un saskaņā ar to izdotie Ministru kabineta noteikumi.*

Kriminālprocesā no vainīgā var tikt piedzīti tie zaudējumi, kuri netiek atlīdzināti saskaņā ar OCTA likumu vai kuri pārsniedz šajā likumā un saskaņā ar to izdotajos normatīvajos aktos noteikto apdrošinātāja atbildības limitu. Pārējos gadījumos kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā nenoteik.

Vienlaikus Senāts norādīja, ka OCTA likuma 15.pants attiecas gan uz personai nodarītajiem materiālajiem zaudējumiem, gan nemateriālajiem zaudējumiem. Nosakot apdrošinātāja atbildības limitu, jāņem vērā Satversmes tiesas 2014.gada 29.decembra spriedumā lietā Nr. 2014-06-03 noteiktais par Ministru kabineta noteikumu Nr. 331² attiecīgo punktu darbību laikā.

² Ministru kabineta 2005.gada 17.maija noteikumi Nr. 331 „Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem”. Zaudējuši spēku 2014.gada 11.jūlijā.

Tiesības sevi neapsūdzēt un paraugu salīdzinošajai izpētei, kuru izveide nav atkarīga no personas gribas, iegūšana

Procesuālā statusa – persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, – iegūšana

Krimināllietu departamenta 2020.gada 25.februāra lēmums lietā Nr. SKK-2/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesā iesaistītās personas – Persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess – Izmeklēšanas darbības – Paraugu salīdzinošajai izpētei iegūšana – Kriminālprocesa izbeigšana sakarā ar personas nāvi

Par lietas būtību

Personas tiek tiesātas par to, ka organizētā grupā realizācijas nolūkā neatļauti iegādājās un glabāja psihotropās vielas lielā apmērā (Krimināllikuma 253.panta trešā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu trīs personas atzītas par vainīgām un sodītas pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas.

Iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzēto un aizstāves apelācijas sūdzībām, apelācijas instances tiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par personu atzīšanu par vainīgām un sodīšanu pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas, kā arī daļā par diviem no apsūdzētajiem noteikto galīgo sodu. Ar apelācijas instances tiesas spriedumu divas personas tika atzītas par vainīgām un sodītas pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas par to, ka organizētā grupā realizācijas nolūkā neatļauti iegādājās un glabāja psihotropās vielas lielā apmērā, bet viena persona atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas par to, ka realizācijas nolūkā neatļauti iegādājās psihotropās vielas lielā apmērā.

Aizstāvis kasācijas sūdzībā norādīja, ka skaņu ierakstu ekspertīzes laikā iegūtās ziņas nav pieļaujamas un izmantojamas pierādīšanā, jo apsūdzētā balss paraugi iegūti, pārkāpjot apsūdzētā tiesības neapsūdzēt sevi.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0225.11815002412.4.L

Apsūdzētais kasācijas sūdzībā norādīja, ka lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu pret citu personu sakarā ar šīs personas nāvi pieņemts nelikumīgi, jo pret šo personu kriminālprocess nekad nav bijis uzsākts un viņš nekad šajā kriminālprocesā nav bijis aizdomās turētais.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā Senāts analizēja jautājumu par to, vai, iegūstot salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus, kuru izveide nav atkarīga no personas gribas, proti, balss paraugus, netiek pārkāptas apsūdzētā tiesības sevi neapsūdzēt, kā arī procesuālā statusa – persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, – iegūšanas kārtību.

Kriminālprocesa likuma 67.panta pirmās daļas 4.punkts likuma redakcijā, kas bija spēkā apsūdzētā balss paraugu izņemšanas laikā, noteica, ka no brīža, kad personai paziņots, ka tā atzīta par aizdomās turētu, šai personai ir pienākums atļaut, ka tā tiek pakļauta eksperta izpētei un izsniegt paraugus salīdzinošajai izpētei, vai ļaut, ka tie tiek iegūti. Minētais aizdomās turētā pienākums izsniegt paraugus salīdzinošajai izpētei nekādā veidā nebija aprobežots, un līdz ar to aizdomās turētajam šķietami bija pienākums izsniegt salīdzinošajai izpētei jebkādus paraugus, tostarp arī tādus, kuru izveide ir atkarīga no viņa gribas.

Ievērojot, ka apsūdzētais fakts par balss paraugu labprātīgu izsniegšanu nav apstrīdējis, proti, nav norādījis, ka balss paraugi izņemti, izmantojot prettiesiskas ietekmēšanas metodes, piedraudot ar negatīvām sekām, vai arī nostādot viņu neētiskas izvēles priekšā – izsniegt balss paraugus vai arī tikt sodītam par nesadarbošanos ar procesa virzītāju, Senāts atzina, ka nav pamata apšaubīt, ka apsūdzētā balss paraugi izņemti ar viņa piekrišanu.

Tas, ka Kriminālprocesa likumā bija paredzēta iespēja salīdzinošajai izpētei nepieciešamos paraugus iegūt arī piespiedu kārtā, pats par sevi nevar būt par pietiekamu pamatu, lai atzītu, ka paraugu izņemšana jebkurā gadījumā notikusi, pārkāpjot personas tiesības neapsūdzēt sevi, jo šāda prezumpcija liegtu aizdomās turētajam vai apsūdzētajam iespēju īstenot savas tiesības uz sadarbību, lai sekmētu krimināltiesisko attiecību noregulējumu.

Senāts norādīja, ka katrai personai, kurai ir piešķirtas tiesības sevi neapsūdzēt, ir tiesības izvēlēties, vai un cik lielā mērā tās izmantot, un atzina, ka, iegūstot apsūdzētā balss paraugus, netika pārkāptas personas tiesības sevi neapsūdzēt, un līdz ar to skaņu ierakstu ekspertīzes

laikā iegūtās ziņas ir pieļaujamas un izmantojamas pierādīšanā.

Jautājumā par tiesību uz aizstāvību efektīvu īstenošanu Senāts norādīja, ka persona statusu – persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, – laika ziņā var iegūt agrāk, nekā šī persona tiek iesaistīta procesuālajās darbībās, jo, lai personai piešķirtu šādu statusu, nav nepieciešams pieņemt atsevišķu procesuālu lēmumu, proti, tas var faktiski tikt atspoguļots to izmeklēšanas darbību protokolos, kas tiek sastādīti par izmeklēšanas darbību veikšanu ar šo personu.

Ievērojot, ka izmeklēšanas laikā bija iegūti pierādījumi par to, ka persona izdarījusi Krimināllikuma 253.¹pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, Senāts atzina, ka procesa virzītāja, pieņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu pret šo personu sakarā ar šīs personas nāvi, Kriminālprocesa likuma prasības nav pārkāpusi.

Tiesas pienākums izskatīt un izlemt grozīto apsūdzību, kas tiek uzturēta tiesā

Krimināllietu departamenta 2020.gada 26.februāra lēmums lietā Nr. SKK-29/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesa pamatprincipi – Tiesības uz aizstāvību – Tiesas spriešana – Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi – Apsūdzības grozīšana

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par to, ka izvairījās no nodokļu maksājumu nomaksas (Krimināllikuma 218.panta otrā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar piespiedu darbu uz 200 stundām, bez mantas konfiskācijas, atņemot uz 2 gadiem tiesības veikt visu veidu komercdarbību. Cietušā – Valsts ieņēmumu dienesta – pieteiktā kompensācija netika noteikta, juridiskajai personai piemērots piespiedu līdzeklis – likvidācija, atsavinot valsts īpašumā bez atlīdzības visu tās īpašumā esošo mantu.

Iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar aizstāvja un cietušā apelācijas sūdzībām un prokurora apelācijas protestu, pirmās instances tiesas spriedums tika atcelts daļā par juridiskās personas īpašumā esošās visas mantas bezatlīdzības atsavināšanu valsts īpašumā un cietušā pieteiktās kaitējuma kompensācijas nenoteikšanu. No personas valsts labā tika piedzīta kaitējuma kompensācija. Pārējā daļā spriedums tika atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzību iesniedza aizstāvis, un prokurors iesniedza kasācijas protestu.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā tika akcentēts jautājums par tiesas pienākumu izskatīt un izlemt grozīto apsūdzību, kas tiek uzturēta tiesā.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0226.15830017116.3.L

Apelācijas instances tiesā prokurors iesniedza apsūdzības grozījumus, ko tiesa pieņēma. Apsūdzības grozījumi tika izsniegti apsūdzētajam un aizstāvim, turklāt prokurors apsūdzētajam izskaidroja grozītās apsūdzības saturu, un tiesa noskaidroja apsūdzētā attieksmi pret grozīto apsūdzību un piedāvāja viņam iespēju sniegt liecības saistībā ar to. Neraugoties uz to, ka prokurors uzturēja grozīto apsūdzību un apsūdzētais un viņa aizstāvis īstenoja aizstāvību pret šo grozīto apsūdzību, apelācijas instances tiesa izlēma nevis prokurora apelācijas instances tiesā uzturēto (proti, grozīto) apsūdzību, bet pirmās instances tiesā uzturēto apsūdzību apjomā, kuru par pierādītu atzinusi pirmās instances tiesa.

Senāts atzina, ka, izlemjot nevis prokurora uzturēto apsūdzību, kura tika pieņemta izskatīšanai apelācijas instances tiesā, bet pēc savas izvēles pirmās instances tiesā uzturēto apsūdzību apjomā, kuru par pierādītu atzinusi pirmās instances tiesa, apelācijas instances tiesa ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 23.pantu, kā arī apsūdzētā Kriminālprocesa likuma 20.panta pirmajā daļā noteiktās tiesības uz aizstāvību, jo, realizējot tiesības uz aizstāvību, viņam bijusi zināma apsūdzība, kas tiek izskatīta tiesas sēdē un tiks izlemta tiesas spriedumā. *Ja apelācijas instances tiesā prokurors groza apsūdzību, tiesai ir pienākums izlemt grozīto apsūdzību, nevis pirmās instances tiesā uzturēto apsūdzību apjomā, kuru par pierādītu atzinusi pirmās instances tiesa.*

Vienlaikus Senāts šajā lietā konstatēja, ka apelācijas instances tiesa atzinumu par grozītās apsūdzības neatbilstību Kriminālprocesa likuma 461.panta pirmajā daļā un 462.pantā norādītajiem kritērijiem ir izdarījusi, vērtējot prokurora paskaidrojumus par grozījumu saturu, nevis pašu grozīto apsūdzību. Proti, prokurors, grozot apsūdzību, bija norādījis, ka noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi nemainās, bet tiek detalizētāk norādītas valsts budžetā maksājamās summas, kas kopumā nemaina apsūdzības būtību un kvalifikāciju.

Ierobežojumi prokuroram iesniegt kasācijas protestu

Krimināllietu departamenta 2020.gada 26.maija lēmums lietā Nr. SKK-35/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā – Apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā – Aizliegums pasliktināt apsūdzētā stāvokli kriminālprocesā – Kasācijas protests – Kasācijas protesta apjoms – Ierobežojumi kasācijas protesta iesniegšanai

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par to, ka, būdama valsts amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarīja kukuļu, tas ir, materiālu vērtību, un tā piedāvājuma pieņemšanu ar starpnieku pirms nelikumīgas darbības izdarīšanas citas personas interesēs (Krimināllikuma 320.panta otrā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 320.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem, atņemot tiesības ieņemt valsts amatpersonas amatu uz 5 gadiem. Piemērojot Krimināllikuma 55.panta nosacījumus, persona notiesāta nosacīti ar pārbaudes laiku uz 3 gadiem.²

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, izskatot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar (rajona prokuratūras) prokurores apelācijas protestu, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par personai noteikto sodu. Persona sodīta ar brīvības atņemšanu uz 4 gadiem, atņemot tiesības ieņemt valsts amatpersonas amatu uz 5 gadiem. Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu persona notiesāta nosacīti ar pārbaudes laiku uz 4 gadiem. Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas protestu iesniedza tiesas apgabala prokuratūras virsprokurors un lūdza apelācijas instances

¹ ECLI:LV:AT:2020:0526.16870000316.7.L

² Vēl šajā lietā atzīta par vainīgu Krimināllikuma 20.panta ceturtajā daļā, 320.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta otra persona, par kuru pirmās instances un apelācijas instances tiesu spriedumi nav pārsūdzēti.

tiesas spriedumu atcelt daļā par apsūdzētajam noteikto sodu, jo šajā lietā personas notiesāšana nosacīti nevar nodrošināt krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu un grauj sabiedrības apziņu par vienlīdzību likuma priekšā un taisnīgu tiesu, kā arī nenodrošinās soda mērķa – sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu – sasniegšanu. Prokurora ieskatā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 551.panta piektajā daļā paredzētajai normai uz amatā augstāku prokuroru neattiecas protesta iesniegšanas ierobežojumi, un amatā augstāks prokurors var iesniegt protestu arī par spriedumu, kurā tiesa ir ņēmusi vērā prokurora viedokli lietas iztiesāšanā.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā tika analizēts jautājums par ierobežojumiem prokuroram iesniegt kasācijas protestu.

Lietā apelācijas protestu par pirmās instances tiesas spriedumu iesniedza rajona prokuratūras prokurore. Viņa lūdza atcelt spriedumu daļā par apsūdzētajam noteikto sodu un noteikt apsūdzētajam bargāku brīvības atņemšanas soda mēru, kā arī nepiemērot nosacītu notiesāšanu. Lietas iztiesāšanā apelācijas instances tiesā piedalījās cita prokurore (tiesas apgabala prokuratūras prokurore), kura apelācijas instances tiesas sēdē uzturēja apelācijas protestā izteikto lūgumu par bargāka brīvības atņemšanas soda mēra noteikšanu personai. Apelācijas protestu daļā par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu daļā par apsūdzētā nosacītu notiesāšanu prokurore neuzturēja un lūdza apsūdzēto notiesāt nosacīti, atzīstot, ka apelācijas instances tiesā ir mainījušies apstākļi, kādi tie bija apelācijas protesta sagatavošanas brīdī, proti, persona ir mainījusi attieksmi, sapratusi kaitīgās sekas. Apelācijas instances tiesa apmierināja apelācijas protestu par bargāka brīvības atņemšanas soda mēra noteikšanu nekā pirmās instances tiesā un pievienojās prokurores viedoklim, ka apsūdzēto ir iespējams notiesāt nosacīti.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa lietu ir iztiesājusi atbilstoši Kriminālprocesa likuma prasībām par apjomu un ietvariem, kādos lieta tiek izskatīta apelācijas instances tiesā, kā arī sniegusi motivētus atzinumus par apelācijas instances tiesā uzturētā apelācijas protesta pamatotību. Proti, apelācijas instances tiesa ir ievērojusi prasību, ka apsūdzētā stāvoklis apelācijas instances tiesā var tikt pasliktināts tikai apelācijas protesta esības gadījumā un ka bez apelācijas instances tiesā uzturēta apelācijas protesta tiesa nav tiesīga atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētā nosacītu notiesāšanu.

Kriminālprocesa likuma 551.panta piektajā daļā minētā atruna, ka uz amatā augstāku prokuroru neattiecas protesta iesniegšanas apjoma un robežu ierobežojumi, pārsūdzot apelācijas instances tiesas nolēmumu, ir piemērojama tiktāl, cik tā nav pretrunā ar Kriminālprocesa likuma 562.panta trešajā daļā un 591.panta otrajā daļā noteikto.

Kriminālprocesa likuma 562.panta trešajā daļā un 591.panta otrajā daļā ir nostiprināts procesuālais princips – aizliegums pasliktināt apsūdzētā stāvokli kriminālprocesā –, kura mērķis ir nepiespiest apsūdzēto atturēties no nolēmuma pārsūdzēšanas bailēs no bargākas sodīšanas un nodrošināt apsūdzētajam iespēju paredzēt likuma sekas.

Apsūdzētā stāvokļa pasliktināšana pēc pirmās instances tiesas sprieduma ir iespējama tikai likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā, ja par pirmās instances tiesas spriedumu iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība par apsūdzētajam noteiktā soda pastiprināšanu vai par smagāku apsūdzību. Senāts lietā atzina, ka, prokurorei apelācijas instances tiesā neuzturot protestu daļā par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu daļā par nepamatotu apsūdzētā nosacītu notiesāšanu, uzskatāms, ka pirmās instances tiesas spriedums netika pārsūdzēts apelācijas protesta neuzturētajā daļā. Tādējādi turpmākā kriminālprocesā nav pieļaujams pasliktināt apsūdzētā stāvokli šajā daļā.

Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētā atbildība par svešas mantas tīšu iznīcināšanu un svešas mantas tīšu bojāšanu un šo noziedzīgo nodarījumu priekšmeta vērtības noteikšana

Procesuālo funkciju nodalīšana

Krimināllietu departamenta 2020.gada 17.jūnija lēmums lietā Nr. SKK-38/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesa pamatprincipi – Procesuālo funkciju nodalīšana – Kriminālprocesā iesaistītās personas – Prokurors – Apsūdzības robežas – Vienošanās process – *Krimināllikuma Sevišķās daļas normu piemērošanas jautājumi* – Svešas mantas tīša iznīcināšana – Svešas mantas tīša bojāšana

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par svešas mantas tīšu iznīcināšanu (Krimināllikuma 185.panta pirmā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu apstiprināta starp prokurori un apsūdzēto noslēgtā vienošanās par vainas atzīšanu un sodu un persona atzīta par vainīgu divos Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos. Galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 6 mēnešiem.

Par pirmās instances tiesas spriedumu rajona prokuratūras virsprokureore iesniedza kasācijas protestu, kurā lūdza atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā tika aplūkoti jautājumi par procesuālo funkciju nodalīšanu un svešas mantas tīšu iznīcināšanu un bojāšanu Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas izpratnē, kā arī šī noziedzīgā nodarījuma priekšmeta vērtības noteikšanu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0617.11088172418.3.L

Senāts atzina, ka pirmās instances tiesa, pieņemot lietu izskatīšanai, apstiprinot pirmstiesas procesā starp prokuroru un apsūdzēto noslēgto vienošanos par vainas atzīšanu un sodu un taisot notiesājošu spriedumu, nav konstatējusi vienošanās protokolā pieļautos Kriminālprocesa pārkāpumus un tādējādi sprieduma aprakstošajā daļā sniegtajā pierādītā noziedzīgā nodarījuma aprakstā iekļāvuši pretrunīgus atzinumus par noziedzīgā nodarījuma rezultātā iznīcinātās mantas vērtību, kā arī nav konstatējusi Krimināllikuma pārkāpumus, kvalificējot noziedzīgos nodarījumus un nosakot noziedzīgo nodarījumu priekšmetu vērtību, proti, pieļāvuši Kriminālprocesa likuma 539.panta pirmās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

Pirmās instances tiesa atzina, ka apsūdzētā noziedzīgo darbību rezultātā iznīcināti 17 spēļu aparātu monitori, norādot to kopējo vērtību. Vienlaikus no cietušā pārstāvja pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtajām liecībām, kā arī lietas materiāliem pievienotā zaudējumu aprēķina izriet, ka noziedzīgā nodarījuma rezultātā sabojātos spēļu automātu monitorus plānots salabot, turklāt tiesas norādīto summu veido spēļu automātu monitoriem radīto bojājumu novēršanai nepieciešamo rezerves daļu vērtība un transporta izmaksas.

Senāts uzsvēra, ka Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā ir paredzēta atbildība par diviem dažādiem darbības vai bezdarbības veidiem – svešas mantas tīšu iznīcināšanu un svešas mantas tīšu bojāšanu. Turklāt, nosakot noziedzīgā nodarījuma vērtību lietā, pirmās instances tiesa nav ievērojusi judikatūrā paustās atziņas, ka Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu veido nevis bojātās vai iznīcinātās mantas atjaunošanas izdevumi, bet bojātās vai iznīcinātās mantas vērtība.²

Vienlaikus Senāts atzīmēja, ka nav pamata tiesas sprieduma atcelšanai tā iemesla dēļ, ka prokureore nav uzrādījusi personai apsūdzību par vēl viena spēļu automāta monitora tīšu iznīcināšanu.

Senāts norādīja, ka viens no *kriminālprocesa pamatprincipiem ir Kriminālprocesa likuma 17.pantā ietvertais procesuālo funkciju nodalīšanas princips, kas noteic, ka apsūdzības un tiesas spriešanas funkcijas kriminālprocesā ir nodalītas. Savukārt Kriminālprocesa likuma 36.panta pirmajā daļā norādīts, ka izmeklēšanas uzraudzības, izmeklēšanas, kriminālvajāšanas un valsts apsūdzības uzturēšanas*

² Senāta 2018.gada 7.augusta lēmums lietā Nr.SKK-408/2020 (ECLI:LV:AT:2018:0807.11903026617.4.L) un 2011.gada 20.aprīļa lēmums lietā Nr. SKK-194/2011 (11410089709, 11410068209, 11410086109, 11410043209).

funkcijas kriminālprocesā realizē prokurors. No minētajām tiesību normām izriet, ka apsūdzības robežas un saturu nosaka prokurors un tieši prokurora ekskluzīva funkcija ir lemt, vai persona ir saucama pie kriminālatbildības, un ja jā, tad par kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Savukārt prokurora celtā apsūdzība nosaka iztiesāšanas robežas tiesā.

Par nepamatotiem Senāts atzina arī prokurores kasācijas protesta argumentus par to, ka tiesa nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 539. panta pirmās daļas prasības, jo pirms lēmuma pieņemšanas par lietas iztiesāšanu nav izvērtējusi, vai noslēgtā vienošanās daļā par apsūdzētajam nosakāmā soda mēru atbilst Krimināllikuma 35.panta otrās daļas un 46.panta otrās daļas prasībām. Atsaucoties uz iepriekš paustām atziņām, Senāts atgādināja, ka tiesnesim atbilstoši Kriminālprocesa likuma 539. panta pirmajai daļai nav tiesiska pamata lemt par lietas nosūtīšanu prokuroram pārkāpuma novēršanai saistībā ar noslēgtajā vienošanās paredzēto soda mēru.³

³ Senāta 2018.gada 16.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-320/2018 (ECLI:LV:AT:2018:1016.11520017317.5.L).

Krimināllietas iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās

Krimināllietu departamenta 2020.gada 18.februāra lēmums lietā Nr. SKK-49/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kaitējuma kompensācija – Kaitējuma kompensācija ceļu satiksmes negadījumā cietušajam – Iztiesāšana – Piedalīšanās tiesas sēdē – Iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās – Spriedums – Noziedzīgā nodarījuma apraksts

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par to, ka pārkāpa Ceļu satiksmes noteikumus, vadot transportlīdzekli, un tā rezultātā nodarīja cietušajam vieglus miesas bojājumus (Krimināllikuma 260.panta pirmā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 260.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar piespiedu darbu uz 240 stundām, kā arī no personas piedzīta morālā kaitējuma kompensācija.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, izskatot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā un viņa aizstāvja apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par personas atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 260.panta pirmās daļas. Persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 260.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar naudas sodu 4 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 1720 *euro*. Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Apsūdzētais kasācijas sūdzībā norādīja, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti atsevišķās tiesas sēdēs lietu iztiesājusi bez viņa piedalīšanās.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā par personas sodīšanu un morālā kaitējuma piedziņu un lietu atceltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā Senāts analizēja jautājumu par krimināllietas iztiesāšanas

¹ ECLI:LV:AT:2020:0218.11520027211.5.L

apelācijas instances tiesā bez apsūdzētā piedalīšanās pamatotību un par noziedzīgā nodarījuma apraksta sastādīšanu apelācijas instances tiesā.

Tiesas sēdē, uz kuru apsūdzētais nebija ieradies, apelācijas instances tiesa, uzklusot procesā iesaistīto personu viedokļus, atzina, ka uz divām iepriekšējām tiesas sēdām apsūdzētais nav ieradies bez attaisnojoša iemesla. Konstatējot Kriminālprocesa likuma 464.panta pirmajā daļā noteiktos nosacījumus krimināllietas iztiesāšanai bez apsūdzētā piedalīšanās, apelācijas instances tiesa nolēma turpināt lietas iztiesāšanu bez apsūdzētā piedalīšanās. Tādējādi divās nākamajās tiesas sēdēs krimināllieta tika iztiesāta bez apsūdzētā piedalīšanās. Turpmākajās tiesas sēdēs apsūdzētais piedalījās.

Kriminālprocesa likuma 464.panta pirmajā daļā ir noteikti divi pamatnosacījumi krimināllietas iztiesāšanai bez apsūdzētā piedalīšanās: noziedzīga nodarījuma klasifikācija un apsūdzētā rīcība (piekrišana, atkārtota bez attaisnojoša iemesla neierašanās uz tiesas sēdi). Proti, krimināllietu par kriminālpārkāpumu un mazāk smagu noziegumu tiesa var iztiesāt bez apsūdzētā piedalīšanās, ja apsūdzētais atkārtoti bez attaisnojoša iemesla neierodas uz tiesas sēdi vai ir iesniedzis tiesai lūgumu par krimināllietas iztiesāšanu bez viņa piedalīšanās. Senāts norādīja, ka *Kriminālprocesa likuma 464.panta noteikumi attiecas kā uz visu iztiesāšanu, tā arī uz iztiesāšanas daļu*, proti, bez apsūdzētā piedalīšanās var notikt arī tikai daļa no tiesas sēdēm.

Vienlaikus Senāts par prettiesisku, nepamatotu un neatbilstošu kriminālprocesa pamatprincipa – taisnīga tiesa – saturam atzina apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētā atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 260.panta pirmās daļas un daļā par morālā kaitējuma kompensācijas piedziņu no apsūdzētā cietušā labā. Apelācijas instances tiesas spriedums minētajā daļā tika atcelts, un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi kļūdu, sniedzot jaunu noziedzīgā nodarījuma aprakstu. Proti, pirmās instances tiesa, atzīstot, ka apsūdzētais ir izdarījis Krimināllikuma 260.panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, un konstatējot par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, tas ir, ka apsūdzētais nav pārkāpis apsūdzībā inkriminēto Ceļu satiksmes noteikumu 112.punkta prasības, spriedumā noziedzīgā nodarījuma faktisko darbību aprakstā bija iekļāvusi, ka apsūdzētais ir pārkāpis Ceļu satiksmes noteikumu 112.punkta prasības. Apelācijas instances tiesa, konstatējot šo pirmās instances kļūdu, spriedumā sniedza jaunu noziedzīgā nodarījuma aprakstu, taču tajā neiekļāva tikai minēto

Ceļu satiksmes noteikumu punkta numuru, bet tā saturu atstāja, kā tas bija pirmās instances tiesas spriedumā.

Senāts norādīja, ka noziedzīga nodarījuma aprakstā ietvertā vainīgā rīcība ietilpst noziedzīgā nodarījuma rakstura saturā, ko atbilstoši Krimināllikuma 46.panta otrajai daļai ņem vērā, nosakot soda veidu.

Senāts arī konstatēja, ka pirmās instances tiesa, lemjot par morālā kaitējuma kompensāciju, un apelācijas instances tiesa, atstājot pirmās instances tiesas spriedumu šajā daļā negrozītu, nav ņēmušas vērā, ka cietušais apdrošinātājam neiesniedza tiesu medicīnas eksperta atzinumu par ceļu satiksmes negadījumā nodarītajiem miesas bojājumiem un tāpēc atlīdzība par morālo kaitējumu cietušajam netika noteikta un izmaksāta. Senāts norādīja, ka pirmās instances un apelācijas instances tiesa nav ņēmušas vērā, ka Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums (turpmāk – OCTA likums) kā speciālais likums uzliek par pamatpienākumu apdrošinātājam vai Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojam izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību apdrošināšanas gadījumā, tostarp nemateriālos zaudējumus (morālo kaitējumu). Vainīgajai personai kaitējuma atlīdzība cietušajam ir papildpienākums. No OCTA likuma 15.panta pirmās daļas un 19.panta secināms, ka kriminālprocesā no vainīgā var tikt piedzīti tie zaudējumi, kuri netiek atlīdzināti saskaņā ar OCTA likumu vai kuri pārsniedz OCTA likumā un saskaņā ar OCTA likumu izdotajos normatīvajos aktos noteikto apdrošinātāja atbildības limitu.²

² Senāta 2020.gada 21.janvāra lēmums lietā Nr. SKK-1/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0121.11181142713.5.L).

Apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā

Krimināllietu departamenta 2020.gada 9.apriļa lēmums lietā Nr. SKK-68/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā – Apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā – Bargāka soda noteikšana apelācijas instances tiesā

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par nelikumīgu tabakas izstrādājumu glabāšanu lielā apmērā (Krimināllikuma 221.panta trešā daļa), nelikumīgu tabakas izstrādājumu pārvietošanu (pārvadāšanu) ievērojamā apmērā (Krimināllikuma 221.panta pirmā daļa) un nelikumīgu alkoholisko dzērienu pārvietošanu (pārvadāšanu) lielā apmērā (Krimināllikuma 221.²panta pirmā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 221.panta pirmajā daļā, 221.panta trešajā daļā un 221.²panta trešajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos. Galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 1 gadu 4 mēnešiem, piespiedu darbs uz 200 stundām un probācijas uzraudzība uz 1 gadu. Piemērojot Krimināllikuma 55.panta nosacījumus, persona ar brīvības atņemšanu notiesāta nosacīti ar pārbaudes laiku uz 2 gadiem.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar prokurora apelācijas protestu, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par personai noteikto sodu un soda izciešanas termiņā ieskaitīto aizturēšanas laiku. Galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 1 gadu 4 mēnešiem un probācijas uzraudzība uz 1 gadu.

Aizstāvis kasācijas sūdzībā norādīja, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti konstatējusi apsūdzētā atbildību pastiprinošo apstākli, kas bija par pamatu bargāka soda noteikšanai, un tādējādi pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmajā daļā noteikto apjomu un ietvarus, kādos lieta tiek izskatīta apelācijas

¹ ECLI:LV:AT:2020:0409.11270003218.4.L

instances tiesā, jo apelācijas protestā šāds lūgums nebija izteikts.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā par apsūdzētajam noteikto sodu un galīgo sodu un lietu šajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Konstatējot Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu, kas nebija norādīts kasācijas sūdzībā, Senāts lietā pārsniedza kasācijas sūdzībā izteikto prasību apjomu.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par apjomu un ietvariem, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā.

Neraugoties uz to, ka prokurors protestā, motivējot lūgumu noteikt apsūdzētajam bargāku sodu, nebija lūdzis konstatēt un atzīt par apsūdzētā atbildību pastiprinošu apstākli to, ka noziedzīgos nodarījumus izdarījis mantkārīgu tieksmju dēļ, apelācijas instances tiesa to konstatēja un, atsaucoties uz Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 11.punktu, atzina to par apsūdzētā atbildību pastiprinošu apstākli.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmo daļu tiesa var pārsniegt apelācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomu, ja tai rodas šaubas par apsūdzētā atbildību pastiprinošiem apstākļiem. Tomēr tiesa pēc savas iniciatīvas nevar konstatēt jaunus atbildību pastiprinošos apstākļus vai tos vērtēt par sliktu apsūdzētajam.² Proti, *tiesai, ievērojot Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmo daļu, nav pamata atzīt par atbildību pastiprinošu apstākli tādu apstākli, kas nav norādīts apelācijas protestā.*

Apelācijas instances tiesas tiesības piemērot apsūdzētajam nelabvēlīgākus materiālo tiesību normu nosacījumus ir cieši saistītas ar apelācijas protestā vai sūdzībā izteiktajiem prasījumiem, un šiem prasījumiem jābūt motivētiem.³ Proti, prokurora apelācijas protestā vai cietušā apelācijas sūdzībā izteiktajiem prasījumiem par bargāka soda noteikšanu jābūt motivētiem, un tiesai jāvērtē protestā vai sūdzībā izteiktā lūguma pamatotība kopsakarā ar protestā vai sūdzībā norādītajiem motīviem.

Senāts atzina, ka, konstatējot un saskaņā ar Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 11.punktu atzīstot par apsūdzētā atbildību pastiprinošo apstākli noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu mantkārīgu tieksmju dēļ,

² Senāta 2018.gada 3.septembra lēmums lietā Nr. SKK-413/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0903.11092037615.2.L).

³ Senāta 2018.gada 3.septembra lēmums lietā Nr. SKK-413/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0903.11092037615.2.L) un 2016.gada 9.decembra lēmums lietā Nr. SKK-J-739/2016 (11087024614).

pamatojoties uz apelācijas tiesas sēdē izteiktu prokurora viedokli par šāda apstākļa esību un lūgumu atzīt to par atbildību pastiprinošu apstākli, apelācijas instances tiesa ir pārsniegusi apelācijas protestā izteikto prasību apjomu un pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Gan pirmās instances tiesā, gan apelācijas protestā prokurors lūdza apsūdzēto pēc Krimināllikuma 221.panta pirmās daļas sodīt ar īslaicīgu brīvības atņemšanu uz 2 mēnešiem, tomēr apelācijas instances tiesa noteica apsūdzētajam bargāku sodu, proti, īslaicīgu brīvības atņemšanu uz 3 mēnešiem.

Senāts norādīja, ka *apelācijas instances tiesa, izskatot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apelācijas protestu, nevar noteikt apsūdzētajam bargāku sodu, nekā apelācijas protestā lūdzis prokurors*. Tādējādi Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmo un trešo daļu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Kriminālprocesā iesaistītās personas lūguma par pierādījumu iegūšanu izlemšana

Krimināllietu departamenta 2020.gada 6.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-77/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Iztiesāšana –
Pieteikto lūgumu izlemšana

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola ietekmē bez noteiktā kārtībā iegūtām transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām (Krimināllikuma 262.panta otrā daļa²) un tīšu izvairīšanos no tiesību ierobežošanas soda izciešanas (Krimināllikuma 312.pants).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 262.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 4 gadiem, kā arī atzīta par vainīgu Krimināllikuma 312.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā un viņa aizstāves apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par personas atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 312.panta, par personai noteikto sodu pēc Krimināllikuma 262.panta otrās daļas, kā arī par personai noteikto galīgo sodu. Persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 312.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un 262.panta otrajā daļā (likuma redakcijā no 2014.gada 29.oktobra līdz 2014.gada 31.decembrim) paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā.

Kasācijas sūdzībā aizstāve norādīja, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti noraidījusi aizstāvības lūgumu uzaicināt un nopratināt liecinieci.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par kriminālprocesā iesaistītās personas lūguma par pierādījumu iegūšanu izlemšanu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1006.11181005715.6.L

² Likuma redakcijā no 2014.gada 29.oktobra līdz 2014.gada 31.decembrim.

Vienā no apelācijas instances tiesas sēdēm aizstāve pieteica lūgumu uzaicināt un nopratināt tiesas sēdē ārsti, kas veikusi apsūdzētā medicīnisko pārbaudi alkohola ietekmes noteikšanai un sastādījusi medicīniskās pārbaudes protokolu, lai varētu uzdot ārstei jautājumus par viņas sertifikātu, kvalifikāciju un apsūdzētā medicīniskās pārbaudes protokola saturu. Apelācijas instances tiesa aizstāves pieteikto lūgumu motivēti noraidīja, norādot, ka apsūdzētā medicīniskās pārbaudes protokola tiesiskumu ir iespējams izvērtēt bez ārstes nopratināšanas.

Senāts norādīja, ka jautājuma izlemšana par pierādījumu pietiekamību un ticamību ir tiesas kompetencē un vienīgi tiesa var noteikt, kuriem pierādījumiem ir nozīme lietā būtisku apstākļu noskaidrošanā, bet kuriem nav šādas nozīmes. Tiesai nav saistošs procesā iesaistīto personu viedoklis par kāda konkrēta pierādījuma iegūšanas nepieciešamību. Vienlaikus tiesai, noraidot procesā iesaistītās personas lūgumu par liecinieku aicināšanu vai kādu pierādījumu pievienošanu lietas materiāliem, ir jānodrošina, lai tiktu ievērotas lūguma pieteicēja tiesības uz taisnīgu tiesu.

Šajā lietā Senāts pievienojās apelācijas instances tiesas viedoklim, ka ārstes aicināšana un nopratināšana tiesā par tiem apstākļiem, uz kuriem norādījusi apsūdzētā aizstāve, būtu nevajadzīgi apgrūtinājoša lietas izskatīšanai, jo par liecinieces specialitāti un kvalifikāciju iespējams pārliecināties publiski pieejamā Veselības inspekcijas datubāzē – Ārstniecības personu un ārstniecības atbalsta personu reģistrā. Apsūdzētā aizstāve šajā reģistrā ietvertās ziņas pēc būtības nav apstrīdējusi. Savukārt par apsūdzētā medicīniskās pārbaudes protokola atbilstību Ministru kabineta noteikumiem Nr. 15³ iespējams izlemt, veicot šo dokumentu salīdzinošo analīzi, ko apelācijas instances tiesa arī izdarījusi.

³ Ministru kabineta 2005.gada 11.janvāra noteikumi Nr. 15 „Kārtība, kādā nosakāma alkohola koncentrācija asinīs un izelpotajā gaisā un konstatējams narkotisko vai citu apreibinošo vielu iespaids”. Zaudējuši spēku 2018.gada 30.novembrī.

Pārkāpums, kas atzīstams par ziņu absolūtās nepieļaujamības pamatu Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 3.punkta izpratnē

Krimināllietu departamenta 2020.gada 8.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-95/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Pierādījumi – Pierādījumu vērtēšana – Pierādījumu pieļaujamība – Tiesas nolēmums – Pamatojums

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par tīšu vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu (Krimināllikuma 126.panta pirmā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 126.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar piespiedu darbu uz 120 stundām.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, izskatot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas spriedums atcelts. Persona atzīta par nevainīgu Krimināllikuma 126.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnota.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu prokurors iesniedza kasācijas protestu, kurā norādīja, ka apelācijas instances tiesa nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 128.panta otrajā daļā noteiktās prasības pierādījumu vērtēšanai. Prokurora ieskatā apelācijas instances tiesa atzinumu, ka konfrontēšanas starp cietušo un apsūdzēto laikā iegūtās ziņas ir ierobežoti pieļaujamas un var tikt izmantotas pierādīšanā, nav pamatojusi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 130.panta trešajai daļai.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par to, kāds pārkāpums ir atzīstams par ziņu absolūtās nepieļaujamības pamatu Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 3.punkta izpratnē.

¹ ECLI:LV:AT:2020:1008.11210084017.3.L

Ievērojot, ka pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esības vai neesības pamatošanai ir nozīme konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā, Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu, jo konstatēja, ka apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi pārkāpumu pierādījumu vērtēšanā, kā arī nav pamatojusi savu atzinumu par miesas bojājumu iegūšanas apstākļiem. Proti, apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi pierādījumus, ar kuriem pamatota apsūdzība, kā arī cietušā, liecinieka un apsūdzētā pirmstiesas izmeklēšanā sniegtās liecības nav izvērtētas kopumā un savstarpējā sakarībā. Atzinums, ka cietušais vidēja smaguma miesas bojājumus varēja iegūt laika posmā, kad viņš atstāja bāra telpas, līdz brīdim, kad tika nogādāts medicīniskajā iestādē, nav pamatots ar pierādījumiem lietā.

Vienlaikus Senāts par nepamatotu atzina prokurora norādīto argumentu, ka apelācijas instances tiesa, atzīstot cietušā un apsūdzētā konfrontēšanas protokolu par ierobežoti pieļaujamu, ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 130.panta trešās daļas prasības. Konstatējot, ka konfrontēšanas laikā ziņas iegūtās, pārkāpjot konfrontēšanas norises kārtību, pirmās instances tiesa bija atzinusi šīs ziņas par nepieļaujamām atbilstoši Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 3.punktam.

Atgādinot, ka *Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 3.punkts noteic, ka par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pieļaujot šajā likumā īpaši norādītos pārkāpumus, kas liedz konkrētā pierādījuma izmantošanu*, Senāts norādīja, ka *kriminālprocesa likuma normās jābūt tiešai norādei, ka konkrētais procesuālais pārkāpums izraisa pierādījumu nepieļaujamību un liedz konkrētā pierādījuma izmantošanu pierādīšanā. Nav pieļaujams Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 3.punktā noteiktās normas saturu aizpildīt ar jebkādu procesuālo pārkāpumu.*

Advokāta, kurš sniedzis juridisko palīdzību cietušajam, liecību pieļaujamība un izmantošana pierādīšanā

Piesavināšanās, kas izdarīta, pārkāpjot pilnvarotāja norādījumus saistībā ar izsniegto pilnvarojumu

Nosacītas notiesāšanas piemērošanas apstākļu izvērtējums

Krimināllietu departamenta 2020.gada 29.septembra lēmums lietā Nr. SKK-97/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Pierādījumi – Pierādījumu pieļaujamība – Advokāta liecību izmantošana pierādīšanā – Procesuālo izdevumu piedziņa – *Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumi* – Soda noteikšana – Nosacīta notiesāšana – *Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi* – Piesavināšanās

Par lietas būtību

Personas tiek tiesātas par piesavināšanos un piesavināšanās lielā apmērā atbalstīšanu (Krimināllikuma 179.panta trešā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu viena persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 179.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem. Otra persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 20.panta ceturtajā daļā un 179.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzēto un viņu aizstāvja apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par apsūdzētajai pēc Krimināllikuma 20.panta ceturtais daļas un 179.panta trešās daļas noteikto sodu un daļā par morālā kaitējuma kompensācijas piedziņu no apsūdzētajām. Apsūdzētā par Krimināllikuma 20.panta ceturtajā daļā un 179.panta trešajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sodīta ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem. Piemērojot Krimināllikuma 55.panta nosacījumus, persona notiesāta nosacīti ar pārbaudes laiku uz 2 gadiem.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0929.11905011114.6.L

Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas protestu iesniedza prokurors, savukārt kasācijas sūdzības iesniedza apsūdzētās un viņu aizstāvji.

Kasācijas protestā prokurors norādīja, ka apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 55.pantu, un lūdza atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētās nosacītu notiesāšanu un lietu atceltajā daļā nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Aizstāvis kasācijas sūdzībā norādīja, ka tiesa nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 179.panta trešo daļu. Aizstāvja ieskatā cietušā advokāta liecības nav izmantojamas pierādīšanā.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla daļā par apsūdzētajai noteikto sodu pēc Krimināllikuma 20.panta ceturtās daļas un 179.panta trešās daļas un atceltajā daļā lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Senāts atcēla pārsūdzēto lēmumu daļā par valsts labā no apsūdzētajām piedzītajiem procesuālajiem izdevumiem par tulka pakalpojumiem cietušajiem un kriminālprocesu šajā daļā izbeidza. Konstatējot tādu Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kas nav norādīts kasācijas sūdzībās un protestā, bet ir novedis pie nelikumīga nolēmuma, Senāts atzina par nepieciešamu pārsniegt kasācijas sūdzībās un protestā izteikto prasību apjomu.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par advokāta, kurš sniedzis juridisko palīdzību cietušajam, liecību pieļaujamību un izmantošanu pierādīšanā. Vienlaikus lietā tika aplūkoti jautājumi par piesavināšanos, kas izdarīta, pārkāpjot pilnvarotāja norādījumus saistībā ar izsniegto pilnvarojumu, un apstākļiem, kas izvērtējami, piemērojot nosacītu notiesāšanu.

Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētajai noteikto sodu un lietu šajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, jo atzina, ka apelācijas instances tiesa, lemjot par personas nosacītu notiesāšanu, nav izvērtējusi visus Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā norādītos apstākļus. Proti, lemjot par apsūdzētās nosacītu notiesāšanu, tiesa nav ņēmusi vērā, ka ar noziedzīgo nodarījumu nodarītais kaitējums 141 787,18 *euro* atbilst reizes pārsniedz apmēru, no kura atzīstams, ka noziegums izdarīts lielā apmērā. Nodarītajam nodarījumam piemīt augsta kaitīguma pakāpe, kas apsūdzētajai inkriminēto noziedzīgo nodarījumu izceļ līdzīgu noziegumu vidū.

Atsaucoties uz iepriekš izteiktām atziņām, Senāts atgādināja, kādi apstākļi izvērtējami, tiesai lemjot par iespēju notiesāt personu

nosacīti.² Proti, ir jāizvērtē, kā konkrētās krimināltiesiskās represijas piemērošana sekmēs taisnīguma atjaunošanu, noziedzīgu nodarījumu recidīvu novēršanu, aizsargās sabiedrisko drošību, atturēs citu personu no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas, sekmēs notiesāto personu resocializāciju. Jāievēro ne tikai vainīgā personību raksturojošie dati, bet arī fakti, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu (noziedzīgu nodarījumu smagums, izdarīto noziedzīgo nodarījumu skaits, nodarītais kaitējums utt.). Turklāt tiesai pēc visu šo minēto apstākļu izvērtēšanas ir jārodas pārliecībai, ka, sodu neizciešot, vainīgais turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus.

Vienlaikus Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par no apsūdzētajām valsts labā piedzītajiem procesuālajiem izdevumiem par tulka pakalpojumiem cietušajam un kriminālprocesu šajā daļā izbeidza, jo, piedzenot no apsūdzētā samaksu par tulka darbu, tiek pieļauts Kriminālprocesa likuma 368.panta piektās daļas, kurā noteikts izņēmums no vispārējā principa par procesuālo izdevumu piedziņu no notiesātajiem, pārkāpums.

Par nepamatotu Senāts atzina aizstāvja apgalvojumu, ka liecinieka – cietušā advokāta – liecības ir nepieļaujams pierādījums un nav izmantojamas pierādīšanā, jo iegūtas, pārkāpjot Kriminālprocesa likuma 122.panta pirmās daļas 1.punktu un Advokatūras likuma 6.panta trešās daļas 2.punktu. No Advokatūras likuma 6.panta trešajā daļā un Kriminālprocesa likuma 122.panta pirmajā daļā minētajām tiesību normām izriet, ka nav atļauts pratināt advokātu kā liecinieku par faktiem, kas viņam kļuvuši zināmi, sniedzot juridisko palīdzību jebkādā formā. *Advokāta imunitātes mērķis ir aizsargāt klienta noslēpumu, kas tam kļuvis zināms, sniedzot juridisko palīdzību. Ja advokāts bijis pilnvarots cietušā vārdā iesniegt policijā iesniegumu par kādas personas pretiesiskajām darbībām, atzīstams, ka, sniedzot liecības kriminālprocesā, advokāts darbojies ar cietušā piekrišanu un viņa interesēs, un šādas liecības atzīstamas par pieļaujamām un izmantojamām pierādīšanā.*

Daļā par apsūdzēto atzīšanu par vainīgām piesavināšanās un piesavināšanās atbalstīšanā Senāts apelācijas instances tiesas pārkāpumus nekonstatēja. Apelācijas instances tiesa lietā atzina, ka cietušais vēlējās pārdot nekustamo īpašumu, turklāt norādot, ka tas pārdodams par cenu, kas nebūtu zemāka par 300 000 *euro*, nevis mainīt to pret uzņēmuma kapitāldaļām. Tomēr, pretēji cietušā gribai, apsūdzētā, kuru cietušais bija pilnvarojis viņam piederošā nekustamā īpašuma atsavināšanai, atsavināja to savai meitai (otrai lietā apsūdzētajai) par 500 *euro*.

² Senāta 2018.gada 8.augusta lēmums lietā Nr. SKK-434/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0808.11087170715.4.L).

Lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai minēto pierādījumu izmantošana pierādīšanā

Krimināllietu departamenta 2020.gada 16.septembra lēmums lietā Nr. SKK-104/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Pierādījumi – Pierādījumu pārbaude – *Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumi* – Soda noteikšana – Galīgais sods

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par rupju sabiedriskā miera traucēšanu, kas izpaudās acīmredzamā necienā pret sabiedrību, ignorējot vispārpieņemtās uzvedības normas un traucējot cilvēku mieru (huligānisms), saistītu ar miesas bojājumu nodarīšanu cietušajam (Krimināllikuma 231.panta otrā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par nevainīgu Krimināllikuma 231.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnota.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu pirmās instances tiesas spriedums atcelts. Persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 231.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, un galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 2 gadiem 6 mēnešiem.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais norādīja, ka apelācijas instances tiesa nav noskaidrojusi un izvērtējusi, kādēļ lietā esošais pierādījums – notikuma videoieraksts – netika pārbaudīts pirmās instances tiesā. Turklāt apelācijas instances tiesa pārbaudījusi tikai īsu minētā videoieraksta fragmentu, lai gan tā pilnīga noskatīšanās varēja ietekmēt tiesas atzinumu par apsūdzētā vainīgumu inkriminētajā noziedzīgajā nodarījumā.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā par personai noteikto galīgo sodu un lietu atcēltajā daļā nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par videoierakstā, kas norādīts

¹ ECLI:LV:AT:2020:0916.11250046417.10.L

lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai, fiksētas informācijas izmantošanu pierādīšanā, ja tā nav nolasīta vai atskaņota tiesas sēdē.

Senāts atzina, ka *datorizētās informācijas nesējā saturiski fiksētā informācija, ja minētais pierādījums ir norādīts lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 512.panta otro daļu var tikt izmantota pierādīšanā arī tad, ja tā nav nolasīta vai atskaņota tiesas sēdē. Savukārt, ievērojot Kriminālprocesa likuma 449.panta trešajā daļā (likuma redakcijā līdz 2020.gada 5.jūlijam) noteikto, apmierinot šajā tiesību normā norādīto personu lūgumu par ieraksta atskaņošanu, tas var tikt atskaņots kā pilnībā, tā arī daļēji atkarībā no pieteiktā lūguma satura un atskaņojamās informācijas attiecināmības uz pierādīšanas priekšmetu.*

Vienlaikus Senāts lietā konstatēja, ka, apgalvojot, ka ieraksta daļēja atskaņošana ir ietekmējusi tiesas secinājumus par apsūdzētā vainīgumu, persona kasācijas sūdzībā nav norādījusi, kādas ziņas par kādiem lietā pierādāmiem apstākļiem tiesa nav atskaņojusi un novērtējusi.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesas spriedums atceļams daļā par apsūdzētajam noteikto galīgo sodu, jo apelācijas instances tiesa, nosakot personai sodu pēc vairākiem spriedumiem saskaņā ar Krimināllikuma 51.pantu, ir nepareizi piemērojusi Krimināllikuma Vispārīgās daļas pantu un tādējādi pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu.

Personai, kura nav apcietināta, nav šķēršļu izciest tādu papildsodu kā policijas kontrole. Krimināllikumā nav tādas normas, kas noteiktu, ka ar jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdi tiek pārtraukta papildsoda izciešana, bet Krimināllikuma 51.panta pirmajā daļā ir uzsvērts, ka noteiktajam sodam tiek pievienots neizciestais sods pēc iepriekšējā sprieduma.²

² Senāta 2006.gada 27.marta lēmums lietā Nr. SKK-130/2006 (11096060504, 11088001205, 11087095404).

Apelācijas instances tiesas pienākums noskaidrot iemeslus, kāpēc apsūdzētais nav ieradies uz apelācijas instances tiesas sēdi

Krimināllietu departamenta senatora 2020.gada 20.janvāra lēmums lietā Nr. SKK-120/2020¹

Sūdzības tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā – Lēmums par apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas

Par lietas būtību

Apelācijas instances tiesa atstāja bez izskatīšanas aizstāves apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu.

Tiesvedības gaita

Aizstāve iesniedza apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, taču apelācijas instances tiesa pieņēma lēmumu par apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas, jo uz tiesas sēdi nebija ieradies apsūdzētais.

Par minēto lēmumu aizstāve iesniedza sūdzību, lūdzot to atcelt, un norādīja, ka apelācijas instances tiesas lēmums ir prettiesisks, jo tiesas rīcībā nebija pierādījumu par to, ka apsūdzētais uz tiesas sēdi nav ieradies bez attaisnojoša iemesla.

Senators pārsūdzēto lēmumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par to, vai apelācijas instances tiesai pirms lēmuma pieņemšanas par apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas ir pienākums noskaidrot, kāpēc apsūdzētais nav ieradies uz tiesas sēdi.

Konstatējot, ka apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi, vai lietā nav tādu acīmredzamu šķēršļu sūdzības atstāšanai bez izskatīšanas, kas minēti Kriminālprocesa likuma 556.panta piektās daļas 2.punktā, kā arī nav noskaidrojusi, vai apsūdzētais ir atteicies no savām tiesībām uz lietas izskatīšanu apelācijas instances tiesā, senators atzina, ka apelācijas instances tiesas lēmums ir atceļams.

Senators norādīja, ka, lai nodrošinātu tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu, tiesai ir pienākums noskaidrot, kāpēc apsūdzētais nav ieradies uz tiesas sēdi. Gadījumā ja apsūdzētā aizstāvību nodrošina viņa izvēlēts aizstāvis, tiesai jāizvērtē, vai nav izmantojama likumā paredzētā iespēja izskatīt lietu bez apsūdzētā piedalīšanās.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0120.11520071117.5.L

Nepieļaujams pierādījums, ja ziņas iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus par tiesībām lietot valodu, kuru persona prot, tiesībām uz aizstāvību un tiesībām uz taisnīgu tiesu

Atteikšanās no aizstāvja, ja pirms tam persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos

Krimināllietu departamenta 2020.gada 10.novembra lēmums lietā Nr. SKK-127/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesa pamatprincipi – Tiesības uz taisnīgu tiesu – Tiesības uz aizstāvību – Atteikšanās no aizstāvja – Pierādījumi – Pierādījumu pieļaujamība – Kasācijas protests – Kasācijas protesta pamatojums

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par to, ka organizētā grupā realizācijas nolūkā neatļauti iegādājās, glabāja un pārvadāja narkotisko vielu lielā apmērā (Krimināllikuma 253.¹panta trešā daļa), organizētā grupā nelikumīgā veidā pārvietoja pāri Latvijas Republikas valsts robežai narkotisko vielu lielā apmērā (Krimināllikuma 190.¹panta trešā daļa), realizācijas nolūkā neatļauti iegādājās, glabāja un pārvadāja narkotisko vielu (Krimināllikuma 253.¹panta pirmā daļa) un nelikumīgā veidā pārvietoja pāri Latvijas Republikas valsts robežai narkotisko vielu (Krimināllikuma 190.¹panta pirmā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 190.¹panta pirmās daļas, 190.¹panta trešās daļas, 253.¹panta pirmās daļas un 253.¹panta trešās daļas. Galīgais sods personai noteikts – brīvības atņemšana uz 7 gadiem, probācijas uzraudzība uz 3 gadiem, atņemot tiesības veikt uzņēmējdarbību importa un eksporta jomā uz 3 gadiem.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu, iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar aizstāvju apelācijas sūdzībām, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par personas atzīšanu par vainīgu un sodīšanu

¹ ECLI:LV:AT:2020:1110.15890007015.20.L

pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas, 190.¹panta trešās daļas, 253.¹panta pirmās daļas un 190.¹panta pirmās daļas, daļā par galīgo sodu un daļā par brīvības atņemšanas soda termiņa sākumu. Persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 253.panta pirmajā daļā (likuma redakcijā no 2013.gada 1.aprīļa) paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar naudas sodu piecu minimālo mēnešalgu apmērā jeb 2150 *euro*. Persona atzīta par nevainīgu Krimināllikuma 190.¹panta pirmajā daļā, 190.¹panta trešajā daļā un 253.¹panta trešajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos un attaisnota.

Kasācijas protestu par apelācijas instances tiesas spriedumu iesniedza prokurore. Tajā viņa norādīja, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti attaisnojusi apsūdzēto Krimināllikuma 190.¹panta pirmajā daļā, 190.¹panta trešajā daļā un 253.¹panta trešajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos un nepamatoti pārkvalificējusi apsūdzētā darbības no Krimināllikuma 253.¹panta pirmās daļas uz Krimināllikuma 253.panta pirmo daļu.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramie jautājumi ir par pierādījumu pieļaujamību, ja ziņas iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus un kārtību, kādā izdarāma atteikšanās no aizstāvja, ja pirms tam persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos.

Ievērojot, ka prokurore kasācijas protestā nebija argumentēti apstrīdējusi apelācijas instances tiesas atzinumus, kas bijuši par pamatu apsūdzētā atzīšanai par nevainīgu un attaisnošanai apsūdzībā pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas, 190.¹panta pirmās un trešās daļas, kā arī noziedzīgā nodarījuma pārkvalificēšanai no Krimināllikuma 253.¹panta pirmās daļas uz 253.panta pirmo daļu, savukārt Senāts nevar pārsniegt prokurores kasācijas protesta apjomu tā, ka tiktu pasliktināts apsūdzētā stāvoklis lietā, apelācijas instances tiesas spriedums tika atstāts negrozīts, bet prokurores kasācijas protestu Senāts noraidīja.

Ziņas, ar kurām izšķirošā mērā bija pamatota personas apsūdzība par viņas lomu organizētajā grupā un iesaisti Krimināllikuma 253.¹panta trešajā daļā un 190.¹panta trešajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos, proti, liecinieka (personas, pret kuru kriminālprocess izdalīts atsevišķā lietvedībā) liecībās un protokolos par liecību pārbaudi uz vietas ietvertās ziņas, apelācijas instances tiesa atzina par nepieļaujamu pierādījumu, jo konstatēja, ka tās iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus par tiesībām lietot valodu, kuru persona prot, par tiesībām uz aizstāvību

un tiesībām uz taisnīgu tiesu. Proti, minētā persona, kura prot lietuviešu valodu, pirmstiesas kriminālprocesā kā aizdomās turētais divas reizes tika nopratināta krievu valodā, nepieaicinot tulku. Vienlaikus nopratināšanas protokolu veidlapas pirmajā lappusē tika izdarītas vairākas atzīmes latviešu valodā. Apelācijas instances tiesas sēdē persona šīs savas liecības neapstiprināja un norādīja, ka viņa latviešu valodu neprot vispār, bet krievu valodu neprot tādā līmenī, lai sniegtu liecības. Turklāt, būdama nopratināta lietā pirmo reizi kā aizdomās turētais, persona norādīja, ka bez advokāta nekādus paskaidrojumus nesniegs. Turpmāk persona nopratināta, neuzaicinot aizstāvi. Tāpat bez aizstāvja piedalīšanās tika veikta arī personas liecību pārbaude uz vietas.

Senāts atzina, ka nav pamata apšaubīt apelācijas instances tiesas atzinumu, ka, pieņemot personas atteikšanos no aizstāvja, neuzaicinot aizstāvi un nopratinot šo personu bez aizstāvja piedalīšanās, ir pārkāpts kriminālprocesa pamatprincips par tiesībām uz aizstāvību, līdz ar to iegūtie pierādījumi atzīstami par nepieļaujamiem un pierādīšanā neizmantojamiem, un atgādināja, ka tiesību uz advokāta palīdzību nepamatota ierobežošana ir pretrunā ar tiesībām uz taisnīgu tiesu. *Kriminālprocesa likuma 88.panta otrā daļa paredz tiesību uz aizstāvību papildu garantiju personai, kura iepriekš bija izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos. Proti, ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, bija izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos, atteikšanās no aizstāvja var notikt vienīgi aizstāvja klātbūtnē. Pierādījumi, kas iegūti, nopratinot personu, kurai ir tiesības uz aizstāvību, un veicot liecību pārbaudi uz vietas bez aizstāvja piedalīšanās, ja šī persona, būdama nopratināta pirms tam, nepārprotami norādījusi, ka liecības sniegs vienīgi aizstāvja klātbūtnē, atzīstami par nepieļaujamiem un pierādīšanā neizmantojamiem, jo iegūti, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus par tiesībām uz aizstāvību un tiesībām uz taisnīgu tiesu.*

Kaitējuma kompensācijas par valstij nenomaksātajiem nodokļiem piedziņa kriminālprocesā

Krimināllietu departamenta 2020.gada 21.maija lēmums
lietā Nr. SKK-173/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesa pamatprincipi – Dubultās sodīšanas nepieļaujamība – Kaitējuma kompensācija – Kaitējuma kompensācija par valstij nenomaksātajiem nodokļiem

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par to, ka izvairījusies no nodokļu nomaksas, samazinot ar nodokli apliekamos objektus un nodarot valstij zaudējumus lielā apmērā (Krimināllikuma 218.panta otrā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu 4 mēnešiem, atņemot tiesības uz visu veidu komercdarbību uz 2 gadiem. Piemērojot Krimināllikuma 55.panta nosacījumus, personai sods noteikts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 1 gadu 4 mēnešiem. No personas valsts labā piedzīta kaitējuma kompensācija 155 486,01 euro.

Iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar prokurores apelācijas protestu, pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par nosacītas notiesāšanas piemērošanu un personas pārraudzības uzdošanu konkrētai Valsts probācijas dienesta teritoriālajai struktūrvienībai.

Senāts, izskatījis lietu kasācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā un aizstāvju kasācijas sūdzībām, atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atkārtoti iztiesājot lietu apelācijas kārtībā, pirmās instances tiesas spriedums tika atcelts daļā par kaitējuma kompensācijas piedziņu un no personas valsts labā tika piedzīta kaitējuma kompensācija 153 985,91 euro.

Apsūdzētais kasācijas sūdzībā norādīja, ka abas zemāko instanču tiesas ir pieļāvušas Kriminālprocesa likuma 25.pantā nostiprinātā dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpumu. Proti, viņš nav saucams pie atbildības, ievērojot, ka juridiskā persona par pieļautajiem pārkāpumiem ir sodīta administratīvā procesa ietvaros. Turklāt juridiskā

¹ ECLI:LV:AT:2020:0521.15830010413.6.L

persona tika atzīta par maksātnespējīgu, un Valsts ieņēmumu dienests maksātnespējas procesā pieteica kreditora prasījumu. Apelācijas instances tiesai bija jāanalizē maksātnespējas procesa ietekme uz kaitējuma kompensācijas apjomu, kā arī jāņem vērā, ka uzņēmums tika izslēgts no komercreģistra, dzēšot visas uzņēmuma saistības.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atstāja negrozītu.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par kaitējuma kompensācijas par valstij nenomaksātajiem nodokļiem piedziņu kriminālprocesā.

Senāts secināja, ka lietā nav pieļauts Kriminālprocesa likuma 25.pantā nostiprinātā dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principa pārkāpums. Tiesas noteiktā kaitējuma kompensācija, neatkarīgi no tās apmēra, nav uzskatāma par sodu vai dubultsodu Kriminālprocesa likuma 25.panta izpratnē, ne arī par sodu vai papildsodu Krimināllikuma 36.panta izpratnē. Tā ir mantisko jautājumu risināšana Kriminālprocesa likuma noteiktajā kārtībā.²

Piedzenamā valstij radītā kaitējuma apmēra noteikšanai kriminālprocesā ņemamas vērā administratīvajā procesā veiktās izmaksas un piedzītās summas, kas nodrošina nepamatota iedzīvošanās riska un dubultās piedziņas nepieļaujamību. Nenomaksāto nodokļu dubultā piedziņa norobežojama no dubultās sodīšanas nepieļaujamības.

Kompensācija par valstij nenomaksātajiem nodokļiem pēc iespējas izlemjama kriminālprocesā. Tās nenoteikšanai kriminālprocesā ir izņēmuma raksturs. Ja nenomaksātie nodokļi pilnībā nomaksāti un piedzīti administratīvā procesā, kriminālprocesā pieteikto kaitējuma kompensāciju noraida. Savukārt, ja administratīvajā procesā nodokļu summa ir nomaksāta un piedzīta daļēji, kriminālprocesā lemj par atlikušā kaitējuma apmēra atlīdzināšanu. Vispārējos gadījumos pierādījumus par atlīdzināto kaitējuma apmēru pirmās instances tiesā un apelācijas instances tiesā iesniedz procesā iesaistītās personas, tostarp cietušie, prokurors.³

Šie nosacījumi attiecināmi arī uz gadījumiem, kad Valsts ieņēmumu dienests valstij nodarīto zaudējumu atlīdzību pieteicis kā kreditora prasījumu juridiskas personas maksātnespējas procesā. Faktam, ka komersants izslēgts no komercreģistra, nav nozīmes, lemjot jautājumu par valstij nodarīto zaudējumu piedziņu no apsūdzētā kā minētā komersanta atbildīgās amatpersonas.

² Senāta 2010.gada 5.novembra lēmums lietā Nr. SKK-508/2010 (11810035107).

³ Senāta Krimināllietu departamenta senatoru 2019.gada 19.jūnija kopsapulces lēmums „Par valstij nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu lietās par izvairīšanos no nodokļu nomaksas”. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesnesu_kopsapulce_lemumi/KLD_kop_lemums_19_06_2019_nod_kait_komp.PDF.

Nevainīguma prezumpcijas piemērošana pierādījumu vērtēšanā

Liecību ticamības izvērtēšana

Krimināllietu departamenta 2020.gada 14.maija lēmums lietā Nr. SKK-256/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesa pamatprincipi – Nevainīguma prezumpcija – Pierādījumi – Pierādījumu vērtēšana – Pierādījumu ticamība – Spriedums – Attaisnošanas pamats

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos un glabāšanu realizācijas nolūkā un psihotropo vielu neatļautu realizēšanu lielā apmērā (Krimināllikuma 253.¹panta trešā daļa).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 253.¹panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, un saskaņā ar Krimināllikuma 51.pantu personai galīgais sods noteikts – brīvības atņemšana uz astoņiem gadiem un probācijas uzraudzība uz trīs gadiem. Apelācijas instances tiesa, izskatot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā aizstāves apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas spriedumu atcēla, personu atzina par nevainīgu pret viņu celtajā apsūdzībā un attaisnoja.

Kasācijas protestā prokurors norādīja, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi vairākus Kriminālprocesa likuma pārkāpumus. Proti, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 519.panta pārkāpumu, jo spriedumu pamatojusi ar abiem minētajā normā norādītajiem attaisnojoša sprieduma taisīšanas pamatiem. Kā arī, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti norādījusi, ka attiecībā uz DNS ekspertīzes atzinumu piemērojams Kriminālprocesa likuma 19.pants, ka visas saprātīgās šaubas par vainu, kuras nav iespējams novērst, jāvērtē par labu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Prokurora ieskatā minētā norma piemērojama visu pierādījumu kopumam, nevis atsevišķi pārbaudītam pierādījumam. Prokurora ieskatā, nevērtējot liecinieka liecības kopumā un savstarpējā sakarībā ar citiem kriminālprocesā esošajiem pierādījumiem, apelācijas instances tiesa pieļāvusi arī Kriminālprocesa likuma 511. un 512.panta pārkāpumu.

¹ ECLI:LV:AT:2020:0514.11519014416.18.L

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par attaisnojoša sprieduma taisīšanas pamatu un pierādījumu vērtēšanu.

Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa attaisnojusi apsūdzēto, neatsaucoties uz konkrētu Kriminālprocesa likuma 519.panta, kas noteic savstarpēji izslēdzošus attaisnošanas pamatus, proti, nav izdarīts noziedzīgs nodarījums vai noziedzīgās darbības ir notikušas, taču tās izdarījusi cita persona², punktu. Tādējādi spriedums neatbilst prasībām par sprieduma tiesiskumu un pamatotību, jo nevar nepārprotami secināt, kāds ir attaisnošanas pamats. Senāts minēto pārkāpumu atzina par būtisku.

No Kriminālprocesa likuma 124.panta piektās daļas un 19.panta trešās daļas izriet, ka pierādīšana jāveic atbilstoši attiecīgajam standartam, ja pierādīšanas adresāts ir pārliecināts par izteikto apgalvojumu un ja par tā patiesumu viņam nav saglabājušās saprātīgas šaubas. Vienlaikus šādas pārliecības rašanās nevar būt patvaļīga, bet tai jābūt balstītai uz ticamiem, attiecināmiem un pieļaujamiem pierādījumiem. Jebkuru izmeklēšanas darbību rezultātā iegūto ziņu, tostarp arī eksperta atzinuma, ticamība pārbaudāma saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 128.panta otrās daļas prasībām – to kopumā un savstarpējā sakarībā ar citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem.

Nevainīguma prezumpcijas pamatprincipis noteic, ka visas saprātīgās šaubas par vainu, kuras nav iespējams novērst, jāvērtē par labu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Šis nevainīguma prezumpcijas elements tiesai jāpiemēro tikai pēc visu pierādījumu novērtēšanas. Tas nav piemērojams attiecībā uz atsevišķiem pierādījumiem.

Senāts konstatēja, ka šajā lietā apelācijas instances tiesa ekspertu atzinumus vērtējusi atrauti no citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem, nevērtējot tos kopumā un savstarpējā sakarībā.

Lai liecinieka liecību varētu izmantot kā pierādījumu, tai jāatbilst visām Kriminālprocesa likuma 127.panta otrajā daļā nosauktajām prasībām. Neatbilstot kaut vienai no tām, liecība nav izmantojama pierādīšanā.

² Senāta 2019.gada 15.maija lēmums lietā Nr. SKK-150/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0515.11819002011.8.L).

Lai varētu pārliecināties par liecības ticamību, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 128.panta pirmajai daļai jāpārliecinās, vai liecībā sniegtās ziņas ir patiesas. No minētā izriet, ka par pierādījumiem kriminālprocesā nevar būt baumas, pieņēmumi un liecinošo personu subjektīvie viedokļi, jo tajā ietilpstošo ziņu par faktiem izcelsme nav konkrēti noteikta, tādējādi tām trūkst pamatojuma un par to patiesumu nav iespējams pārliecināties.

Šajā lietā Senāts konstatēja, ka prokurors kasācijas protestā nav argumentēti apstrīdējis un atspēkojis apelācijas instances tiesas atzinumu, ka liecinieka liecību ticamību nav iespējams pārbaudīt, savukārt kasācijas instances tiesa nevar pārsniegt kasācijas protesta apjomu, kas pasliktinātu apsūdzētā stāvokli lietā, tāpēc atzina, ka kasācijas protestā ietvertā norāde uz Kriminālprocesa likuma 128.panta otrās daļas pārkāpumu saistībā ar liecinieka liecību vērtējumu ir nepamatota.

Apsūdzētā tiesību uz valsts nodrošinātu aizstāvību nodrošināšana apelācijas instances tiesā

Krimināllietu departamenta 2020.gada 3.novembra lēmums lietā Nr. SKK-466/2020¹

Kasācijas tiesvedība – *Kriminālprocesa tiesības* – Kriminālprocesa pamatprincipi – Tiesības uz aizstāvību – Valsts nodrošinātā aizstāvība

Par lietas būtību

Persona tiek tiesāta par citas personas tīšu prettiesisku nonāvēšanu (slepkavību) (Krimināllikuma 116.pants).

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 116.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 10 gadiem un probācijas uzraudzību uz 2 gadiem. Ar apelācijas instances tiesas lēmumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā apsūdzētā apelācijas sūdzību, pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Apsūdzētais kasācijas sūdzībā norādīja, ka apelācijas instances tiesa ir pārkāpusi viņa tiesības uz aizstāvību.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atcēla un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par apsūdzētā tiesību uz valsts nodrošinātu aizstāvību nodrošināšanu apelācijas instances tiesā.

Apelācijas instances tiesā, nosakot lietas iztiesāšanu atklātā tiesas sēdē, apsūdzētā aizstāvības īstenošanai atbilstoši viņa lūgumam tika uzaicināta advokāte, kas kā valsts nodrošināta aizstāve īstenoja apsūdzētā aizstāvību pirmās instances tiesā.

Advokāte lūdza apelācijas instances tiesu norīkot apsūdzētā aizstāvībai citu zvērinātu advokātu, jo ceļa izdevumi un ceļā pavadītais laiks, braucot uz pilsētu, kurā atrodas apelācijas instances tiesa, kas iztiesā konkrēto lietu, rada viņai papildu izdevumus un noslodzi.

Vēlāk apelācijas instances tiesa grozīja lietas iztiesāšanas veidu un

¹ ECLI:LV:AT:2020:1103.11210053918.11.L

laiku, nosakot lietas iztiesāšanu rakstveida procesā, un paziņojumu par to nosūtīja kriminālprocesā iesaistītajām personām, t.sk. arī advokātei. Aizstāves viedoklis par apsūdzētā apelācijas sūdzību lietā netika saņemts.

Konstatējot apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, Senāts atcēla apelācijas instances tiesas lēmumu un lietu nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Senāts atzina, ka *apsūdzētajam netiek nodrošinātas tiesības uz valsts nodrošinātu aizstāvību apelācijas instances tiesā Kriminālprocesa likuma 20.panta ceturtās daļas izpratnē, ja tiesa aprobežojas tikai ar rakstveida paziņojuma nosūtīšanu zvērinātam advokātam un neveic nekādas darbības, lai faktiski nodrošinātu apsūdzēto ar aizstāvi.*

Senāts lēmumā atgādināja, ka tiesības uz advokāta palīdzību ir viens no tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanas instrumentiem un šo tiesību nepamatota ierobežošana ir pretrunā arī ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmajā daļā, Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā, Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprināto pamatprincipu – tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Personas, par kuru pieņemts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, informēšana par krimināllietas nosūtīšanu tiesai

Krimināllietu departamenta 2020.gada [..] lēmums lietā Nr. SKK-J-[R]/2020¹

Tiesvedība sakarā ar būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem (Kriminālprocesa likuma 63.nodaļa) – *Kriminālprocesa tiesības* – Krimināllietas nosūtīšana tiesai – Personas informēšana par krimināllietas nosūtīšanu tiesai – Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšana

Par lietas būtību

Persona atbrīvota no kriminālatbildības par viegla miesas bojājuma nodarīšanu (Krimināllikuma 130.panta otrā daļa) un draudiem izdarīt slepkavību un nodarīt smagus miesas bojājumus (Krimināllikuma 132.pants), ko izdarījusi, būdama nepieskaitāmības stāvoklī, un viņai piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis.

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas lēmumu persona atbrīvota no kriminālatbildības par Krimināllikuma 130.panta otrajā daļā un 132.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu un viņai noteikts medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis – ārstēšanās vispārēja tipa slimnīcā (nodaļā).

Pirmās instances tiesas lēmums nav ticis pārsūdzēts un ir stājies spēkā.

Par spēkā stājušos pirmās instances tiesas lēmumu advokāts iesniedza pieteikumu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā. Pieteikumā advokāts norādīja, ka lietā ir pārkāptas personas tiesības uz aizstāvību, jo viņai netika nosūtīts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai. Personai esot bijušas tiesības piedalīties tiesas sēdē.

Senāts pārsūdzēto lēmumu atstāja negrozītu.

¹ Slēgtas lietas statuss.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par personas, par kuru pieņemts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, tiesībām tikt informētai par krimināllietas nosūtīšanu tiesai.

Senāts norādīja, ka lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai ir būtisks dokuments, kurā tiek ietverta informācija par pirmstiesas procesā noskaidrotajiem apstākļiem.

Kriminālprocesa likuma 413.panta ceturtajā daļā izteiktā vispārējā prasība informēt apsūdzēto par lēmuma par krimināllietas nosūtīšanu tiesai pieņemšanu, nosūtot viņam lēmuma kopiju, attiecināma arī uz personu, par kuru pieņemts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai.

Senāts atzina, ka, nenosūtot lēmumu personai, par kuru pieņemts lēmums par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, ir pieļauts Kriminālprocesa likuma 600.panta pirmās daļas pārkāpums, taču konkrētajā lietā minētais pārkāpums nav atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu un nav novedis pie nelikumīga nolēmuma. Lēmumu par krimināllietas nosūtīšanu tiesai medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai ir saņēmis personas aizstāvis un pārstāve, proti, personas, kuras īstenoja personas pārstāvību un aizstāvību. Tādējādi Senāta ieskatā personai tika nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu un tiesības uz efektīvu aizstāvību.

Vienlaikus Senāts lietā atzina, ka tiesa pamatoti izskatījusi lietu bez personas piedalīšanās tiesas sēdē. Persona uz tiesas sēdi netika aicināta, ievērojot eksperta atzinumā norādīto, proti, ka personas psihiskā stāvokļa dēļ netiek rekomendēta viņas piedalīšanās tiesas sēdē, kā arī netiek rekomendēts ar viņu veikt izmeklēšanas darbības, jo tas var pasliktināt personas psihisko stāvokli.

Maznodrošinātas personas statuss kā pamats procesuālos izdevumus segt no valsts līdzekļiem

Krimināllietu departamenta 2020.gada 20.maija lēmums lietā Nr. SKK-J-406/2020¹

Tiesvedība sakarā ar būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem (Kriminālprocesa likuma 63.nodaļa) – *Kriminālprocesa tiesības* – Procesuālo izdevumu piedziņa – Atbrīvošana no procesuālo izdevumu samaksas – Personas mantiskais stāvoklis – Maznodrošinātas personas statuss

Par lietas būtību

Persona atzīta par vainīgu un notiesāta par to, ka uzskūdīja citu personu izdarīt svešas mantas tīšu bojāšanu, kas izdarīta ar dedzināšanu (Krimināllikuma 20.panta trešā daļa un 185.panta otrā daļa). No personas valsts labā piedzīti 675 euro par aizstāvja palīdzību.

Tiesvedības gaita

Ar pirmās instances tiesas spriedumu persona atzīta par vainīgu Krimināllikuma 20.panta trešajā daļā un 185.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu. Brīvības atņemšanas sods noteikts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 1 gadu 2 mēnešiem. No personas valsts labā piedzīti 675 euro par aizstāvja palīdzību. Apelācijas un kasācijas kārtībā minētais tiesas spriedums nav pārsūdzēts, un tas stāties spēkā.

Par pirmās instances tiesas spriedumu Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurors iesniedza protestu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, lūdzot grozīt minēto spriedumu, atceļot to daļā par procesuālo izdevumu 675 euro piedziņu no personas valsts labā par aizstāvja sniegto juridisko palīdzību, un atceltajā daļā kriminālprocesu izbeigt. Prokurors protestā norādīja, ka gan noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī, gan sprieduma pasludināšanas dienā personai bija piešķirts maznodrošinātas personas statuss. Tādējādi saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 368.panta ceturto daļu procesuālie izdevumi, kas saistīti ar advokāta piedalīšanos kriminālprocesā, bija sedzami no valsts līdzekļiem.

Senāts pārsūdzēto spriedumu atcēla daļā par procesuālo izdevumu

¹ ECLI:LV:AT:2020:0520.11181135316.9.L

par aizstāvja palīdzību piedziņu no personas valsts labā un kriminālprocesu šajā daļā izbeidza.

Senāta nolēmums

Lietā apsveramais jautājums ir par personas atbrīvošanu no procesuālo izdevumu samaksas par aizstāvja palīdzību sakarā ar personas mantisko stāvokli.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 367.panta pirmās daļas 4.punktu procesuālie izdevumi ir samaksa advokātam, kad izdevumus par juridisko palīdzību sedz no valsts līdzekļiem. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 368.panta pirmajai un ceturtajai daļai procesuālos izdevumus ar tiesas nolēmumu piedzen no notiesātajiem, izņemot, ja persona, no kuras tie piedzenami, ir maznodrošināta vai trūcīga. Šādā gadījumā procesuālos izdevumus sedz no valsts līdzekļiem.

Senāts konstatēja, ka, pretēji prokurora apgalvojumam, tiesas sprieduma pasludināšanas dienā personai nebija piešķirts maznodrošinātas personas statuss.

Vienlaikus Senāts atzina, ka konkrētajā gadījumā ir pamats personas atbrīvošanai no procesuālo izdevumu samaksas par aizstāvja palīdzību. *Kriminālprocesa likuma 368.panta ceturtajā daļā ietvertās normas mērķis ir atbrīvot no samaksas par aizstāvja palīdzību personas, kuru mantiskais stāvoklis izslēdz iespēju izdevumus par aizstāvja palīdzību segt no saviem līdzekļiem, tādējādi nodrošinot aizstāvja pieejamību neatkarīgi no personas mantiskā stāvokļa.*

Atbilstoši pašvaldības Sociālā dienesta informācijai personai ilgstoši bija piešķirts maznodrošinātas personas statuss, kas tika izbeigts 10 dienas pirms sprieduma pasludināšanas. Pēc tam maznodrošinātas personas statuss personai tika atjaunots pēc nepilniem trim mēnešiem un turpinājās vēl aptuveni gadu. Senāts norādīja, ka nav pamata uzskatīt, ka minētajā trīs mēnešu pārtraukumā persona būtu zaudējusi maznodrošinātas personas statusu pēc būtības un viņas mantiskais stāvoklis būtu uzlabojies tiktāl, ka viņa spētu samaksāt par aizstāvja palīdzību no saviem līdzekļiem.

Tādējādi Kriminālprocesa likuma 368.panta ceturtais daļas pārkāpums tika atzīts par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas novedis pie personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanās.

Atslēgvārdu rādītājs

lpp. (K...)¹

Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumi

Krimināllikuma spēks laikā	11
- labvēlīgāks likums	11
Mēģinājums	32
Soda noteikšana.....	9, 16, 32, 35, 91, 94
- brīvības atņemšana.....	16
- galīgais sods	9, 94
- nosacīta notiesāšana	91
- probācijas uzraudzība	32
- soda noteikšana, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā.....	35
- soda veidu ietekmējošie apstākļi	16
persona ar invaliditāti, kurai nepieciešami asistenta pakalpojumi.....	16

Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumi

Dispozīciju veidi.....	65
- blanketa norma	65
Grāmatvedības un statistiskās informācijas noteikumu pārkāpšana.....	21
Izspiešana.....	27
- apkaunojošas ziņas	27
Izvairīšanās no nodokļu nomaksas	35
- predikatīvais noziedzīgais nodarījums	35
Krāpšana	11
Kustības drošību garantējošo citādu transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšana.....	18
- cēloņsakarība	18
Laupīšana	9
- laupīšana, lietojot šaujamieroci.....	9
Narkotiskās vielas.....	24
- lielas platības.....	24
- narkotiskās vielas saturoši augi	24
- narkotiskās vielas saturošu augu sēšana un stādīšana	24
- narkotisko vielu realizēšana	24
Neatļautas darbības ar muitošanai pakļautām precēm.....	32
- glabāšana.....	32
- pārvadāšana.....	32
Neizpauzamu ziņu izpaušana	43
- neizpaužamas ziņas.....	43
Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana.....	11, 35
Piesavināšanās	38, 91
- pārziņā esoša manta.....	38

¹ Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "K" burtā.

- uzticēta manta.....	38
Pilnvaru jaunprātīga izmantošana.....	11
Prostitūcija.....	65
Seksuāla vardarbība.....	48
- seksuāla rakstura darbības	48
Slepkavība	29, 46
- noslepkavota persona, vainīgajam apzinoties, ka tā ir bezpalīdzības stāvoklī	29
- slepkavība ar tiešu nodomu.....	46
- slepkavība mantkārīgā nolūkā.....	29
- slepkavība pastiprinošos apstākļos.....	29
Sutenerisms.....	65
Sveša maksāšanas līdzekļa nelikumīga izmantošana	57
Svešas mantas tīša bojāšana.....	78
Svešas mantas tīša iznīcināšana	78
Transportlīdzekļa vadīšana apreibinošu vielu ietekmē	40
- narkotisko un psihotropo vielu ietekmes konstatēšana.....	40

Kriminālprocesa tiesības

Advokāta pieteikuma saturs.....	46
Izmeklēšanas darbības	70
- paraugu salīdzinošajai izpētei iegūšana	70
Iztiesāšana.....	40, 81, 87
- iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās.....	81
- piedalīšanās tiesas sēdē.....	81
- pieteikto lūgumu izlemšana.....	40, 87
Kaitējuma kompensācija.....	51, 68, 81, 100
- ceļu satiksmes negadījumā cietušajam	68, 81
- par valstij nenomaksātajiem nodokļiem	100
Kasācijas protests	21, 75, 97
- ierobežojumi kasācijas protesta iesniegšanai.....	75
- kasācijas protesta apjoms.....	21, 75
- kasācijas protesta pamatojums	97
Kasācijas sūdzība	11, 57
Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi	60, 73
- apsūdzības grozīšana.....	73
- pārrakstīšanās kļūdu labošana.....	60
Krimināllietas nosūtīšana tiesai	107
- personas informēšana par krimināllietas nosūtīšanu tiesai.....	107
Kriminālprocesa izbeigšana sakarā ar personas nāvi	70
Kriminālprocesa pamatprincipi.....	11, 48, 62, 73, 78, 97, 100, 102, 105
- dubultās sodīšanas nepieļaujamība	100
- nevainīguma prezumpcija.....	11, 102
- <i>prokurora un tiesneša publiski izteikumi</i>	11
- procesuālo funkciju nodalīšana.....	78
- tiesas spriešana	73
- tiesības uz aizstāvību	73, 97, 105

<i>atteikšanās no aizstāvja</i>	97
<i>valsts nodrošināta aizstāvība</i>	105
- tiesības uz taisnīgu tiesu	11, 48, 62, 97
- <i>apsūdzētā tiesības noprotināt cietušo tiesas sēdē</i>	48, 62
- <i>tiesības uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā</i>	11
Kriminālprocesā iesaistītās personas	11, 62, 70, 78
- īpaši aizsargājams cietušais	62
- kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības.....	11
- persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess	70
- prokurors	78
- <i>apsūdzības robežas</i>	78
Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā.....	32, 40, 60, 75, 84, 96
- apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā	32, 75, 84
- <i>aizliegums pasliktināt apsūdzētā stāvokli kriminālprocesā.....</i>	75
- <i>atbildību pastiprinoša apstākļa konstatēšana apelācijas instances tiesā</i>	32
- <i>bargāka soda noteikšana apelācijas instances tiesā</i>	68
- lēmums par apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas.....	96
- pilna tiesas nolēmuma sastādīšanas atlikšana	60
Lietas izskatīšana kasācijas instances tiesā.....	57
Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšana.....	51, 53, 107
Pierādījumi.....	27, 38, 48, 62, 89, 91, 94, 97, 102
- pierādījumu pārbaude.....	94
- pierādījumu pieļaujamība.....	27, 89, 91, 97
- <i>advokāta liecību izmantošana pierādīšanā</i>	91
- <i>polīcijas provokācija</i>	27
- pierādījumu ticamība.....	102
- pierādījumu vērtēšana	38, 48, 62, 89, 102
Procesuāla rakstura kļūda.....	11, 60
Procesuālo izdevumu piedziņa	91, 109
- atbrīvošana no procesuālo izdevumu samaksas.....	109
- <i>maznodrošinātās personas statuss.....</i>	109
- <i>personas mantiskais stāvoklis</i>	109
Speciālās izmeklēšanas darbības	65
- speciālais izmeklēšanas eksperiments.....	65
Spriedums	81, 102
- attaisnošanas pamats	102
- noziedzīgā nodarījuma apraksts.....	81
Termiņi	55
- termiņš kasācijas sūdzības iesniegšanai	55
- tiesas nolēmuma pieņemības diena	55
Tiesas nolēmums.....	29, 32, 53, 89
- pamatojums	29, 32, 53, 89
Vienošanās process.....	78

Lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem

lpp.

Lieta Nr. SKK-[B]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-48
Lieta Nr. SKK-[C]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-9
Lieta Nr. SKK-[E]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-51
Lieta Nr. SKK-[F]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-53
Lieta Nr. SKK-[H]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-55
Lieta Nr. SKK-[J]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-57
Lieta Nr. SKK-[L]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-60
Lieta Nr. SKK-[M]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-62
Lieta Nr. SKK-[N]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-18
Lieta Nr. SKK-[O]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-65
Lieta Nr. SKK-1/2020	ECLI:LV:AT:2020:0121.11181142713.5.L	K-68
Lieta Nr. SKK-2/2020	ECLI:LV:AT:2020:0225.11815002412.4.L	K-70
Lieta Nr. SKK-14/2020	ECLI:LV:AT:2020:0522.11816010113.4.L	K-21
Lieta Nr. SKK-29/2020	ECLI:LV:AT:2020:0226.15830017116.3.L	K-73
Lieta Nr. SKK-31/2020	ECLI:LV:AT:2020:0529.11904013415.4.L	K-24
Lieta Nr. SKK-33/2020	ECLI:LV:AT:2020:0214.11810015009.6.L	K-27
Lieta Nr. SKK-35/2020	ECLI:LV:AT:2020:0526.16870000316.7.L	K-75
Lieta Nr. SKK-38/2020	ECLI:LV:AT:2020:0617.11088172418.3.L	K-78
Lieta Nr. SKK-49/2020	ECLI:LV:AT:2020:0218.11520027211.5.L	K-81
Lieta Nr. SKK-52/2020	ECLI:LV:AT:2020:0305.11352011918.6.L	K-29
Lieta Nr. SKK-54/2020	ECLI:LV:AT:2020:0612.15890008513.7.L	K-32
Lieta Nr. SKK-58/2020	ECLI:LV:AT:2020:0327.15830008614.3.L	K-35
Lieta Nr. SKK-59/2020	ECLI:LV:AT:2020:1030.3870001003.3.L	K-11
Lieta Nr. SKK-68/2020	ECLI:LV:AT:2020:0409.11270003218.4.L	K-84
Lieta Nr. SKK-77/2020	ECLI:LV:AT:2020:1006.11181005715.6.L	K-87
Lieta Nr. SKK-85/2020	ECLI:LV:AT:2020:1021.11355030916.5.L	K-38
Lieta Nr. SKK-91/2020	ECLI:LV:AT:2020:0408.11410010317.6.L	K-16
Lieta Nr. SKK-95/2020	ECLI:LV:AT:2020:1008.11210084017.3.L	K-89
Lieta Nr. SKK-97/2020	ECLI:LV:AT:2020:0929.11905011114.6.L	K-91
Lieta Nr. SKK-104/2020	ECLI:LV:AT:2020:0916.11250046417.10.L	K-94
Lieta Nr. SKK-120/2020	ECLI:LV:AT:2020:0120.11520071117.5.L	K-96
Lieta Nr. SKK-127/2020	ECLI:LV:AT:2020:1110.15890007015.20.L	K-97
Lieta Nr. SKK-173/2020	ECLI:LV:AT:2020:0521.15830010413.6.L	K-100
Lieta Nr. SKK-256/2020	ECLI:LV:AT:2020:0514.11519014416.18.L	K-102
Lieta Nr. SKK-359/2020	ECLI:LV:AT:2020:0714.11120092918.8.L	K-40
Lieta Nr. SKK-466/2020	ECLI:LV:AT:2020:1103.11210053918.11.L	K-105
Lieta Nr. SKK-J-[R]/2020	ECLI:LV:AT:2020:[..]	K-107
Lieta Nr. SKK-J-221/2020	ECLI:LV:AT:2020:0604.12812001716.5.L	K-43
Lieta Nr. SKK-J-406/2020	ECLI:LV:AT:2020:0520.11181135316.9.L	K-109
Lieta Nr. SKK-J-508/2020	ECLI:LV:AT:2020:0818.11181001418.9.L	K-46